Chronologische ontwikkelingen Joegoslavië

Map 4 D

Van Kosovo naar Servië en terug

Serviërs die Kosovo ontvluchten, bang voor de wraak van de Albanezen, zijn niet zeer welkom in Servië.

Door onze redacteuren
CEES BANNING
en PETRA DE KONING

PREPOLAC, 22 JUNI. De rode Koral 55 stopt op het teken van John Ryle. Samen met zijn collega Ben Davies bewaakt de Britse militair vanuit een tank de weg bij Prepolac op de grens van Kosovo en Servië. De bestuurder van de Koral draait langzaam het autoraampje naar beneden; naast hem zit een vrouw, achterin drie kinderen. De auto bezwijkt bijna onder het gewicht van de bagage die op de imperial ligt. Milputin Kilibarda laat geïrriteerd zijn papieren zien en beantwoordt dito de vragen van Ryle.

De Servische Kosovaar besloot afgelopen zondag om zijn land te ontvluchten. „We hoorden de meest verschrikkelijke verhalen over het UÇK (het Kosovo Bevrijdingsleger, red.). Ze zouden wraak nemen op alle Serviërs. En hoewel aan mijn handen geen druppel bloed kleeft besloot ik weg te gaan."

Het gezin Kilibarda woont in de buurt van Kosovo Polje. Deze plaats, vijf kilometer ten zuiden van Priština en in 1389 het toneel van de roemruchte Servische nederlaag tegen de Turken, bestaat voor ongeveer negentig procent uit Servische inwoners. Toch voelde Kilibarda zich niet veilig en hij ging op weg naar een vriend in het Servische Niš. Maar verder dan de stad Kuršumlija, zo'n twintig kilometer over de grens, is hij niet gekomen.

Kilibarda: „Met nog een paar auto's uit Kosovo – ze herkennen ons waarschijnlijk aan onze kentekens – werden we aan de rand van de stad aangehouden. Een hoge ambtenaar uit Niš en een politieagent uit Kuršumlija maakten ons duidelijk dat wij niet welkom waren. 'Waarom komen jullie hier? Kosovo is veilig. Daar ben je geboren en daar moet je blijven. Je moet je niet laten wegjagen door die Albanezen. Echt waar, het is veilig, de Verenigde Naties en de NAVO zorgen ervoor dat jullie niets overkomt', zeiden ze."

De familie werd niet echt teruggestuurd, maar vroeg bedenktijd. De nacht brachten de Kilibarda's door in een plaatselijk hotel. „Als Serviërs dat zeggen dan zal het wel zo zijn, speelde door mijn hoofd," zegt Kilibarda. Hij belde met zijn vriend. „We konden wel een paar nachten bij hem logeren, maar meer zat er niet in."

Gisterochtend had hij weer een gesprek met lokale autoriteiten. „Ze konden me niet helpen, niet aan werk, niet aan een huis, niets. Joegoslavië is in staat van oorlog en eigenlijk is er geen plaats voor vluchtelingen. Ik hakte de knoop door. 'We gaan weer terug,' zei ik tegen mijn vrouw en kinderen. Ze waren opgelucht, want ze hadden al heimwee. Al onze vrienden en familie wonen in Priština en Kosovo Polje."

Al pratend met Ryle ontdooit de spijtoptant. „Is het echt veilig," vraagt hij een paar keer. De militair uit Belfast weet hem gerust te stellen. „U had echt niet deze sluiproute hoeven te nemen." In plaats van de hoofdweg, de E80, nam Kilibarda een gedeeltelijk onverharde weg om de grens over te komen omdat hij dacht dat die veiliger zou zijn.

Ryle krijgt een hand, salueert, en de familie Kilibarda gaat weer op weg. „Toch ben ik blij wanneer we Kosovo Polje weer binnenrijden; dan zijn we weer echt thuis," zegt Milputin terwijl zijn zoon tegen een boom plast. „Ik weet dat de Serviërs dingen hebben gedaan die niet door de beugel konden, maar vergeet niet dat zij steeds zijn uitgedaagd door die UÇK-Albanezen." Meer woorden wil hij er niet aan wijden. Hij start de motor van de rode Koral 55 en geeft gas.

Uit Montenegro komen deze maandag zo'n honderdtwintig gevluchte Serviërs terug naar Kosovo. Bijna alleen Servische mannen. Ze hebben hun vrouw en kinderen achtergelaten in Montenegro en komen om poolshoogte te nemen. De meeste vluchtelingen komen uit Peć, in het westen van Kosovo, of uit dorpen in de buurt. In konvooi, begeleid door Italiaanse KFOR-militairen, rijden ze van de grens naar de stad. Zonder begeleiding durfden ze niet, eind vorige week werden terugkerende Serviërs beschoten door soldaten van het UÇK. Een jongen van zestien werd gedood.

In Peć krijgen de Serviërs eten van de Italianen. Daarna worden ze in kleine groepjes naar huis gebracht. Mileta Radović (27), chauffeur in Peć, rijdt tussen drie Italiaanse tanks in naar de boerderij van zijn vader, in een dorp buiten Peć. Zijn vrouw is hoogzwanger, ze is nu bij familie in Montenegro. Bij de smalle, onverharde weg die naar zijn huis leidt, neemt hij afscheid van de Italiaanse beschermers. Een grijze Mercedes rijdt langs, drie gewapende Albanezen hangen uit hun raampjes en schelden naar Radović. De KFOR-soldaten reageren niet, ze draaien hun voertuigen om en rijden weg.

Twee buren komen Radović vertellen dat het iedere dag gevaarlijker wordt in Kosovo. Die middag is Vaso Djoković, een man van in de zeventig, ontvoerd door het UÇK, zeggen ze, maar later is hij vrijgelaten. De UÇK-militairen hebben ook nog geschoten. Radović haalt zijn schouders op en zegt dat hij de laatste Serviër zal zijn die uit Kosovo vertrekt. „Maar het is waar, het is heel gevaarlijk hier, voor vrouwen en kinderen is het beter weg te zijn."

Vaso Djoković zegt later dat hij onderweg een – katholieke – Albanese vriend tegenkwam die op zoek was naar andere vriend, ook Albanees. Djoković stapte in en wees hem de weg. Djokovic: „Maar de Serviërs in de buurt dachten dat ik ontvoerd was, die begonnen in de lucht te schieten."

'Ontdoe u van het kwaad'

Westen wil Milošević weg hebben

LJUBLJANA, 22 JUNI. De Amerikaanse president, Bill Clinton, en andere Westerse leiders hebben de Serviërs opgeroepen zich te ontdoen van Slobodan Milošević. In Kosovo leed de vredesmacht KFOR gisteren de eerste verliezen: twee soldaten kwamen om bij het ruimen van bommen.

Clinton prees in Ljubljana Slovenië als een model voor de andere Balkanlanden en als een „uitstekende kandidaat" voor het NAVO-lidmaatschap. Hij riep het Servische volk op zich te ontdoen van zijn leider Milošević: „We willen dat Servië deel uitmaakt van het nieuwe Europa, maar het moet zich ontdoen van het moorddadige regime van Milošević en het pad kiezen dat Slovenië heeft gekozen."

Ook de Britse premier, Tony Blair, zei dat Milošević moet gaan. Hij zei in het Lagerhuis dat Servië zijn plaats onder de beschaafde landen niet opnieuw kan innemen zolang het wordt geleid door een man die als oorlogsmisdadiger is aangeklaagd: „Ik zeg dit tot het Servische volk: de wereld kan u niet helpen uw land weer op te bouwen zolang Milošević het leidt. Noch kan de wereld bij het onthullen van de volledige omvang van de [Servische] wandaden begrijpen dat u doet alsof ze u niet aangaan. Dit is uw land. Dit kwaad werd door uw soldaten en door uw leiders aangericht."

De secretaris-generaal van de NAVO, Solana, zei dat Servië pas aan profiteren van de Europese integratie als het een democratisch systeem accepteert. „Dat zal niet gebeuren zolang Milošević aan de macht is. Hij heeft geen plaats in de toekomst van Europa."

In Kosovo zijn gisteren twee Nepalese Gurkha's van het Britse KFOR-contingent omgekomen, met twee Kosovaren. Zij waren in het dorp Negrovce naar een school geroepen waar dorpelingen ruim honderd onontplofte clusterbommen hadden verzameld, die bij een NAVO-bombardement bij het dorp waren gevallen. Toen de Ghurka's de stapel bommen wilden verwijderen ontplofte die. (Reuters, AP)

☐ De ministers van Buitenlandse Zaken van de EU, zo meldt onze correspondent vanuit Luxemburg, denken nog niet over de opheffing van de sancties tegen Belgrado. Een Duitse bewindsman zei dat de sancties gehandhaafd blijven zolang er geen sprake is van democratie. De ministers maakten 150 miljoen euro vrij voor de wederopbouw van Kosovo en hulp aan vluchtelingen, naast 196 miljoen euro die al waren uitgetrokken.

• PLUNDERINGEN: pagina 5
• DOSSIER: www.nrc.nl

de Volkskrant

NAVO en UCK sluiten ontwapeningsakkoord

AP, AFP, Reuters 12-6-99

PRISTINA

De NAVO en het Kosovo Bevrijdingsleger (UCK) hebben maandagochtend een akkoord gesloten over de demilitarisering van het UCK. De overeenkomst werd ondertekend door de bevelhebber van KFOR, de Britse generaal Sir Michael Jackson, en Hashim Thaci, de politiek leider van het UCK.

'Er vangt nu een nieuw tijdperk aan voor de mensen van Kosovo', zei Thaci. Volgens Jackson heeft het UCK zich verplicht 'zijn bestaan als strijdmacht te beëindigen'.

Thaci zei dat de rol van het UCK zich mogelijk zal ontwikkelen tot die van een soort nationale garde en voegde daaraan toe dat zijn organisatie zeker een centrale rol in de politiek zal gaan spelen.

Volgens het document zal het UCK met onmiddellijke ingang een wapenstilstand in acht nemen en in veel gebieden en steden geen wapens meer dragen. Binnen dertig dagen zal het UCK zijn verboden wapens – alle wapens uitgezonderd handvuurwapens en geregistreerde jachtgeweren – in depots opslaan en zullen ook alle UCK-leden uit het buitenland uit Kosovo vertrekken.

Binnen negentig dagen moet het demilitariseringsproces zijn voltooid en zullen UCK'ers zich niet meer als zodanig herkenbaar – in uniform en voorzien van insignes – mogen manifesteren. Daarnaast zal het UCK de autoriteit van KFOR respecteren. Het is alleen aan KFOR om te zorgen voor 'een veilige omgeving voor alle burgers van Kosovo'.

De belangrijkste oppositiepartijen in Servië houden zaterdag grote protestbijeenkomsten om het aftreden van Milosevic, vervroegde verkiezingen en vrije media te eisen. Dat heeft de Alliantie voor Verandering, waarin de oppositie is verenigd, aangekondigd.

Als er niet binnen drie maanden vrije verkiezingen worden gehouden, dan zal de oppositie mogelijk op een andere manier proberen Milosevic uit het zadel te krijgen. Een van de gezagsdragers binnen de Alliantie, vice-voorzitter Natasha Milojevic van de Sociaal-Democratische Partij, zei op een EU-conferentie in Roemenië dat de Serviërs dan maar één mogelijkheid rest: 'Dan moeten we hetzelfde doen als de Roemenen hebben gedaan met hun dictator.'

De Roemeense communistische heerser Ceausescu werd in 1989 afgezet en vrijwel direct daarna samen met zijn evenzeer gehate echtgenote Elena geëxecuteerd.

Volgens het UNHCR zijn al 137 duizend etnische Albanezen naar Kosovo teruggekeerd. Zondag verlieten 20 duizend vluchtelingen Albanië en in Kukes waren maandag nog 35 duizend vluchtelingen overgebleven, van wie 5 duizend in de kampen. Een week geleden bevonden zich nog 112 duizend vluchtelingen in Kukes. De nieuwsdienst van het UCK meldde dat de afgelopen tien dagen 50 burgers gewond zijn geraakt door landmijnen in Kosovo.

De Verenigde Staten trekken een deel van de bommenwerpers terug die zijn ingezet tijdens de luchtacties tegen Joegoslavië. Volgens minister van Defensie Cohen gaat het om meer dan 300 van de in totaal 700 door de VS gestuurde vliegtuigen. Ze keren terug naar hun thuisbases in de VS en Europa. De terugtrekking begint naar alle waarschijnlijkheid vandaag al.

Mijnen zullen meer levens eisen

Kosovo ligt vol landmijnen en onontplofte clusterbommen. Denken deze allemaal te kunnen ruimen is een illusie. Gisteren vielen de eerste doden.

Door MENNO STEKETEE

ROTTERDAM, 22 JUNI. De Britse Gurkha-soldaten, van wie er gisteren twee bij een explosie van onontplofte NAVO-bommen omkwamen, waren als eerste KFOR-soldaten per helikopter op een weg in Kosovo afgezet. Daar gebeurde iets merkwaardigs. De eenheid van rond twaalf man maakte zich niet onmiddellijk onzichtbaar in de natuurlijke dekking aan de kant van de weg, maar bleef op het kale asfalt liggen, slechts beschut door hun rugzak. De reden voor deze grote militaire *no-no*: mogelijk landmijnen, of andere explosieven in de berm. Deze manier van optreden illustreerde hoe serieus KFOR de dreiging van deze 'sluipmoordenaars' neemt. De slachtoffers van gisteren, die vielen bij het inspecteren van zogeheten 'submunitie', tennisbalgrote bommetjes uit een BLU-97 clusterbom, tonen aan dat zelfs de grootste voorzichtigheid niet voldoende is.

In Kosovo liggen nog duizenden resten van clusterbommen, granaten van afgewerkt uranium en blindgangers. Daarnaast wordt aangenomen dat er door de Serviërs tussen de vijftig- en honderdduizend landmijnen zijn gelegd. Hoewel in het 'militair-technisch akkoord' is overeengekomen dat Servische troepen een precieze opgave zouden doen van waar ze welke mijnen en explosieve valstrikken (*booby-traps*) hebben achtergelaten, is daarvan in de praktijk hoegenaamd niets van te merken. Overigens heeft ook het Kosovo Bevrijdingsleger UÇK mijnen gelegd.

Het gaat om twee soorten: antipersoneelmijnen en anti-tankmijnen. Joegoslavië produceert zo'n zestig types, de meeste gebaseerd op Sovjet-modellen. Antitankmijnen zijn het minst gevaarlijk voor onoplettende burgers en militairen. Deze gaan doorgaans pas af als er een druk ter grootte van een tank op wordt uitgeoefend: wel 50 ton. Mijnen die gericht zijn tegen mensen kunnen dodelijk simpel zijn, maar ook van een akelig vernuft. De meeste bestaan uit een stok met daarop een soort handgranaat. De staak kan in de grond worden gestoken en aan de pin van de granaat een struikeldraad worden bevestigd. Wie er tegenaan loopt is dood, of tenminste zwaar gewond. Vanuit vijandelijk oogpunt is dat laatste zelfs nog wenselijker, omdat het de tegenstander demoraliseert en hem, in de vorm van medische verzorgers, meer mankracht kost. Eén van de gemeenste mijnen is de PROM-1 die bij afgaan eerst tot onderbuikhoogte de lucht inspringt en vervolgens honderden metalen scherven in het rond slingert. Bereik: 100 meter.

Zoals de ervaringen in Angola, Afghanistan, Koeweit en Bosnië uitwijzen is het ruimen van mijnenvelden waarvan de ligging bekend is, al notoir lastig. Ze worden nooit allemaal gevonden, in die landen vallen nog dagelijks slachtoffers. Hoewel veel geld wordt besteed aan het vinden van methodes voor het opsporen van mijnen, blijft de zogeheten 'prikstok' waarmee een militair op zijn buik liggend voorzichtig de grond aftast verreweg het meest effectieve instrument. Metaaldetectoren bijvoorbeeld werken niet bij landmijnen van glas, hout of plastic.

Zoals al veel teruggekeerde vluchtelingen op straffe van zware verwonding hebben moeten constateren, zijn in Kosovo ook op veel plekken *booby-traps* aangebracht: in stapels brandhout, in boomgaarden en in scholen. Het opruimen hiervan kan jaren kosten.

De gevaarlijke situatie in Kosovo legt eveneens de betrekkelijkheid van het verdrag tegen antipersoneelmijnen dat 134 landen kort geleden tekenden – waaronder Joegoslavië. In een oorlogssituatie blijkt deze zogeheten Ottawa-conventie slechts tot een prijzenswaardig, maar nutteloos voornemen.

Prom-1 landmijn

Diameter	75 mm
Hoogte	264 mm
Gewicht	3 kg
Explosief	425 g
Materiaal	Staal
Bereik explosie	100 m

NRC Handelsblad 220699

Twee taaie Gurkha's toch dood

Twee van de Nepalese Gurkha's uit het Britse leger, gevreesd om hun vechtlust en lange messen, kwamen om toen ze in Kosovo explosieven onschadelijk wilden maken.

Door onze correspondent HANS STEKETEE

LONDEN, 22 JUNI. De Britse filmregisseur die zijn jeugd in Bombay doorbracht herinnert zich de huiskok nog goed. „Soms liet hij ons het lange, kromme mes zien dat hij altijd bij zich droeg", vertelt hij. „Maar als een *kukri*-mes eenmaal is getrokken, mag het niet in de schede vóór het bloed heeft geproefd. Dan maakte hij een heel klein sneetje in zijn duim en borg het pas dan weer op."

De kok was een Gurkha, een van de uit Nepal afkomstige huurlingen die sinds de vorige eeuw in het Britse leger dienen. Ze dragen nu automatische wapens, maar op hun heup hangt nog steeds de dertig centimeter lange kukri.

De eerste doden van de NAVO-grondoperatie in Kosovo, gisteren, waren twee Gurkha-geniesoldaten, die explosieven onschadelijk probeerden te maken. Het incident maakt duidelijk „welk gevaar onze troepen voortdurend lopen", zei de Britse premier Blair, die hun moed prees. Het laat ook zien dat het Britse beroepsleger nog steeds soldaten werft uit de hoeken van het voormalige Empire om gevaarlijk werk te doen in de frontlinie.

De eerste Gurkha's traden in 1815 toe tot de Britse legers in India, nadat de krijgshaftigheid van de vierkant gebouwde, taaie soldaten uit buurland Nepal diepe indruk had gemaakt. In beide Wereldoorlogen dienden meer dan 210.000 Gurkha's. Op slagvelden in Frankrijk, het Midden-Oosten, de Krim, Italië en Zuidoost-Azië stierven er meer dan 14.000.

Het wegsmeltende Britse Rijk en de defensiebezuinigingen hebben hun aantal sindsdien gedecimeerd. De vier resterende regimenten fuseerden in 1994 tot één regiment, The Royal Gurkha Rifles, dat in Azië, Bosnië en op de Britse eilanden was gestationeerd. Na de overdracht van Hongkong aan China in 1997 werd het Gurkha-garnizoen daar ontmanteld. Van de resterende 3.400 Gurkha's dienen er een kleine 700 in Kosovo. Voor jonge Nepalezen is een baan bij de Gurkha's en het Britse staatspensioen dat een heel dorp in Nepal kan onderhouden intussen alleen maar gewilder. Afgelopen jaar solliciteerden er 36.000 naar 230 vacatures.

„Gurkha's vormen de voorhoede", meldde het Britse ministerie van Defensie op ingehouden juichtoon voor de NAVO-grondoperatie. Dat was psychologische oorlogvoering; hun reputatie van ondoorgrondelijke elite-soldaten uit het Oosten was altijd al een extra wapen. Op de Falkland-eilanden speelden ze in 1992 een kleine rol, vooral omdat hun superieuren twijfelden aan hún effectiviteit in de klamme kou. Maar het geluid van kukri's die een loopgraaf verder in het holst van de nacht werden geslepen was genoeg om Argentijnen te laten vluchten. Kosovo laat zien dat kukri's niet helpen tegen landmijnen en onontplofte bommen.

Oppositie kondigt meer protest aan

Boze Serviërs betogen in Belgrado

BELGRADO, 22 JUNI. In het centrum van Belgrado heeft de politie gisteren een eind gemaakt aan een demonstratie van boze Serviërs uit Kosovo. De democratische Servische oppositie wil vanaf komende zaterdag massabetogingen tegen het bewind van Slobodan Milošević op touw zetten.

Rond tweehonderd Kosovo-Serviërs, die uit de provincie zijn gevlucht uit angst voor wraakacties van de terugkerende Albanese vluchtelingen, wilden gisteren voor de tweede opeenvolgende dag in het centrum van de Joegoslavische hoofdstad demonstreren. Ze voelen zich in de steek gelaten door het regime. Gisteren werd hun verboden voor het federale parlement te betogen, waarop ze naar het centrale Terazije-plein trokken. Daar greep de politie echter in toen hun leider het woord trachtte te nemen. Hij werd, samen met een medestander, ingerekend. Later gisteren werden beiden tot dertig dagen gevangenisstraf veroordeeld wegens verstoring van de

De ingerekende leider van de groep Kosovo-Serviërs had in zijn toespraak een onderhoud met Milošević en openheid in de Servische media over de massale exodus van de Serviërs uit Kosovo willen eisen.

Tijdens het protest zeiden deelnemers zich door het bewind in Belgrado in de steek gelaten en manipuleerd te voelen. „De regering heeft ons met niks laten zitten. Ze heeft ons ertoe gebracht Kosovo te verlaten en we krijgen hier geen enkele hulp, ze schuiven ons gewoon van de ene plek naar de andere", zei een gevluchte Serviër uit de stad Prizren.

De Alliantie voor Verandering, de overkoepelende Servische oppositiebeweging, heeft gisteren

en Kraljevo. Čačak is gekozen omdat de burgemeester, lid van de oppositie, tijdens de oorlog is ondergedoken na in staat van beschuldiging te zijn gesteld wegens het organiseren van een betoging tegen het bewind in Belgrado. Ook in Kraljevo is tijdens de oorlog betoogd, door ouders van in Kosovo gelegerde recruten.

„Dit is de laatste minuut waarop we de huidige politieke lijn in Servië kunnen ombuigen en diegenen ter verantwoording kunnen roepen die al tien jaar onbeperkte macht in het beslissingsproces hebben", zo zei een van de organisatoren van de demonstraties. Onder de nog altijd bestaande staat van oorlog zijn demonstraties van

Snel regeling Sovjet-schulden

Leiders G7 en Rusland in prinicipe eens over verlichten van miljardenlast

KEULEN – De leiders van de zeven belangrijkste industrielanden (G7) en Rusland willen dat er snel een regeling komt voor een deel van de 300 miljard gulden aan Russische buitenlandse schulden.

Dat hebben ze gisteren in Keulen laten weten op de laatste dag van hun jaarlijkse topconferentie in Keulen. Besprekingen moeten beginnen zodra Rusland een akkoord heeft met het Internationaal Monetair Fonds (IMF) over een economisch programma. Het gaat in de eerste plaats om de schulden aan overheden van andere landen die Rusland heeft overgenomen van de vroegere Sovjet-Unie. Overleg daarover zal plaatsvinden in de Club van Parijs, het samenwerkingsverband van crediteurenlanden. Over de schulden aan westerse commerciële banken moet worden gepraat in de Club van Londen.

Moskou heeft zich verplicht leningen af te lossen die zijn opgenomen na het uiteenvallen van de Sovjet-Unie, maar hoopt op kwijtschelding van een deel van de oude Sovjetschulden. Die belopen ongeveer 100 miljard dollar (213 miljard gulden). De totale buitenlandse schuld bedraagt 140 miljard dollar. Rusland heeft grote moeite met het nakomen van zijn betalingsverplichtingen.

De G7 bestaat uit de Verenigde Staten, Canada, Japan, Groot-Brittannië, Duitsland, Italië en Frankrijk. Duitsland is verreweg de grootste schuldeiser van Rusland. De Duitse bondskanselier Schröder zegt erop te vertrouwen dat er een oplossing komt, maar waarschuwt dat er grenzen zijn aan de ruimhartigheid van zijn land. „We willen serieus onderhandelen in de Club van Parijs en mogelijk ook bilateraal, maar we kunnen de schulden niet simpelweg kwijtschelden. Dat zou meer zijn dan Duitsland kan dragen. Maar dat weet men in Rusland."

De Amerikaanse president Clinton heeft gisteren in een gesprek met zijn Russische collega Jeltsin toegezegd met andere rijke landen te zullen praten over gedeeltelijke kwijtschelding van de Sovjet-schulden. Maar Clinton was minder optimistische dan Schröder over het succes van die gesprekken.

Op de top is ook gepraat over de komende onderhandelingsronde die een verdere vrijmaking van de wereldhandel moet bewerkstelligen. Het startsein daarvoor wordt begin december gegeven op een ministersbijeenkomst van de wereldhandelsorganisatie WTO in de Amerikaanse stad Seattle. Volgens de G8 moet de handelsronde breed en ambitieus van opzet zijn. Milieukwesties en sociale normen dienen aan de orde te komen en ook de armste landen moeten kunnen profiteren.

De zeven industriegrootmachten werden het er vrijdag al over eens dat aan de armste landen schulden ter waarde van 70 miljard dollar moet worden kwijtgescholden. Daarvan zullen 36 landen profiteren, mits ze een goed economisch beleid voeren.

Zaterdag demonstreerden in Keulen desondanks tienduizenden mensen. Zij vinden de 70 miljard te weinig. De Hondurese aartsbischop Oscar Rodríguez en Bono, de zanger van de Ierse rockgroep U2, overhandigden Schröder 17 miljoen handtekeningen waarmee de eis om kwijtschelding van de schulden van de Derde Wereld kracht wordt bijgezet.

De G7 heeft tevens een plan opgesteld om de financiële markten in de wereld beter te laten inspringen op crises zoals die in 1997 in Azië en vorig jaar in Rusland uitbraken. De industrielanden wezen verder op het ontbreken van regels voor financiële markten, in het bijzonder in de zogenoemde belastingparadijzen. De strijd tegen financiële criminaliteit moet nationaal en internationaal prioriteit krijgen.

De delegaties konden elkaar bovendien vinden in een redelijk optimistische kijk op de wereldeconomie, vooral voor de tweede helft van dit jaar. Wel moeten de VS de voorwaarden voor een evenwichtige groei in stand houden. Japan dient zijn economie structureel te stimuleren en de elf eurolanden moeten hun beleid richten op groei van de economie en de werkgelegenheid.

kosovo

In de supermarkt Vetesherbim heeft het UÇK een soort proletarisch winkelen georganiseerd. Klanten mogen hun tassen en zakken volproppen zonder te betalen.

UÇK belooft de Navo wapens over te dragen

21-6-99

(Van onze redactie buitenland)
AMSTERDAM – Het Kosovo Bevrijdingsleger (UÇK) heeft de Navo beloofd zich te ontwapenen en geen wraak te nemen op Serviërs. Het vanochtend in alle vroegte ondertekende akkoord, in een legertent buiten Pristina, moet de resterende leden van de Servische minderheid ertoe bewegen in Kosovo te blijven.

De leider van het UÇK, Hashim Thaçi, en Kfor-commandant Sir Mike Jackson ondertekenden het akkoord. De plechtigheid werd enkele uren uitgesteld wegens 'technische problemen', aldus een Britse militair.

Thaçi: "Nu begint een nieuw, vreedzaam hoofdstuk in Kosovo's geschiedenis."

Het UÇK worden strikte tijdslimieten opgelegd om de wapens in te leveren. Binnen dertig dagen moeten alle zware wapens naar depots zijn gebracht. Voor het inleveren van lichte wapens geldt een termijn van negentig dagen. Tevens mogen rebellen hun uniformen niet meer dragen en moeten alle wegversperringen worden opgeheven.

Pagina 7:
- Ruzie VS-Rusland bijgelegd
- Dagen van genoegdoening
- Serviërs vluchten weer

Volgens generaal Jackson betekent het akkoord dat het UÇK 'een einde maakt aan elk militair machtsvertoon'. Het bevrijdingsleger zegt over circa tienduizend strijders te beschikken.

Jackson maakte in een toelichting duidelijk dat tot nader order alleen Kfor de baas is: "Het UÇK heeft toegezegd geen wraakoefeningen, tegenaanvallen of welke eenzijdige actie dan ook te ondernemen."

Jackson noemde het akkoord een keerpunt' sinds de vredesmacht ruim een week geleden Kosovo binnentrok. Sindsdien heeft Jackson de resterende Servische burgers opgeroepen niet te vluchten. Excessen door UÇK-strijders hebben zijn pogingen ondermijnd.

De ondertekening van het akkoord tussen Kfor en het UÇK was de laatste in een reeks snelle ontwikkelingen dit weekeinde.

Secretaris-generaal Javier Solana van de Navo verklaarde gisteren formeel de luchtaanvallen op Joegoslavië voor beëindigd. Joegoslavië had op dat moment, enkele uren eerder dan voorzien, in Kosovo voldaan aan de eis zijn ruim veertigduizend manschappen weg te halen.

Vandaag wordt een begin gemaakt met het installeren van een VN-bestuur over Kosovo. Eerste taak wordt het geruststellen van de Servische minderheid.

Jackson deelde vanochtend tevreden mee dat ongeveer tweeduizend gevluchte Serviërs naar Kosovo zijn teruggekeerd.

Gele R
boos
kletsp
van K

29-6-99

ORAHOVAC – De Gele Rijders in Orahovac zijn woedend over paniekerige desinformatie vanuit de persdienst van de vredesmacht Kfor over de situatie in Orahovac, in de Nederlandse zone. Die Serviërs in het stadje zouden volgens die berichten 'verhongeren'.

Het Rode Kruis is met vier vrachtwagens levensmiddelen en Servische hulpwerkers op weg naar de 'hongerende' Serviërs. Commandant Van Loon van de Gele Rijders: „Het ergste is nog dat er niets klopt van deze berichten". Zojuist heeft hij tien ton meel besteld voor de plaatselijke bakker.

„De Servische burgers maken er een drama van, maar als er iemand recht heeft op drama zijn het de Albanezen. Op het plein in Orahovac staat het vol met Duitse en Nederlandse Kfor-militairen en ook de Serviërs kunnen daar boodschappen doen. Niemand wordt daar onder de ogen van mijn mannen in elkaar geslagen," aldus een briesende Van Loon.

De Gele Rijders zijn in het oude kantoortje van de OVSE in Orahovac begonnen met het opnemen van alle vermissingen en ooggetuigeverslagen van massamoorden. Overal in de stad hangen pamfletten waarin Kfor getuigen oproept zich te melden. Ook luidsprekers manen de bevolking vermisten te melden. Adjudant Jacobs krijgt het ene na het andere gruwelverhaal te horen. Een jonge man uit Krusha e Madhe – het

97", zegt Jacobs. In het orthodoxe kerkje in Orahovac branden de Serviërs kaarsjes voor de levenden en de doden. Van de mannen bij het kerkje staat een deel waarschijnlijk op de UCK-lijst van verdachten van oorlogsmisdaden. Spraakzaam zijn ze niet.

Zo'n honderd Servische vluchtelingen uit Kosovo hebben gisteren in Belgrado betoogd tegen de regering van president Milosevic. Ze weigerden gehoor te geven aan de oproep van de regering om naar Kosovo terug te keren en klaagden over gebrek aan hulp van de overheid. Een politieman uit Prizren zei dat zijn collega's in Servië wel vijftien maal zijn auto hadden doorzocht op wapens.

De meeste betogers kwamen uit Djakovica en Orahovac, in het zuiden van Kosovo. Sommigen hebben onderdak gevonden bij familie in Belgrado, anderen bij wildvreemden. Die regering wil dat de vluchtelingen binnen 48 uur terugkeren naar Kosovo, om te voorkomen dat die provincie geheel verloren gaat voor Servië. „Ik heb mijn huis niet eens afgesloten, omdat ik wist dat ik er nooit zou terugkeren", zei een van de demonstranten. Een ander: „Waarheen moeten we dan terug? We waren nog geen honderd meter op weg of de Albanezen hadden al ons huis in brand gestoken".

De Middeleeuwse Servische koning Dusan, geveld door Albanezen in de stad Prizren. FOTO EPA

Een Italiaanse vrijwilliger, die diende in vreemdelingenlegioen van het UCK, vertelde aan persbureau Reuters over de manier waarop zijn Albanese medestrijders tekeer gingen, na hun terugkeer in Kosovo: „Ze werden gek. Ze gooiden overal handgranaten, ze bliezen alles op. Voor mijn ogen schoten ze een man door het hoofd. Ze zeiden dat het een Servische politieman was. Ik zei dat ze hem, als hij een misdadiger was, naar de Navo moesten brengen, maar het kon ze geen barst schelen."

Kosovo-ruzie Rusland-VS is bijgelegd

21-6-99

(Van onze redactie buitenland)
AMSTERDAM – De Verenigde Staten en Rusland houden hun geschillen voor gezien en willen zo veel mogelijk samenwerken. De onenigheid over Ruslands rol in Kosovo, die de relatie onder druk had gezet, is over. De presidenten Bill Clinton en Boris Jeltsin hadden gisteren in Keulen, tijdens de top van de G 8, aan één uur voldoende om als vrienden uiteen te gaan.

Jeltsin, die enkele malen bars was uitgevallen naar wat hij beschouwde als de arrogantie van de Navo, was in Keulen de soepelheid zelve. Hij beloofde het parlement in Moskou onder druk te zetten om het Start-II verdrag te ratificeren, over de vermindering van kernwapens. Ook stemde hij in met het houden van een nieuwe ronde in de ontwapeningsonderhandelingen met de VS, Start-III.

Ter bezegeling van de nieuwe relatie had Jeltsin naar Keulen *alle Sovjet-dossiers meegenomen over de moord op president John* F. Kennedy. Lee Harvey Oswald, die de president in Dallas doodschoot, heeft van 1959 tot 1962 in de Sovjet-Unie gewoond en was getrouwd met een Russin.

Clinton gaf een interview aan de Russische televisie.

De Russische media, aldus een Amerikaans punt van kritiek dat Clinton in de uitzending niet herhaalde, hebben nauwelijks aandacht besteed aan wat de Kosovaren werd aangedaan. De aandacht en de sympathie gingen vooral uit naar de Serviërs.

In Keulen putten ook president Jacques Chirac en bondskanselier Gerhard Schröder zich uit in lof aan Jeltsin. "Zonder Rusland is in Europa geen vrede mogelijk," aldus Chirac.

Rusland ging vrijdagavond na *lang talmen akkoord met Navo-voorstellen voor een eigen rol bij de vredeshandhaving in Kosovo.* Ruslands eis tot een militaire sector werd niet ingewilligd.

De leiders van de G 8 willen dat er snel een regeling komt voor de Russische buitenlandse schulden. Dat hebben ze gisteren laten weten op de laatste dag van hun topconferentie in Keulen.

President Boris Jeltsin van Rusland had alle hulp nodig toen hij gisteren per vliegtuig in Keulen arriveerde. FOTO SERGEI KARPOEKHIN/REUTERS

Kosovaren ontvoerd en opgesloten

(Van onze redactie buitenland)
AMSTERDAM – Kort voor de komst van Kfor hebben Servische militairen zo'n drieduizend politieke gevangenen uit gevangenissen in Kosovo gehaald en hen waarschijnlijk overgebracht naar andere delen van Joegoslavië.

Onder hen zijn advocaten, artsen en hoogleraren, aldus gisteren de Britse zondagskrant *The Sunday Times*. Over hun lot is niets bekend.

Het regime wil deze gijzelaars gebruiken als 'wisselgeld' bij onderhandelingen.

***The Sunday Telegraph* zegt concentratiekampen te hebben ontdekt bij de noordelijke plaats Pudojevo. waar sinds april zo'n 60.000 Kosovo-Albanezen bijeen waren gedreven.**

De kampen bestonden uit platgebrande dorpen waarin de gijzelaars bijeen waren gedreven, een reservoir aan 'menselijke schilden' die moesten worden neergezet bij Navo-doelwitten. Bijna alle gijzelaars waren vluchtelingen die eerder door de Serviërs gevangen waren genomen in bossen.

Serviërs gaan op aandringen van Belgrado terug

(Van onze redactie buitenland)
AMSTERDAM – Duizenden uit Kosovo gevluchte Serviërs keren terug, in de wetenschap dat ze in Servië niet welkom zijn. In bussen, tractoren, personenauto's en met paard en wagen wordt de terugweg aanvaard.

Niet altijd goedschiks, bleek gisteren vooral uit de woedende reacties van betogers in Belgrado. Maar de meeste terugkeerders zijn geschrokken van het vooruitzicht op een bestaan als vluchteling in een land dat, zolang Slobodan Milosevic aan het bewind blijft, in de wereld te boek staat als een paria.

De verwoeste economie, het gebrek aan vooruitzichten, de druk van Belgrado en de geruststellingen van de Kosovo-vredesmacht Kfor doen de rest.

Volgens Kfor en vertegenwoordigers van de Verenigde Naties, die in Kosovo een soort 'protectoraat' zullen vestigen, is het nog te vroeg om te spreken van een massale terugkeer van Serviërs. De internationale gemeenschap hoopt en bidt echter dat dit het geval zal zijn en dat de resterende Serviërs in Kosovo niet de wijk zullen nemen.

Een massaal vertrek van de Servische minderheid zal neerkomen op een feitelijke etnische zuivering, waarna de Kosovo-Albanezen volledig de dienst zullen uitmaken.

Er is haast geboden met de terugkeer van de Serviërs en de beëindiging van de exodus, daarover zijn Belgrado, de Navo en de VN het in elk geval eens. De VN-vluchtelingenorganisatie UNHCR schat dat al zo'n 70.000 etnische Serviërs zijn gevlucht, de meesten in het kielzog van de Joegoslavische strijdkrachten.

De cijfers over het aantal Serviërs in Kosovo vóór de intocht van Kfor lopen uiteen van 125.000 tot 160.000.

De vanochtend in alle vroegte ondertekende ontwapeningsovereenkomst tussen het UÇK en de Navo moet de Serviërs ervan overtuigen dat het veilig is terug te keren of in Kosovo te blijven. Wreedheden begaan door UÇK-strijders hebben de laatste dagen bijgedragen tot de overtuiging van veel Serviërs dat zij hun leven in Kosovo niet meer zeker zijn.

De druk van het regime in Belgrado op de vluchtelingen komt deels voort uit angst dat zij voor problemen zullen zorgen. Gisteren heeft een honderdtal Serviërs uit Kosovo in het centrum van Belgrado gedemonstreerd tegen 'de verraders' in de regering. Vandaag willen ze opnieuw demonstreren, ditmaal voor het parlementsgebouw.

"We moeten terug, zegt Milosevic, maar waar naartoe?" aldus één van de betogers, afkomstig uit een dorp bij Pristina. "We waren nog geen honderd meter van huis of de Albanezen staken het al in brand."

Andere demonstranten spreken van 'chantage' van het regime, dat zelfs niet toestaat dat zij onderdak zoeken bij familieleden. Het wil de verdreven Kosovaren zo veel mogelijk uit het zicht houden.

Servische ministers zijn ingeschakeld om de vluchtelingen gerust te stellen en te begeleiden bij hun terugkeer naar Kosovo. Een konvooi met ongeveer duizend mensen hervatte vanochtend de terugtocht even ten zuiden van Belgrado. De ministers en hulpverleners van onder *meer het Rode Kruis voorzien* hen van voedsel en water.

Verder naar het zuiden, buiten de stad Kragujevac, zette zich vanmiddag een konvooi in beweging van ongeveer 45 auto's en tractoren, drie bussen en enkele politieauto's als escorte. Ongeveer zeshonderd Serviërs en zigeuners maken er deel van uit. Als zij niet meteen terecht kunnen in hun woningen, zorgt Servië voor noodopvang, aldus een minister die het konvooi tot de grens begeleidt.

Kfor-militairen wachtten gisteren bij Pristina terugkeerders op die in drie bussen uit de Servische stad Krusevac waren gearriveerd. Enkelen maakten het Servische overwinningsteken, maar de overgrote meerderheid gedroeg zich zoals Kfor dat graag ziet: zo discreet mogelijk keerden ze terug naar de huizen die ze nog maar enkele dagen eerder waren ontvlucht.

Gaat de terugkeer van de Serviërs met horten en stoten en op bescheiden schaal, de verdreven Kosovo-Albanezen komen massaal terug. Meer dan honderdduizend zijn inmiddels de grenzen met Albanië en Macedonië overgestoken.

Zij keren terug in een land waar inmiddels zo veel massagraven en andere sporen van gruweldaden zijn aangetroffen dat Kfor klaagt over te weinig manschappen om die plaatsen allemaal te bewaken.

Draskovic: snel verkiezingen

BELGRADO – De Servische oppositieleider Vuk Draskovic eist zo snel mogelijk vrije verkiezingen en hervatting van de diplomatieke relatie met de Verenigde Staten, Duitsland, Frankrijk en Groot-Brittannië. Draskovic, voormalig vice-premier, kondigde aan dat hij het regime onder druk gaat zetten om de burgers te laten kiezen. Daarna moet een 'overgangsregering' worden gevormd. (Rtrs)

Militaire trucks mogen tochterug

MERDARE – Een groep Joegoslavische militaire vrachtauto's mocht gisteren na lang wachten Kosovo toch binnen. Het konvooi werd aangehouden door Britse soldaten aan een grensovergang waar ze volgens de overeenkomst met de Navo niet mogen komen. Na uren redekavelen kregen ze toch toestemming om in Kosovo kapotte tanks op te halen. (Rtrs)

Versterking voor Gele Rijders

ORAHOVAC – Op de basis van de Nederlandse Gele Rijders is gisteravond versterking aangekomen in de vorm van ongeveer 120 manschappen en vier houwitsers. Het konvooi van ongeveer 55 voertuigen was 's morgens vertrokken vanuit Petrovac bij Skopje, aldus eerste luitenant Brouwer. De reis naar Orahovac werd ruim vier uur vertraagd doordat onderweg de verkeerde *afslag was genomen.* (ANP)

Turkse eenheid naar Prizren

ANKARA – Turkije gaat ongeveer duizend manschappen leveren aan de vredesmacht Kfor. Zij worden gelegerd in en om de stad Prizren in het westen van Kosovo, waar nog veel etnische Turken wonen. De Turkse premier, Bülent Ececit, maakte dit gisteren bekend. In Prizren zijn al Duitse en Nederlandse eenheden gelegerd. Turkije heeft zich de afgelopen jaren opgeworpen als beschermer van de islamitische gemeenschappen op de Balkan, restanten van het Ottomaanse Rijk. (AFP)

Speurtocht naar Ibrahim Rugova

PRIZREN – Tal van etnische Albanezen, van wie velen zijn teruggekeerd uit vluchtelingenkampen, vragen zich af waar Ibrahim Rugova zich bevindt. Leidende politici van het UÇK hebben gezegd Rugova, hun rivaal om de macht, graag te willen ontmoeten. Rugova heeft zich in een lastig parket begeven door Milosevic de hand te drukken. Zijn rivalen beschouwen dat als verraad. Het Westen vindt dat het UÇK en Rugova een compromis moeten sluiten. (AFP)

Rusland verzoend, maar voor hoelang?

Het Westen en Rusland zijn elkaar gisteren in Keulen weer genaderd na maanden van verdeeldheid over de NAVO-bombardementen. Maar hoe duurzaam is de verzoening?

Door onze redacteur
ROBERT VAN DE ROER

KEULEN, 21 JUNI. Na maanden van ergernissen over 'Kosovo' was het gisteren in Keulen de dag van verzoening tussen Rusland en het Westen, en de Russische president Jeltsin had daarom speciaal een cadeau meegenomen voor zijn Amerikaanse collega Clinton: een dossier met ooit geclassificeerde gegevens van Russische inlichtingendiensten over president Kennedy, over de moord op JFK en over de vermeende dader Lee Harvey Oswald, die in 1959 naar de Sovjet-Unie vluchtte en drie jaar later terugkeerde naar Amerika. De portee van het dossier was niemand duidelijk, maar Clintons veiligheidsadviseur Sandy Berger gewaagde van een „zeer interessant geschenk".

Zalvende woorden over de relatie tussen het Westen en Rusland spraken de leiders van de G8 's ochtends al uit tijdens de slotzitting van hun driedaagse top, waarvoor Jeltsin zondagmorgen naar Keulen was gevlogen. „We moeten ons verzoenen", zei Jeltsin met een opgezwollen gezicht, nadat hij de laatste trede van de vliegtuigtrap met steun van zijn vrouw en een medewerker was afgestapt.

De lijmpoging slaagde soepel, zo meenden de G8-leiders na afloop. „Ik ben weer tussen vrienden", zei Jeltsin toen hij op zeker moment omringd werd door de Britse premier Blair, de Franse president Chirac en Clinton. „Kijk, de twee ijsberen!", had Clinton gegrapt toen hij bij binnenkomst Jeltsin met de Canadese premier Chrétien aantrof. „Het viel mij op toen we samenzaten met president Jeltsin hoe gelukkig en ontspannen iedereen eruit zag", zei de Franse president Chirac die sprak van „opluchting" en „voldoening" over de afloop.

Nog meer zalvende woorden volgden 's middags toen Clinton en Jeltsin elkaar een uur lang spraken. Ook al „heeft Kosovo waarschijnlijk aan weerskanten wat littekens nagelaten", beide leiders besloten het recente verleden te laten rusten, aldus Berger. Clinton en Jeltsin hadden een „warme en geanimeerde" ontmoeting in een sobere kamer van het Renaissance Hotel, die bij Amerikaanse media de sfeer opriep van een vliegveldhotel.

Ook deze soberheid was geregisseerd. Door de fysieke staat van Jeltsin en bilaterale spanningen van de laatste maanden was deze zeventiende ontmoeting tussen beide leiders nadrukkelijk ontdaan van de uitbundige Hollywoodchoreografie van eerdere edities: geen gezamenlijke poses, baden in de menigte of publieke grollen.

Clinton en Jeltsin besloten tot nader ontwapeningsoverleg en herstel van het reguliere contact tussen de Russische premier en de Amerikaanse vice-president, dat beschouwd wordt als het meest productieve overlegorgaan tussen beide landen. En beiden waren na afloop „tevreden".

Daarmee is de ergste crisis tussen het

NIEUWSANALYSE

Westen en Rusland sinds het einde van de Koude Oorlog voorbij, zo lijkt de voor de hand liggende conclusie. De oorlog in Kosovo is ten einde, de door Rusland verfoeide NAVO-bombardementen zijn formeel voorbij en Moskou heeft een bemiddelende rol gespeeld bij de totstandkoming van vrede.

Maar hoe duurzaam is het herstel van de relatie? Wie het resultaat van de Russische opstelling van de afgelopen weken inzake Kosovo bekijkt, kan niet anders concluderen dat vrijwel geen enkele eis van de Russische regering is ingewilligd. De oorlog in Kosovo is beëindigd op de voorwaarden zoals de NAVO die van meet af aan heeft gesteld: Servische troepen eruit, de NAVO erin.

De buitenwereld dacht vorige week dat Rusland een coup had gepleegd door vroegtijdig het vliegveld van Priština te bezetten en zo de vredesmacht KFOR te overdonderen. Inmiddels blijkt uit Amerikaanse perspublicaties dat de NAVO zelfs deze verrassingsactie zag aankomen, maar intern niet in staat was om daar eensgezind, snel en krachtig op te reageren; Amerikaanse en Britse regeringsfunctionarissen geven elkaar hiervan over en weer de schuld.

Nog belangrijker: het afgelopen vrijdagavond in Helsinki bereikte akkoord tussen Amerika en Rusland toont aan dat de Russische inname van het vliegveld geen enkele 'losprijs' heeft opgeleverd: Russische soldaten krijgen in Kosovo geen eigen sector, maar worden verdeeld over drie NAVO-sectoren. Bovendien zal er een 'eenduidig commando' zijn, zoals de NAVO steeds heeft gezegd.

Van een door diplomaten gesuggereerde koppeling tussen nieuwe kredieten van het Westen voor Rusland op de G8-top in ruil voor Russische flexibiliteit tijdens de onderhandelingen over Kosovo is evenmin sprake geweest: Rusland heeft dit weekeinde wel economische steun en schuldenverlichting in het vooruitzicht gesteld gekregen, maar moet eerst de beloofde economische hervormingen uitvoeren.

Het is nauwelijks een vraag of deze balans ook de oppositie in het Russische parlement bevalt. Het Westen mag zich dan weer verzoend hebben met de Russische regering, voor zover die met één mond spreekt, de kloof tussen het Westen en de Doema blijft levensgroot. De anti-Westerse houding van de Doema is na gisteren niet verdwenen, waardoor nieuw grillig leiderschap van de regering – onder druk van de Doema – evenmin uit te sluiten is: de onvoorspelbaarheid van Jeltsin zelf maar even daargelaten.

Nieuwe crises zijn op korte termijn dus niet uit te sluiten. Temeer omdat de Joegoslavische leider Slobodan Milošević voorlopig aan de macht blijft, en hij bedreven is in het verdelen van de wereldgemeenschap. Rusland probeerde zelfs gisteren nog economische steun voor de wederopbouw van Servië los te peuteren bij de G8-landen, maar moest inzien dat dit pleidooi kansloos is. Wegens „de onvergeeflijke barbarij" van de Servische leiders, zoals de Britse premier Blair zei. Het Westen en Rusland zijn elkaar gisteren weer genaderd, maar daarmee is een andere vraag niet beantwoord: heeft Rusland nu het kamp van de despoten verlaten? Zolang Milošević en ook Saddam Hussein, een andere bondgenoot van Moskou, aan de macht zijn, weet het Westen zich bijna verzekerd van frictie met Rusland.

Detentiekamp Kosovo 'Menselijk schild van 60.000 man'

LONDEN, PRIŠTINA, 21 JUNI. In Kosovo hebben KFOR-troepen zestigduizend Kosovaren ontdekt die in een soort detentiekamp van vijf verwoeste dorpen werden vastgehouden om als menselijk schild te dienen voor het geval het in Kosovo tot een grondoorlog tegen de NAVO zou komen.

Volgens het Britse blad *The Sunday Telegraph* vertelden de gevangen gehouden Kosovaren dat families uit de omgeving midden april naar de vijf platgebrande dorpen bij Podujevo werden gedreven. Het gevangenkamp werd omringeld door Servische tanks en soldaten die opdracht hadden elke niet-Serviër dood te schieten. De Serviërs, vertelden ze, waren van plan de dorpelingen voor zich uit te drijven als de NAVO plannen door een grondoorlog zou doorzetten en Kosovo met grondtroepen binnen zou vallen.

KFOR meldde gisteren dat inmiddels in Kosovo zoveel massagraven zijn gevonden dat de vredesmacht te weinig soldaten heeft om ze allemaal te bewaken. KFOR heeft de opdracht de massagraven te bewaken tot forensische deskundigen en experts van het VN-tribunaal voor oorlogsmisdaden ze hebben onderzocht, maar, zo zei een Britse politie-deskundige, er zijn teveel massagraven en te weinig militairen.

Teams van deskundigen zijn dit weekeinde begonnen met de eerste onderzoeken. In Velika Kruša in het zuidwesten van Kosovo bleek dit weekeinde een massagraf met naar schatting twintig lijken te bevatten. Een ander team onderzocht een boerderij in de buurt van Prizren, waar vijftentwintig of meer lijken zijn gevonden. „Helaas zijn er nog veel, veel meer van zulke plaatsen", zei de Britse politiedeskundige. Het is er de teams veel aan gelegen de plekken waar ze aan het werk gaan onaangeroerd aan te treffen, maar er moeten door de hoeveelheid massagraven prioriteiten worden gesteld. Daar komt bij dat het onderzoek op elke plek lang duurt. Bij elk massagraf gaat een team van dertein tot zestien deskundigen – forensische experts, brandweerdeskundigen, fotografen en detectives – aan het werk om uit te zoeken wat er precies is gebeurd, hgoeveel mensen zijn vermoord en op welke manier.

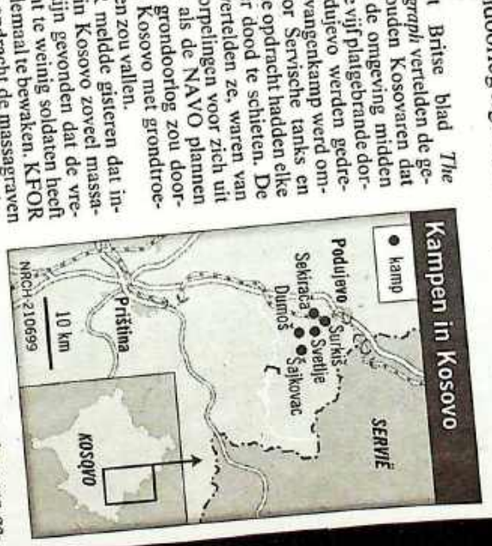

Intussen gaan steeds meer gevluchte en verdreven Kosovaren vanuit Albanië en Macedonië naar hun steden en dorpen in Kosovo terug. Vandaag schatte de VN-hulporganisatie UNHCR het aantal teruggekeerde Kosovaren op 135.000. Zaterdag alleen al gingen uit Albanië vijftienduizend en uit Macedonië 12.700 Kosovaren naar hun land terug.

In Priština heeft gisteren Sergio Vieira de Mello, speciaal gezant van de Verenigde Naties, het VN-kantoor in Kosovo in gebruik genomen. Het is gevestigd in het gebouw waar tot voor kort het Joegoslavische leger zijn hoofdkwartier in Kosovo had. In het gebouw wordt, voorlopig onder leiding van De Mello, de civiele VN-missie in Kosovo gevestigd. De Mello zei dat de missie de komende drie maanden een internationale politiemacht van drieduizend man in Kosovo zal stationeren. De eerste honderdvijftig politiemannen worden later deze week verwacht. De Britse regering heeft inmiddels de liberaal-democraat Paddy Ashdown kandidaat gesteld voor de functie van leider van het civiele bestuur in Kosovo. (Reuters, AFP, AP)

G8-leiders dineerden op Romeins mozaïek

Gerhard Schröder, gastheer van de top van acht wereldleiders, haalde het afgelopen weekeinde in Keulen alles uit de kast om het Bill, Boris, Sergej, Tony, Jean, Massimo, en Jacques (2x) naar de zin te maken.

Door onze redacteuren
HANS BUDDINGH' en MICHÈLE DE WAARD

KEULEN, 21 JUNI. Zodra de machtigste mannen ter wereld op bezoek komen, trekt de gastheer het mooiste uit de kast. Maar de economische top in Keulen had een bijzonder hoogtepunt: de tafel op het Dionysos-mozaïek.

De acht heren zullen tijdens hun 'working dinner' weinig hebben gegeten, want de grote ronde doorzichtige tafel stond op het beroemde mozaïek in het Romeins-Germaanse museum. Het mozaïek, dat uit 1,5 miljoen steentjes bestaat en 75 vierkante meter omvang heeft, is bij opgravingen gevonden en geldt als één van de Romeinse schatten van Keulen – de handelsstad die ruim 2000 jaar geleden door de Romeinen werd gesticht. Het mozaïek is het middelpunt van het museum der antieken en symboliseert de eeuwige jeugd, levensvreugde en onsterfelijkheid.

Dat op dit kostbare mozaïek een prestigieus diner moest plaatsvinden, ging sommige Keulenaren al ver. Maar tot ontzetting van enkele kunstminnaars mochten de wereldleiders ook nog hun schoenen aanhouden. Zelfs kunsthistorici mogen het mozaïk alleen op kousevoeten betreden. De Duitse gastheer bondskanselier Gerhard Schröder wilde van de gebeurtenis

pisch Keuls biertje uitriep 'Ich bin ein Kölsch', kon de stemming bij de lokale gastheren niet meer stuk.

Zelfs 'tsjaar Boris' deelde handtekeningen uit. De Russische president, die zondag zijn opwachting maakte, was met een gevolg van zeker 100 man naar de Rijn gereisd – van zijn vrouw en dochter tot zijn kapper, zijn couturier, zijn keukenteam en vier artsen. Een vrachtvliegtuig met drie zwarte limousines (800.000 dollar per stuk) had hij vooruit gestuurd.

Er heerste een „zeer, zeer goede stemming", zei kanselier Gerhard Schröder na afloop. De Franse president kuste een baby, zelf liep Schröder tussen de werkbijeenkomsten losjes door de stad en Clinton bleek gebiologeerd door de 751 jaar oude Keulse Dom. Vrijdagavond, na afloop van het diner, doolde de president rond middernacht door de gothische kathedraal. Een dag later deed hij mee aan een rondleiding met de Britse premier Blair en maakte indruk toen hij de exacte hoogte van de twee torens bleek te kennen: 157,38 en 157,31 meter. Zondagmorgen, bij het gebed, was Clinton opnieuw in de Dom te vinden.

Ook de geest van Karl Marx doolde boven het conferentieoord. De wereldleiders en een leger van 6.000 journalisten zaten vlakbij een plein, waar de grote filosoof van het wereldproletariaat in 1848 nog hoofdredacteur is geweest van de 'Neuen Rheinischen Zeitung'.

Even leek de wereld om Keulen te draaien. Wekenlang heerste de uitzonderingstoestand in de stad, waar begin juni de top van Europese staats- en regeringsleiders werd gehouden. Daarna kwamen de ministers van Buitenlandse Zaken uit de EU in Keulen bijeen om over

Geen hulp Servië onder Milošević

Door onze redacteur
ROBERT VAN DE ROER

KEULEN, 21 JUNI. De zeven rijkste industrielanden zijn het er over eens dat Servië geen geld krijgt voor economische wederopbouw zolang de Joegoslavische president Milošević aan de macht blijft. Dit bleek gisteren tijdens de G8-top in Keulen.

Rusland wilde zich niet vastleggen op dit standpunt, waardoor de Westerse landen een harde passage uit een slotverklaring over het uitblijven van economische steun aan Servië schrapten. Maar Westerse leiders onderstreepten na afloop unaniem dat Servië geen geld krijgt voor wederopbouw zolang Milošević, aangeklaagd als oorlogsmisdadiger door het VN-tribunaal in Den Haag, in functie blijft. „Wederopbouwhulp, herstel van de economische structuren en verankering in Europa maken democratisering noodzakelijk en dat kan niet met Milošević", zei bondskanselier Schröder. De Franse president Chirac wees erop dat Montenegro, dat samen met Servië Joegoslavië vormt, wel in aanmerking komt voor hulpgelden.

Volgens Schröder is de G8 wel bereid om op korte termijn humanitaire hulp te verlenen aan Joegoslavië, na 11 weken van NAVO-bombardementen. Sommige G8-leiders, zoals Chirac, erkenden dat er een „grijs gebied" gebied bestaat tussen humanitaire hulp en economische wederopbouw. „Is het herstel van het licht voor de winter humanitair of is dat wederopbouw?", zei Sandy Berger, de president Clinton.

Duitsland organiseert een top over het stabiliteitspact voor Zuid-Oost-Europa. De G8 steunt dit pact, dat de Balkan politiek en economisch moet stabiliseren, met Westerse steun. „Joegoslavië moet een volledige naleving aan alle uitgangspunten en doelen van het pact demonstreren", aldus de G8 in een slotverklaring.

De G8-landen bevestigen hun deelname aan internationale donorconferentie voor humanitaire hulp en andere noden voor Kosovo in juli, gevolgd door een grootschaliger hulpconferentie in de herfst. Schattingen over de bedragen die nodig zijn voor de wederopbouw van Joegoslavië variëren tussen de vier en vierhonderd miljard dollar. De EU heeft wil de komende drie jaar anderhalf miljard dollar voor de wederopbouw van Kosovo uittrekken.

De G8 zegt voorts „volledig mee te werken" met het oorlogstribunaal in Den Haag, een kwestie waarin Rusland zich in het verleden weigerachtig heeft opgesteld. De Britse premier Blair betoogde dat de Servische burgers een zekere verantwoordelijkheid dragen voor de oorlogsmisdaden die in hun naam in Kosovo zijn gepleegd. Gevraagd of bij een uitblijven van wederopbouwhulp voor Servië Servische burgers niet worden gestraft voor de daden van hun leiders, zei Blair: „Hoe meer we zien wat er gebeurd is in Kosovo, hoe meer zien we dat de Servische burgers een verantwoordelijkheid hebben om Milošević te laten boeten. Zij kunnen n

Zijn voorganger Helmut Kohl had de wereleconomische top als een soort afscheidsgeschenk aan de Domstad bedoeld, voordat het parlement de Rijn zou verlaten en definitief naar Berlijn zou vertrekken. Dat vond ook Schröder een goed idee. De jonge kunstenaar, Matti Braun uit Keulen, had enkele dagen bedenktijd nodig toen de opdracht kwam 'een tafel voor acht' te ontwerpen. Het leek hem onwerkelijk een tafel te maken, waaraan Bill en Boris en Tony en Jacques over graanexport, de Kosovo-crisis en de binnenlandse vraag zouden onderhouden. Of misschien over wodka en sigaren. Maar na twee maanden had de kunstenaar het meesterwerk van polyester volbracht. De politici onder de indruk van het resultaat.

De Keulenaren zelf waren 'begeistert' van de wereldleiders. Vooral de Amerikaanse president Bill Clinton werd door het publiek omhelsd. Hand in hand wandelde hij met Hillary door de binnenstad, bezocht een typische Keulse bierhal en kocht een mannetje met saxofoon en Beierse bierpul als souvenirs. Toen Clinton na een tv-

praten. De driedaagse top van de G8 was het sluitstuk, waarvoor 14.000 agenten waren opgetrommeld.

De dames van de wereldleiders hadden hun eigen top. Zij werden door de jonge vrouw van de kanselier, Doris Köpf, meegevoerd om voor de laatste maal over de Rijn te varen, wat in 50 jaar bij bezoeken aan Bonn een goed gebruik is. Zij trokken naar de wijnbergen van Bacharach en passeerden de Loreley, de zeemeermin met de lange haren die hoog bovenop de rotsen met haar verschijning veel schepen op de klippen deed lopen. De vrouwen zaten in de zon en spraken over Clemens Brentano ('Zu Bacharach am Rheine, Wohnt eine Zauberin, Sie war so schön und feine, und riss viel Herzen hin') en over Heinrich Heine, die over de Loreley hebben gedicht.

Doris Köpf, een journaliste die zelf uit Beieren komt, wilde de dames laten genieten. Bij de volgende top varen ze over de Spree. Die is mooi, maar het is niet de Rijn. En de Pruisische vorsten mogen veel in de Domstad hebben geïnvesteerd, maar de kathedraal staat in Keulen en niet in Berlijn.

Leiders van de acht grootmachten aan het diner op het Romeinse mozaïek in het Romeins-Germaans museum van Keulen. Het mozaïek was voor de gelegenheid afgedekt met een beschermend glaslaagje. De Russische president Jeltsin ontbreekt. Zijn premier Stepasjin verving hem. (Foto Reuters)

KOSOVO

'Kosovo verloren als Serviërs het verlaten'

[• *Vervolg* van pagina 1] In Joegoslavië doet de regering er alles aan de Serviërs ertoe te bewegen niet uit Kosovo te vluchten en terug te gaan als ze dat hebben gedaan. In steden als Kragujevac trachtten gisteren Joegoslavische en Servische ministers de gevluchte Serviers te overtuigen dat „Kosovo voor Servië verloren is" als ze niet direct zouden terugkeren. ..Het is moeilijk voor u om terug te gaan, maar het zal later nog veel moeilijker worden", zo hield de Servische vice-premier Milovan Bojić de vluchtelingen voor. „We moeten er het beste van maken. Uw huizen en uw bezittingen zijn van u als u direct teruggaat. Servië heeft Kosovo en zal het ook in de toekomst hebben." Terugkerende Serviërs krijgen voedsel en brandstof als ze teruggaan. Hij zei ook dat „we" de veiligheid van de Serviërs in Kosovo beschermen, al maakte hij niet duidelijk hoe de regering in Belgrado dat nog kan doen. Slechts rond tweeduizend van de vijftigduizend gevluchte Serviërs hebben tot nu toe gehoor gegeven aan de oproep.

Vuk Drašković, oppositieleider en tot voor kort vice-premier van Joegoslavië, riep gisteren op tot de vorming van overgangsregeringen van Servië en Joegoslavië, die vervroegde verkiezingen zouden moeten uitschrijven. Ze moeten bestaan uit „verantwoordelijke democratische persoonlijkheden, die acceptabel zijn voor de nationale en internationale publieke opinie en die in staat zijn voor de wederopbouw van Joegoslavië hulp bijeen te brengen". Hij zei dat het huidige regime geen verkiezingen durft te organiseren omdat die uitlopen op „een catastrofale nederlaag". (Reuters, AFP, AP)

Wie weet hoeveel lijken daar als vuil zijn ingegooid

Kogelgaten, graven, bloed; overal in Kosovo zijn sporen te zien van wreedheden. Op stap met een 'gids des doods'.

Door onze redacteur
CEES BANNING

PRIŠTINA, 21 JUNI. Zwart asfalt slingert zich ten noordoosten van Priština de bergen in. „De weg des doods", zegt Imran Krashiqi. Hij is boer uit Makovac, zeven kilometer van Priština. Sinds vier dagen is hij met zijn vrouw en vier kinderen weer thuis. Na de eerste bombardementen van de NAVO confisqueerden de Serviërs zijn huis en gebruikten het als militaire post. Toen „onze Britse helden", zoals Krashiqi ze noemt, in aantocht waren, sloegen de Serviërs op de vlucht, maar ze gooiden eerst nog een paar handgranaten naar binnen. „Alles is vernield", mompelt Krashiqi. „Maar we hebben geluk gehad, we leven. Wij wel."

Even buiten het dorp staat hij stil. Langs de kant van de weg telt hij 23 graven. „Albanezen, vermoord door de Serviërs. De zigeuners moesten ze begraven. Gewoon in hun kleren. Ongewassen." Krashiqi zag het vanuit de heuvels aan de andere kant van de straat. De heuvels zijn dichtbebost en boden een schuilplaats voor zijn gezin en nog een paar families uit Makovac. Hij tuurt in de richting van de doden, schuift zijn hand langs zijn neus en loopt terug naar het dorp.

Bij zijn huis steekt hij de weg over, loopt over een houten brug over het riviertje Prištevka en stopt bij een verlaten boerderij. Hij duwt de deur van de binnenplaats open, kippen vliegen weg. De boer loopt naar een schuur die gebruikt werd als garage. In een diepe put kunnen monteurs onder de auto staan. „Hier hebben ze de mensen gemarteld", zegt Krashiqi. Over de weg door Makovac werden Kosovaren vanuit de bergdorpen naar Priština gedreven. Af en toe pikten de Serviërs er mensen uit. „Waar is je geld? Waar is het UÇK? Als het antwoord de Serviërs niet aanstond, werd je in de put gegooid of direct doodgeschoten." De witte buitenmuur van de koestal is een stille getuige: 37 kogelgaten. In de garage liggen lege hulzen. Krashiqi wijst op de ruwhouten planken die over de put liggen met donkerrode, bijna zwarte plekken. „Bloed."

Als een gids des doods gaat hij verder. Twintig kilometer buiten zijn dorp loopt een kleine zijweg de bossen in. Na een paar kilometer maakt het asfalt plaats voor modder, brokken steen en diepe kuilen. Langs het pad uitgebrande auto's, tractoren, wagens, koelkasten en gasfornuizen. Tegen het struikgewas open koffers met kleren, schoenen en speelgoed. Dekens, kleden, balen met meel en aardappelen liggen te rotten. Volgens de boer in zijn zwarte trainingsbroek met grofgebreide wollen trui waren gemaskerde paramilitaire eenheden hiervoor verantwoordelijk. „Zij joegen de mensen eerst uit hun dorpen en zeiden dat ze naar Priština moesten. Zo niet: de kogel. En onderweg gingen het plat branden en de vernederingen door." Na vier kilometer modder is de heuveltop bereikt. Op de top staan een moskee, een school en een paar huizen. Alleen de moskee is niet in puin geschoten. „Imran! „Shefqet!" Twee mannen vallen elkaar in de armen. Imran stelt Shefqet Rushiti voor, een van de drie onderwijzers van het dorp Koliq en sinds twee dagen terug uit Macedonië. Voor zijn kapotgeschoten school wijst hij de gehuchten aan waar zijn leerlingen vandaan kwamen – zwarte plekken tussen het groen. Shefqet neemt zijn vriend mee langs een glibberig landweggetje. Dan staat hij stil. In de berm met witte en gele bloemen liggen 21 graven. „Er liggen ook kinderen en vrouwen", zegt Rushiti. „Een vrouw die naast de school woont, zag de kar waarop de lijken lagen."

Op weg naar huis komt Krashiqi zijn broer tegen. De twee mannen praten op fluistertoon. „Mijn broer heeft er weer een ontdekt." Een paar kilometer voor Kaçikol stappen ze uit de auto. Er volgt een route over een bospad. Op een open plaats staan drie boerderijen. Het huisraad ligt bij de waterput, verkoold. De boerderijen liggen in puin. Achter de boerderij ligt een boomgaard. Tussen de bomen is een plek van ongeveer van vijf bij vijf meter omwoeld. Tussen de takken op de grond is een arm in een bevuild blauw trainingsjack te zien. De broers maken een schatting. „Dertig tot veertig." Terug op de hoofdweg passert een patrouille Britse militairen. „Zouden ze het weten?", vraagt Krashiqi aan zijn broer. Voor de tweede keer wordt de tocht over het bospad gemaakt. „De schatting van de broers zou wel eens kunnen kloppen", zegt sergeant Ian Bradley. Hij maakt driftig aantekeningen, terwijl zijn mannen de omgeving verkennen. „We gaan na of er ook mijnen liggen." De hand die uit de modder steekt, graven ze niet in. „We moeten deze begraafplaatsen onaangeroerd laten", zegt Bradley.

Niet alleen de NAVO-militairen maar ook de soldaten van het UÇK bewaken de doden, bijvoorbeeld in de mijnstad Trepča, veertig kilometer van Priština. In een van de mijnen liggen volgens NAVO-woordvoerder Jan Joosten ongeveer 700 lijken. Op basis van verklaringen van de lokale bevolking en medewerkers van de mijn is de NAVO tot deze schatting gekomen.

Op het terrein van de mijn gaat Basri Zeheli voor. De UÇK-soldaat loopt een beetje mank, omdat hij tijdens een gevecht met Serviërs gewond is geraakt aan zijn scheenbeen. Hij stopt bij een geelhouten barak. „Dit was de kantine." Aan de wand veel pornografische foto's, in een hoek een stapel lege drankflessen en blikken bier. Naast de deur een balk met zwarte kerven. Driehonderdzevenendertig. „De doden? Ik zou het niet weten, maar het zou me niet verbazen", zegt Zeheli. Bij de schacht houden twee collega's van hem met de kalasjnikov in de aanslag de wacht. Het is pikdonker in de mijngang, Zeheli loopt voorop met een zaklamp, de stank van rottend vlees is bijna ondraaglijk. Dan stopt de UÇK'er. „We kunnen niet verder, want we zijn bang dat daar mijnen liggen." Het licht van zijn zaklamp schijnt zo'n 30 meter vooruit. Daar is de schacht, wie weet hoeveel mensen daar als vuil zijn ingegooid." Buiten: „Wie weet ligt mij broer er ook wel tussen; hij was ook UÇK-soldaat en de Serviërs hebben hem opgepakt."

Intussen gaan steeds meer gevluchte en verdreven Kosovaren vanuit Albanië en Macedonië naar hun steden en dorpen in Kosovo terug. Vandaag schatte de VN-hulporganisatie UNHCR het aantal teruggekeerde Kosovaren op 135.000. Zaterdag alleen al gingen uit Albanië vijftienduizend en uit Macedonië 12.700 Kosovaren naar hun land terug. 21-6-99

In Priština heeft gisteren Sergio Vieira de Mello, speciaal gezant van de Verenigde Naties, het VN-kantoor in Kosovo in gebruik genomen. Het is gevestigd in het gebouw waar tot voor kort het Joegoslavische leger zijn hoofdkwartier in Kosovo had. In het gebouw wordt, voorlopig onder leiding van De Mello, de civiele VN-missie in Kosovo gevestigd. De Mello zei dat de missie de komende drie maanden een internationale politiemacht van drieduizend man in Kosovo zal stationeren. De eerste honderdvijftig politiemannen worden later deze week verwacht. De Britse regering heeft inmiddels de liberaal-democraat Paddy Ashdown kandidaat gesteld voor de functie van leider van het civiele bestuur in Kosovo. (Reuters, AFP, AP)

Het Westen en Rusland zijn elkaar gisteren in Keulen weer genaderd na maanden van verdeeldheid over de NAVO-bombardementen. Maar hoe duurzaam is de verzoening?

Rusland verzoend, maar voor hoelang?

Door onze redacteur
ROBERT VAN DE ROER

KEULEN, 21 JUNI. Na maanden van ergernissen over 'Kosovo' was het gisteren in Keulen de dag van verzoening tussen Rusland en het Westen, en de Russische president Jeltsin had daarom speciaal een cadeau meegenomen voor zijn Amerikaanse collega Clinton: een dossier met ooit geclassificeerde gegevens van Russische inlichtingendiensten over president Kennedy, over de moord op JFK en over de vermeende dader Lee Harvey Oswald, die in 1959 naar de Sovjet-Unie vluchtte en drie jaar later terugkeerde naar Amerika. De portee van het dossier was niemand duidelijk, maar Clintons veiligheidsadviseur Sandy Berger gewaagde van een „zeer interessant geschenk".

Zalvende woorden over de relatie tussen het Westen en Rusland spraken de leiders van de G8 's ochtends al uit tijdens de slotzitting van hun driedaagse top, waarvoor Jeltsin zondagmorgen naar Keulen was gevlogen. „We moeten ons verzoenen", zei Jeltsin met een opgezwollen gezicht, nadat hij de laatste trede van de vliegtuigtrap met steun van zijn vrouw en een medewerker was afgestapt.

De lijmpoging slaagde soepel, zo meenden de G8-leiders na afloop. „Ik ben weer tussen vrienden", zei Jeltsin toen hij op zeker moment omringd werd door de Britse premier Blair, de Franse president Chirac en Clinton. „Kijk, de twee ijsberen!", had Clinton gegrapt toen hij bij binnenkomst Jeltsin met de Canadese premier Chrétien aantrof. „Het viel mij op toen we samenzaten met president Jeltsin hoe gelukkig en ontspannen iedereen eruit zag", zei de Franse president Chirac die sprak van „opluchting" en „voldoening" over de afloop.

Nog meer zalvende woorden volgden 's middags toen Clinton en Jeltsin elkaar een uur lang spraken. Ook al „heeft Kosovo waarschijnlijk aan weerskanten wat littekens nagelaten", beide leiders besloten het recente verleden te laten rusten, aldus Berger. Clinton en Jeltsin hadden een „warme en geanimeerde" ontmoeting in een sobere kamer van het Renaissance Hotel, die bij Amerikaanse media de sfeer opriep van een vliegveldhotel.

Ook deze soberheid was geregisseerd. Door de fysieke staat van Jeltsin en bilaterale spanningen van de laatste maanden was deze zeventiende ontmoeting tussen beide leiders nadrukkelijk ontdaan van de uitbundige Hollywood-choreografie van eerdere edities: geen gezamenlijke poses, baden in de menigte of publieke grollen.

Clinton en Jeltsin besloten tot nader ontwapeningsoverleg, herstel van het reguliere contact tussen de Russische premier en de Amerikaanse vice-president, dat beschouwd wordt als het meest productieve overlegorgaan tussen beide landen. En beiden waren na afloop „tevreden".

Daarmee is de ergste crisis tussen het

NIEUWSANALYSE

Westen en Rusland sinds het einde van de Koude Oorlog voorbij, zo lijkt de voor de hand liggende conclusie. De oorlog in Kosovo is tot einde, de door Rusland verfoeide NAVO-bombardementen zijn formeel voorbij en Moskou heeft een bemiddelende rol gespeeld bij de totstandkoming van vrede.

Maar hoe duurzaam is het herstel van de relatie? Wie het resultaat van de Russische opstelling van de afgelopen weken inzake Kosovo bekijkt, kan niet anders concluderen dat vrijwel geen enkele eis van de Russische regering is ingewilligd. De oorlog in Kosovo is beëindigd op de voorwaarden zoals de NAVO die van meet af aan heeft gesteld: Servische troepen eruit, de NAVO erin.

De buitenwereld dacht vorige week dat Rusland een coup had gepleegd door vroegtijdig het vliegveld van Priština te bezetten en zo de vredesmacht KFOR te overdonderen. Inmiddels blijkt uit Amerikaanse perspublicaties dat de NAVO zelfs deze verrassingsactie zag aankomen, maar intern niet in staat was om daar eensgezind, snel en krachtig op te reageren; Amerikaanse en Britse regeringsfunctionarissen geven elkaar hiervan over en weer de schuld.

Nog belangrijker: het afgelopen vrijdagavond in Helsinki bereikte akkoord tussen Amerika en Rusland toont aan dat de Russische inname van het vliegveld geen enkele 'losprijs' heeft opgeleverd: Russische soldaten krijgen in Kosovo geen eigen sector, maar worden verdeeld over drie NAVO-sectoren. Bovendien zal er een 'eenduidig commando' zijn, zoals de NAVO steeds heeft gezegd.

Van een door diplomaten gesuggereerde koppeling tussen nieuwe kredieten van het Westen voor Rusland op de G8-top in ruil voor Russische flexibiliteit tijdens de onderhandelingen over Kosovo is evenmin sprake geweest: Rusland heeft dit weekeinde wel economische steun en schuldenverlichting in het vooruitzicht gesteld gekregen, maar moet eerst de beloofde economische hervormingen uitvoeren.

Het is nauwelijks een vraag of deze balans ook de oppositie in het Russische parlement bevalt. Het Westen mag zich dan weer verzoend hebben met de Russische regering, voor zover die met één

mond spreekt, de kloof tussen ten en de Doema blijft levens anti-Westerse houding van de na gisteren niet verdwenen, nieuw grillig leiderschap van d – onder druk van de Doema – uit te sluiten is: de onvoorspe van Jeltsin zelf maar even daar

Nieuwe crises zijn op kort dus niet uit te sluiten. Temeer Joegoslavische leider Sloboda vić voorlopig aan de macht bl bedreven is in het verdelen v reldgemeenschap. Rusland zelfs gisteren nog economis voor de wederopbouw van Se peuteren bij de G8-landen, m inzien dat dit pleidooi kanslo gens „de onvergeeflijke barba Servische leiders, zoals de mier Blair zei. Het Westen e zijn elkaar gisteren weer gena daarmee is een andere vraag woord: heeft Rusland nu het de despoten verlaten? Zolang en ook Saddam Hussein, bondgenoot van Moskou, aa zijn, weet het Westen zich kerd van frictie met Ruslan

'We moeten op de knieën, net als de Duitser

Op zaterdagmiddag bezocht patriarch Pavle het klooster van Dečani, zo'n 20 kilometer ten zuiden van Peć. Een kleine magere man, 84 jaar oud. Hij zegt: „De wonden zijn diep. Alleen met Gods hulp kunnen we weer samenleven." Volgens de patriarch moeten de Serviërs en de Albanezen hun zonden tot zich laten doordringen, spijt betuigen en om vergeving vragen. Pavle weet, zegt hij, dat de Serviërs niet willen beseffen wat zij de Albanezen hebben aangedaan. „Het is voor een mens makkelijker te zien welke fouten anderen maken."

De kerkleiders proberen, hoe hopeloos dat nu ook is, de Albanezen en Serviërs met elkaar te verzoenen. En in een uiterste poging om de wraak van de Kosovaren te stoppen, brengen ze een boodschap die geen Serviër in Kosovo horen wil: ze praten over Servische misdaden tegen de Albanezen. „Op onze knieën moeten we", zegt de metropoliet van Montenegro, „net als de Duitsers na de Tweede Wereldoorlog."

21-6-99

Servische mannen van Belo Polje zich onmiddellijk na het begin van de NAVO-aanvallen hadden aangesloten bij de Servische paramilitairen. Ze deden mee aan de plunderingen, ze staken huizen in brand. Nurije Jevkaj woont bij de smalle weg die naar het dorp leidt. Ze zag de Serviërs van Belo Polje voorbijkomen in hun uniform. „En toen de Albanese vluchtelingen over deze weg kwamen, stonden hun vrouwen te joelen en te schelden." Nurije Jevkaj zag ook, zegt ze, hoe ze op karren en in vrachtauto's gestolen spullen hun dorp inbrachten. „Een dag voordat KFOR hier kwam, staken ze nog huizen van Albanezen in brand. Ze verdienen niet beter dan te worden afgemaakt."

De orthodoxe kerkleiders in Peć zullen, zeggen ze, doorgaan hun boodschap van verzoening te verkondigen in Kosovo. Metropoliet Amfilohije: „Wij blijven hier, tot het allerlaatst."

nezen die in de buurt van p wonen, zeggen dat de Ser-

Kosovo in quarantaine

WAAR POLITIEKE leiders en generaals zich maandenlang het hoofd over hebben gebroken, is geschied. Zonder slag of stoot, zonder ook maar een schot te hebben gelost heeft het Joegoslavische leger Kosovo verlaten. Meer dan honderdduizend NAVO-soldaten en bloedige gevechten zouden volgens de berekeningen nodig zijn geweest om in een 'grondoorlog' hetzelfde resultaat te hebben kunnen behalen. Nu volstaat de Atlantische Verdragsorganisatie met minder dan de helft aan manschappen. Militair gesproken had de interventie in Kosovo voor het Westen slechter kunnen verlopen. 21-6-99

Dat op zichzelf is een opsteker, maar het laat onverlet de vele duizenden doden onder de burgerbevolking, de tienduizenden gemaltraiteerden en de honderdduizenden van huis en haard verdrevenen. De slag om de wederopbouw, om een geweldloos en leefbaar Kosovo moet nu beginnen. De steun van het Westen kan niet worden gemist, temeer niet omdat ook buurlanden als Albanië, Macedonië en Bulgarije, de armste onder de Europese armen, veel te lijden hebben gehad van de gevolgen van het groot-Servische denken en het antwoord van de NAVO daarop. De Europese Unie is hier een voortrekkersrol toebedacht, een unieke kans om te bewijzen dat Europese saamhorigheid en lotsverbondenheid meer is dan stof voor hoogdravende, verder tot weinig verplichtingen leidende redevoeringen.

DIT WEEKEINDE heeft de G8 haar zegen gegeven aan de operatie Joint Guardian, het NAVO-plus vervolg op Allied Force, de luchtacties tegen Joegoslavië. President Jeltsin gedroeg zich in Keulen als iemand die zich eindelijk weer eens onder vrienden bevond. Hij had daar ook wel reden voor. Rusland zal militair aanwezig zijn in alle sectoren van de NAVO-vredesmacht, zodat het huzarenstukje op het vliegveld van Priština toch nog een voor alle partijen aanvaardbaar einde kan krijgen. Bovendien heeft het dwarsliggen en het uitdelen van speldenprikken in de kwestie-Kosovo het Kremlin precies opgeleverd wat het nastreefde: enig herstel van gezag in eigen land zonder de relatie met het Westen te verspelen. Het bondgenootschap is Jeltsin zelfs dankbaar voor zijn bemiddeling in de eindfase van het conflict.

Na Bosnië wordt nu Kosovo in internationale quarantaine geplaatst. In Kosovo zal het moeilijker zijn de onderlinge haat te beteugelen. Met de terugkeer van de vluchtelingen ontstaat het gevaar van regelrechte confrontaties tussen de verschillende bevolkingsgroepen en dreigen wraakacties van het UÇK op achtergebleven of noodgedwongen terugkerende Servische burgers (Milošević weigert deze mensen een veilige haven). Voor de NAVO ligt een zware taak in het verschiet die zij bovendien moet delen met andere internationale organisaties. Maar als de vrede, naar het voorbeeld van Bosnië, kan worden bewaard, is veel gewonnen.

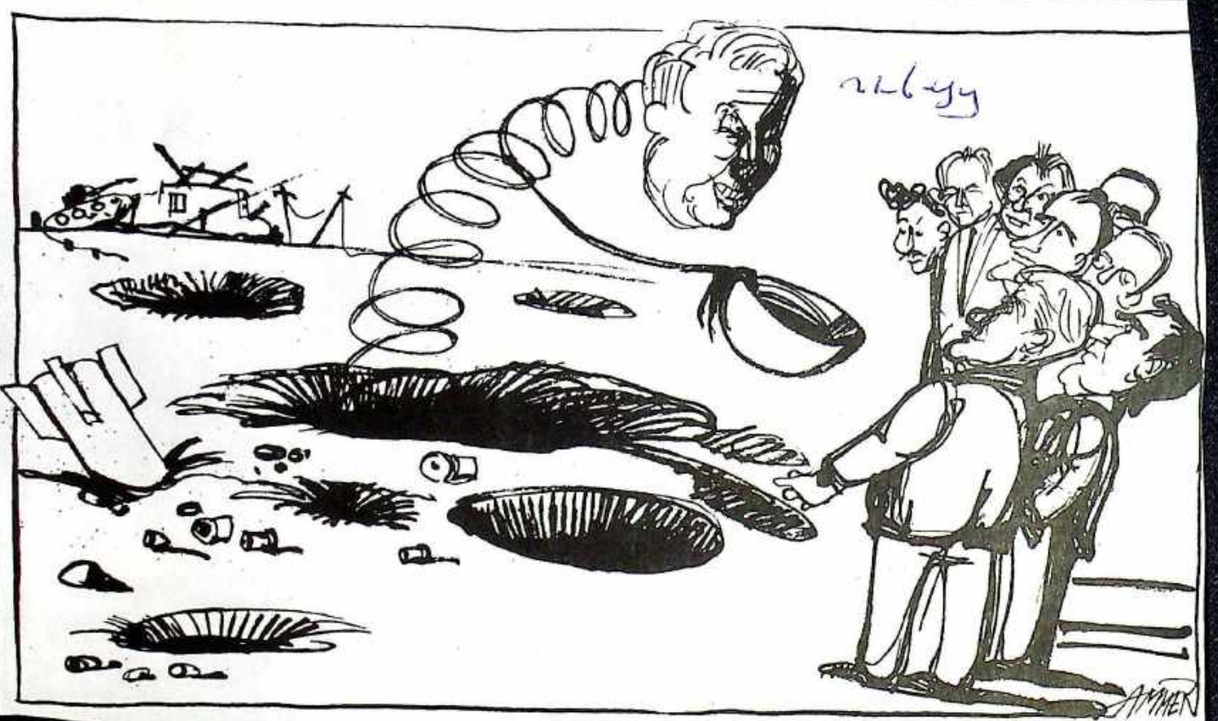

TEKENING: WOLFGANG AMMER

'Particuliere sector moet ook bijdragen aan oplossing crises'

G8-leiders houden 'dure' top

De zeven grote geïndustraliseerde landen en Rusland (G8) hebben in Keulen de banden verstevigd. Hulp voor de Balkan en schuldverlichting voor de armste landen gaat miljarden kosten.

Door onze redacteuren HANS BUDDINGH' en MICHÈLE DE WAARD

KEULEN, 21 JUNI. De economische top van de zeven belangrijkste industrielanden en Rusland in Keulen was een theaterstuk met een hoog dramatisch gehalte. De Duitse bondskanselier Gerhard Schröder sprak onverbloemd over de „opluchting" van de wereldleiders over het einde van de oorlog in Kosovo. „Nu gaat het erom samen de gevolgen van de crisis aan te pakken", zei hij. „ We hebben begrepen dat we één wereld zijn", verklaarde de kanselier zaterdagavond bij een feestelijk concert in de Keulse *Philharmonie*.

NIEUWSANALYSE

Nu ook de plooien met Rusland inzake Kosovo zijn gladgestreken, willen de leiders alleen nog vooruitblikken. De hartelijke omhelzing tussen kanselier Schröder en de Russische president Boris Jeltsin bezegelde de integratie van Rusland in de top. „We spreken vanaf nu uitsluitend over de G8", zei Schröder. De G7 bestaat alleen nog voor zover het gaat om financiële kwesties.

De Britse premier Tony Blair sprak na afloop van de top over „een geest van vriendschap" en „een brug van begrip". De Russische premier Stepasjin, die president Jeltsin de eerste twee dagen verving, onderstreepte meermalen de wil van Rusland om te integreren in de wereldeconomie.

De bijeenkomst in Keulen was een dure top. Het door de Europese Unie gelanceerde Stabiliteitspact voor de wederopbouw van de Balkan gaat de komende jaren al vele miljarden kosten. En het gebaar van de G7 om de armste landen van een deel van hun schulden te verlossen kost ook tientallen miljarden.

Rusland krijgt vooralsnog geen verlichting van de ruim 140 miljard dollar buitenlandse schuld (waarvan 90 miljard dollar ex-Sovjetschuld). Heimelijk mocht Moskou misschien op een tegemoetkoming hebben gerekend, maar het Westen wil dat Rusland eerst vaart maakt met zijn gestagneerde economische hervormingen. De wereldleiders lieten zich weliswaar positief uit over Stepasjins uiteenzetting over de Russische economie, maar ze houden het nodige wantrouwen.

Een directe beloning voor de Russische bijdrage aan de vrede in Kosovo zat er in Keulen niet in. „Het is niet zo dat men iets doet en daar iets voor terug moet krijgen. Zo'n manier van doen is met de waardigheid van de ontvanger niet te verenigen", zei Schröder na afloop van de top. Wel willen de industrielanden Rusland een steun in de rug geven. De leiders hopen dat de tweede tranche van ruim 4 miljard dollar van een IMF-lening kan worden vrijgegeven. Daarna kan er in de Club van Parijs (crediteurenlanden) over herstructurering van schulden worden gesproken, waarbij volgens ingewijden vooral naar de ex-Sovjetschuld kan worden gekeken.

Tegelijkertijd willen de industrielanden de economische samenwerking met Rusland vergroten op concrete gebieden als de ontwikkeling van kleine bedrijven, versterking van de samenwerking met de regio's, bestrijding van de sociale gevolgen van de economische transformatie en van ziekten als tuberculose, verbetering van het rechtssysteem, bestrijding van georganiseerde misdaad en van het witwassen van geld.

De wereldleiders gebruikten hun top ook om het „menselijk gezicht van de globalisering" meer nadruk te geven. Het meest opvallende besluit was de toezegging 70 miljard dollar van de schulden van de armste landen kwijt te schelden. Kanselier Schöder erkende wel ruiterlijk dat een deel van de schuld door de arme landen toch nooit kon worden afgelost, kennelijk om „de belastingbetaler die denkt 'ik krijg mijn schulden toch ook niet kwijtgescholden'" gerust te stellen.

De kwijtschelding onderstreept het toenemend belang van nongouvernementele organisaties in de globaliserende economie en het open oog dat de wereldleiders hiervoor hebben. Veel organisaties hebben zwaar campagne voor schuldkwijtschelding gevoerd. Schröder en andere leiders prezen hun rol. „We blijven in contact", aldus de bondskanselier.

De internationale financiële markten, die volop van de globalisering profiteren, moeten volgens de leiders beter functioneren om crises te voorkomen, die vooral in arme landen grote sociale kosten met zich meebrengen. Niet alleen moet het internationale financiële systeem doorzichtiger worden gemaakt. In de economische verklaring van de G7 wordt meer dan voorheen onderstreept dat de particuliere sector financieel moet bijdragen bij de oplossing van crises. De leiders onderstrepen dat concrete suggesties „dringend" moeten worden uitgewerkt. ‚We kunnen niet toestaan dat de particuliere financiële instituties met grote sommen goede zaken doen en dat bij een crisis de belastingbetaler voor de gevolgen opdraait", zei Schröder.

De G8-leiders onderstrepen het grote belang van open markten voor verdere welvaartsgroei. Om de werkloosheid aan te pakken moet meer in menselijk kapitaal worden geïnvesteerd.

De voor Duitsland netelige kwestie van de modernisering van kerncentrales in Oekraïne na de afgesproken sluiting van Tsjernobyl werd vooruitgeschoven. De regeringscoalitie (SPD en Groenen), die in eigen land de atoomenergie wil afschaffen, dringt erop aan de beloofde kredieten alleen te verstrekken als Oekraïne gascentrales bouwt. Schröder mag begin juli proberen de Oekraïense president Koetsjma te overtuigen, maar die kans is klein. De bondskanselier bleef als gastheer door deze manoeuvre gezichtsverlies bespaard.

Schröder was zeer tevreden met de Keulse top. Als grootste prestatie zag hij de normalisering van de relatie met Rusland. „De landen hebben de kracht gehad dit tot stand te brengen."

G8-besluiten en -aanbevelingen:

- **Kwijtschelding van 70 miljard dollar schulden van de armste landen.**
- **Versterking van initiatief voor schuldkwijtschelding door bijdragen van particuliere bedrijven in 'Millennium Fonds'.**
- **Meer ontwikkelingshulp met een groter deel als schenking.**
- **Beoordeling door G8 van jaarlijkse rapportage IMF, Wereldbank en andere instellingen over vorderingen armoedebestrijding.**
- **Versterking sociale aspecten in beleid IMF, Wereldbank en andere instellingen.**
- **Uitwerken van concrete voorstellen om particuliere sector (banken, etc.) te laten meebetalen aan kosten van financiële crises.**
- **Hulp voor wederopbouw Balkan.**
- **Meer investeren in mensen. Hiertoe is 'Handvest van Keulen' aangenomen over modernisering van onderwijs, wereldwijde onderwijsstandaarden en levenslang leren.**
- **Meer internationale uitwisseling van onderwijzers, ambtenaren en studenten.**
- **Oproep aan handelsministers in december een 'brede en ambitieuze' nieuwe ronde voor handelsliberalisering te lanceren.**
- **Steun voor inspanningen van Wereldgezondheidsorganisatie bij bestrijding van besmettelijke ziekten.**
- **Krachtige programma's ter bestrijding van het millennium-probleem.**
- **G8-conferentie later dit jaar over opzetten van noodplannen voor systeemfouten bij eeuwwisseling.**
- **Verzoek aan OESO voor G8-top in 2000 te rapporten over aspecten van voedselveiligheid, waaronder die van genetisch gemanipuleerd voedsel.**
- **Vergroting van inspanningen voor milieubescherming.**

MOCKBA DERK SAUER

Een echte Rus

Pavel Felgenhauer is een echte Rus. Een grote kerel met een baard, die graag een glas wodka lust.

Felgenhauer is ook columnist bij *The Moscow Times* en vermoedelijk de best ingevoerde defensiejournalist in Moskou.

Als beroepsofficier werkte Felgenhauer vele jaren bij *De Rode Ster*, het dagblad van het Russische leger. Hij was in Afghanistan en volgde de oorlog in Tsjetsjenië op de voet.

Inmiddels is Felgenhauer weer 'burger-journalist', maar hij onderhoudt nog steeds nauwe contacten met de top van het Russische leger. Sommigen noemen Felgenhauer daarom de spreekbuis van het Russische militaire establishment.

Mede daarom liggen we regelmatig met elkaar in de clinch.

Zo verdedigde hij het Russische militaire ingrijpen in Tsjetsjenië te vuur en te zwaard.

"We moeten nooit toegeven aan bandieten," was zijn rechtlijnige opstelling. Felgenhauer wond zich hooguit op over de Russische militaire blunders en de – in zijn ogen – slappe houding van de Russische politici.

"Had ik niet gelijk?," zei Pavel Felgenhauer toen ik hem deze week op een feestje ontmoette.

"Moet je nu de bende in Tsjetsjenië eens zien. Een normaal mens kan daar niet heen uit angst ontvoerd te worden."

Ik mompelde nog iets over de erfenis van het Russische militaire ingrijpen en de economische ruine, maar daar wilde Felgenhauer niets van weten.

"Het leek allemaal heel romantisch en nobel, die Tsjetsjeense vrijheidsstrijders met hun bandana's en machinegeweren. De Tsjetsjeense muis tegen de Russische olifant. Daar zijn jullie verslaggevers mooi ingetuind, want in werkelijkheid waren en zijn het ordinaire boeven die in drugs handelen en de eigen bevolking net zo hard afpersen. Net zoals dat Kosovo Bevrijdingsleger trouwens. Die zijn geen haar beter."

"Pardon?"

"Ja, daar hoor je de Navo nu niet over, maar de doorvoer van drugs was voor de oorlog toevallig wel de belangrijkste activiteit van het UÇK. Als die jongens aan de macht komen, krijg je een tweede Tsjetsjenië."

"Veel erger dan Milosovic kan dat UÇK toch niet zijn," zei ik.

"Die is in ieder geval democratisch gekozen," antwoordde Felgenhauer.

Natuurlijk wilde ik van Felgenhauer weten wat hij vond van de Russische bliksemactie om het vliegveld van Pristina te bezetten. En wist Jeltsin daar nu wel of niet van af?

"Dat er Russische troepen vanuit Bosnië naar Kosovo vertrokken, was overlegd met het Kremlin," zei Felgenhauer.

"Vergeet niet dat de Navo wekenlang de Russen nodig heeft gehad om Milosevic tot een akkoord te bewegen. De inkt was nog niet droog of de Russen telden niet meer mee. Dat was een grote belediging. Maar midden in deze operatie nam de Russische generale staf – geheel buiten het Kremlin om – het bevel over. De bezetting van het vliegveld was voor Jeltsin net zo'n verrassing als voor de Navo."

"Dus die Russische generaals opereren op eigen houtje?" zei ik.

"Precies," zei Felgenhauer. "En de Russische publieke opinie vindt het prachtig. Eindelijk hebben we de Navo eens afgetroefd."

"Maar een beetje eng is het wel," zei ik.

Felgenhauer lachte.

"De legertop weet nu in ieder geval dat ze meer succes oogsten door niet naar Jeltsin te luisteren dan door zijn bevelen wel op te volgen. Als ik Jeltsin was, zou ik daar behoorlijk nerveus van worden."

DE MEDIA EN DE VREUGDE

Leunstoelstrategen

ZIJN 'PUNDITS', de schrijvers van gewichtige beschouwingen, nog in staat om gewoon blij te zijn? Of gaan ze constant gebukt onder het gewicht van hun ongeveer achthonderd woorden per week? Ferdinand Mount vraagt het zich af in **The Sunday Times**. Weliswaar met de aantekening dat collega's een zware oorlog achter de rug hebben, maar toch. "De Navo heeft gewonnen zonder ook maar één soldaat te verliezen, de Kosovaren keren weldra terug. *Rejoice! Rejoice!*

Een beetje pesterig van Mount, die de afgelopen weken geen moment heeft getwijfeld aan de noodzaak Milosevic op z'n donder te geven. Hij constateert dat tal van zure collega's hun ongelijk moeilijk kunnen verkroppen; zij die hadden verzekerd dat de luchtoorlog Milosevic nooit en te nimmer op de knieën zou krijgen.

Mount heeft niet helemaal gelijk. In **The Independent on Sunday** begint Fergal Keane zijn stuk zo: "Ik had ongelijk. Ik schreef dat een grondoorlog onvermijdelijk was, dat een luchtoorlog Milosevic nooit zou vermurwen... net als zo veel andere commentatoren wist ik de luchtaanvallen en hun effect op Milosevic niet op juiste waarde te schatten." De eerlijke Keane, vooral werkzaam voor de BBC in het buitenland, kondigt aan het slot van zijn column aan dat hij voor enkele weken op vakantie gaat.

Ook andere leunstoelstrategen zijn een tactische terugtocht begonnen, zoals Jonathan Eyal. In **The Guardian** geeft hij toe dat al zijn dure prognoses – de man is voorzitter van het Royal United Services Institute – nog geen *tuppence* waard waren. Alweer, een eerlijk man. Zonde daarom van de losse flodders die hij meent te moeten afschieten bij het dekking zoeken: "Het is nog te vroeg om van een overwinning te spreken, maar het is duidelijk dat het Westen zijn belangrijkste doelen in deze oorlog heeft bereikt."

Het valt niet aan te nemen dat de Kosovaarse vluchtelingen, die massaal terugkeren na als vee te zijn verjaagd, zijn analyse delen. Ook de altijd sceptische Rupert Cornwell schrijft, in **The Independent**, met zoveel woorden, dat de échte experts, die de oorlog voerden, lak hadden aan zijn tientallen analyses sinds de 24ste maart.

Ook hij laat echter een goede kans voorbij gaan om verder zijn mond te houden."Alle lofzangen op deze humanitaire oorlog, wat het ongetwijfeld was, kunnen niet verhelen dat de Navo het internationaal recht op geheel eigen wijze heeft geïnterpreteerd. Slechts in de laatste fase werden de Verenigde Naties ingeschakeld. De Navo is een stap dichter gekomen bij een rol als de politieman van de globalisering, als de oplegger van westerse waarden, waar en wanneer het de alliantie goeddukt."

De Kosovaren laten zich dus voor het karretje van de Navo spannen door nu al terug te keren naar hun kapotte huizen.

STEVE BELL IN THE GUARDIAN

De oorlog om Kosovo, die inderdaad nog niet ten einde is, heeft volgens **Le Monde** ten overvloede aangetoond dat de publieke opinie zich niets aantrekt van degenen die doorgaan voor opinieleiders. Dat geldt vooral voor Engeland en de VS. Waarschijnlijk de meeste (gast)columnisten en specialisten hadden sterke twijfels over het nut van de luchtoorlog.

Maar peilingen toonden steevast aan dat de meeste 'gewone burgers' de aframmeling van Milosevic billijkten. Ze weten misschien niet in welk jaar de Slag om het Merelveld werd gevoerd, maar begrepen dondersgoed dat zich in Kosovo een versie afspeelde van de ergste vormen van barbarij.

Voor 'feestelijke' stukken over de overwinning op die barbarij kon men vooral terecht in de Franse en Duitse kranten. **Libération** wijdde mooie reportages over de Franse militairen op twee hun toegewezen wegen in Kosovo: herdoopt in de route Rimbaud en de route Baudelaire. De soldaten zijn ontroerd over het heldenwelkom, als de Geallieerden in het bevrijde Europa. Harde, kaalgeschoren jongens kregen er tranen van in de ogen, een zekere oorlogsromantiek waar ook het thuisfront erg gevoelig voor is.

Tranen ook bij Duitse journalisten in het kielzog van de Duitse Kfor-eenheid in en om Prizren, waar ook Nederlanders zijn ingeschakeld. Sommigen hielden het niet droog toen zij mét de militairen werden omhelsd en met bloemen bekogeld door de langs de weg juichende bevolking.

De man van de **Süddeutsche Zeitung** deed geen moeite zijn eigen ontroering te verhullen: Duitsers die in een oorlog in Europa, op de Balkan nog wel, nu eindelijk eens aan de goede kant staan! Opvallend kalm verslaan de Duitse kranten de dood van journalisten van Stern en het ZDF op de weg tussen Prizren en Pristina. Serviërs lokten hen mee met de belofte een massagraf te tonen. Ook de eerste journalist die in het Joegoslavië-drama werd doodgeschoten, was een Duitser, Egon Scotland van de Süddeutsche.

Reporters sans Frontières spreekt schande van de 'blunders' bij de woordvoering van de Navo over de luchtoorlog. Jamie Shea moet het natuurlijk ontgelden wegens zijn bewust-gebrekkige voorlichting over Navo-blunders waarvan burgers het slachtoffer werden. Anderen verwijten Shea het gebruik van de term 'killing fields' om aan te duiden wat de Serviërs uithaalden. Nu de grond van Kosovo opengaat, blijkt dat die Shea het toch niet zo gek had gezien.

RENÉ TER STEEGE

AD 19-6-'99

Terugtrekking Serviërs voltooid

PRISTINA – Een dag eerder dan voorzien heeft het Joegoslavische leger zich geheel teruggetrokken uit Kosovo. De Navo heeft daarom formeel de bombardementen beëindigd.

Tien dagen geleden schortte de Navo die bombardementen op, na een akkoord over de terugtrekking. Veertigduizend Joegoslavische soldaten zijn vertrokken, volgens de laatste berichten met medeneming van drieduizend politieke gevangenen.

Gisteren hees in Pristina VN-gezant Vieira de Mello het lichtblauwe dundoek van zijn organisatie op een gebouw waar een Joegoslavisch militair hoofdkwartier was gevestigd. De VN coördineren er hun burgerlijke missies in Kosovo. Volgens Belgrado ligt vanaf nu „de verantwoordelijkheid voor de veiligheid van de bevolking in Kosovo bij de vredesmacht van de Verenigde Naties". Die vredesmacht komt er elke dag beter achter, hoe hun Joegoslavische voorgangers de veiligheid van Kosovo hebben gewaarborgd.

Een Britse politiefunctionaris zei gisteren dat er zoveel massagraven zijn dat de vredesmacht KFOR die niet allemaal kan bewaken. Hij had het over de gruwelijke vondst door de Nederlanders, dinsdag, van een massagraf en zei dat dat dat zeker niet de enige ontdekking van die omvang was. „Er is een zekere prioriteitenstelling nodig", stelde hij zakelijk vast.

21-6-99

DE AGRESSIE TEGEN JOEGOSLAVIË IN CARTOONS

De muziekale omlijsting wordt verzorgd door
Alexandar Sasha Stojanovic

Groot-Albanië

Groot-Albanië zou volgens Roel van Duijn (AD, 17 juni) uit onder meer Zuid-Servië, Korfu en Noord-Griekenland hebben bestaan, en daar zouden ook Albanezen gewoond hebben. Zelfs nu wordt er beweerd dat er een Albanese minderheid zou wonen. Nou heb ik een rare vraag; in Zuid-Albanië woont er naar schatting een Griekse minderheid van 180.000 mensen. Zullen we maar meteen Groot-Griekenland uitroepen? Trouwens, de enige Albanezen die in Griekenland wonen zijn illegale immigranten.

A. Motsiopoulos, Rotterdam

21-6-99

SERB ARMY 'UNSCATHED BY NATO'

The Independent (London) June 21, 1999

By Robert Fisk in Belgrade

NATO killed far more Serb civilians than soldiers during its 11-week bombardment of the country and most of the Yugoslav Third Army emerged unscathed from the massive air attacks on its forces in Kosovo, according to evidence emerging in Yugoslavia.

NATO officers have been astonished that thousands of Yugoslav tanks, missile launchers, artillery batteries, personnel carriers and trucks have been withdrawn from the province with barely a scratch on them. At least 50,000 Yugoslav troops - rather than the 40,000 estimated - were waiting to fight the Western armies in Kosovo.

Yugoslav military sources said that more than half the 600 or so soldiers who died in Serbia were killed in guerrilla fighting with the Kosovo Liberation Army (KLA) rather than by NATO bombing. They added that preparations for war began a year ago when military intelligence in Belgrade learned that the United States was building a secret satellite targeting navigation station in Bulgaria.

Meanwhile, it has become clear that the entry of Russian forces into Kosovo - far from being the act of "renegade soldiers" or a "misunderstanding", as the White House would have it - was organised a week before NATO troops entered the province. The Ministry of Defence in Moscow sent a coded message to Russian troops at Uglevik in Bosnia ordering them to take Pristina airport in advance of British forces. It was known as "Operation Shield".

Wartime statistics are notoriously unreliable, but investigations by Western correspondents and humanitarian agencies of NATO bombing incidents appear to confirm the official civilian casualty toll of around 1,500. At least 150 of these died in NATO's repeated "mistakes", when alliance aircraft bombed a train at Grdelica, a bridge at Varvarin, housing estates at Surdulica, Aleksinac and Cuprija, a bus at Luzane, an Albanian refugee convoy in Kosovo and made other attacks on civilians. Many others died in what NATO referred to as "collateral damage" in attacks around Belgrade, Kraljevo, Kragujevac, Nis and Novi Sad.

According to figures given to The Independent by a Yugoslav military source, only 132 members of the armed forces were killed in NATO attacks. General Nebojsa Pavkovic, the commander of the Yugoslav Third Army, has given a different figure: 169 soldiers killed in Kosovo under NATO assault and 299 wounded.

Yugoslavia's President, Slobodan Milosevic, says that 462 members of the Yugoslav army and 112 police (including the MUP, the interior ministry forces) were killed.

But more than 300 soldiers are thought to have died in guerrilla attacks. Inquiries by The Independent suggest that Serbian troops died at KLA hands in Djakovica, Stimlje, Podujevo and Pristina.

P 2 - Lecy

Military fatalities among soldiers whose homes were in the centre of Novi Sad - Yugoslavia's third largest city - turned up only two names.

http://www.suc.org/kosovo_crisis/Jun_22/7.html 23.6.99

Wie betaalt de Russische eer in Kosovo?

van onze correspondent
WIERD DUK

MOSKOU – De spectaculaire mars van Russische luchtlandingstroepen naar Pristina herinnerde het Russische publiek aan de gouden jaren van het gevreesde Rode Leger. 'Een dag van extase', kopte de schandaalkrant *Moskovski Komsomolets*. 'De eer van de natie is gered'.

Maar na een paar dagen raakte de proviand al op en moesten de Russen om water bedelen bij hun Britse collega's van de Kfor-vredesmacht. Nu het enthousiasme voor de stunt is geluwd, werpen critici in Moskou de vraag op: wie gaat een Russische Kfor-bijdrage betalen?

Het Russische leger is immers, net als de staat, bankroet. Bij supermarkten, cafés, restaurants en hotels in Moskou bedelen Russische soldaten om sigaretten en geld. Zij krijgen officieel 18 roebels en 50 kopeken, minder dan twee gulden, per maand betaald: net genoeg voor een stuk zeep en wat goedkope sigaretten. Verder moeten ze maar zien hoe zij zich redden.

Geen wonder dat officieren bijklussen als veiligheidsbeambte of parkeerwachter, of als moordenaars voor de maffia. Soldaten worden ingezet om het land te bewerken, aardappels te oogsten en kippen te houden; zo voorzien Russische legereenheden zelf in hun onderhoud.

Premier Stepasjin constateerde het onlangs nog: de Russische strijdkrachten verkeren in een 'catastrofale' staat. De defensiebegroting van zo'n dertien miljard gulden is te vergelijken met het militaire budget van een staat als Israël.

Maar dat bedrag is fictie: in werkelijkheid vloeien er veel minder roebels naar het leger. In feite staat het op de rand van instorten. Het moreel is laag, zeker na de verloren slachtpartij in Tsjetsjenië.

Vorige week ontvluchtten 45 rekruten hun eenheid in het Russische Verre Oosten. Tegen de politie voerden de jongens het fysieke geweld en 'de abominabele levensomstandigheden' in het leger aan als redenen voor hun desertie. Geweld tegen nieuwe rekruten, de 'dedovsjtsjina', eist elk jaar tientallen doden.

Dienst nemen in de Russische bijdrage aan een internationale vredesmacht is een manier om aan de ellende thuis te ontsnappen. De 1500 Russische militairen die deel uitmaken van Sfor, de vredesmacht in Bosnië, verdienen de man minstens duizend dollar per maand. Dat is een vorstelijk bedrag, vijf maal meer dan het gemiddelde maandloon in Rusland.

Russische vrijwilligers die zich nu aanmelden voor de vredesmacht in Kosovo, erkennen dat geld hun belangrijkste drijfveer is. Aleksandr Timolin (31) diende dertien jaar als tankbestuurder en was de afgelopen jaren werkloos. "Het leven dwingt mij om naar Kosovo te gaan," zei hij tegen een krant. "Het is een risico, maar ik heb niets te verliezen."

Russische generaals en politici bewegen hemel en aarde om het bruggenhoofd van tweehonderd parachutisten op het vliegveld van Pristina aanzienlijk uit te breiden. Militaire woordvoerders dromen van een vredesmacht van zo'n tienduizend man. Maar volgens Stepasjin kost een eenheid van 2500 man al 150 miljoen dollar per jaar. Dat geld heeft het Kremlin niet. En de soldaten op aardappeloogst sturen, is in Kosovo, bezaaid met mijnen, geen optie.

Die overeenkomst, zo verklaarde William Cohen, de Amerikaanse minister van Defensie, gisteravond, 'komt tegemoet aan de wensen van zowel de Navo als Rusland'. In de praktijk is van de eisen van het Kremlin weinig overgebleven. 19-6-'99

De Russen krijgen géén eigen sector, zoals zij steeds wilden, zelfs geen speciale zone waarvoor zij bijzondere verantwoordelijkheid dragen. De Russische troepen opereren ook niet los van het oppercommando van Kfor, dat berust bij de Britse generaal sir Mike Jackson. Wel benadrukte Igor Sergejev, de Russische minister van Defensie, dat 'het Russische contingent onder volledig Russische politiek-militaire leiding blijft'.

In de praktijk houdt dat in dat er Russische vertegenwoordigers komen bij de Navo-hoofdkwartieren in Brussel en Mons en bij de staf van generaal Jackson. Alle Kfor-besluiten die de Russische bataljons betreffen, worden via die Russische kanalen doorgegeven.

In de westelijke stad Pec is volgens de plaatselijke UÇK-commandant opnieuw een martelkamer van de Servische politie ontdekt, zo meldt het Italiaanse persbureau Ansa. Er zijn martelwerktuigen gevonden en met bloed van de slachtoffers was op de muren van de kelder geschreven.

De Navo heeft de Kfor-eenheden opgedragen de onderzoekers van het Joegoslavië-tribunaal te helpen met het opsporen van verdachten van oorlogsmisdaden. Dit maakte Louise Arbour, de vertrekkende hoofdaanklaagster van het tribunaal in Den Haag, gisteren bekend na overleg met secretaris-generaal Javier Solana van de Navo in Brussel. Dit weekeinde arriveert nog een aantal onderzoekers van het tribu-

stad van Kosovo, als in de hoofdstad Pristina voert de vredesmacht Kfor de druk op het UÇK op. De Kfor-leiding heeft toegezegd dat zij meer militaire politie op straat zal laten patrouilleren om eigenmachtig optreden van UÇK-strijders te voorkomen en het Kfor-gezag te versterken.

Alleen dan kan worden tegengegaan dat de Serviërs massaal uit Kosovo de wijk nemen naar Servië. Er zijn al rond de vijftigduizend Serviërs weggetrokken van de ongeveer tweehonderdduizend. Aan het eind van komend weekeinde moeten alle veertigduizend man Servische troepen zijn weggetrokken. Die aftocht verloopt nog steeds geheel volgens schema.

In Prizren heeft de commandant van de Duitse troepen, kolonel Rolf Bescht, met de regionale UÇK-leider Ekram Rexha, bijgenaamd Drini, afgesproken dat vanaf de nacht van vrijdag op zaterdag UÇK'ers niet meer in het openbaar wapens dragen, en vanaf de nacht van zondag op maandag zich ook niet meer in uniform in de stad vertonen.

"Wij zullen van nu af aan iedereen ontwapenen die in de stad nog wapens bij zich heeft," zei Bescht. Volgens de Duitse commandant wordt dit weekeinde nog een afspraak met het UÇK over een geleidelijke ontwapening uitgewerkt.

Het UÇK is, zo hoopt de Navo, gerustgesteld nu een akkoord is gesloten over de deelname van

Akkoord NAVO met Rusland eindelijk rond

19-6-'99

Van onze correspondent
Geert-Jan Bogaerts

KEULEN

De NAVO en Rusland zijn het eens over de stationering van Russische soldaten in Kosovo. Na dagenlang taai onderhandelen kondigde vrijdagavond een Amerikaanse regeringsfunctionaris in Helsinki aan dat de Russische ministers Sergejev en Ivanov overeenstemming hebben bereikt met hun Amerikaanse collega's Cohen en Albright.

Hoe het meningsverschil over de door Moskou gewenste eigen Russische sector in Kosovo precies is opgelost, was nog niet meteen in detail duidelijk. Maar volgens minister Van Aartsen, die gisteren een NAVO-raad in Brussel bijwoonde, zullen Russische eenheden onder meer worden gelegerd in het zuidwesten van de Joegoslavische provincie, in het gebied waar ook Nederland en Duitsland hun thuisbasis hebben.

President Clinton toonde zich gistermiddag al optimistisch over de gesprekken die sinds woensdag in de Finse hoofdstad Helsinki werden gevoerd. Daar probeerden de Amerikaanse ministers van Buitenlandse Zaken en Defensie met hun Russische collega's een uitweg te vinden voor het probleem van de Russische aanwezigheid. 'Ik krijg goed nieuws uit Helsinki. Ik denk dat ze vooruitgang boeken. Ze zijn er dichtbij', zei Clinton voor aanvang van de besprekingen in Keulen.

Volgens Van Aartsen is inmiddels duidelijk dat Rusland zo'n drieduizend soldaten zal leveren. De helft daarvan wordt in de Amerikaanse sector in Kosovo gelegerd, de andere helft wordt verdeeld over de Duitse en Franse sectoren. De Russen komen onder een eigen commandant te staan, maar die is verantwoording schuldig aan de opperbevelhebber van de NAVO in Kosovo, de Britse generaal Jackson. De Russen krijgen geen eigen zone, maar wel gebieden binnen de zones waar ze de scepter zullen zwaaien.

Volgens functionarissen heeft Rusland forse concessies gedaan na de lancering van een nieuw Duits plan om de Russische economie uit het slop te trekken. Het plan wordt zondag voorgelegd aan de Russische president Jeltsin, die dan de top met zijn aanwezigheid zal vereren. Volgens Klaus Gretschmann, economisch adviseur van kanselier Schröder, is de hulp gekoppeld aan een oplossing voor de Russische aanwezigheid in Kosovo.

Volgens Gretschmann behelst het Duitse plan een 'lange-termijnbenadering' die verder gaat dan de kredieten die het Internationaal Monetair Fonds en de Wereldbank willen verstrekken. Het project moet worden gericht op specifieke sectoren en regio's, zoals sociaal beleid en gezondheidszorg.

De hulp van de internationale financiële instellingen voor Rusland behelsde tot nog toe nauwelijks aan voorwaarden gebonden overboekingen van miljarden dollars. Gretschmann wilde niet zeggen hoeveel geld met het nieuwe Duitse plan is gemoeid, maar hij liet wel doorschemeren dat de hulp niet alleen zal bestaan uit het geven van kapitaalsteun. 'Niet alles is geld. Ik denk dat Rusland ook veel heeft aan technische hulp, misschien het sturen van teams van experts, om samen te werken op die terreinen die belangrijk zijn voor de sociale en economische ontwikkeling in Rusland.'

Pagina 5: UCK martelt Kosovaren in Prizren
UCK heeft slechts één doel: een onafhankelijk Kosovo
Pagina 19: Commentaar

de Volkskrant

19-6-99

Fragiele vrede

DE HONDERDDUIZENDEN Albanese Kosovaren die 'alleen' zijn verdreven of gevlucht, blijken geluk te hebben gehad. De bewijzen stapelen zich op dat duizenden vluchtelingen door Servische paramilitairen zijn vermoord. De internationale vredesmacht KFOR ontdekt in Kosovo het ene massagraf na het andere.

Aan de nachtmerrie die voor de Albanese bevolking van Kosovo alledaagse werkelijkheid was geworden, is een eind gekomen. Tienduizenden Servische manschappen trekken zich met hun materieel naar Servië terug. Tegelijkertijd zijn Britse, Duitse, Nederlandse, Amerikaanse, Franse en Italiaanse KFOR-eenheden Kosovo binnengetrokken.

De poging van het Milosevic-regime om een oplossing voor de langdurige conflicten in Kosovo te forceren door middel van een etnische zuivering op gigantische schaal, is definitief mislukt. Dat stemt tot grote voldoening. Want het is zelden eerder vertoond dat een reeds grotendeels verdreven bevolking binnen korte tijd vreedzaam kon terugkeren.

Toch zijn daarmee de problemen nog lang niet voorbij. Veel bevrijde Albanese Kosovaren koesteren – begrijpelijk genoeg – wraakgevoelens. In het kielzog van KFOR probeert het rebellenleger UCK de touwtjes in handen te nemen. Met als gevolg dat de tot voor kort bevoorrechte Servische minderheid (van circa 200 duizend zielen) in een hachelijke positie verkeert. Meer dan 30 duizend Servische burgers zijn al met de militairen meegevlucht.

Het is de taak van KFOR om alle burgers van Kosovo (voorzover er geen sprake is van duidelijke verdenking van oorlogsmisdaden) te beschermen. Om een tweede etnische zuivering – dit keer tegen de Serviërs gericht – tegen te gaan, zal KFOR daarom, zoals ook is vastgelegd in het vredesakkoord, een eind moeten maken aan het intimiderende optreden van gewapende UCK'ers. Gelukkig ziet het ernaar uit dat KFOR zich van de noodzaak hiertoe bewust begint te worden.

Niet het UCK heeft de strijd tegen Milosevic gewonnen. Zonder NAVO-ingrijpen zou het verpletterd zijn. Maar ook de NAVO moet de eer delen. Van een puur militaire overwinning was immers geen sprake. Pas in combinatie met de Russische diplomatie leidde de NAVO-interventie tot succes.

Hoe merkwaardig, ongecoördineerd en halsstarrig de Russen (met hun bliksembezetting van het vliegveld van Pristina) ook mogen opereren, hun verlangen naar een meer dan symbolische rol bij het handhaven van de vrede in Kosovo is volkomen legitiem. Russische deelname aan KFOR kan een gerustellend effect hebben op de Servische burgerbevolking. Samenwerking bij het handhaven van de fragiele vrede in Kosovo kan bovendien het beschadigde vertrouwen van de Russen in het Westen helpen herstellen. Voor duurzame stabiliteit in Europa is dat van levensgroot belang.

Westen kan niet met Rusland omgaan

De oorlogen in Joegoslavië zouden wel eens het begin kunnen betekenen van een nieuwe tegenstelling tussen Rusland en Europa, meent ***Frans Timmermans.*** *Om de veiligheid te bewaren, moeten alle Europese volkeren over hun schaduw heen springen.*

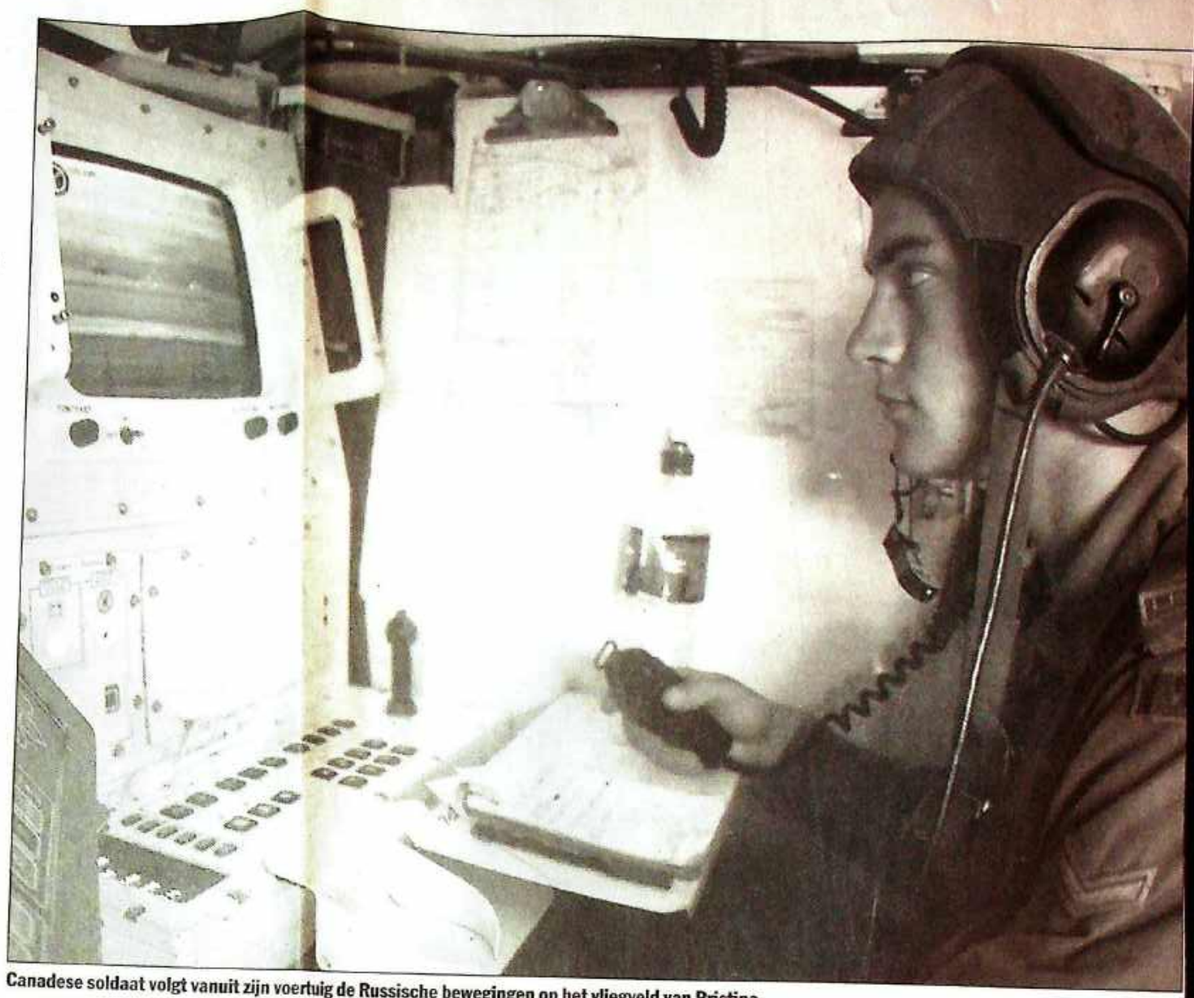

Canadese soldaat volgt vanuit zijn voertuig de Russische bewegingen op het vliegveld van Pristina. FOTO AP

DE KERN van de Europese integratie, zoals we deze kennen sinds de jaren vijftig, is het scheppen van lotsverbondenheid tussen naties die eerder eeuwenlang zogenaamde erfvijanden waren. Het lot van het Franse volk werd zodanig verstrengeld met dat van het Duitse, dat geen van beide meer zonder de ander aan de toekomst kon werken.

Vandaag is een Frans-Duitse oorlog verder weg dan ooit tevoren in de Europese geschiedenis. Door alle economische ontwikkelingen van de laatste dertig jaar, is de indruk ontstaan dat de Europese integratie eerst en vooral een vorm van economische schaalvergroting is geweest, met als doel de concurrentie aan te kunnen met de VS en Japan. Maar waar het de stamvaders van ons Europa om was te doen is conflictpreventie door lotsverbondenheid; veiligheid door het laten vervagen van grenzen.

Als het Kosovo-conflict iets aantoont, dan is het dat deze vorm van conflictpreventie vandaag in Europa net zo nodig is als vijftig jaar geleden. Daarom moet ook met alle middelen worden gewerkt aan de integratie van die landen die aan de deur kloppen van de EU. Alle landen die willen meedoen en deze wens niet alleen in mooie woorden uiten, maar ook echt doen wat in hun vermogen ligt om de toetreding naderbij te brengen, moeten kunnen rekenen op onze volledige steun.

Laten we dit na, zal niet alleen hun droom in rook opgaan, maar zal hun instabiliteit uiteindelijk ook wat wij zelf hebben bereikt ondermijnen.

Tot eind 1990 leek het sprookje van een ongedeeld Europa op te gaan, maar toen het fout liep in Joegoslavië en de Sovjet-Unie, werd duidelijk dat er ook landen zijn die terugdeinzen voor lotsverbondenheid. Dit kwam omdat voor de leiders macht belangrijker is dan de belangen van het volk en omdat de bevolking niet zelden slechte ervaringen had met zogenaamde lotsverbondenheid van volkeren, want die bestond sinds mensenheugenis uit de onderdrukking van talrijke volkeren door een dominante groep – alle mooie praatjes ten spijt.

In de westerse perceptie staat de afgelopen tien jaar vooral in het teken van het Joegoslavische conflict, maar het zou mij niet verbazen als men later, terugkijkend, tot de constatering komt dat het laatste decennium van deze eeuw de aanzet was voor nieuwe scheidslijnen in Europa. Het einde van de Koude Oorlog en het begin van een nieuwe Russisch-Europese tegenstelling.

Het westerse streven Rusland bij ons Europese project te houden, is even nobel als onrealistisch, zolang Europeanen en Russen in geopolitieke analyses op volstrekt verschillende golflengten zitten. De Russen geloven niet in onze vorm van samenwerking. Want zij geloven niet in een samenwerking die zij niet kunnen domineren – de baas zijn is helaas nog steeds een essentieel bestanddeel van hun buitenlandse politiek.

In essentie hebben zij dat gemeen met de Amerikanen, die weliswaar hebben geleerd in de omgang met de Europeanen geen botte machtswapens te gebruiken, maar die er tegelijkertijd geen misverstand over laten bestaan wie de baas is in de NAVO.

Het grote verschil is dat Rusland geen supermacht meer is en dat in Rusland de totstandkoming van (buitenlandse) politiek niet plaatsvindt in een democratisch proces, noch ingebed wordt in waarden die de pluriforme rechtsstaat kenmerken. Dit alles maakt de Russische buitenlandse politiek onvoorspelbaar en potentieel agressief. Het vraagt van het Westen een speciale maar ook forme aanpak, waar het momenteel helaas aan ontbreekt. De fouten in de omgang met Rusland stapelen zich op.

Het briljante van het begin van de Europese integratie is dat zo vlak na de Tweede Wereldoorlog landen die ieder voor zich steeds maar een doel voor ogen hadden gehad: de baas worden in Europa, dit doel wilden opgeven ten behoeven van de toekomst van alle Europese volkeren. Daarvoor moesten zij over hun eigen schaduw springen, niet alleen omdat een eeuwenoude droom moest worden opgegeven, maar vooral omdat men de eigen veiligheid ook mede in de handen van anderen moest leggen.

Zover is Rusland nog steeds niet en het lijkt zich niet bepaald in deze richting te bewegen. Moskou wil erkend worden als grootmacht en wil, op basis van die status, de baas blijven in zo'n groot mogelijk deel van de voormalige Sovjet-Unie en zoveel mogelijk invloed doen gelden in de rest van Europa. Kan het niet goedschiks, dan maar kwaadschiks, zoals de machtigen der aarde betaamt.

Dit wordt in de VS en Europa helaas zelden voldoende onderkend. Te vaak redeneert men dat Rusland, gelet op de staat van 's lands economie en de staat van het leger, helemaal geen grote mond moet hebben. Ironisch genoeg een bijna marxistische redenering, die echter voorbij gaat aan het feit dat in een land zonder maatschappelijk middenveld en zonder werkend democratisch systeem, de machtsvraag uiteindelijk allesbepalend is.

In de machtsstrijd die de Russische politiek sinds jaren in haar greep heeft, kunnen buitenlandspolitieke successen en mislukkingen de doorslag gaan geven. Daarvoor zijn de rivaliserende partijen bereid een hoge prijs te betalen, zeker als deze wordt opgebracht door volkeren elders, zoals in de Balkan of de Golf.

Vanuit een dergelijk perspectief, worden verschillende gebeurtenissen van de laatste zeven maanden uitgelegd als een directe bedreiging voor Russische strategische belangen. Het bombarderen van Irak in december vorig jaar, zonder Moskou er in te kennen, heeft geleid tot een ongehoorde verbale confrontatie tussen de VS en Rusland, hetgeen er zonder enige twijfel toe heeft bijgedragen dat Milosevic het aandurfde in Kosovo de confrontatie met het Westen aan te gaan.

Eensgezindheid bij de internationale gemeenschap was immers niet te verwachten. In het verloop van de luchtacties tegen Milosevic kwam de NAVO tot de conclusie dat er maar twee mogelijkheden waren het conflict te beëindigen: een grondoorlog of een door de Russen uitonderhandelde acceptabele vrede.

Omdat behalve de Britten niemand bereid was voor de eerste optie te kiezen, werd het automatisch de tweede, waarbij het mes aan twee kanten sneed: de NAVO kon een dreigende impasse doorbreken en Rusland werd op het schild gehesen als internationale grootmacht die slaagde waar anderen hadden gefaald.

Dat dit scenario faalde heeft twee redenen. In de eerste plaats de machtsstrijd in Moskou, die ertoe leidt dat verschillende partijen baat hebben bij buitenlandspolitieke provocaties, om hun tegenstanders uit de tent te lokken. De felle aanval op Tsjernomyrdin bij zijn terugkeer is hiervan een voorbeeld. Het dwong Jeltsin kleur te bekennen en hij kon niet anders dan negatief reageren, daartoe geprovoceerd door de NAVO.

Immers, en dit is de tweede reden voor het falen, de NAVO-landen konden het niet opbrengen het akkoord met Milosevic anders te presenteren dan als een succes voor de gevolgde strategie. Ook hier wonnen binnenlandspolitieke overwegingen het van buitenlands-politieke wijsheid. Niet alleen was dit bezijden de waarheid, het was natuurlijk ook een klap in het gezicht van de Russen, die meenden erop te kunnen rekenen door het Westen als vredestichters te worden erkend.

In plaats van als wereldmacht, werd Rusland afgeschilderd als loopjongen van de NAVO, hetgeen de uiteraard de binnenlandse politiek aldaar niet onberoerd liet. Het geheel eigenmachtig sturen van troepen was tegelijkertijd een sneer naar de NAVO en een zet om de verhoudingen thuis te verhelderen.

De haviken wilden de anti-NAVO winst incasseren, hetgeen met het instemmend gebrom van Jeltsin ook gebeurde. Noch de negatieve gevolgen in Kosovo, noch het feit dat nu voor het eerst sinds het einde van de Koude Oorlog Rusland en de NAVO in een confrontatie – hoe beperkt ook – terecht zijn gekomen, werd daarbij als bezwaarlijk gezien.

Dat de Russen bereid zijn risico's met de [illegible] heid te nemen, om thuis een kle*ne politieke overwinning te beha*len, stemt somber. *Welke risico's zijn zij bereid te nemen als he*straks in de machtsstrijd echt o*de knikkers gaat?*

Russen geloven niet in een samenwerking die ze niet kunnen domineren – net als Amerikanen

De ontwikkelingen in Ruslanc zijn een grotere bedreiging voo de stabiliteit in Europa dan alle Balkan conflicten van de afgelopen tien jaar. Het antwoord hierop van de EU moet uit twee elementen bestaan. In de eerste plaats de erkenning van de positi van Rusland als een hoofdrolspeler in de internationale politiek.

Bied Moskou niet de kans ver ontwaardigd het isolement te kie zen en de confrontatie te zoeken Dat zou de haviken in de kaar spelen en positieve binnenlands ontwikkelingen in de kiem smo ren. Tegelijkertijd moet Europ duidelijk maken dat het niet za accepteren dat Rusland hierbij d spelregels aan de rest van het con tinent dicteert.

De uitgangspunten van de Euro pese integratie blijven onverko het zoeken naar lotsverbonder heid. Het streven naar dominanti moet daarbij over boord worde gezet. Zover is Rusland nog lan niet.

Frans Timmermans is lid van de Tweede Kamer voor de PvdA.

UCK heeft slechts één doel: een onafhankelijk Kosovo

ANALYSE

Van onze buitenlandredactie

AMSTERDAM

Het Kosovo Bevrijdingsleger UCK probeert zich aan de internationale troepenmacht KFOR te presenteren als een betrouwbare en professionele partner. UCK'ers wijzen KFOR-militairen de weg naar massagraven en sommige commandanten bieden aan de wapens in te leveren.

Voor een blijvende samenwerking bestaat echter weinig basis. Het UCK is een militaire en geen politieke beweging. Met het alstaan van hun Kalasjnikovs leveren de strijders ook hun ideale in.

Kosovo-Albanezen grepen naar de wapens omdat pogingen van hun gematigde leider Ibrahim Rugova langs politieke weg een einde te maken aan de Servische onderdrukking niets uithaalden. Het UCK kreeg een gezicht toen op 28 november 1997 drie gewapende mannen in camouflagepakken op de begraafplaats van een verongelukte

Nu de Servische eenheden zich uit Kosovo terugtrekken, is de NAVO-macht KFOR met het Kosovo Bevrijdingsleger UCK alleen. Getuige de moeizame 'demilitarisering' bestaat voor een blijvende samenwerking weinig basis.

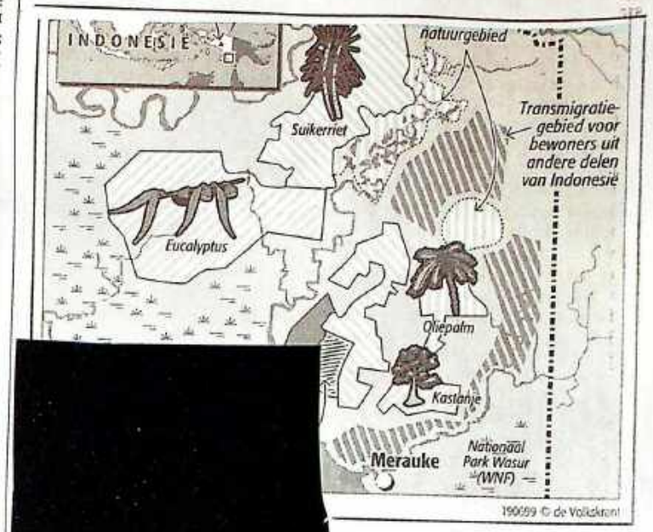

donesië zich alsmaar uitbreiden. En er staan zowaar enkele beschermde natuurgebieden op gemarkeerd.

Wat niet op deze kaart staat, is waar de Papoea's mogen wonen. Voor natuurvolken is geen plaats in de moderne tijd.

Advertentie

ALL ABOUT... Festival Mundial

TOT 250.000

CORPORATE MILIEU MANAGER KLM
'DESKUNDIGHEID, ELAN EN VISIE'
150.000

MANAGER FACILITAIRE DIENST
STEVIGHEID EN STIJL
160 à 180.000

150 à 175.000

FINANCIEEL STRATEEG
EUROPESE DIVISIE DIRECTIE
170.000

COMMERCIEEL MANAGER
GROTE TECHNISCHE PROJECTEN
TOT 150.000

Young Executives

ICT AUDITORS KPMG
ONDERNEMENDE CONSULTANTS
90 à 140.000

ASSISTENT CONTROLLER
SPITSE TEAMSPELER
80 à 100.000

MANAGER CONTROL BEDRIJFSVOERING
SPIL IN TRANSFORMATIEPROCES
TOT 130.000

ASSISTENT CONTROLLER/IT
FEELING VOOR TOEPASSING
80 à 100.000

BUSINESS DEVELOPMENT MANAGER
MT-LID
120 à 150.000

MANAGEMENT CONTROLLER
STERK IN COMMUNICATIE
100.000 PLUS BONUS

HUMAN RESOURCES MANAGER
STRATEGIE EN OPERATIE
CIRCA 140.000 PLUS VARIABEL

COMMERCIEEL JURIST
VASTGOED & RUIMTELIJKE ORDENING
TOT 100.000

een juw
van 300 ki

- officieel Harley-Davi
  op naam
- beperkt aantal 'genu
- schitterende 'Diamon
- verkrijgbaar als Softa
  Heritage Classic of Fa
- vanaf HFl 37.990 incl.

MOTOR
HARLEY-DAVID
CYCLES

Voor dealeradressen of info

Reuters

KAAPSTAD

Het regerende Afrikaans Nationaal Congres (ANC) in Zuid-Afrika zal in één provincie, de economisch belangrijke West-Kaap, niet deelnemen aan het provinciebestuur. De Democratische Partij heeft gekozen voor een coalitie met de Nieuwe Nationale Partij, vroeger de partij van de apartheid.

De plaatselijke ANC-leider, Ebrahim Rasool, is woedend en beloofde zijn aanhangers dat de coalitie binnen enkele maanden ten val zal worden gebracht. De DP en de NNP worden gezien als voornamelijk blanke partijen. En ook vakbonden en studentenbonden verzetten zich tegen het in hun ogen racistische vergelijk.

De NNP, die bij de eerste vrije verkiezingen in 1994 naast blanken ook veel kleurlingen wist te trekken, verloor in de West-Kaap minder veel dan in de rest van Zuid-Afrika en behield 17 van de 42 zetels. Het ANC werd met 1 zetels in het provinciaal parle ment de grootste partij. De DP, di nationaal de tweede partij werd kwam in de West-Kaap niet ver der dan vijf zetels. Vanwege d krachtsverhoudingen is de West Kaap nu toch de enige provinci waarin de DP in het bestuur zit.

De DP komt voort uit de klein blanke partij die zich altijd in he parlement heeft verzet tegen d apartheid en de Nationale Partij De partij voerde dit keer echte een felle campagne tegen 'de al macht' van het ANC. Ook omdat de DP de bestrijding van de mi daad hoog in het vaandel ha staan trok zij veel blanke kiezer die hun vertrouwen in de NN hadden verloren.

Het ANC heeft in zeven van d negen provincies een absolute meerderheid. In KwaZulu-Na vormt het ANC een coalitie met de Inkatha Vrijheidspartij

PERSOONLIJK

De Zwitserse cabaretlegende **ELSIE ATTENHOFER**, die in de Tweede Wereldoorlog stelling nam tegen het antisemitisme, is woensdag op 90-jarige leeftijd overleden. Haar familie heeft dat vrijdag bekendgemaakt. Attenhofer begon haar carrière in 1934 bij het Cornichon-cabaret, dat kort daarvoor was opgericht als reactie op de machtsgreep van de nazi's in Duitsland. Attenhofer kwam door haar felle stellingname op de zwarte lijst van de Gestapo te recht, maar kreeg bescherming van de Duitse schrijver Thomas Mann, die bekende een zwak voor haar te hebben en zelfs verliefd op haar geweest te zijn.

Tijdens de oorlog schreef ze het toneelstuk *Wie werpe de eerste steen?*, waarin ze het antisemitisme in Zwitserland aanviel. Ze zei later dat ze op dat stuk het meest trots was, juist omdat zij het als niet-schrijfster geschreven had uit protest tegen beroemde auteurs als Max Frisch en Friedrich Dürenmatt, die verzuimden zich uit te spreken tegen de jodenhaat

KFOR spoort misdadigers op in Kosovo voor tribunaal

Reuters, AP

BRUSSEL

De internationale troepenmacht KFOR zal vermeende oorlogsmisdadigers in Kosovo gaan opsporen en arresteren. Dat is de NAVO vrijdag overeengekomen met het Joegoslavië-Tribunaal van de Verenigde Naties in Den Haag.

Hoofdaanklaagster Louise Arbour zei op het NAVO-hoofdkwartier in Brussel dat KFOR-troepen een 'aanzienlijk actievere houding' zullen aannemen bij medewerking aan het oorlogstribunaal en indien noodzakelijk mensen zullen arresteren.

Arbour zwaaide KFOR lof toe voor de ondersteuning die de vredesmacht tot dusver heeft verleend aan het tribunaal, zoals het beveiligen van vermeende massagraven en het vervoeren van een team van het tribunaal dat in Kosovo kwartier maakt voor forensische experts.

Binnen enkele dagen zullen experts vanuit Groot-Brittannië, de Verenigde Staten, Canada en Frankrijk naar Kosovo gaan.

De rol van KFOR verschilt volgens Arbour 'aanzienlijk' van die van de NAVO-vredesmacht in Bosnië SFOR. Deze is bekritiseerd omdat ondermeer de aangeklaagde Servische leider Radovan Karadzic nooit is opgepakt.

uitgeroepen tot 'bevrijd territorium'. Zoals Belgrado terecht vreesde, waren veel kalasjnikovs die tijdens de anarchie in Albanië (1997) uit kazernes waren geroofd, in handen van Kosovaren terechtgekomen.

In februari vorig jaar begon de Joegoslavische president Milosevic een groot offensief om de snelgroeiende 'terroristische' beweging onschadelijk te maken. Dankzij die Servische acties lukte het de rebellen Kosovo op de internationale agenda te zetten.

De 'guerrillaoorlog' oefende grote aantrekkingskracht uit op tienduizenden werkloze, ontgoochelde Albanese mannen. Voor de goed uitgeruste Servische paramilitairen waren zij weinig meer dan kanonnenvlees. Maar zo rampzalig als de strijd van het UCK militair verliep, zo succesvol was die politiek, met als bekroning de uitnodiging van de internationale gemeenschap om in Frankrijk te komen onderhandelen over de toekomst van Kosovo.

Binnen het UCK bestond onenigheid over het accepteren van het daar gepresenteerde Rambouillet-akkoord: Kosovo zou daarin een deel van Servië blijven. Het UCK tekende pas nadat een referendum was bedongen, waarin de Kosovaren na drie jaar voor onafhankelijkheid zouden kunnen stemmen.

Veel rebellen bleven sceptisch: zou de NAVO echt gaan bombarderen als Belgrado zijn paraaf zou weigeren? Milosevic volhardde in zijn tegenstand. Op 24 maart begon de NAVO met luchtacties tegen Joegoslavië.

UCK-strijders overleggen voor hun slaapplaats, het voormalige Park-hotel in Prizren. In het midden, met agenda, staat commandant Skander Hocha. FOTO MARCEL MOLLE – DE VOLKSKRANT

Twee maanden lang bombardeerde de NAVO Joegoslavië. Pas na een diplomatiek offensief kwam het tot een vergelijk met Milosevic. Hierin is het referendum over onafhankelijkheid geschrapt.

Zondag zullen de laatste Servische troepen Kosovo hebben verlaten. Bijna alle KFOR-militairen zijn het gebied binnengetrokken. Maar het UCK marcheert als winnaar door de straten. Gematigde uitlatingen van UCK-commandanten over verzoening met Servische Kosovaren staan haaks op de talloze wraakacties tegen Serviërs die de afgelopen week hebben plaatsgevonden.

Het beleid van KFOR om het rebellenleger te demilitariseren is tot dusver allerminst eenduidig. Amerikaanse troepen zetten eerder deze week Cobra-helikopters in om zo'n honderd UCK-strijders te ontwapenen nadat commandanten hadden geweigerd hun kalasjnikovs uit handen te geven. De internationale vredesmacht dient het UCK desnoods met geweld te ontwapenen, zei de Duitse regeringsadviseur Steiner donderdag. Een Nederlandse luitenant-kolonel verklaarde daarentegen 'nooit tegen het UCK te willen vechten'.

De rebellen lijken zich niets aan te trekken van de KFOR-doelstelling dat Kosovo een autonome provincie van Servië blijft. Lokale militieleiders praten rustig verder over een onafhankelijk Kosovo en een 'Groot-Albanië'.

Naar verwachting zullen de spanningen tussen KFOR en het UCK toenemen als de euforie over het vertrek van de Serviërs voorbij is. In Kosovo moet een normaal leven op gang komen, maar UCK-strijders hebben al jaren geen normaal leven meer geleid.

Het zal moeilijk zijn het UCK om te vormen tot een politiemacht, omdat het nooit voor de belangen van de Servische Kosovaren kan opkomen. Net als iedere guerrillabeweging heeft het UCK één concreet doel: bevrijding. Het is een volksleger, en dat volk heeft zijn strijders als helden onthaald.

Net zo moeilijk zal het zijn het UCK om te vormen tot een politieke organisatie of een interimbestuur. De 'commandostructuur van het rebellenleger is onduidelijk; veel strijders handelen op eigen houtje.

Bovendien waren de meeste Kosovo-Albanezen met bestuurlijke ervaring bondgenoten van de pacifistische leider Rugova. Samenwerking tussen de internationale gemeenschap en Rugova zou eenvoudiger zijn dan coöperatie met het UCK. Maar Rugova wordt door het UCK als verrader bestempeld en is zijn krediet bij de bevolking kwijt.

Annieke Kranenberg
Olaf Tempelman

KFOR-militair kan Kosovo niet vinden

AP

ATHENE

De Schot Gordon Easton, opgeleid tot officier bij de militaire politie en uitverkoren om zich bij de Britse KFOR-troepen in Kosovo te scharen, vindt de Balkan maar een moeilijk gebied. Hij is er vrijdag hopeloos verdwaald.

Easton vertrok donderdag met een Brits konvooi vanuit de Griekse havenstad Thessaloniki richting de Britse sector in Kosovo. Ergens onderweg verloor hij de andere voertuigen uit het oog. Hij reed welgemoed verder in zijn jeep, zonder goed op de afslagen te letten. Ruim 500 kilometer zuidelijker dan de bedoeling was kwam hij terecht in een buitenwijk van de Griekse hoofdstad Athene.

Pas 's avonds begon het hem te dagen dat hij hopeloos verdwaald was. Hij hield een Atheense politieman aan om te vragen waar hij eigenlijk terecht was gekomen. Vervolgens nam hij contact op met de Britse ambassade in de Griekse hoofdstad.

Door de ambassade voorzien van landkaarten en twee personeelsleden om hem naar de snelweg te begeleiden toog hij vrijdagochtend opnieuw richting Kosovo. Op de ambassade hoopt men er het beste van.

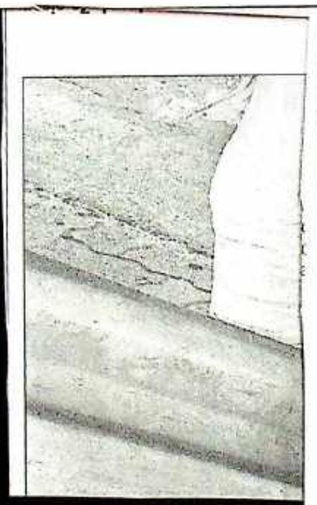

Servische oppositie overlegt in Wenen

AP

WENEN/WARSCHAU

Servische oppositieleiders en Montenegrijnse politici hebben vrijdag op een conferentie in Wenen gezocht naar democratische alternatieven voor de Joegoslavische president Milosevic.

De voorzitter van de Democratische Partij van Servië (DS), Zoran Djindjic, zei dat een democratische verandering in Servië alleen van binnen uit kan komen. Hij kondigde aan dat in Montenegro een satellietzender opgezet zal worden om de bevolking van Servië van onafhankelijke informatie te voorzien.

De Montenegrijnse president Milo Djukanovic bekrachtigde in Warschau zijn op het Westen georienteerde politiek en liet weten dat hij veranderingen wenste in de federale structuur van Joegoslavië. Na gesprekken met de Poolse regering zei Djukanovic dat zijn land binnen Joegoslavië wil blijven, maar met meer autonomie.

Aan de conferentie in Wenen namen ook de oud-premier en Amerikaans staatsburger Milan Panic en VN-Balkangezant Carl Bildt deel.

Panic eiste een Marshallplan voor de wederopbouw van Servië, dat aan democratische hervormingen gekoppeld moet worden. Hij riep de wereldgemeenschap op een duidelijk verschil te maken tussen Milosevic en het Servische volk. Dat moet een 'visie van hoop en toekomstige welvaart' worden geboden. Voor het regime is alleen een totaal isolement op z'n plaats.

DUITSLAND WACHT

Schröder krijgt een derde kans

WAAR STAAT Gerhard Schröder voor? Die vraag wordt steeds dringender. Na acht maanden regeren heeft hij Duitsland nog steeds niet de weg naar de toekomst gewezen. En dat was toch de belofte waarmee hij werd gekozen. De Duitse welvaartsstaat schreeuwt om hervormingen. Maar alleen een overtuigende leider kan het Duitse volk duidelijk maken dat hervormingen pijn doen. Schröder moet nu laten zien of hij die ondankbare taak aan kan.

De kiezers hebben Schröder zondag genadeloos afgestraft voor zijn aarzelende en chaotische start. Sinds 1953 hebben de Duitse sociaal-democraten niet meer zo'n slecht resultaat behaald. Hoe groot de waardering ook is voor de standvastige diplomatie van Schröder en Fischer in het Kosovo-conflict, binnenlandse problemen zijn voor de Duitsers belangrijker.

De Duitse commentatoren, die doorgaans nogal snel zijn met hun conclusies, hebben de bondskanselier bijna afgeschreven. Ze geven hem een 'derde kans'. De eerste kans, bij het aantreden van de nieuwe regering vorige herfst, werd gemist omdat Schröder de macht moest delen met de traditioneel links denkende Oskar Lafontaine. Die trok zich in maart plotseling terug uit de politiek.

Met Lafontaines vertrek kreeg Schröder een tweede kans om zich als hervormer te bewijzen. De voortekenen waren goed: hij nam het voorzitterschap van de SPD van Lafontaine over. Dat zou hem meer greep moeten geven op de partij. Hij stelde Hans Eichel aan als minister van Financiën. Een kassier 'met het charisma van een Opel Kadett', zoals *Der Spiegel* schreef, maar wel een hervormingsgezinde sociaal-democraat, die oog heeft voor de noden van het bedrijfsleven.

Ook de tweede kans hebben Schröder en de zijnen om zeep geholpen. Ze lanceerden onder andere een wet die de populaire 630-mark-minibaantjes onrendabel maakte. Het hielp niet dat de wet na hevige protesten steeds opnieuw werd veranderd. De Duitsers kregen daardoor een indruk van economische incompetentie in de regering.

Nu is het tijd voor Schröders derde, en wat zijn critici betreft laatste kans. Operatie 'spaarvarken' moet hem redden. De nieuwe minister van Financiën heeft namelijk aangekondigd, dat Duitsland dertig miljard mark moet bezuinigen. Het land heeft lange tijd boven zijn stand geleefd. De vorige regering probeerde de gaten te stoppen met privatisering van staatsbezit en soms zelfs boekhoudkundige trucs. Lafontaine begon zijn regeerperiode met leuke dingen voor de mensen, wat evenmin bijdroeg tot een stabiele begroting. Inmiddels wordt een op de vier belastingmarken uitgegeven aan de rente op de staatsschuld. Het Europese stabiliteitspakt dwingt de Duitsers tot actie.

Eichel gaat te werk volgens de 'grasmaaiermethode'. Iedere minister moest 7,6 procent bezuinigen. Voor de arme minister Riester van Sociale Zaken, die verreweg het meeste overheidsgeld uitgeeft, betekent dat een ramp. Hij moet snijden in de sociale voorzieningen. En dat maakte hem deze week in één klap tot de meest gehate Duitser.

Zodra bekend werd, dat de minister de pensioenen niet meer automatisch wil laten meestijgen met de lonen, waren de rapen gaar. 'SPD, Soziale Plünderer Deutschlands', schreef een lezer aan *Bild*. Duitslands grootst krant drukte de woedende brieven aan de 'bloedzuigers van het volk' op de voorpagina af. Ook in de regeringspartijen ontstond beroering. Vakbonden spreken van 'sociale kaalslag'.

Duitsland heeft een peperduur pensioenstelsel dat volgens experts nodig in Riesters richting hervormd moet worden. Zeker nu door de demografische verschuiving steeds minder mensen steeds meer pensioenen moeten betalen. Maar aan de reacties op Riesters voorstellen is te zien hoe moeilijk het in Duitsland is te tornen aan de sociale voorzieningen.

Hier, zeggen de commentatoren, moet Schröder eindelijk eens leiding geven. De stijl van de bondskanselier is om boven de partijen te staan en na het uitbreken van conflicten verzoenend op te treden. Maar dat kan niet meer. Ten eerste omdat de onduidelijkheid die dit geeft door de kiezers wordt opgevat als gebrek aan kracht en ideeën. Ten tweede omdat de geestelijk omschakeling die Duitsland moet maken enorm is.

Schröder heeft een eerste stap gezet. Met zijn Britse collega Blair verkondigde hij vorige week in een manifest de nieuwe sociaal-democratie, die meer risico bij de burger legt en minder op de staat vertrouwt. Voor Duitsland een regelrechte koerswijziging, die op grote weerstand in Schröders linkse partij stuit.

Maar het zijn vooralsnog slechts woorden. Schröder heeft steeds over modernisering gesproken, terwijl hij een traditioneel beleid voerde. De kiezers zijn net zo dubbelzinnig geweest: ze geloofden maar al te graag zijn belofte, dat Duitsland een flexibele economie met minder werkloosheid kan krijgen, zonder te hoeven snijden in de welvaartsstaat.

Nu zijn ministers met een noodzakelijke ingreep bijkans een volksopstand uitlokken, heeft Schröder de kans de Duitsers met een 'bloed, zweet en tranen'-oproep op de realiteiten van de globale economie te wijzen. Juist een regering van pacifisten en voormalige NAVO-tegenstanders bleek in staat om de deelname aan de Kosovo-oorlog aan de onwillige Duitsers te verkopen. Op dezelfde manier zouden het juist de sociaal-democraten kunnen zijn, die de zo pijnlijke modernisering van Duitsland doorvoeren. Maar daartoe moet Schröder de bezuinigingen even standvastig verdedigen als de Duitse bommen op Joegoslavië.

Philippe Remarque

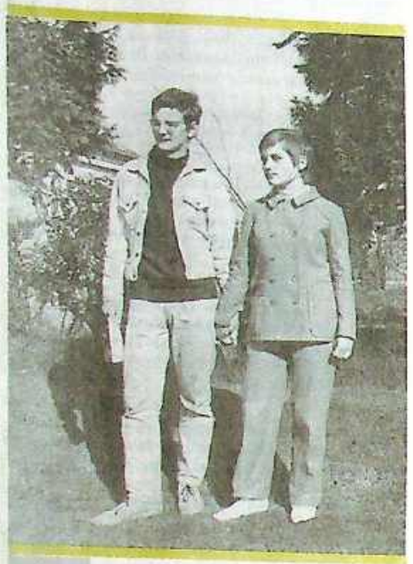

Joschka Fischer superstar

Joschka Fischer vorig jaar na de verkiezingsoverwinning van de Groenen.

FOTO SYGMA/ABC

Dat hij minister van Buitenlandse Zak... ...ard was beter dan 'de Raatles...

Van boven naar beneden: Joschka en Edeltraud tijdens hun trouwerij in Schotland (1967); Fischers taxivergunning; met Daniel Cohn-Bendit; in 1984 in de Bondsdag; tijdens de beëdiging als minister (op gymschoenen) in Hessen; wederom in het parlement.

FOTO'S UIT: JOSCHKA FISCHER, DIE BIOGRAPHIE

in Buckingham Palace', schreef een Duitse krant. Van Vietnam-demonstrant tot verdediger van de NAVO-bommen op Belgrado, van dikbuikige bon-vivant tot verbeten hardloper: Joschka Fischer vindt zichzelf steeds opnieuw uit. Dankzij zijn inspanningen voor vrede in Kosovo is hij de populairste politicus van Duitsland.

door Philippe Remarque

DAAR staat hij dan, achter het spreekgestoelte van de Bondsdag. Het mooie donkere pak met vest, de diepe vouwen in zijn gezicht en het halve brilletje geven hem een voorname uitstraling. Wat Joschka Fischer ook allemaal geweest is, van kraker tot taxichauffeur, nu is hij helemaal de staatsman.

Maar dan krijgt hij plotseling die bekende twinkeling in de ogen. Hij waarschuwt de rechtse oppositie voor de handtekeningencampagne tegen de regering. 'Buitenparlementaire acties zijn gevaarlijk voor de democratie. Neemt u dat nou maar aan van een voormalige stenengooier', zegt de vice-bondskanselier.

Het is Joschka Fischer ten voeten uit: scherp in het debat, ironisch, maar ook ijdel. Hij koketteert graag met zijn kleurrijke verleden. Zijn transformatie van burgerschrik tot minister van Buitenlandse Zaken verleent hem een doorleefd aura. Andere politici kunnen er alleen maar jaloers op zijn. Het is de linkse versie van het 'van-krantenjongen-tot-miljonair'-traject. Fischers imago vaart er wel bij. Bij zijn aantreden als minister werd in de media het woord 'straatvechter' zo vaak herhaald, dat het begon te klinken als een heel normale beroepsaanduiding, merkte een commentator op.

Joschka Fischer is de populairste politicus van Duitsland. In de peilingen is hij bondskanselier Schröder onlangs voorbijgestreefd. Natuurlijk is het niet toevallig dat dat gebeurde op het hoogtepunt van de Kosovo-oorlog. Fischer, de debutant in de diplomatie, heeft zich in deze vuurproef bewezen. Tegenover de rest van de wereld, maar ook tegenover de Duitsers. Zijn worsteling met oorlog en vrede was de hunne. Ze hebben het gevoel dat de vrede niet zo snel was gekomen als Fischer niet alle talent en ijver had ingezet waarmee hij zo ruim is bedeeld. Uit Bonn kwam het ene initiatief na het andere. De vredesregeling is gebaseerd op Fischers plan. Het idee voor een Balkan-stabilisatiepact, dat toekomstige oorlogen moet vermijden, komt ook uit zijn koker. Clinton bedankte hem, de oppositie prees hem, oud-minister Genscher verleende hem de eretitel 'genscherist'.

Maar Duitsland hield ook zonder die successen al van Joschka Fischer. De karakterisering 'Joschka Fischer superstar' dateert van voor zijn ministerschap. Je zou hem van opportunisme kunnen betichten. Hij heeft nog eens zes dagen in de cel gezeten na een Vietnam-demonstratie en verdedigt nu de Amerikaanse bombardementen op Belgrado. Hij streed voor de complete gelijkheid en laat zich nu rondrijden in glimmende auto's. Hij vocht met de oproerpolitie, die hem nu afschermt van demonstranten. Toch werken deze contrasten niet tegen hem, integendeel. Als een begenadigd acteur weet Fischer het publiek voor zich in te nemen, ongeacht de rol die hij speelt. Hij was als rebel geliefd, maar wordt ook als realist gewaardeerd. Het is hem daarbij gelukt die twee rollen tegelijkertijd te spelen.

Toen Joschka Fischer in 1982 in de Bondsdag kwam, viel hij al snel op door de brutale en vaak geestige manier waarop hij achter het spreekgestoelte de veel oudere machthebbers van de Bondsrepubliek aanpakte. Uit de CDU-fractie werden zijn speeches onderbroken met uitroepen als 'onbeschaamde lummel!' Maar veel vaker riep Fischer beledigende dingen. '*Mit Verlaub, Herr Präsident, Sie sind ein Arschloch.*' Deze woorden maakten hem op slag beroemd in Duitsland. Dat hij de Bondsdagvoorzitter de volgende dag in een onderdanig briefje zijn excuses aanbood, weet niemand meer. Het citaat is geschiedenis geworden.

Jeugdige tegenstanders van de NAVO-luchtaanvallen droegen op het laatste Groenen-congres een spandoek met zich mee, dat Fischers overgang van de rebellie naar de macht treffend aan de kaak stelde: '*Mit Verlaub, Herr Minister, Sie sind ein Arschloch.*'

Later, toen Fischer voor de tweede keer in de Bondsdag zat, was hij in een permanent verbaal duel verwikkeld met bondskanselier Kohl. Die zat vaak te lachen om zijn vondsten. Hij schatte Fischers kennis en inzicht op waarde. Hun strijd werd een 'slag tussen de buiken' genoemd. Joschka Fischer, die bij zijn eerste kennismaking met de Bondsdag nog smalend had gesproken over de 'in donkere stof gehulde oudere mannelijkheid' in de zaal, die naar alcohol stonk, was zelf een rasparlementariër en een dikke bon-vivant geworden. 's Ochtends stonk zijn hoofdkussen regelmatig naar drank.

Terwijl hij met overtuiging de luis in de pels van de regering speelde, was Fischer temidden van zijn partijgenoten juist de grote realist. Vanaf het moment dat hij bij de Groenen kwam, verzette hij zich tegen de natuurfreaks en vredesactivisten die rechter in de leer waren dan hij. Fischer ergerde zich aan de eindeloze haarkloverijen van zijn partijgenoten. Hij had een hekel aan de politiek-correcte reglementen, die maakten dat hij na twee jaar in de Bondsdag plaats moest maken voor een ander.

Zijn gevoel voor show liet hem niet in de steek toen hij in 1985 de eerste Groene minister ter wereld werd, in de deelstaatregering van Hessen. Op de dag van zijn inauguratie kocht hij een paar witte sportschoenen. Die droeg hij tijdens de beëdiging. Duitsland was geschokt. Fischer werd de *Turnschuhminister*. Maar voor de 'fundi's' in de partij was zijn ministerschap een knieval voor het establishment. Zo was hij tegelijkertijd rebel en realist.

Duitsland heeft Fischers 'mars door de illusies en de instituties' op de voet gevolgd. Met zijn aarzeling tussen verzet en machtsuitoefening, staat hij voor een generatie ouder wordende idealisten en voor een belangrijke episode in de na-oorlogse Duitse geschiedenis. Hij is nog tijdens zijn leven een legende. Zijn witte sportschoenen staan in een vitrine op de tentoonstelling over 50 jaar Bondsrepubliek in Berlijn, te leen van het geschiedenismuseum in Bonn. Na het Groenen-congres in Bielefeld, waarop minister Fischer onlangs een verfbom tegen zijn oor kreeg, stelde iemand voor dat hij ook zijn met rode verf besmeurde jasje aan het museum zou afgeven.

Fischers vermogen om te leren en van gedachten te veranderen, wordt gewaardeerd. Hij is een autodidact die van school wegliep, maar belezener is dan de meeste andere politici. Waar Schröder openlijk toegeeft voornamelijk de flapteksten te hebben gelezen, heeft Fischer zwaarwichtige boeken geschreven over thema's als de globalisering en de toekomst van links. Daarin roept hij zijn geloofsgenoten op, net als hij, een 'open hoofd' te hebben voor veranderde omstandigheden en nieuwe meningen.

Hoe is de ooit zo opstandige Joschka Fischer een 'superrealo' geworden? Daarvoor moeten we terug naar de jaren zestig, naar het kleine dorpje in Schwaben waar Joseph Fischer (1948) en zijn twee oudere zussen leefden in het gezin van een slager. Hij was een goede gymnasiast. Maar de vaste structuur en de verwachtingen van leraren en ouders kon hij moeilijk verdragen. Hij vluchtte zowel van school als van zijn stageplaats bij een fotograaf, en trok met een slaapzak de wijde wereld in, zoals dat toen ging. Met zijn eerste liefde Edeltraud leefde hij als stoeptekenaar in Marseille. Edeltraud maakte abstracte dingen, de katholiek opgevoede Joschka vooral afbeeldingen van Christus.

Ze trouwden stiekem in Schotland en verruilden het dorpsleven voor een opwindend bestaan in Frankfurt, in die dagen met Berlijn het centrum van de studentenrevolte. Joschka begon als een gek te lezen: Marx, Kant en Hegel. Als toehoorder luisterde hij naar Adorno en Habermas. Hij werd een voetsoldaat in de *szene* van Frankfurt. De *sponti's'* (de Duitse provo's) wilden spontane massabewegingen ontketenen tegen het kapitalisme en het imperialisme.

Debatteren was alles in die dagen, en Joschka was er goed in. Zijn scherpe geest viel al snel in de smaak bij de leider van de beweging: Daniel Cohn-Bendit, de Duits-Franse 'Spontifex maximus'. Joschka bewonderde diens weinig dogmatische manier van denken, maar ook zijn savoir-vivre. Van 'Dany le rouge' leerde hij hoe je oesters eet. Volgens zijn biografe Sibylle Krause-Burger was en is Joschka een typische macho. Cohn-Bendit zegt het vriendelijk: 'Joschka was meer dan ik gefascineerd door de fysieke strijd.' Wat hij precies allemaal heeft uitgespookt, wil Fischer nu niet meer zeggen. Maar de boekenwurm leerde de zelfverdediging en organiseerde strijdgroepen. Toen in het kraakpand waar hij woonde een meisje was verkracht en een volksgericht besloot dat de dader in elkaar moest worden geslagen – uitlevering aan de politie, de aartsvijand, was ondenkbaar –, was het Joschka die het vonnis uitvoerde.

Het huwelijk met Edeltraud verwaterde begin jaren zeventig. Joschka woonde in communes, waar veel werd geblowd en vrije liefde de regel was. '*Wer zweimal mit derselbe pennt, gehört schon zum Establishment*', was de slogan in die tijd. Joschka was beroepsrevolutionair en hield zich in leven met allerlei baantjes: speelgoedverkoper, postbode, vertaler uit het Engels van 'edelporno'. In de Opel-fabrieken stond hij aan de lopende band, uiteraard met het doel de revolutie te prediken. De arbeiders vonden het allemaal *quatsch*. Toen hij ze op een vergadering opriep tot staking, werd hij ontslagen.

Vervolg op pagina 2

OPROEP

Met ingang van september komt er een eind aan Vervolg in de huidige vorm. Voor de laatste aflevering geven we de lezers de gelegenheid de pen ter hand te nemen voor een klinkend afscheid. Laat u inspireren door het thema 'Aan alles komt een eind' en wijdt daar maximaal 700 woorden aan.

Eind van een relatie, dood van de hond, ontslag, pensionering, kind het huis verlaten, onschuld verloren of een dierbare vulpen, gestopt met roken, auto de deur uitgedaan, nooit meer naar de snackbar, paard laten inslapen, afscheid van de fruitautomaat, baby geboren dus nooit meer stappen, studententijd voorbij, boom moeten kappen, geliefde bijlage stopt? Bedenk het maar – scheiden doet lijden, maar afscheid doet niet altijd zeer.

Inzendingen – geprint, getypt, op flop of leesbaar met de hand geschreven, gefaxt of gemaild – dienen voor 9 augustus in het bezit te zijn van:

de Volkskrant
red. Vervolg
Postbus 1002
1000 BA Amsterdam

fax 020 - 562 6289

vervolg@volkskrant.nl

ZWART / WIT

FOTO'S MARCEL MOLLE

Vrede met de vinger aan de trekker

NAVO-troepen installeren zich in Kosovo, evenals Russische legereenheden. Servische soldaten en politiemensen trekken zich terug, UCK-soldaten profileren zich als toezichthouders van de toekomst. De nieuwe machtsverhoudingen groeien op z'n egeltjes.

Op het oude vliegveld van Orahovac richten Nederlandse en Duitse soldaten hun gezamenlijke kampement in tegen de ondergaande zon. In de stad, op de scheidslijn tussen de Albanese en de Servische wijk, staat een UCK-strijder op wacht. Op de etalageruit staat het nationale Servische symbool geschilderd, vier s-en in een kruis.

In Prizren wordt feest gevierd. Op het centrale plein schiet een man naar goed Balkan-gebruik uit vreugde zijn pistool leeg. Anderen rijden juichend per auto rond.

deVerdieping

KOSOVO

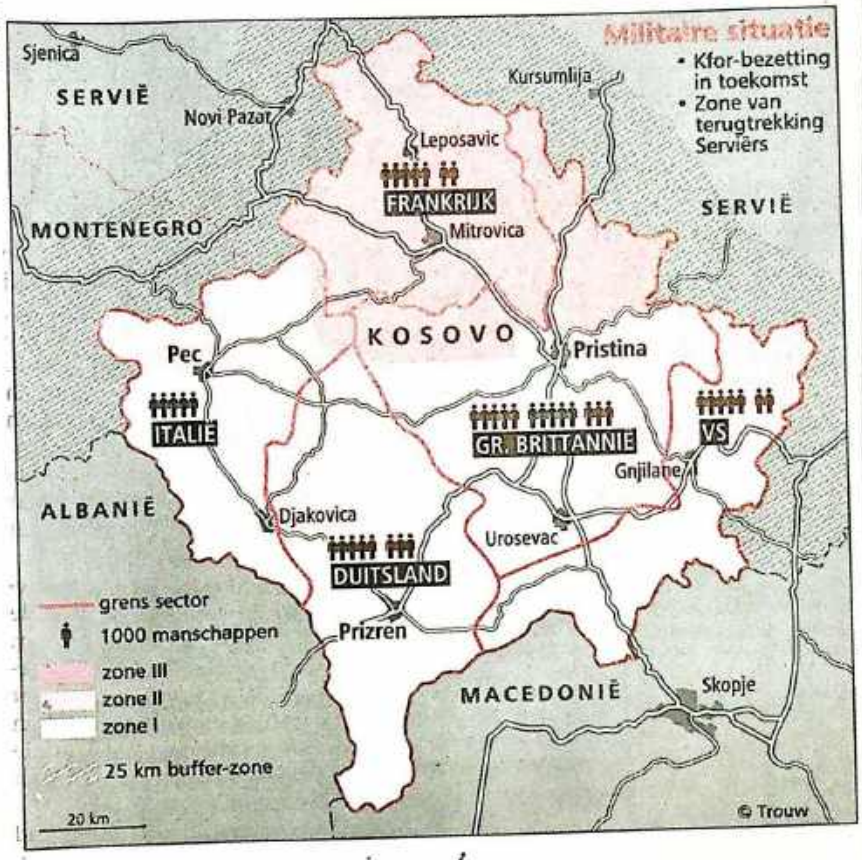

14-6-99

Militairen

Het wemelt van de militairen in Kosovo. De meeste Joegoslavische militairen zijn vertrokken, tegelijkertijd stromen de Albanese militanten van het UCK, meestal bewapend, het Kosovaarse gebied binnen. En van de buitenlandse legers waren daar als eersten de drommelse Russen die tot ieders verrassing met 200 man het vliegveld van Pristina bezetten. Ze zullen daar blijven. Nog eens 3000 Russische militairen komen naar Kosovo en zullen samenwerken met de Kfor, werd gisteravond bekendgemaakt door een Navo-zegsman.

De grootste bulk vormt de Navo-macht van Amerikanen, Britten, Fransen, Duitsers, Nederlanders en Italianen. Uiteindelijk zullen er 50 000 militairen komen. Nu zijn er inmiddels 16 000 Kfor-militairen aanwezig.

De Britten zitten nu met hun Vierde Pantserbrigade van ongeveer 4 300 personen in en bij de Podujevo, nabij de

er ruim 2000 Nederlanders naar Kosovo.

De Italianen (2 300 in aantal) hebben het hoofdkwartier van hun Garibaldibrigade in Pec. Ze controleren de grensposten met buurland Albanië.

Zo'n 2 800 Franse militairen hadden eerst de controle over een gebied met Gnjilane als hoofdkwartier. Ze werden opgevolgd door de Amerikanen van de 'Task Force Falcon' (2 100 personen) De Fransen trokken verder naar het noorden, naar Kosovska Mitrovica.

En daarnaast waren er deze week nog enkele honderden militairen uit verschillende Navo-landen. Van Grieken tot Finnen, van Belgen tot Hongaren.

Een groot deel van de Joegoslavische militairen zou Kosovo hebben verlaten. Gisteren meldde de Navo dat meer dan 30 000 van de 40 000 militairen de grens van de Joegoslavische provincie waren overgetrokken. Zonegewijs zouden ze vertrekken, volgens de afspraken. Zone 1 in Zuid-Kosovo was leeg, zei Jamie Shea, Navo-woordvoerder te Brussel. Zone 2, een brede strook in het midden van de provincie was bijna leeg. Shea ging er vanuit dat na de deadline van zondagnacht 24 uur alle Joegoslavische militairen

DESHEIM

de opleiding, begeleidt studenten in hun
stages, practica en begeleidingsgesprekken.
in staat nascholingscursussen te verzorgen en
kkelen zowel voor initiële als postinitiële
g in en/of affiniteit met het primair onderwijs
e. De basisscholen zijn belangrijke gesprek-
rmgeving en wijze van werken van de opleiding.
die wij van u verwachten: flexibel, innovatief,
nwerken, vakoverstijgend denken en werken.

e geldt dat u een studie Nederlands (1e graads)
levante opleiding heeft afgerond. U heeft
kkelingen in het vakgebied Nederlands en
ale leerlingenzorg specifiek gericht op taalfezen
bereid om zich te verdiepen in specifieke onder-
aal/leesonderwijs. U bent op de hoogte van de
van multimedia in het hoger beroepsonderwijs
ondenwijs. Daarnaast heeft u ruime ervaring in
t adolescenten (lesgeven en begeleiden).
hten wij dat u instemt met de christelijke levens-
van onze hogeschool.

en
rinciple een fulltime functie, maar werken in
reekbaar. Afhankelijk van opleiding en relevante
ederaagt uw bruto maandsalaris als docent A
990,- en maximaal f 7.396,- (resp. schaal 10 en
e CAO voor het Hoger Beroepsonderwijs), met
rstaap naar docent B met als maximum schaal 12.
erste instantie om een tijdelijke aanstelling
de van een jaar. Een vast dienstverband behoort
geschiktheid - tot de mogelijkheden.

t u
gstelling? Mevrouw G.A. Spaans (directeur PABO),
99544, e-mail g.spaans@windesheim.nl geeft u
nformatie. Uw schriftelijke sollicitatie kunt u
ma. 28 juni a.s. richten aan: Christelijke Hogeschool
, dienst P&O, t.a.v. mevrouw A. Lipman-Zondag
aken), e-mail a.lipman@windesheim.nl of
90, 8000 GB Zwolle. De selectiegesprekken vinden
ensdagochtend 30 juni en donderdagochtend
n assessmentonderzoek kan deel uitmaken van de
ocedure.

nten reacties van zowel mannen als vrouwen.
willen wij ons personeelsbestand graag uitbreiden
one en gehandicapte medewerkers.
n heeft een eigen sollicitatiecode, gebaseerd op de
atiecode.

Gingsbrigade van Groot-Brittannië is verhuisd naar Lipljan.

De Duitse Twaalfde Pantserbrigade, die bestaat uit 2 800 man, heeft zijn operatiegebied ten noorden van Prizren uitgebreid. De Nederlandse Gele Rijders zijn onderdeel van de brigade en hebben een hoofdkwartier in Orahovac. Ze staan onder commando van de Duitsers. Uiteindelijk gaan

De Navo hoopt een overeenkomst te bereiken met het UCK over het inleveren van automatische en zware wapens. De demilitarisering zou in een tijdsbestek van 30 dagen moeten plaatshebben. De demilitarisering betekent ook een verbod op parades en een verbod op het dragen van uniformen. Van volledige ontwapening kan geen sprake zijn.

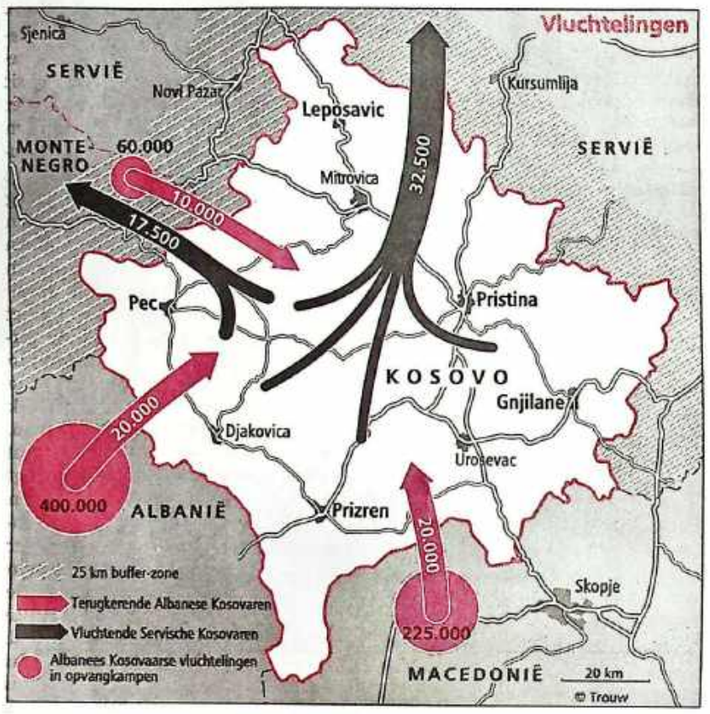

De verliezer bungelt tussen hemel en aarde

Moderne vrede

Nicole Lucas en Eildert Mulder

De moderne oorlog is minder wreed dan het ouderwetse krijgsbedrijf, maar hoe humaan is de moderne vrede? Een Joegoslavische psycholoog vergeleek, na de nederlaag in Kosovo, de toestand van zijn land met die van Duitsland na de Eerste Wereldoorlog. Maar waarschijnlijk kan hij beter kijken naar Irak.

Militaire deskundigen breken zich momenteel het hoofd over de vraag of nu echt bewezen is dat je met een luchtmacht alleen een oorlog kunt winnen. Maar een andere, na afloop van de strijd, actuelere vraag is: welk soort vrede volgt er tegenwoordig op een oorlog?

De geallieerden sloegen Duitsland in 1918 een soort hersenschudding, waarvan het land, brommend en mopperend, op den duur kon herstellen. In 1945 gingen de geallieerden veel verder. Ze eisten een totale capitulatie, vernietigden het naziregime en hingen de belangrijkste vertegenwoordigers daarvan op. Maar, na een paar zeer zware jaren, kreeg Duitsland wel royaal de ruimte om zich te ontwikkelen tot een van de rijkste industrielanden van de wereld. De oorlog om Koeweit bracht weer een nieuw soort vrede, waarbij de overwinnaars de verliezers tussen hemel en aarde laten bungelen. Die kant zou het ook wel eens met Joegoslavië op kunnen gaan, na Kosovo.

Natuurlijk zijn er enorme verschillen tussen Irak en Joegoslavië. De manier waarop de internationale gemeenschap op beide landen heeft gereageerd vertoont echter veel overeenkomsten. Van geen van beide landen eisten de geallieerden totale capitulatie, het krijgsdoel was beperkt en de regimes konden na hun nederlaag blijven zitten. Voor Joegoslavië moet nog even worden afgewacht hoelang Slobodan Milosevic het redt, maar in Irak is Saddam Hoessein bijna negen jaar na de bezetting van Koeweit nog in functie.

Maar de overwinnaars blijven die regimes beschouwen als paria's, in het geval van Irak zelfs een levensgevaarlijke paria. Het voortbestaan ervan is voor de bevolking van de verslagen landen een ramp, omdat het een fatsoenlijke vrede in de weg staat. De houding van de overwinnaars is dubbel. Ze laten de vijandige regimes in het zadel zitten, maar weigeren er zaken mee te doen, omdat er geen vertrouwensbasis is. Ze handhaven ook strafmaatregelen, zoals economische embargo's, tot ellende van de bevolking, hoewel die bevolking, zo worden de overwinnaars niet moe te beklemtonen, niet de ware vijand is.

Het doel van die embargo's en de voorwaarden waaraan de landen moeten voldoen om ze opgeheven te krijgen, hebben de neiging in de loop van de tijd te veranderen. Irak kreeg een embargo opgelegd nadat het Koeweit had bezet in augustus 1990. Dat embargo moest Irak dwingen om Koeweit te verlaten.

Na de bevrijding van Koeweit stelden de geallieerden nieuwe voorwaarden voor de opheffing van het embargo. De belangrijkste was dat Irak aantoonbaar ophield met de productie van massa-vernietigingswapens. Toen Irak aantoonbaar bleek door te gaan die dingen te maken bleef het embargo in stand.

De boycot trof wel keihard de Iraakse bevolking maar niet het regime. Voor het Iraakse regime had het embargo drie belangrijke voordelen. De meeste Irakezen werden zo arm als Job, hadden al hun tijd nodig om in hun levensonderhoud te voorzien, en hadden geen energie meer over voor een opstand.

Diezelfde bevolking ontwikkelde tegelijk een diepe haat tegen de geallieerden, omdat die hen in de rotzooi lieten zitten, door Saddam ongemoeid te laten en het embargo in stand te houden. Het regime zelf beleefde een gouden tijd. Het kon zich verrijken door een internationaal smokkelnet op poten te zetten. President Saddam Hoessein werd de leider van een indrukwekkende maffia. Het gaat misschien te ver om te zeggen dat het Iraakse regime het embargo prefereerde boven een normale situatie, maar het embargo had zeker zijn prettige kanten.

Vandaar misschien ook dat Saddam jarenlang zich verzette tegen een voorstel van de VN om het embargo gedeeltelijk op te heffen, en Irak toe te staan een beperkte hoeveelheid olie uit te voeren voor de aankoop van voedsel en medicijnen. Pas in 1997 nam Irak dat aanbod, dat dateerde van 1991, aan.

Joegoslavië kreeg eind mei 1992 door de VN een handelsembargo opgelegd vanwege zijn rol in de oorlog in Bosnië. Geen diplomaat kon destijds duidelijk zeggen onder welke omstandigheden er een einde kon komen aan de sancties. De strafmaatregelen hinkten op twee gedachten. Ze moesten Milosevic ertoe brengen zijn politiek te veranderen. Maar ze beoogden ook een economische malaise, die de bevolking tot verzet tegen Milosevic zou bewegen. Die oppositie kreeg echter nauwelijks steun van buitenaf. De internationale diplomatie kwam toch altijd weer terecht bij Milosevic, bijvoorbeeld bij het Akkoord van Dayton dat een einde maakte aan de Bosnische oorlog.

Na 'Dayton' werd een deel van de sancties opgeheven. Een zogenaamde *outer wall of sanctions* bleef bestaan. Dat maakt het voor Joegoslavië onmogelijk kredieten te verkrijgen van IMF en Wereldbank. Opheffing van deze strafmaatregelen werden afhankelijk gemaakt van verbetering van de mensenrechtensituatie in Kosovo, een kwestie die in 1992 nog niet werd genoemd.

Net als de Joegoslavische heeft de Iraakse oppositie ondervonden dat ze weinig van de buitenwereld heeft te verwachten, maar dan veel dramatischer. Op 16 februari 1991, ruim een week voor de Iraakse capitulatie, riep de toenmalige Amerikaanse president George Bush de Irakezen op, in opstand te komen tegen Saddam Hoessein. De Irakezen bedienden Bush op zijn wenken. Na de Iraakse capitulatie kwamen ze massaal in opstand. De geallieerden hadden met kleine hand- en spandiensten die opstanden kunnen doen slagen.

Waarschijnlijk was het voldoende geweest als ze de Iraakse gevechtshelikopters uit de lucht hadden geschoten. In plaats daarvan gaven ze aan Saddams keurcorps van de Republikeinse Gardes de kans de opstanden neer te slaan. Tienduizenden mensen lieten het leven. Sindsdien zijn er nog maar weinigen in Irak die geloven dat Amerika Saddam echt weg wil hebben. Dat verhoogt niet de animo om opnieuw in opstand te komen.

Irakezen hangen allerlei complottheorieën aan. Amerika zou het wel prettig vinden dat Saddam aanblijft, want zolang kan het zijn militairen in het Golfgebied handhaven. Een uitgeteld Irak is goed voor Israël en garandeert de onderwerping van de Arabische wereld aan de meesterplannen in Washington en Jeruzalem. Anderen graven minder diep, en trekken de conclusie dat Amerika gewoon niet weet wat het wil.

Clinton trad enigszins in de voetsporen van Bush toen hij, nadat Milosevic had ingestemd met de plannen voor Kosovo, zei dat Joegoslavië geen cent hulp bij de wederopbouw zal krijgen zolang Milosevic regeert. Ook vanuit West-Europa klinken dergelijke geluiden.

Er is wel een probleem. Joegoslavië is minder geïsoleerd dan Irak. Als het embargo tegen Joegoslavië een vergelijkbare ellende zal brengen als het Iraakse, dan zit de Westerse wereld daar dichter met de neus op. Het meest afschuwelijke gevolg van het Iraakse embargo en de houding van Saddam is de massale kindersterfte. Maar op langere termijn is er een andere kwestie, die misschien nog ingrijpender is. Irak raakt zijn hersens kwijt, de intelligentia vertrekt, en het onderwijs verloedert zozeer dat er te weinig nieuwe aankweek is. Ook in Joegoslavië is dat te zien. Zo'n 200 000 mensen, veelal met goede opleidingen, zijn vertrokken sinds in 1991 de 'eerste' oorlog uitbrak in de regio, de kortstondige strijd rond Slovenië. Kinderen hebben de laatste zeven jaar nauwelijks fatsoenlijk onderwijs gehad. Sinds maart liggen de scholen helemaal stil.

Europa zit niet te wachten op een 'Irak' op het eigen continent. Het is opvallend dat juist nu de Britten zeggen dat ze afwillen van het Iraakse embargo. Zij waren altijd de felste voorvechters van handhaving daarvan. Misschien schrikken ze ervoor terug dat ook Joegoslavië een soort Irak wordt, en bezinnen ze zich daarom op het nut van het embargowapen, alhoewel Tony Blair zich tot nu toe het felst tegen 'Milosevic and his murderous thugs' heeft verzet.

Misschien bezinnen ze zich ook op de vraag hoe voortaan vredes er moeten uitzien. Er zijn twee mogelijkheden. Of je voert, zoals in de Tweede Wereldoorlog, een totale oorlog met als inzet de onvoorwaardelijke capitulatie van de vijand en de vernietiging van het vijandelijke regime, waarna er ook een totale vrede mogelijk is. Of je voert strijd over een beperkt oorlogsdoel. Nadat die strijd is beslist ga je, na een tijdje over en weer mokken, over tot de orde van de dag en doe je weer zaken met de voormalige vijand.

Ook dan kun je een echte vrede sluiten, die desnoods zo koud als Siberië mag zijn, maar wel een vrede moet zijn, zonder vergaande embargo's, want dat zijn oorlogshandelingen. Als door het levensgevaarlijke karakter van het vijandelijke regime zelfs een ijskoude vrede niet mogelijk is, dan moet je daaruit de consequentie trekken en dat regime vernietigen. Anders kom je toch terecht bij embargo's, en daarmee vernietig je meestal niet de dictator maar wel het volk.

In Irak waren de oorlog en het krijgsdoel (bevrijding van Koeweit) beperkt. Maar na de verwezenlijking van het krijgsdoel kwam er een vrede die geen vrede was maar een voortzetting van de strijd met andere middelen. Daarvan werd het volk, gegijzeld door de dictator, en niet het regime het slachtoffer. In Joegoslavië gaat het dezelfde kant op.

Vluchtelingen

De Albanese Kosovaren keren massaal terug naar Kosovo. En de Servische Kosovaren verlaten hals over kop de provincie, uit vrees voor wraak van de kant van het UCK en de Albanezen. Bij de grenzen waren opstoppingen, op de wegen vormden zich deze week lange files van in- en uitgaande vluchtelingen. Volgens het Hoge Commissariaat voor de Vluchtelingen van de Verenigde Naties (UNHCR) zijn 50 000 Albanezen teruggekeerd naar Kosovo en hebben evenveel Serviërs de Joegoslavische provincie verlaten.

Het UNHCR schat het aantal Albanese vluchtelingen uit Kosovo sinds het begin van het conflict in maart 1998 op 980 000. Ongeveer 770 000 gingen naar Albanië, Bosnië-Hercegovina, Macedonië en Montenegro en verbleven daar in kampen of bij familie. Ook in de bergen en bossen van Kosovo zelf hadden veel Kosovaren zich verscholen. Zo troffen begin deze week hulpverleners van de VN zo'n 20 000 Kosovaren aan in de streek van Glogovac, ten westen van Pristina. Volgens VN-schattingen zwierven er zo'n half miljoen ontheemde Kosovaren in Kosovo zelf rond.

In Montenegro is het een komen en gaan van vluchtelingen. Albanezen en Serviërs komen elkaar op de vluchtweg tegen. Het bergachtige staatje krijgt met een nieuw vluchtelingenprobleem te maken. Zo'n 17 500 Serviërs zouden het gebied zijn binnengekomen. En er zijn daar nog 60 000 Albanese vluchtelingen uit Kosovo. Ook Servië krijgt met nieuwe problemen te maken. Tienduizenden Serviërs hadden al in vorige oorlogen huis en haard in Kroatië of Bosnië verlaten en hun toevlucht gezocht in het moederland.

Vanuit Macedonië vertrokken ondanks de ommekeer in het Kosovo-conflict nog vluchtelingen naar derde landen. Sinds 5 april werden 86 000 Kosovaren naar andere landen overgebracht. Zo'n 124 000 Kosovaren hadden al een vluchtadres gevonden voordat de Navo-bombardementen op 24 maart begonnen.

LETTER & GEEST

dagboek

14-6-99

Ik heet Sadbera, maar hier in het vluchtelingenkamp noemen ze me Lisa. Er is iemand die af en toe een liedje voor me zingt dat Lisa met de blauwe ogen heet, al heb ik helemaal geen blauwe ogen. Ze houden me voor de gek omdat ik klein ben en geen achttien lijk. Maar ik weet dat ze van me houden. De Italianen waren de eersten die ons te hulp kwamen. De enigen die ons echt hebben geholpen. Pino, Elisabetta en vele anderen.

Ik heb geen huis meer. Ik weet niet waar mijn vrienden zijn, ik weet niet waar Shpresa is, mijn beste vriendin: haar naam betekent in onze taal 'hoop'. We hebben niets meer van tante gehoord.
In Pristina woonde ik in de Albanese wijk, in Kodra en Trimav. Voor de oorlog studeerde ik commerciële economie op een school voor administratief onderwijs, een privé-school, alleen voor Albanezen, want ze wilden ons niet op hun scholen hebben. Ik hoefde nog maar een jaar. Mijn vader werkte als vertegenwoordiger in een divanfabriek, maar de Serviërs hebben hem zijn baan afgenomen omdat hij Albanees is. Gelukkig helpt de familie uit Italië ons. Bij Slaven mochten we niet zijn. Ik had veel Serviërs leren kennen, maar vrienden mochten het niet worden en misschien wilden wij dat ook wel niet. We waren als twee verschillende volkeren. Wij kennen Servisch, maar spreken het niet.
Zij noemen ons *shiptari*, wij noemen hen *shkie*. We waren altijd bang om alleen de deur uit te gaan en 's avonds naar huis terug te keren. Maar de grootste angst is begonnen toen het nieuws kwam van de massamoorden in Drenica, een jaar geleden. We begrepen dat de oorlog tegen ons begonnen was.

Vervolgens hebben ze veel Albanezen van hun werk naar huis gestuurd. De Serviërs staken onze winkels in brand. We gingen niet meer naar school. Ze zeiden ons dat dat gevaarlijk was. Nu en dan hoorden we vlakbij schieten. Vrien-

„Op een dag is er iets gruwelijks gebeurd: er kwam een Albanees in een jas van het Rode Kruis die met moeders uit het kamp heeft gepraat en tegen hen heeft gezegd dat ze aan hem hun kleine kinderen moesten afstaan. Daarna is hij met ze in zijn auto gestapt en vertrokken. Nu horen we er niets meer van."
Een verslag uit het kamp.

door Sadbera Gashi

om stiekem te schrijven, met de kaars aan.

Terwijl buiten de huizen in brand stonden en de mensen stierven, hebben een vriendin en ik een vrouw die in de kelder moest bevallen en haar huilende baby op een bandje opgenomen. Het leken me twee verafgelegen dingen, het leven en de dood. Toch waren ze zo dichtbij. Daarna luisterde ik op mijn walkman naar de radio. Toen ik het Servische nieuws hoorde, zocht ik meteen een andere zender en vertaalde wel al het nieuws van de Italiaanse zenders. We waren met velen in de kelder, iedereen uit de flat. Op een avond zijn bij ons ook een man en een vrouw gekomen die we

maal weggekomen. Alleen een meneer met één been, die vlak bij ons woonde, vroeg of hij mocht blijven. Ik weet niet waar hij nu is.

Ik heb alleen mijn dagboek meegenomen. Ik was ermee begonnen in het Italiaans, zodat mijn ouders het niet konden lezen, maar op die manier hebben de Serviërs het ook niet kunnen lezen. Ze richtten hun wapens op ons: ze zeiden tegen mijn vader dat hij weg moest gaan. We zijn opgedeeld: ik ben samen met mijn nichtje gegaan omdat er geen ruimte in de auto was, mijn ouders gingen met mijn twee broertjes en mijn twee zussen: Havushi van 21, Bajram van 16, Majlinda van 14 en Bessart (die wij Benito noemen) van 10. Maar het station was vergeven van de mensen. Er was geen ruimte in de treinen, dus hebben we een bus genomen. We zaten opeengepakt als haringen in een ton en wisten niet eens waarnaartoe we op weg waren. Na uren zijn we bij de grens met Macedonië aangekomen en lieten ze ons uitstappen. Maar de grenswachters vroegen ons alleen al honderd mark om de hefboom op te tillen en ons door te laten. Gelukkig had mijn nichtje geld verstopt: we hebben ze gegeven wat we hadden. Daarna zijn we in Tetova gebleven en hebben we gewacht op papa, mama en mijn broers en zusjes. We hebben een, twee, drie dagen gewacht. Ik was bang ze niet meer terug te zien, maar na drie dagen kwamen ze. Ik wist niet hoe ik God moest danken.

Van Tetova zijn we met zijn allen naar Albanië vertrokken. Bij de grens vroegen de Albanezen ons weer geld om door te mogen. Het zijn Albanezen, zoals wij Kosovaren, maar ik vertrouw ze niet. Ze vragen zelfs geld om ons te huisvesten in hun huizen. Veel geld dat we niet kunnen hebben. Zij houden niet van ons en wij vertrouwen hen niet.

In Durazzo is ons gezegd dat we naar Kavaje moesten gaan, naar het Italiaanse vluchtelingenkamp. Toen we daar aankwamen stond er een enorme rij voor de ingang. Het regende, er waren kinderen blootsvoets, gewonden. Gelukkig spreek

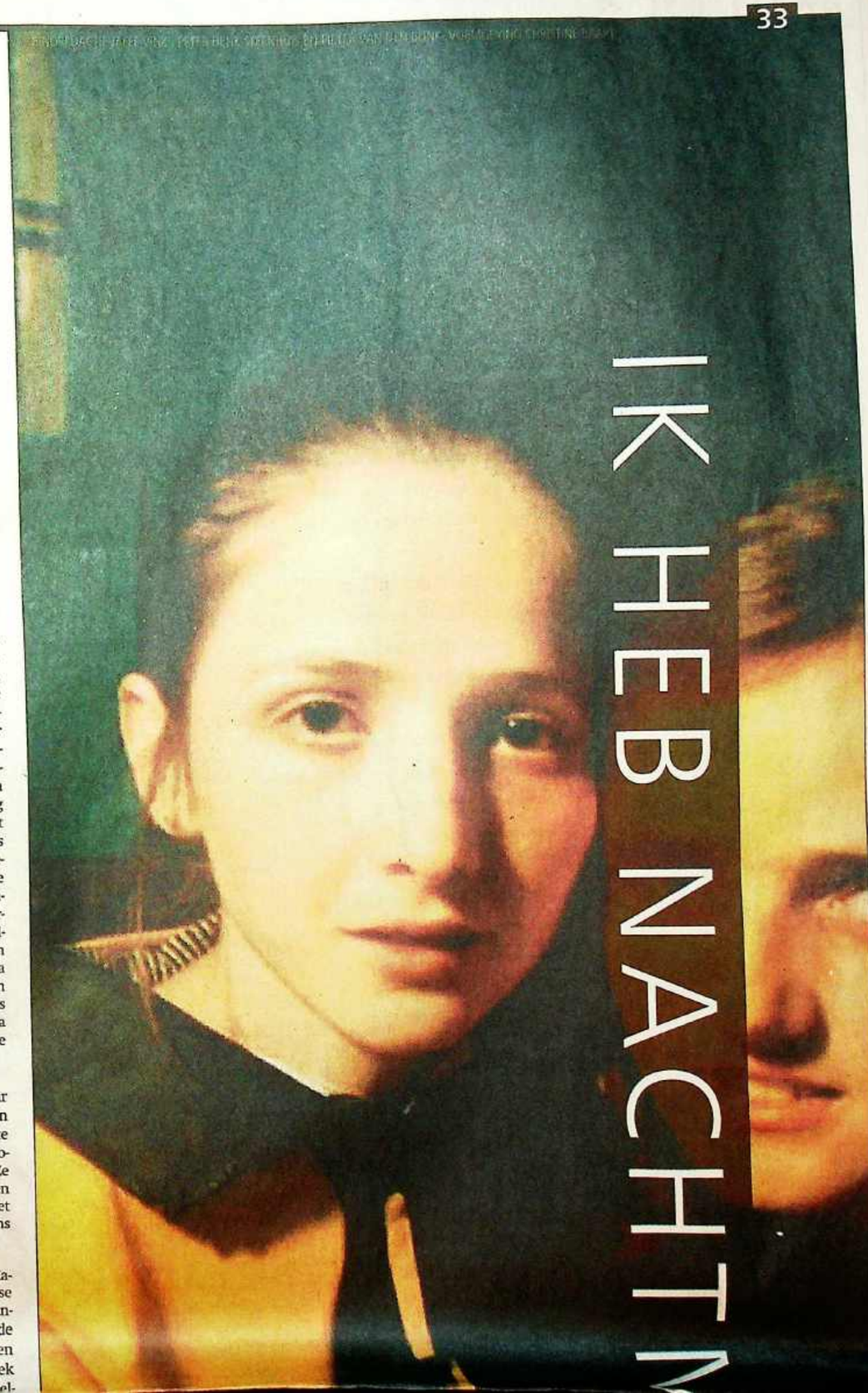

MERRIES

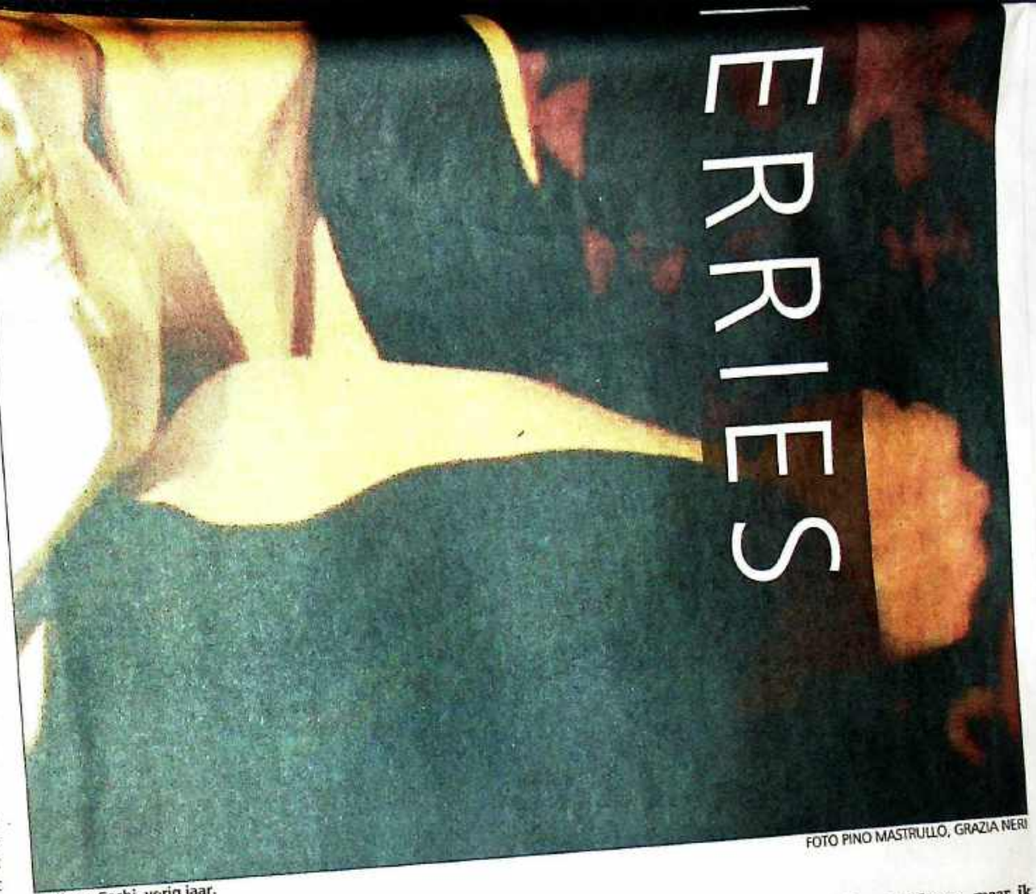

FOTO PINO MASTRULLO, GRAZIA NERI

Sadbera Gashi, vorig jaar.

gebracht. In mijn dagboek schreef ik over onze protestacties, over demonstraties en haatmoorden. Maar af en toe was ik bang dat ik ontdekt zou worden. Thuis spraken ze over de gebeurtenissen en ze hunkerden ernaar dat de Navo zou ingrijpen. We hadden niet gedacht dat dit alles zou gebeuren.

De Serviërs zeiden dat we anders zijn omdat zij orthodox en wij islamitisch zijn. Ik geloof in God, maar bid niet altijd. Ik ben niet zo gelovig. Eigenlijk willen de Serviërs de mijnen alleen voor henzelf houden omdat die de enige rijkdom van Kosovo vormen. Een paar jaar geleden was het niet zo, maar daarna zijn zelfs de Servische kinderen begonnen ons uit te schelden, ons op straat te gen te houden en te lachen wanneer ze ons zagen voorbijkomen. En wij wisten dat alle Slaven van mijn leeftijd wapens in huis hadden. Toch begreep ik de haat die ze tegen ons koesterden niet. Ook zij kennen onze taal, maar spreken die nooit. Op een keer ben ik ook in Belgrado geweest, het leek me niet eens zo anders dan Pristina. Mijn vader had een Servische vriend. Iemand die Albanees met ons sprak en die altijd de Albanezen heeft geholpen, zelfs in de moeilijkste dagen.

De eerste door de Serviërs ontruimde en in brand gestoken huizen waren die van Kosovaren die mensen van de OVSE gehuisvest hadden en van degenen die de mannen van het UCK hadden geholpen, die steeds voor onze vrijheid hebben gestreden.

Ondanks alles was mijn vader hoopvol en optimistisch gestemd toen de Navobombardementen begonnen. Hij zei steeds: we gaan winnen, we gaan winnen. Hij maakte zich geen zorgen. Maar ons leven was veranderd. De verlaten straten, de lege cafés, de uitgebrande winkels en huizen bezorgden me een diepe treurigheid. Vanaf zeven uur 's avonds tot drie uur 's nachts hielden we ons schuil in de kelder. Er gingen geen sirenes want de Serviërs wilden ons laten sterven, maar wij wisten niet dat je op die uren niet in huis op mocht zijn. En zo hebben we een nieuw leven ondergronds uitgevonden. Ik vond het leuk allemaal jongens waren. Ze spraken geen woord. En wij wisten niet hoe we ze moesten helpen. Toch voelden we ons in de kelder allemaal één. Soms kon ik slapen omdat ik wist dat de anderen wakker waren en me konden beschermen. Die dagen ben ik erg afgevallen. Er was weinig te eten: we hadden alleen aardappels en bonen. Er was geen brood en ook het kraanwater was niet veilig.

Op een avond ging ik terug naar de keuken om wat te eten te pakken en zag buiten door het raam een Servische soldaat. Ik verstijfde van schrik en ben onder de tafel gedoken. Ik was bang dat hij binnen zou komen en me zou doodmaken. Gelukkig is hij toen weggegaan en ik vlóóg naar beneden naar de kelder.

We voelden ons machteloos. Met de woede dat we niets konden doen, moesten we ons stil houden en verder niets. Het was anders met de gebeurtenissen in Drenica in '98. Toen konden we met zijn allen de straat opgaan en protesteren. Ze gooiden traangas naar ons, spoten ons onder met harde waterstralen. Een vrouw was overreden door de politie en in coma geraakt. Het leek alsof we iets konden doen: de scholen gingen daarna weer open. Maar het was slechts een illusie want de oorlog is gekomen.

Op 31 maart, na negen dagen in de kelder tijdens de bombardementen, zijn politieagenten en Servische militairen met maskers voor hun gezicht bij ons aan huis gekomen en die hebben ons gezegd dat we weg moesten gaan als we wilden blijven leven. Ze hebben veel geschoten om ons angst aan te jagen. Mijn vader wilde de auto gebruiken om mijn broertjes mee te nemen. Maar zij vroegen hem duizend mark. Mijn vader zei dat hij dat niet had. Toen hebben ze hem met hun tweeën beetgepakt en een pistool tegen zijn hoofd gezet en een mes bij zijn keel gehouden. Toen zei hij tegen mijn moeder dat ze alles wat we bezaten moest pakken en aan de Serviërs moest geven. Vervolgens hebben ze hem losgelaten. We waren met meer dan honderd in onze flat: we zijn allemaal gevlucht.

Heel wat nachten doe ik geen oog dicht, ik heb nachtmerries. Het komt door de nachten met bombardementen dat ik niet meer kan slapen. Ik word middenin de nacht wakker en moet dan denken aan de jongen die ze hebben geopereerd omdat hij scherven in een arm had, mensen die het moeilijk hebben, de gehandicapte kinderen in het kamp, een vrouw die man en kind in Kosovo heeft achtergelaten en niet weet wat er van ze geworden is. Huilen is misschien het enige wat me oplucht, maar dan alleen als ik alleen ben.

Op een avond heb ik in het kamp naar de Italiaanse televisie gekeken. De vrouw van Milosevic was op de buis. Ze zei dat er in Kosovo geen enkele oorlog aan de gang was omdat de Albanezen broeders waren. Ik kon er niet naar kijken. Er schoten me scheldwoorden te binnen: leugenaarster, stom wijf, hoer. Ik werd ontzettend kwaad. Zij die ons onder auto's gooien en ons overrijden. En Arkan, het hoofd van de Servische Tijgers, die zegt dat hij niet in Kosovo zit. Maar zijn mannen zitten er wel en vermoorden ons. En dan de zigeuners, die altijd onder één hoedje spelen met de winnaar en dat nu met de Serviërs doen om onze huizen leeg te halen.

pen die het kamp in moesten en zich moesten laten registreren. De eerste dagen zijn we ondergebracht in een tent. daarna hebben mijn ouders een Albanese familie gevonden die ons op vijf minuten afstand van het kamp huisvesting bood. Ze hebben ons niets gevraagd want zij hebben ook familie in Kosovo. We zitten met zijn negenen in twee kamers: papa, mama, broers, zussen, oma en tante. Maar ik ben blijven werken in het kamp. Ik word elke dag om zeven uur 's morgens wakker en werk tot elf uur 's avonds. Ik ben blij dat ik mijn mensen kan helpen, al moet ik soms huilen en mijn gezicht verbergen als ik ze zwijgend in de rij zie staan, wachtend op eten.

Eerst hielp ik een handje in de keuken, daarna zijn ze me gaan roepen om te tolken en de artsen te volgen bij hun visites. Daar heb ik vreselijke dingen gezien. Een meisje was door vier personen verkracht en geslagen, maar wilde niet zeggen wie het geweest waren. Ze wilde niets zeggen, had wijd opengesperde ogen. Een kind dat al ziek was, is hier in het kamp gestorven. Onlangs is in Kavaje een vrachtwagen uit Montenegro aangekomen die zo vol vluchtelingen zat dat een vrouw gestorven leek. Gelukkig was ze alleen maar flauwgevallen. Ik heb kinderen gezien die hun benen of armen verloren hadden, maar niet klaagden.

Op een dag is er iets gruwelijks gebeurd: er kwam een Albanees in een jas van het Rode Kruis die met moeders uit het kamp heeft gepraat en tegen hen heeft gezegd dat ze aan hem hun kleine kinderen moesten afstaan. Daarna is hij met ze in zijn auto gestapt en vertrokken. Nu horen we er niets meer van. De moeders zijn wanhopig en de Albanese politie is naar die persoon op zoek. In het kamp wordt gezegd dat die kinderen zijn weggevoerd om ze te verkopen of mee te nemen naar Italië met een motorboot. Als het waar is, wil ik dat hij de gevangenis ingaat en er nooit meer uit komt.

Ik had naar de universiteit willen gaan en advocaat willen worden. Of toneel willen spelen. In Pristina ging ik vaak naar de schouwburg en ik heb veel toneelstukken gezien, de mooiste die ik heb gezien heette Maturantet, over school en leerlingen van mijn leeftijd. Ik hield van toneelspelen en kende acteurs, Adriana bijvoorbeeld, die mijn lievelingsactrice was en die op straat is vermoord als een hond.

Nu hoop ik dat ik voor een paar maanden naar Italië kan, maar ik wil daar niet blijven, ik wil terug naar Pristina, naar ons huis. Mijn hart ligt daar, ook al bestaat het land niet meer. Alles zou herbouwd moeten worden. Ja, als ik erover nadenk, is alles wat ik wil, blijven leven, vrij zijn, in vrede slapen en mijn vrienden terugvinden. Ik weet niet wanneer deze oorlog zal aflopen, maar ik hoop dat Milosevic door zijn mensen wordt vermoord. Ik weet dat de wereldoorlog en de vermoorde joden een vreselijke tragedie zijn geweest, maar deze oorlog in Kosovo lijkt mij nog erger.

Dit dagboek had ik alleen voor mezelf en Mimi willen houden. Mijn geheim dagboek. Maar nu denk ik dat het velen duidelijk kan maken wat mij en veel mensen zoals ik uit mijn land is overkomen.

Bij Uitgeverij Arena verschijnt volgende maand 'Dagboek van Sadbera, De oorlog in Kosovo door de ogen van een achttienjarig meisje', waaruit bovenstaande tekst een voorpublicatie is. De opbrengst van het boek zal gedeeltelijk ten goede komen aan het Rode Kruis.

Brussel trekt miljarden uit voor Kosovo

Fouten van Bosnië dienen als les bij wederopbouw Kosovo

Van onze correspondent

BRUSSEL – De Europese Unie buigt zich maandag over de miljardenoperatie in Kosovo. Wie gaat dat betalen, wat zijn de noden? De EU wil lessen trekken uit Bosnië. Van de ruim tien miljard gulden die daar voor de wederopbouw werden toegezegd en betaald, is een deel niet besteed of gewoon verdwenen.

De Europese Unie denkt te hebben geleerd uit de Echo-affaire, die mede aanleiding gaf tot het aftreden van de voltallige Europese Commissie. Echo is het bureau voor humanitaire noodhulp van de Europese Commissie. Bij gebrek aan menskracht in eigen huis, deed het dagelijks bestuur van de EU voor de hulp aan Bosnië een beroep op gespecialiseerde bureaus. Daarmee verdween de controle op de besteding van de gelden.

Met betrekking tot Kosovo wil de EU waterdichte afspraken. „Corruptie en fraude zijn in de regio aan de orde van de dag", beweert een hoge EU-diplomaat onomwonden. En cynisch voegt hij daar aan toe: „We hadden er rekening mee gehouden dat in Bosnië de helft van het geld zou verdwijnen. Dat blijkt nu maar een kwart te zijn!"

In Bosnië is momenteel de Spaanse diplomaat Carlos Westendorp belast met de coördinatie van de wederopbouw. De structuren zijn ondoorzichtig. Tientallen niet-gouvernementele organisaties (ngo's) en adviesbureaus zijn betrokken bij het herstel van de oorlogsschade.

„Veel van die niet-gouvernementele organisaties doen ongetwijfeld goed werk, maar anderen zitten daar alleen maar omdat ze dankzij geld van de internationale gemeenschap weer een paar mensen aan het werk kunnen houden", aldus de Brusselse diplomaat.

In het rapport dat aan de basis lag van het opstappen van de Europese Commissie kreeg Brussel met name het verwijt dat het te veel hooi op de vork neemt.

De reconstructie van Kosovo wordt daarom van het begin af aan anders aangepakt. De algehele coördinatie ligt bij een speciale hoge vertegenwoordiger van de Verenigde Naties. Onder die paraplu neemt de Europese Unie het voortouw bij de civiele reconstructie en economische wederopbouw. Daarvoor wordt een speciaal agentschap opgericht. Wie daarover de leiding krijgt is nog niet bekend. Eurocommissaris Hans van den Broek werd de afgelopen weken genoemd, maar hij heeft vriendelijk bedankt voor deze eer.

„Het is ook geen onverdeeld genoegen om twee jaar in een stukgeschoten villa te bivakkeren met alleen maar aardappelen en sauerkraut op je bord", verklaart de diplomaat de aarzeling bij sommige kandidaten.

Binnen enkele weken wordt de eerste donorconferentie voor Kosovo gehouden. Belangrijkste doel is om een algemene schatting te maken van de totale schade in Kosovo en de financiering van de terugkeer van vluchtelingen. Ook moet er snel geld komen voor een noodreconstructie.

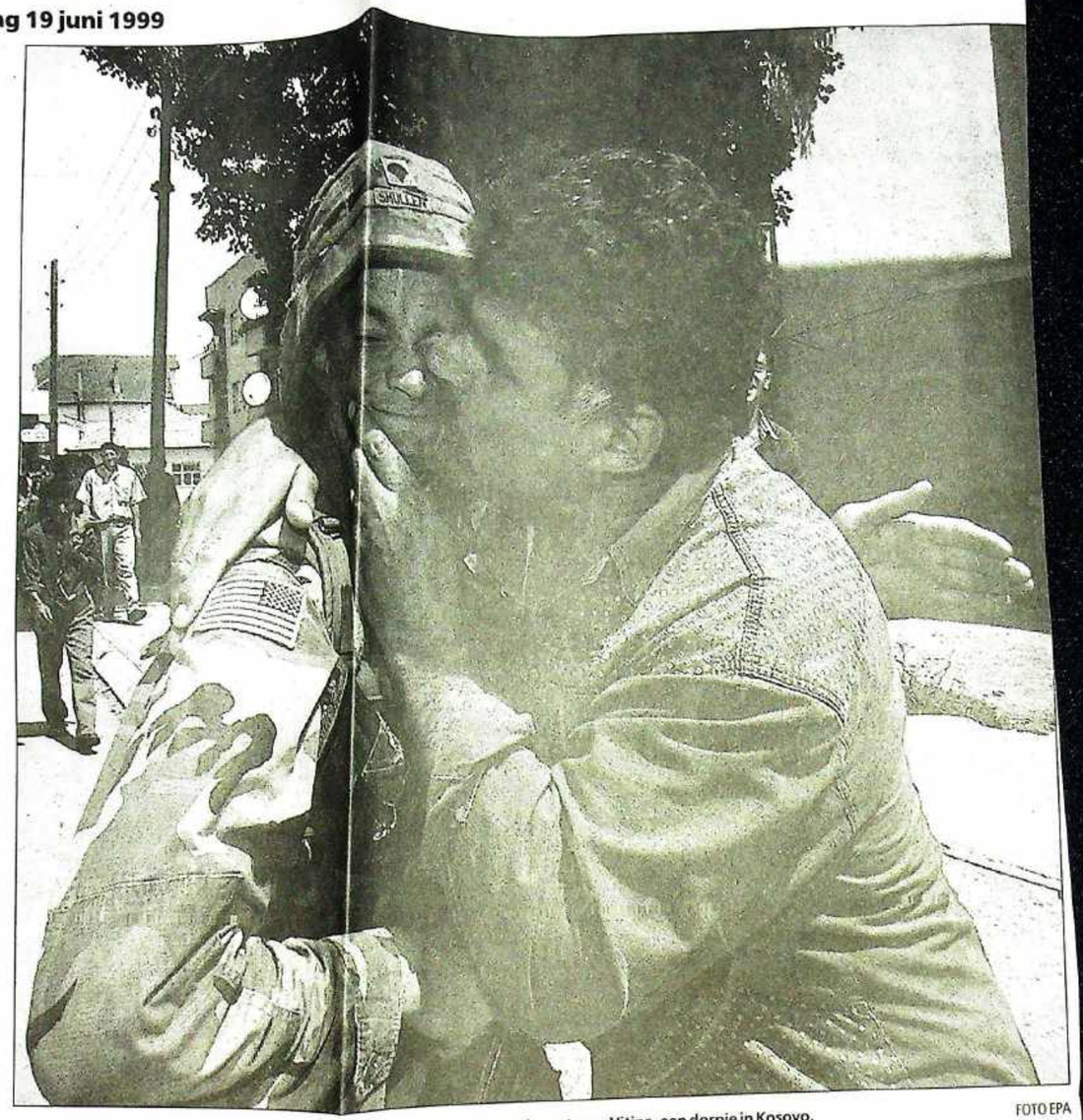

Een Albanees dankt een Amerikaanse soldaat zeer nadrukkelijk voor diens komst naar Vitina, een dorpje in Kosovo. FOTO EPA

'Albanezen voor de winter thuis'

GENÈVE – De meeste Albanese vluchtelingen uit Kosovo zullen voor de winter thuis zijn. Dat denkt het UNHCR, de organisatie voor hulp aan vluchtelingen van de VN. Binnen Kosovo zelf zijn bovendien minder mensen op de vlucht geweest dan gedacht.

Zo'n 50 000 Kosovaren zijn inmiddels vanuit Kukes in het noorden van Albanië en Blace in Macedonië de grens naar Kosovo overgestoken, ondanks waarschuwingen dat het Servische leger nog niet volledig is teruggetrokken en dat overal mijnen kunnen liggen.

Binnen twee weken zal het UNHCR beginnen met het organiseren van vervoer voor vluchtelingen naar Kosovo, in de vorm van bussen, vrachtwagens en mogelijk een luchtbrug. Volgens Jessen-Petersen heeft tweederde van de vluchtelingen in Albanië geen eigen vervoer. Desondanks zegt hij dat het hem zou verbazen als er volgende week nog veel vluchtelingen in Kukes zijn.

Twintig gewapende Albanezen hebben inmiddels tot twee keer toe vergeefs geprobeerd het vluchtelingenkamp in Kukes te plunderen. Dat heeft Artsen zonder Grenzen bekendgemaakt. Tijdens de eerste inval, in de nacht van woensdag op donderdag, raakte een Albanese bewaker gewond. De tweede inval volgde donderdagmiddag. Na een verzoek om bijstand aan de plaatselijke politie, werden zestien rovers aangehouden. Het kamp herbergt op dit moment nog maar zo een 2000 vluchtelingen.

Akkoord Russische bijdrage Kosovo

19-6-99

Van onze redactie buitenland

AMSTERDAM, PRISTINA – Rusland en de Verenigde Staten hebben gisteravond in Helsinki een akkoord getekend over de Russische deelname aan de internationale troepenmacht in Kosovo, Kfor.

Rusland zal geen eigen zone krijgen. In plaats daarvan legert Moskou 3600 militairen in de Duits-/Nederlandse, de Franse en de Amerikaanse zone. Als troostprijs houdt Rusland een aantal militairen op het vliegveld van de hoofdstad Pristina. Het vliegveld zal opengesteld worden voor de verschillende Kfor-troepen.

Het akkoord werd bereikt na drie dagen van marathon-overleg en regelt behalve het aantal Russen dat zal deelnemen aan de vredesmacht ook de bevelsstructuur.

Een 'vernuftig compromis', in de woorden van de Duitse bondskanselier Schröder, bracht de oplossing, waarbij de formulering zoveel ruimte bood dat de Russische minister van defensie Sergejev kon blijven beweren dat de Russische troepen onder Russisch militair en politiek commando bleven. Tegelijkertijd zullen de Russische troepen nauw samenwerken met de Navo-commandanten in de verschillende zones die het bevel hebben over de Kfor-vredesmacht.

De Nederlandse commandant Van Loon van de Gele Rijders in Orahovac denkt dat de komst van mogelijk 750 Russische militairen naar de Duits-Nederlandse sector in Zuid-Kosovo „een doorbraak kan betekenen voor onze contacten met de Serviërs in de stad. Als ze inderdaad komen, zou dat de Serviërs behoorlijk geruststellen".

De Nederlanders krijgen het steeds moeilijker bij hun pogingen de Serviërs in de stad te houden en te werken aan normalisering. Honderden mensen hebben hun spullen gepakt en staan klaar voor vertrek. Duitse en Nederlandse eenheden rukten gisternacht uit na geruchten dat de Serviërs in bussen weg zouden gaan en hun huizen in brand zouden steken. Een Servische generaal had de bevolking gezegd dat ze konden vertrekken. Maar uiteindelijk kwamen er geen bussen, vertelt ritmeester Mike Bos in een telefonische reactie.

De Nederlandse eenheid kreeg gisteren de speciale VN-gezant voor Kosovo, de Braziliaan Viera De Mello, op bezoek. Die heeft de Servische bevolking bezworen te blijven. In een gesprek zegde de Servische burgemeester Kolasinac toe nog een aantal dagen te willen blijven. Als Serviërs toch weg willen, krijgen ze een Kfor-escorte.

Volgens het onafhankelijke Joegoslavische persbureau Beta zijn rond Orahovac geen Serviërs meer, op ongeveer honderd bejaarden of gebrekkigen na. De Kfor-troepen in de streek ondernemen niets om de vluchtenden te beschermen, zo meldde Beta. Volgens Bos hebben de Gele Rijders de handen vol aan de Servische wijk in de stad.

MEER NIEUWS OP PAGINA 5 EN 18

Defensie en pers: alleen in de kou of samen onder vuur

Kosovo

Jeroen den Blijker en Laura Westendorp

Het klonk als een klaagzang. Defensie laat de pers in de kou staan, schreef het Genootschap van hoofdredacteuren deze week aan minister De Grave (defensie). Maar welke journalist zit eigenlijk te wachten op hulp? De echte oorlogscorrespondenten komen ook zonder De Grave wel aan hun verhalen.

Natuurlijk, het schrijnt. Andere Navo-landen nemen de pers graag op sleeptouw om verslag te doen van 'hun' oorlog. Het Engelse leger bijvoorbeeld is al sinds jaar en dag vertrouwd met de correspondent die, gestoken in militair uniform, 'meestrijdt'.

Maar welbeschouwd is dat een ongezond gelegenheidshuwelijk. De belangen lopen te veel uiteen. Als het er echt om spant is geheimhouding voor Defensie van het grootste belang. Terwijl de pers juist gebaat is bij de grootst mogelijke openheid.

Bovendien kenmerkt de relatie tussen Defensie en de pers in Nederland zich door wantrouwen. Veel journalisten hebben het niet zo op de krijgsmacht. Was Defensie de afgelopen jaren geen meester in het toedekken van affaires: Srebrenica, de asbestvervuiling in het commandocentrum in Limburg, het gelieg en gedraai over ondeugdelijke mijnen, het wangedrag van soldaten? Omgekeerd heeft de doorsneesoldaat het ook niet op de media. Want waarom moeten ze altijd zo negatief over ons berichten?

Defensie is, zo meent Hans Verploeg, voorzitter van de Nederlandse Vereniging van Journalisten, ook niet geheel ongevoelig gebleken voor ervaringen uit het buitenland. Hij wijst op de oorlog in Vietnam, die de strategen in het Pentagon kopschuw maakte voor alles wat pers heet. De generaals hielden lange tijd de journalisten verantwoordelijk voor 'de dolksteek in de rug', de Amerikaanse publieke opinie die zich uiteindelijk tegen het leger keerde. Verploeg: „Vrijheid is erg belangrijk. In de Golfoorlog bijvoorbeeld, lag de regie van de berichtgeving hoofdzakelijk bij de militairen. Met helikopters werden journalisten naar het crisisgebied vervoerd. Alle journalisten bleven zo op één hoop. Defensie bood service, met als doel journalisten weg te houden." Het gevolg: eenzijdige berichtgeing. Vooral omdat journalisten ook niet welkom waren in Irak.

Natuurlijk vindt Verploeg dat er ruimte moet zijn om te kunnen samenwerken met militairen. Maar een journalist mag zich niet op die steun verlaten. „Journalisten moeten niet te afhankelijk zijn van militaire faciliteiten", vat hij samen.

Toch, de militaire en politieke top erkent wel degelijk het belang van de pers. Regelmatig hebben reisjes plaats, waarbij Defensie optreedt als reisbureau voor journalisten en in de regel opdraait voor de transportkosten. „De minister bezoekt de troepen", heet het dan. „En jullie mogen mee."

Het zijn vaak ongevaarlijke uitstapjes, van hooguit enkele dagen, waarbij de centrale boodschap is: 'Kijk eens, hoe goed onze jongens in den vreemde het doen'. Een prima gelegenheid om 's avonds een borrel te kunnen drinken met een minister, generaal of topambtenaar. En zeer belangrijk, om wederzijds wat berip te kweken. Uiteindelijk doen beide partijen er hun voordeel mee.

Ook tijdens de Kosovo-crisis nam Defensie journalisten op sleeptouw. En nu natuurlijk niet geheel zonder risico. Uiteindelijk is de oorlog in Kosovo op elke straathoek voelbaar. Het UCK is nog niet ontwapend. Servische sluipschutters liggen op de loer en het land is bezaaid met mijnen. De Grave's verweer aan het Genootschap van Hoofdredacteuren ('U schetst wel een heel somber beeld') snijdt dan ook hout. De NOS, de Telegraaf, persbureau ANP, het Algemeen Dagblad: allemaal hobbelen ze in deze dagen mee met de Gele Rijders.

Maar directeur voorlichting Hans van den Heuvel van het ministerie wijst er wel fijntjes op dat Defensie niet in het leven is geroepen om journalisten te beschermen. Alles heeft zijn grenzen, is zijn boodschap.

Van den Heuvel: „Wij houden ons primair bezig met operationele opdrachten. Als binnen dat kader medewerking kan worden verleend, dan doen we dat. Maar het is natuurlijk wel voor eigen risico. We kunnen niet instaan voor de veiligheid van een journalist."

Dat andere landen zoveel meer journalisten op sleeptouw nemen, vindt de directeur Voorlichting helemaal niet vreemd. „Onze eenheid ter plaatse is een stuk kleiner. Dan zijn je mogelijkheden natuurlijk beperkt."

Maar ach, wie maalt erom? Zijn zonder de hulp van Defensie dan geen mooie verhalen te maken? Jawel, bewijzen de echte oorlogsverslaggevers keer op keer. Vaak zijn dat journalistieke cowboys, die al ver voor het uitbreken van de oorlog ter plekke waren en in de regel over een uitgebreid netwerk aan contacten beschikken. Radio 1-correspondent Harald Doornbos bijvoorbeeld, die al jaren in de regio woont en, als zich iets voordoet, met enkele collega's eropuit trekt. „We leven met de mensen en zoals de mensen. Gewoon, zonder gepantserde auto. Fuck-it journalism, noemt een Amerikaanse collega het", zei hij ooit in een interview. Of Volkskrant-redacteur Michael Maas, die nog voor de vrede uitbrak, al berichtte vanuit Kosovo. Maas maakte dankbaar gebruik van de bescherming van het UCK, het Kosovaars bevrijdingsleger. Uiteindelijk ben en blijf je als journalist kwetsbaar.

Ook brandhaardspecialist Peter van der Maat van RTL-nieuws (hij was eerder onder andere in Bosnië en Zaire) gaat bij voorkeur zijn eigen gang, meldt hij vanuit Prestina. Want een al te heftige vrijage tussen pers en leger gaat ten koste van je journalistieke vrijheid én flexibiliteit. Van der Maat: „Zodra je in een militaire colonne meerijdt, ben je ook je vrijheid kwijt."

Het draaien van een gelegenheids-*shotje* kan natuurlijk altijd. Maar een colonne houdt daar in de regel niet voor stil. Bovendien: als het écht op vechten aankomt, wordt het voor een journalist onder de bescherming van Defensie altijd lastig om te werken. Dan blijkt opeens weer hoe tegengesteld de belangen zijn: openheid versus geheimhouding. Maar Van der Maat wil wel het beeld nuanceren dat Defensie als enige onwillig is. „Vorige week zaterdag hebben we gevraagd of we met hen mee Kosovo in konden. Toen nog wilde Defensie geen verantwoordelijkheid nemen. Maar ook Kfor, de gezamenlijke Navo-troepen, maakte problemen. We konden alleen met de Duitsers mee."

Toch heeft het gelegenheidshuwelijk tussen beide partijen wel iets moois opgeleverd. Defensie traint, in samenwerking met de Nederlandse Vereniging van Journalisten, verslaggevers. NVJ-Voorzitter Hans Verploeg: „Je leert dan landmijnen herkennen, reflexen onderdrukken, een stukje traumaverzorging." En dat is welbesteed. Zelfs aan een *routinier* als Van der Maat: „Ik zou het verschil niet weten tussen een ingaande en een uitgaande kogel. Ik heb zelfs geen idee hoe je mijnen kan omzeilen." Gelukkig voor hem start binnenkort de nieuwe cursus, aangepast met ervraringen uit Kosovo.

Verslaggevers in actie tijdens de oorlog om Kosovo FOTO WERRY CRONE

19-1-99

DE ONDERKRANT

KWESTIES / *Taiwan loopt over van liefde, en gulheid, voor de Balkan*

19-1-99

Taiwan is een land „dat overloopt van liefde". Met dat argument verdedigde Taiwans president Lee Teng-hui anderhalve week geleden het opmerkelijke besluit van zijn regering, om maar liefst driehonderd miljoen Amerikaanse dollars, oftewel ruim zeshonderd miljoen gulden, uit te trekken voor de leniging van de nood in Kosovo.

Driehonderd miljoen dollar, van een klein landje als Taiwan, voor een drama aan de andere kant van de wereld? Diverse leden van de oppositie, en ook van Lee's eigen regeringspartij, vinden dat toch wat overdreven. Wil de president de Kosovaren helpen, zo vroeg een oppositioneel parlementslid zich af, of is hij bezig met een campagne, op kosten van de gemeenschap, om de Nobel-prijs voor de vrede in de wacht te slepen? Waar halen we het geld precies vandaan? En welke instanties gaan we ermee steunen?

Anderhalve week later is dat nog steeds niet kristalhelder, maar wel is duidelijk dat de regering voet bij stuk houdt. Taiwans minister van buitenlandse zaken, Jason Hu, verdedigde eergisteren het besluit in het parlement. De steun zal worden uitgesmeerd over drie jaren. Honderd miljoen dollar per jaar, dat is slechts 0,22 procent van de staatsbegroting, rekende Hu voor. En aangezien de totale kosten voor de wederopbouw van de verwoeste provincie op 30 miljard dollar worden geschat, „is de door ons toegezegde steun goed voor slechts één procent", zo betoogde de minister.

Taiwans gulhartige bemoeienis met de Balkan-regio is niet nieuw. Eerder dit jaar profiteerde Macedonië. In navolging van 27 arme landjes, verstrooid over Afrika en Latijns-Amerika, knoopte Macedonië in januari diplomatieke banden aan met Taiwan. Dit tot woede van China, dat Taiwan beschouwt als 'opstandige provincie'. In ruil offreerde Taiwan Macedonië 300 miljoen dollar (bijna 150 dollar per Macedoniër) om de staatsschuld te beperken, en 1,5 miljard dollar aan investeringen.

Een lucratief bondgenootschap, dat wel, maar met een schaduwzijde. In februari nam Peking wraak. In de VN-Veiligheidsraad sprak China zijn veto uit tegen voortzetting van de VN-vredesmacht in Macedonië. Die was daar gestationeerd om te voorkomen dat de gevechten in de rest van ex-Joegoslavië zouden overslaan naar Macedonië.

Taiwan, dat geen VN-zetel heeft en iedere vorm van internationale erkenning aangrijpt, ziet de regio als een diplomatiek kattenluikje naar Europa. Zo zou ook Slowakije een beoogde nieuwe partner zijn. Taiwans hulp aan Kosovo is „niet politiek", zo benadrukt minister van buitenlandse zaken Hu. In Macedonië gaan intussen invloedrijke stemmen op om Taiwan te laten meepraten met de G 8-groep over de wederopbouw van Macedonië. Dat zou Taiwan wel willen.

Eric Brassem

Milosevic de bruggenbouwer

hebben de vijand verslagen en hebben getriomfeerd. De toekomst gloort, dit weekend al zullen iet land weer opbouwen. Het aantal slachtoffers is te verwaarlozen, en dus maakt niemand hun ien bekend. Het is twaalf uur 's middags op een zonnige dag in Belgrado en de nacht zet in." Servische theatermaakster Biljana Srbljanovic doet voor de vijfde keer in *Letter & Geest* verslag haar belevenissen. In de vorige aflevering vertrok zij uit Belgrado voor een korte tournee.

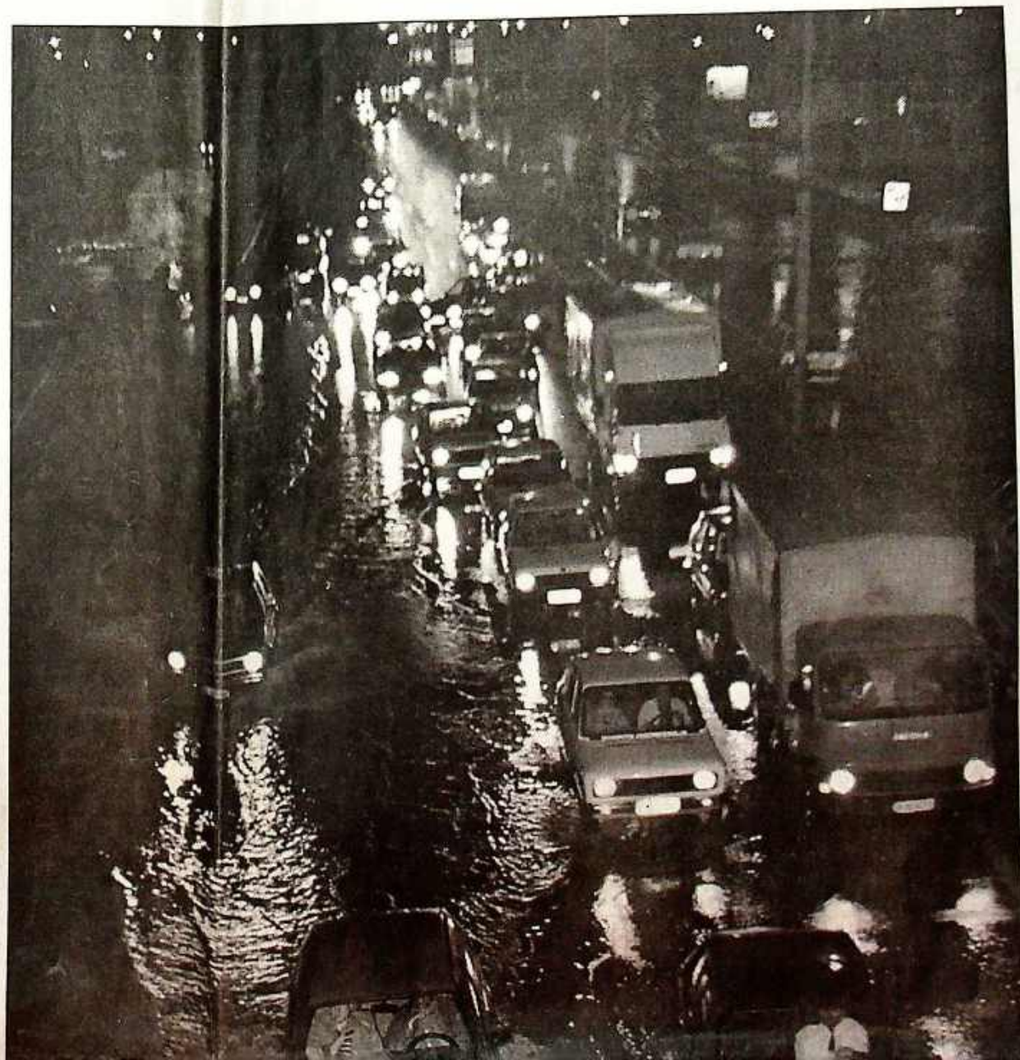

or Biljana Srbljanovic

lheim 8 juni

aatste voorstelling met mijn theater- den uit Belgrado, hierheen geko- om mijn stuk op te voeren, staat ig genoeg model voor de werkelijk- Het gaat over het leven van een jonge, geëmigreerde Joegoslaven, ijdens de oorlog in Bosnië en Kro- naar het buitenland zijn gevlucht. aantal spelers is werkelijk geëmi- eerd, maar dit keer ontvluchtten ze de ruwel die uit de hemel van Belgrado iel. Eén actrice wilde op het laatste mo- nent niet naar Duitsland komen, bang voor een botsing met een 'vijandige' staat. Een andere is vanuit Parijs hier- heen gereisd om haar rol voor de laatste keer te spelen en daarna definitief terug te keren naar Frankrijk, haar nieuwe va- derland. De regisseur is opgehouden aan de Hongaarse grens omdat de politie hem geen doorreisvisum wilde verstrek- ken. Degenen die er wel zijn – doodmoe van de reis en de oorlogstijd die ze door-

lijk zijn tanden zien. Na de antipasto al gingen ze weg, terug naar het hotel. Pa- niek. De meisjes waren ervan overtuigd dat ze vergiftigd waren. De een stak een vinger in haar keel, de ander slikte pil- len om diarree op te wekken. Wat een vernedering: eerst die angst en daarna hun fysiologische reactie. En nog waren ze er niet gerust op en deelden ons min of meer hun laatste wil mee. Ze dachten werkelijk dat ze doodgingen.

Onze verzekering dat dit een beschaafd land was, dat er artsen waren en politie en dat die mannen alleen maar wilden aanpappen met mooie meisjes, hielpen niets. Een van de twee dacht dat ze in co- ma zou raken, en de ander was vastbe- sloten zelfmoord te plegen om niet te hoeven lijden. Ik kon mijn lachen niet meer inhouden. En al snel begrepen ook de anderen wat er aan de hand was en barstten in lachen uit. Arme meisjes. De eerste stond op en zei zich al wat beter te voelen, de ander grapte dat ze honger had omdat ze alles had uitgespuugd. De rust keerde weer, en we werden de pa-

hun 'luchtafweergeschut' opgesteld en knallen er op los om de meest besch- amende nederlaag van ons land te vieren. Op de televisie wordt gezegd dat dit een 'grootse zege van de vredespolitiek van onze president' is.

Ik droom van het moment waarop ook onze grens een onzichtbare lijn zal zijn en intussen vlieg ik hoog boven Europa, en wil naar huis.

Belgrado 11 juni

Wat moet ik zeggen? We hebben gewon- nen. En het was niet alleen een morele overwinning, maar ook een militaire. We hebben de vijand verslagen en heb- ben getriomfeerd. De toekomst gloort, dit weekend al zullen we het land weer opbouwen. Het aantal slachtoffers is te verwaarlozen, en dus maakt niemand hun namen bekend. Het is twaalf uur 's middags op een zonnige dag in Belgrado en de nacht zet in.

Ter herinnering aan de overwinning, krijgt het kind van vrienden van me, el-

die ten slotte hun betekenis verliezen. Velen van hen hebben de hele nacht wakker gelegen in hun hotelkamers, en 's ochtends was het gekwinkeleer van de vogels meer dan hun getergde zenuwen konden verdragen.
Ik heb de ochtend afgewacht luisterend naar de berichten uit mijn 'vaderland'. Voor de zoveelste keer bekruipt ons de twijfel of de vrede wel echt zo dichtbij is. Twijfel die wordt verstrekt bij de gedachte aan onze onderhandelaars, die politiek bedrijven met de psychologie van de tasjesdief die zichzelf ziet als een 'slachtoffer' en die dingen steelt 'die toch niks waard zijn'. Zij, die alleen de taal van het geweld spreken, hebben geprobeerd nog wat tijd te stelen, zich de woede van de Navo op de hals halend en trachtend de oorlog zo lang mogelijk te rekken, de enige toestand waarin zij zich op hun gemak voelen.
Vandaag denkt niemand aan theater. Vandaag denkt iedereen aan emigratie. Een paar willen er hier blijven, nu ze de hel eindelijk zijn ontvlucht. Wij willen zo gauw mogelijk naar huis, zolang dat nog tot de mogelijkheden behoort. Het drama dat we opvoeren, het drama dat zich al maandenlang in mijn land voltrekt, is absurd theater dat tot surreëel theater is geworden, en daarna een tragedie die geen einde lijkt te nemen. Het publiek verveelt zich al geruime tijd. Ze draaien rusteloos in hun stoelen en wachten ongeduldig tot het afgelopen is. Maar wij, miljoenen acteurs die gevangen zitten in dit drama, er de gijzelaars van zijn, kunnen het einde ervan niet ontwaren, als was het de laatste rol uit ons leven.

Mülheim 9 juni

Twee van onze actrices besloten vandaag op hun vrije middag Italiaans te gaan eten, in de stad. De obers spraken Duits, maar het interieur zag er Italiaans uit, en er was spaghetti, wijn, espresso. De meisjes lachten en kletsten. De zeven obers bleven achter de bar naar de meisjes staan kijken. Een wonderlijke atmosfeer. Het ene meisje zei: „Het lijkt wel of ze wat van ons willen." Daarna viel hun ineens de kleding van de mannen op: alles in rood en zwart, de nationale kleuren van Albanië. Plotseling was alles duidelijk en vielen ze stil. Ook in de aankleding van het restaurant bespeurden ze nationalistische elementen van de 'vijand', en de mannen leken ook niet bepaald gelukkig hen daar te zien. Een van van hen liet zelfs vervaardigen door de baas. Vandaag ga ik zonder bang te zijn naar datzelfde restaurant. Ik ben niet geïnteresseerd in iemands nationaliteit, ik weet dat je daar goed kunt eten en dat een glimlach en een lekker bord spaghetti het begin kunnen zijn van hernieuwd contact met onze vijanden.

Het Europese luchtruim 10 juni

In het vliegtuig boven Europa, boven de wolken, hoger, steeds hoger, op het ritme van een wals van Strauss (die ik haat): ik ben op weg naar huis. Nog nooit ben ik met grotere huiver en zoveel onderdrukte vreugde van een reis teruggekeerd.
Toen ik vertrok bad ik God dat ik bij mijn terugkeer een betere of een slechtere situatie zou aantreffen, dat er niet een soort dodelijke stilstand zou zijn. Mijn wens is uitgekomen: ik ben vertrokken uit een land in oorlog en keer terug met de vrede in het vooruitzicht. Het bericht dat het akkoord ondertekend was, ontving ik op de grens tussen Duitsland en Nederland. Ik ben eindeloos bezig geweest de daadwerkelijke grens te vinden. We zochten eerst langs een kanaal bij een straatweg, toen in een bos en ten slotte in de buurt van een benzinepomp. Heel toevallig stuitten we erop. Een verschoten vlag, meer niet. We keken door de ramen van de verlaten douanepost en dachten aan onze terugkeer naar huis (met het vliegtuig naar Boedapest, en vandaar met de bus naar Belgrado). Toen ging de mobiele telefoon van mijn vriend. „We hebben getekend!" schreeuwde iemand aan de andere kant. Zo hard dat iedereen die om ons heen stond het hoorde. Ik vloekte, iemand stak me zijn hand toe, een vriendin legde haar hoofd op mijn schouder, al onze harten bonsden. Het had er de schijn van dat ons avontuur ten einde liep, evenals de oorlog. Maar het waren geconditioneerde reflexen.
Geen enkele oprechte vreugde, uitsluitend een onwillekeurige lichamelijke reactie: ik beef en voel druk in mijn hoofd. Op de terugweg naar het hotel doet niemand een mond open. Ik kan mijn moeder maar met moeite bereiken. Ik feliciteer haar met het feit dat het akkoord is ondertekend en zij feliciteert mij met de overwinning van de Navo. Geen woord over de 15.000 doden. Mijn moeder beklaagt zich dat het 's nachts in Belgrado zo gevaarlijk is geworden. Krankzinnigen hebben op het dak van hun huis harder is dan normaal, een bloedneus. Ter ere van de overwinning repareert mijn zuster het dak van ons huis. Het volk, zeggen ze ons, was de ware protagonist van deze oorlog, het volk heeft gevochten, het volk heeft gewonnen. Maar niet het gehele volk, alleen de uitverkorenen. De mensen die vluchtten om het leven van hun kinderen en dat van zichzelf te redden, verdienen de overwinning niet. Lafaards zijn het, die in plaats van als *targets* op de bruggen en de pleinen te dansen, naar het buitenland zijn gevlucht om zich te warmen aan een vreemde zon.
Maar ook zij die hier gebleven zijn, zeggen ze, zijn niet allen prijzenswaardig. Ook hier zijn er verraders, zij die zich 'prostitueerden in dienst van de vreemdelingen', critici en sceptici die tegen de oorlog zijn. Ook zij verdienen de vrijheid niet. En dan heb je de mensen met geld op buitenlandse banken, die in luxeauto's rondrijden en bontjassen dragen; de mensen met sigaren en een glas whisky in de hand, de mensen die rode kaviaar eten bij het ontbijt, de mensen zonder schaamte, die mensen hebben het er zonder kleerscheuren vanaf gebracht. Ze hebben zich verstopt onder tafels in privé-casino's, in bed bij prostituees, in de kelders van hun villa's en stappen nu de heldere zonneschijn in, knijpen met hun ogen tegen het helle licht, verbergen de kringen onder hun ogen (slaapgebrek) onder een laag poeder, sproeien parfum op hun stinkende lichamen en schieten in de lucht om hun overwinning te vieren.

Zware regen zet de straten in Belgrado onder water. FOTO EPA

Belgrado 13 juni

Vanochtend had ik last van een oncontroleerbaar goed humeur. Het regende pijpenstelen en ik lapte de ramen: de eerste keer sinds het begin van de oorlog. Ik had er daarvoor nooit zo aan gedacht, want elke nacht kon er bij ons in de buurt wel een bom vallen, en als er een bom viel, bleven je ramen niet heel. Voor de eerste keer sinds het begin van de oorlog is er op de televisie een hitparade met buitenlandse muziek. Ik zet het lekker hard en zing terwijl ik de ramen lap een Engels popliedje mee. En moet denken aan die oude films over partizanen, die films waarin vrouwen, na de oorlog en tegen elke logica in – zoals ik op dit moment – begeleid door Russische liederen alles beginnen schoon te poetsen.
Vandaag heb ik met mijn vrienden gesproken die in het buitenland zitten. Veel ervan zeggen dat ze terugkomen. Langzaam vult de stad zich met mensen. winkels. De muggen beginnen weer te vliegen. Prikken weer. Benzine bestel je telefonisch op de zwarte markt, en het wordt aan huis bezorgd. In de restaurants serveren ze bosaardbeitjes, dus je kunt de bossen weer in. De mensen wachten vol ongeduld op de terugkeer van de soldaten, hun zonen, echtgenoten, broers, in de hoop dat het officiële sterftecijfers onder soldaten, 400, het juiste is. De wederopbouw van het land wordt aangekondigd. Niemand weet iets, maar iedereen hoopt. Ik geef het toe: ik hoop ook. Ik heb mijn hersens in slaap gesust, mijn hart is onder narcose, ik houd mijn ogen dicht en zwijg, en hoop. Wat kan ik anders? We hopen dat de wereld ons niet verraadt.

Belgrado 13 juni

Vanochtend had ik last van een oncontroleerbaar goed humeur. Het regende pijpenstelen en ik lapte de ramen: de eerste keer sinds het begin van de oorlog. Ik had er daarvoor nooit zo aan gedacht, want elke nacht kon er bij ons in de buurt wel een bom vallen, en als er een bom viel, bleven je ramen niet heel. Voor de eerste keer sinds het begin van de oorlog is er op de televisie een hitparade met buitenlandse muziek. Ik zet het lekker hard en zing terwijl ik de ramen lap een Engels popliedje mee. En moet denken aan die oude films over partizanen, die films waarin vrouwen, na de oorlog en tegen elke logica in – zoals ik op dit moment – begeleid door Russische liederen alles beginnen schoon te poetsen.
Vandaag heb ik met mijn vrienden gesproken die in het buitenland zitten. Veel ervan zeggen dat ze terugkomen. Langzaam vult de stad zich met mensen. Bij huizen hier in de buurt rijden auto's voor, vol koffers en dozen. Er wordt gesproken over de zomervakantie, zij het met enige schroom. Voor hen die geen geld hebben openen de gemeentelijke zwembaden hun poorten. Aan mijn grenzeloze optimisme van vandaag kwam een einde toen ik een ommetje maakte met een vriendin. We hadden het erover dat alles goed zou komen, hoe we de hand zouden leggen op een houtkachel en dat we van de winter bij elkaar zouden gaan wonen om het probleem van de verwarming het hoofd te bieden, en zagen een auto vol meubelen en persoonlijke spulletjes langsrijden. Erin zat een wanhopige familie, in tranen. Aan het nummerbord zagen we dat ze uit Kosovo kwamen. We stonden daar even, en toen pas begrepen we het. Mijn vriendin holde achter de auto aan, haalde ze in en vroeg wie ze waren en waar ze vandaan kwamen. Het waren Serviërs uit Kosovo die op hun beurt hun huizen hadden moeten verlaten. Ik vroeg ze waarom ze vluchtten, nu alles toch voorbij was. Ze keken ons aan met een mengeling van verdriet en woede, antwoordden niet en drukten het gaspedaal in. Onderweg terug naar huis zagen we nog meer van dat soort auto's.

Belgrado 14 juni

De wederopbouw is begonnen! Met de bouw van een nieuwe brug. Ten overstaan van een honderdtal 'spontaan' samengestroomde stadgenoten, tegen een de achtergrond van borden met zijn portret en naam erop, is ons Staatshoofd begonnen aan de Wederopbouw van het Land.
Hij heeft zijn mouwen niet persoonlijk opgestroopt omdat hij teveel in beslag werd genomen met het puinruimen in zijn rijk. Maar het Staatshoofd heeft het roer van ons grote Land nog steeds stevig in handen en zegt dat reddingsboeien absoluut overbodig zijn. Want, zegt hij, het water waarin wij worden ondergedompeld is niet koud, en we kunnen allemaal zwemmen. En ook al konden we niet zwemmen, dan nog zouden we op een of andere manier wel uit het water komen. En als we er nooit meer uit zouden komen, dan zou dat ook niet zo erg zijn. Zo sprak ons Staatshoofd op de resten van de vernietigde brug. Niet helemaal in dezelfde bewoordingen, maar in droge, bureaucratische zinnen, met een enkel surrealistisch detail: „Het herstel van de brug zal in veertig dagen zijn voltooid." De boodschap is duidelijk: er valt niets te vrezen, het land zal in één nacht worden opgebouwd, we zullen er zo goed als niets van merken en we zullen een soort Zwitserland worden. In een stad hier verderop halen ze het vuilnis met paard en wagen op omdat er geen benzine is. Het is nu meer dan ooit nodig om de burgers zand in de ogen te strooien en de aandacht van belangrijker zaken af te leiden. Bijvoorbeeld dat de regering op springen staat. Daar lees je niets over, en de onderhandelingen vinden plaats achter gesloten deuren.
Ons Staatshoofd heeft ons vandaag iets toevertrouwd: de hele oorlog al zijn onze ingenieurs bezig om in het geheim brugonderdelen te bouwen en nu hoeven ze die alleen maar aan elkaar te lassen, en zo wordt ons land weer als een legpuzzel in elkaar gepast. Wie is er zo gek dat hij dat gelooft? Misschien wij allemaal wel. Ik geloof het ook, ik heb geen andere keuze. Domheid is het enige waardoor je nog hoop kunt koesteren.

ten tekeergegaan. Het zijn misdadigers. Ze verdienen het om zwaar gestraft te worden.' De afgelopen weken was het leven in Prizren als in een gevangenis, zegt Osmanqai. 'We zaten voortdurend opgesloten in onze huizen; of de Navo voerde bombardementen uit, of het Servische leger vocht met het UCK.'

Het laatste incident vond de vorige avond plaats, vlak na het binnentrekken van de Duitse troepen. 'Twee beschonken Serviërs die deel uitmaakten van de paramilitaire troepen, provoceerden twee Duitsers,' legt hij uit. 'Er vond een schotenwisseling plaats die de Serviërs met de dood moesten bekopen.'

Prizren wordt voor 90 procent bewoond door Albanezen, maar in wraak van het UCK gelooft Osmanqai niet. 'Het UCK is de meest militante stroming onder de Albanese nationalisten, maar er zijn meer leiders dan alleen Hashim Thaci. Ibrahim Rugova en Rexhep Qosja zijn gematigder en hebben hier in Prizren van oudsher altijd de overhand gehad.' Maar het zal moeilijk worden om nog met de Serviërs samen te leven, zegt Osmanqai. 'Wie schone handen heeft, kan blijven. De rest kan beter wegblijven. Vervolgens zullen wij heel voorzichtig moeten proberen om weer een nieuw evenwicht op te bouwen.'

In de stad verblijft nog steeds een kleine eenheid Servische soldaten. In de oude school die ze als hoofdkwartier gebruiken, is de spanning om te snijden. De enige tank die nog over is, heeft zijn loop gericht op de tegenoverliggende moskee. Dertig soldaten liggen en zitten achter de muurtjes die de tuin van het gebouw van de straat afschermen, geweer in de aanslag. Ze zien er dodelijk vermoeid uit, maar ook uiterst paraat. Hun ongeschoren gezichten en harde stalinistische blik verraden dat ze de afgelopen maanden niet in een vakantiekamp hebben doorgebracht. Het getreiter van de jeugd van Prizren die eerst een V-teken maakt en dan de middelvinger omhoog steekt, gaat langs hen heen. 'We wachten op de bussen die ons zullen wegbrengen,' legt de vriendelijkste soldaat in vloeiend Engels uit. 'Vanmiddag is al een konvooi van vijfduizend Serviërs – soldaten, politie en burgers – vertrokken. Ik zal blij zijn als wij ook weg zijn.'

Een Russisch orthodoxe geestelijke loopt de school binnen met twee kinderen aan zijn hand. Ook die zullen meegaan. Plotseling komt een van de Servische soldaten naar buiten. Aan zijn hand voert hij een man mee met een deerlijk toegetakeld gezicht. 'Hier, dan kun je zien wat het UCK met de Serviërs van plan is.' De man stelt zich voor als Jovanovic Miraslav, directeur van een elektrotechnisch bedrijf. 'Vanmorgen ben ik overvallen door het UCK. Ze namen me mee naar een leegstaand huis en hebben me in elkaar geslagen. Ik ben beroofd van al mijn geld en mijn auto.' Hij staat erop dat een foto van zijn gezicht wordt gemaakt en druipt teleurgesteld af als er geen fotograaf aanwezig blijkt te zijn.

VN 19-6-99

Plotseling klinken er schoten. Ieder een duikt verschrikt weg. De gewe-ren gaan in de aanslag. Bij de Engels sprekende soldaat lijkt er iets te knappen. Toonlooos zegt hij dat zijn leven kapot is. 'Ik stond op het punt te trouwen toen ik werd opgeroepen. Straks kom ik terug in een land dat is teruggeworpen in de Middeleeuwen. Ik ben opgeleid voor ingenieur, maar de eerste tijd kan ik een baan wel vergeten. De werkloosheid in Servië zal torenhoog zijn. Please, schrijf dat ook Servië financiele hulp nodig heeft.'

Net als Pristina heeft Prizren weinig te lijden gehad van de bombardementen van de Navo. De Serviërs hebben de gebouwen van het UCK verwoest, de Navo legde de kazerne van het Servische leger in puin. Veel dorpen en dorpjes in de omgeving zijn volledig aan flarden geschoten en vertonen de sporen van bominslagen. Wie wie heeft aangevallen is onduidelijk. De woningen van Albanese Kosovaren hebben gewoonlijk een muur om het erf. Die van de Servische Kosovaren niet. Maar de verwoestingen zijn aan beide zijden even groot.

De enige levende wezens in deze spookdorpen zijn de patrouilles van het UCK. Een enkeling loopt in uniform, de meesten dragen zwarte spijkerbroeken, zwarte vesten en zwarte T-shirts. Ze zijn stuk voor stuk bewapend met kalasjnikovs en lijken net als hun Servische tegenstanders doorsneed in elk facet van de guerrillavoering. 'Wij ontwapenen?' vraagt een van hen. 'Daar heeft de Navo niets over te zeggen. Het UCK is een beweging die zijn eigen doelen en opdrachten formuleert en alleen luistert naar zijn eigen commandant.'

Over het voorzichtig in Navo-kringen geopperde idee om het UCK om te vormen tot een soort legale politie, kan beter nog maar even worden gezwegen.

Duitse Navo-soldaten bij de grens tussen Joegoslavië en Albanië. Albanezen wachten op het moment dat ze Kosovo binnen mogen

DE SLOTSOM DOOR KO COLIJN EN PAUL FRUSMAN

Lessen uit de Kosovo-oorlog

Kenners noemen het gevecht tussen Servië en de Navo een 'asymmetrisch' conflict. Dat betekent dat de ene kant zoveel sterker is dat de militaire uitkomst wel duidelijk moet zijn. Maar het is de politieke afloop die telt. De winnaar is degene die de langste adem blijkt te hebben. De luchtoorlog werd door de Navo gewonnen, maar het conflict is nog niet beslist.

Wie de 'andere' kant was, was duidelijk. Maar wie de 'ene' kant was, niet helemaal. Ging het om de Navo, de Verenigde Staten, het Westen of de 'internationale gemeenschap'? Steeds duidelijker werd dat niet de Navo maar Amerika zich als die ene kant ontpopte en dat Duitsland, Rusland en China niet echt meespeelden. Duitsland en Rusland zorgden voor het G8-compromis, maar dat werd vorige week na de handtekening van Milosevic verkocht als een vier-entwintigkaraatsoverwinning.

Hoe probeerde Milosevic het conflict te winnen?

Door het de Navo zo zuur mogelijk te maken, totdat het bondgenootschap zou bezwijken. Door onredelijk en onvoorspelbaar te handelen, won hij tijd. Door deportaties en het vormen van menselijke schilden compliceerde hij de luchtoorlog, ontregelde hij zijn buurlanden en bespeelde hij de tv-kijker in het Westen. Dat werkte overigens ook in zijn nadeel, want nadat die kijker eerst vond dat de Navo de etnische schoonmaak alleen maar aanmoedigde, won uiteindelijk de herinnering aan Auschwitz.

Hoe probeerde de Navo het conflict te winnen? Door bij elkaar te blijven en de bombardementen onverstoorbaar op te voeren. *Net zolang totdat toch de grondoorlog in zicht kwam. Maar het belangrijkste was dat Milosevic geen haarscheurtjes in het bondgenootschap veroorzaakte, terwijl elke twee dagen zijn land een jaar terug in de tijd werd geschoten.* En dat werd steeds erger.

In een *chicken game* gaat het erom dat wie als eerste een krimp geeft, verliest.

Twee gebeurtenissen moeten Milosevic ervan overtuigd hebben dat hij de verliezer zou worden. Natuurlijk was er de voortdurende bommenregen, maar nog belangrijker was dat Clinton zelfs bereid was twee extra risico's te nemen – op cruciale momenten – om te laten zien dat het menens was. Eind mei stelde hij materiaal ter beschikking aan het Internationaal Gerechtshof waarmee aanklager Louise Arbour niet anders kon dan Milosevic in staat van beschuldiging te stellen als oorlogsmisdadiger. Ook weigerde Clinton, een week later, om het vredesleger in Kosovo over te laten aan de halfzachte Navo-landen, zoals Milosevic en Tsjernomyrdin wilden. De Verenigde Staten wilden een alles-of-niets akkoord, althans zéker een akkoord dat als *alles* uitgelegd zou kunnen worden.

Dat laatste is ook gebeurd en heeft eerst bij de Serviërs (in de tent in Kumanovo) en vervolgens bij de Russen kwaad bloed gezet. Hoe symbolisch ook, de 'overval' van de tweehonderd Russen op het vliegveld van Pristina is niet meer dan stampvoeterij om tegen het 'winner takes all'-gedrag van de Navo te protesteren. Natuurlijk ontkent Jeltsin dat hij hier iets mee te maken had. Maar daarmee bereikte hij alleen maar dat hij zijn reputatie als onberekenbare drinkebroer en machteloze lapzwans nog eens bevestigt. Als hij er wel achter zit – dan gaat het om de kleinste meesterzet waarover Rusland nog beschikte – onderstreept hij hiermee alleen maar de tragische onberekenbaarheid van een vallende reus. Als hij het niet wist, dan is de goede trouw van Rusland gered, maar in dat geval illustreert de muiterij dat in Rusland de regering niet langer de baas is. De Navo is over de Russische actie not amused, maar kiest voor chique interpretatie. Onze analyse: zij wel zeker gaf Jeltsin wel zijn zegen aan de 'overval' in Pristina. Dat past ook in de reeks daden waarmee Rusland in de Kosovo-crisis zijn invloed heeft proberen op te blazen: loze dreigementen met kernwapens en marineschepen. Het middel is erger dan de kwaal, want steeds kwam als een boemerang terug dat Rusland militair niets kon uitrichten, terwijl het geloof in de goede trouw wegsijpelde. Ook bij de Russische bevolking.

Ook al lijkt het erop dat het ene conflict nu alleen maar opgelost kan worden door er tijdelijk een ander voor in de plaats te creëren, een paar lessen kunnen nu toch al getrokken worden. Over onze eigen defensie, over de rol van Rusland en over het internationale recht, uit naam waarvan de oorlog werd gevochten.

De oorlog om Kosovo heeft de Navo opgezadeld met een rare zege van het luchtwapen. Raar, omdat je nu de conclusie zou moeten trekken dat het wondermiddel nu is gevonden. De consequenties zijn paradoxaal en brengen de Navo in grote verlegenheid. De publieke opinie eist volgende keer weer een rechtvaardige luchtoorlog met nul slachtoffers. Maar intern beseffen de militairen dat dat niet kan. Zij begroeten de zege op Servië met opluchting, en de Navo weet donders goed dat bij een volgende luchtoorlog van meet af keihard de beuk erin zal moeten gaan (burgerdoelen raken zonder burgers te doden). Voor een snel succes zal dus juist tegen de publieke opinie in gebombardeerd moeten worden.

De oorlog heeft nog een andere ongemakkelijke conclusie opgeleverd: er moet nu eindelijk een Europese defensie komen. Dat lukt al vijftig jaar niet. Het opgeven van nationale speelruimte op dit vlak kost nog veel meer tranen dan het opgeven van de Duitse mark of het Britse pond. Toch is het nu kiezen of delen: de Amerikanen delen verder de lakens uit óf Europa droogt zijn tranen en stopt heel veel euro's in een gezamenlijke defensie.

Het Nederlandse staartje van de oorlog om Kosovo is dat het debat over de krijgsmacht een vreemde wending krijgt. Stop de bezuinigingen, zeggen Melkert en Kok. De logica daarvan moet nog maar aangetoond worden, want nooit eerder zijn de overmacht van de Navo en de machteloosheid van Rusland onderbelzinniger aan het licht getreden dan nu. Maar daar valt nog een zinnig debat over te voeren. De luchtmacht heeft gewonnen, zou je zeggen, maar degenen die pleiten voor een eind aan de bezuinigingen zijn juist allemaal voor een versterking en paraatstelling van de *landmacht*. De slotsom van Kosovo zou kunnen zijn dat we niet alleen parate F16-squadrons moeten hebben, maar vooral veel geld moeten steken in uitbreiding van de Europese Unie. Ook dat is investeren in veiligheid.

Wat moeten we nu met Rusland? Rusland heeft zich gemanifesteerd als een macht die schade kan veroorzaken en zijn problemen niet langer de baas is. Op de keper beschouwd is zijn inbreng in het Kosovo-conflict negatief geweest. Toen vóór de oorlog een VN-oplossing binnen handbereik lag, gaf het land niet thuis. Toen de oorlog eenmaal uitbrak, wilde Rusland bemiddelen, maar het deed dat als particuliere makelaar, niet als verantwoordelijk permanent lid van de Veiligheidsraad. Rusland wilde meebeslissen over kwesties waar het zijn greep op had verloren, het mengde de rol van internationale bemiddelaar met die van nationale debiteur en Jeltsin gebruikte Kosovo en passant als instrument om binnenlandse lastpakken tegen elkaar uit te spelen. Intussen raken zijn kernwapens langzaam maar zeker onbruikbaar, lijdt zijn leger honger, is de economie verschrompeld tot Belgische omvang en de belastingopbrengst tot die van een ontwikkelingsland. Door de VN in gijzeling te houden, heeft het land eigenlijk straf verdiend. Tien jaar uitsluiting uit de Veiligheidsraad.

Tenslotte heeft de overwinning ook een verlies voor de VN opgeleverd.

> In de eenentwintigste eeuw zullen we de VN nog harder nodig hebben dan in de afgelopen vijftig jaar

De resolutie-Kosovo kon weinig meer doen dan de Navo-acties legitimeren. Waarom is dit zo zorgelijk? Waren de VN niet altijd al een ledenpop? Nee. In de eenentwintigste eeuw zullen we de VN zelfs nog harder nodig hebben dan in de afgelopen vijftig jaar. Dan gaat het om een nieuw soort problemen dat de nationale staten echt niet meer aankunnen. Oorlogen om bloed en bodem zullen natuurlijk blijven, maar er zullen zich conflicten voordoen over een ander soort veiligheid met een mondiale dimensie. Dus over de afbraak van de ozonlaag, de verdeling van water, de toegang tot bronnen van welvaart en de gevolgen van het broeikaseffect. Of over de beteugeling van technieken die moedwillig ziekten (met biowapens) of maatschappelijke ontwrichting (met cybervirussen) veroorzaken. Zonder een verstérking van de 'internationale gemeenschap', waarvan de VN de meest complete uitdrukking is, zijn conflicten over zulke zaken bijna niet te beheersen. Laat staan op te lossen of te voorkomen. Ook in ouderwetse conflicten kunnen we niet zonder de VN. De klus die de Navo nu heeft geklaard, is niet gauw voor herhaling vatbaar, alleen in vergelijkbare gevallen heel dicht bij Europa. Voor Afrikaanse en Aziatische Kosovo's is de Navo dus geen alternatief voor de VN. En die conflicten zijn minstens zo dreigend als Europese.

daarvan zeggen? Veel beter zou het natuurlijk zijn als de VN-Veiligheidsraad zijn rol zou spelen en een ingrijpen (vooraf) juridisch mogelijk zou maken. Maar helaas. In Irak heeft de Veiligheidsraad zijn geloofwaardigheid al verloren, in Kosovo werd het duo Kofi Annan-Bildt door de Verenigde Staten ingerangeerd en frustreerden China en Rusland vroege oplossingen. Het aloude monopolie van de VN, volkenrechtelijk correct oproepen tot het desnoods met wapens stoppen van onrecht, is dus doorbroken.

DE RUSSEN IN KOSOVO

Afgelopen maandag was in Rusland een feestdag. De eerste commentaren op de Russische blikseminactie verschenen pas op dinsdag. De algemene stemming in Moskou was: 'Wij worden door de Navo geschoffeerd; wij hebben evenveel recht als de Navo om in Kosovo te zijn; de stunt van de militairen was misschien een beetje gevaarlijk, maar is wel terecht. Het is goed voor de moraal, en het is simpelweg leuk om de Navo af te troeven.'

Wel wordt zo nu en dan de vraag gesteld, hoe nu verder?

Wie betaalt de Russische operatie in Kosovo?

Chef buitenland van de legerkrant *De Rode Ster*: 'Wat een vraag. Het Westen, natuurlijk, dat heeft geld genoeg.'

De *Komsomolskaja Pravda* reconstrueert, zonder bronvermelding, de geheimtenissen: het idee van de blikseminactie is afkomstig van de Russische vertegenwoordiger bij de Navo, generaal Zava. Aan het begin van de oorlog werd hij op het matje geroepen omdat hij er niet voor had gezorgd dat de Navo Moskou officieel verwittigde over het begin van de bombardementen. Het schijnt dat zijn verzuim wilde goedmaken.

Zijn initiatief kwam via de ministers Defensie Sergejev en premier Stepas bij president Jeltsin terecht.

De president vond het idee schitterend. Het Russische bataljon uit Bosnië zou blikseminsel het vliegveld van Pristina bezetten, en veilig stellen voor de transportvliegtuigen met de beruchte divisie paratroepers uit Pskov. Het bataljon onder generaal Zavarzin bezette het vliegveld, de generaal kreeg van Jeltsin onmiddellijk zijn derde ster.

De motoren van de vliegtuigen draaiden al, maar niet lang. De voormalige bondgenoten Hongarije en Bulgarije gaven de Russen geen toestemming door hun luchtruim naar Kosovo te vliegen. Het Navo-lid Hongarije weigerde rechtstreeks, Bulgarije met allerlei parlementaire procedurele smoesjes. Op dinsdag gaf Sofia daarover een ingewikkelde verklaring uit.

Het feest ging dus niet door. Voorlopig zitten tweehonderd Russische soldaten 'als arme weesjes' in Pristina, zegt een commentator van *Komsomolskaja Pravda* door de telefoon.

Ondanks deze tegenslag gaat president Jeltsin zondag wel naar de G8-vergadering in Keulen. De Moskouse kranten denken daarom dat Jeltsin zijn onderhandelingspositie sterk acht. Hij zelf met de eer van de overwinning gaan strijken.

Want het zijn toch maar zijn soldaten die voor een fait accompli hebben gezorgd: de Navo kan niet meer om de Russen heen.

Bovendien biedt deze situatie mogelijkheden op hervatting van de financiële hulp. Jeltsin zal ongetwijfeld in Keulen naar voren brengen dat de situatie in het leger steeds schrijnender wordt; dat hij – en het voorbeeld Pristina komt hem hier goed van pas – zijn grip verliest op de generaals. Zonder nieuwe, substantiële geldstromen uit het Westen zal het in zijn land dus de verkeerde kant uit gaan.

De Moskouse commentatoren voorspellen nu al dat het Westen – hoe onwillig dan ook – niet om deze argumenten heen kan.

SASZA MALK

'Rusland moet Serviërs redden'

De Russische aanwezigheid op de Balkan is bittere noodzaak. Zij moet voorkomen dat het Albanese UÇK, onder toezicht van de NAVO, Kosovo 'zuivert' van Serviërs. Dat zeggen Russische militaire strategen en analisten die staan te trappelen om naar het gebied te vertrekken.

Door onze correspondent
FRANK WESTERMAN

MOSKOU, 19 JUNI. Russische bikkels met gemillimeterde koppen staan te trappelen om naar Kosovo te mogen afreizen. Hoe vaak zijn ze deze week al niet vergeefs in hun gereedstaande Il-joesjin gestapt? Het wachten is op het slepende overleg in Helsinki, op het overbruggen van de schijnbaar onoverbrugbare kloof tussen de Amerikanen en de Russen.

Tegenover de Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken Albright – „Madame War" zoals de Russen haar noemen – met haar categorische weigering om de Russen een eigen sector toe te kennen, staat Boris Jeltsin, die bozig en drammerig als een kind zijn eigen taartpunt van Kosovo opeist. „Maar die willen ze ons niet geven", zei hij dreinend, erop zinspelend dat ze hem in Washington in dat geval deerlijk onderschatten.

Maar waarom hameren de Russen op een stukje Kosovo? Wat hebben ze er te zoeken? Een woordvoerder van het Pentagon laat fijntjes weten: „We kunnen het zonder Russische deelname ook wel af." De Russische kwartiermakers die met hun nachtelijke mars op Priština het vliegveld veroverden, ergeren hem zichtbaar. Hoewel die 200 „redders van de Russische eer" niet eens water en sigaretten hebben, hebben zij met hun bliksemactie weten te bereiken dat er überhaupt met Moskou onderhandeld dient te worden.

Wat de Russen *niet* willen is bekend: ondergeschikt zijn aan de NAVO. Zelfs voor Jeltsins gematigde Balkan-gezant Viktor Tsjernomyrdin is die vorm van „capitulatie" uitgesloten. „Over onze lijken", luidt het weinig diplomatieke standpunt. Maar volgens de defensiespecialist van de Westers gezinde krant *Segodnja*, Pavel Felgenhauer, stelt het formele gedoe over een gezamenlijke commandostructuur niets voor: „In Bosnië bevinden de Russische SFOR-troepen zich al jaren onder verondersteld Westers commando. Maar toen ze vorige week besloten uit te breken naar Kosovo vroegen ze niet eerst om toestemming. Ze informeerden de NAVO niet eens", stelt hij.

Niet de bevelsstructuur, maar de ware intenties van het Westen zijn volgens hem het grootste struikelblok: de NAVO-strategie is erop gericht dat het Albanese Bevrijdingsleger UÇK de provincie van Serviërs zuivert. En wel om twee redenen. De eigen troepen krijgen dan minder last van guerrilla-achtige aanvallen, en een exodus van Servische vluchtelingen zal het regime van Milošević ondermijnen. Ziehier de analyse van de vloeiend Engels sprekende expert Felgenhauer.

Nog een graadje verder gaan de Russische militair strategen, diezelfden die hun politieke superieuren – zoals minister Ivanov van Buitenlandse Zaken – passeerden om hun bruggenhoofd in Priština veilig te stellen. De opgeëiste Russische sector in Kosovo moet in hun ogen een *safe haven* worden, een enclave voor onder andere het zich terugtrekkende Servische tuig. Zogezegd om de etnische zuiveringen die momenteel onder NAVO-auspiciën plaatsvinden een halt toe te roepen. „Er is weinig tijd", roepen zij, en deze week lieten zij meer dan eens de motoren van de Il-joesjin-transporttoestellen warmdraaien om de druk op het Kremlin op te voeren.

Zo ongeveer de enige Rus die volhoudt dat een Russische sector ongewenst is, is de verguisde Tsjernomyrdin. „In Berlijn hadden we sectoren, en we weten waartoe dat heeft geleid", zei hij droogjes. Maar misschien is een opdeling van de Balkan in een pro-Westers en een Slavisch-orthodox kamp wel precies waarop sommige generaals aansturen: het trekken van een lijn in het zand om de oostwaartse NAVO-expansie te stoppen.

De Russische commandanten die het werk moeten uitvoeren hebben een meer nuchtere kijk op de zaak. „Een vredessoldaat verdient 800 dollar per maand; een officier 1100 tot 1500", zegt generaal-majoor Jevgeni Savilov van de luchtlandingstroepen in de provinciestad Toela. „Zulke bedragen kunnen we in Rusland nooit verdienen." Een vergelijkbare eenheid in Pskov kreeg te maken met een toeloop van zoveel vrijwilligers dat de bevelhebber negen van de tien kandidaat-Kosovo-gangers moest afwijzen. Zo graag willen de Russen dus naar de Balkan.

Wapenverbod in Priština, Prizren

NAVO-vredesmacht legt wil op aan UÇK

PRIŠTINA, 19 JUNI. KFOR-troepen hebben gisteren in Kosovo hun wil opgelegd aan het UÇK. In de steden Prizren en Priština geldt sinds gisternacht een wapenverbod. Duitse troepen in Prizren bevrijdden gisteren gevangenen van het UÇK uit een voormalig politiebureau.

Het betrof vijftien mannen, voor het merendeel zigeuners en Albanezen die als collaborateurs waren aangemerkt. Ze stonden bloedend op een binnenplaats toen de Duitsers binnenvielen. Een man van 70 jaar die aan een stoel was vastgeketend, bleek aan zijn verwondingen te zijn overleden. De Duitse troepen namen een groot aantal wapens in beslag van de 25 UÇK-strijders in het gebouw. Het betrof machinegeweren, mortieren, granaten en knuppels met spijkers. Elders in de stad werd een gewapende Albanees aangehouden die geen UÇK-identiteitskaart kon tonen. Na de instelling van het wapenverbod volgt over twee dagen een uniformverbod in Prizren.

In Prizren wordt hard gewerkt aan het verwijderen van boobytraps en mijnen die door Servische troepen zijn achtergelaten. Het ziekenhuis, de legerkazernes en loodsen zijn van explosieven en struikeldraden voorzien. Tot dusver is er slechts één dode gevallen: een teenager die een videorecorder stal uit een verlaten Servisch appartement. De videorecorder explodeerde toen hij de stekker in het stopcontact stak.

Ook in hoofdstad Priština was het vanaf gisternacht verboden nog wapens te dragen en begonnen Britse troepen met de ontwapening van het UÇK. Het Koninklijke Ierse Regiment nam gisteren vijftig handwapens in beslag. Amerikaanse mariniers toonden de pers gisteren een stapel van honderd in beslag genomen kalasjnikovs. Zij controleren voorbijgangers bij wegversperringen in hun sector met metaaldetectors op verborgen wapens.

Hashim Thaçi, de 29-jarige premier van de UÇK-regering, heeft gisteren Serviërs opgeroepen in Kosovo te blijven. „De moordpartijen werden niet uitgevoerd door burgers, maar door het regime. Wij hebben geen plannen om repressie te organiseren", aldus Thaçi. Volgens de jongste schattingen zijn inmiddels 50.000 Serviërs Kosovo ontvlucht en zijn 50.000 Albanese vluchtelingen naar hun huizen teruggekeerd.

Uit andere delen van Kosovo kwamen gisteren berichten over gewelddaden tegen Servische burgers. Een bejaard Servisch echtpaar werd dood op de drempel van hun huis aangetroffen en een 16-jarige jongen werd op een dorpsweg doodgeschoten. Bij het dorp Pasjane trokken UÇK'ers Servische burgers uit auto's en sloegen ze in elkaar. Servische jongeren omsingelden een wegversperring van de Amerikaanse mariniers en eisten bescherming. Joegoslavische autoriteiten klaagden gisteren over een „veiligheidsvacuüm" in Kosovo.

Duitse troepen probeerden de 3.000 Servische burgers van het stadje Orahovac er gisteren van te overtuigen dat ze voldoende beschermd zouden worden. De Servische politie-officier Stevanović bezocht de burgers, naar KFOR meende om de Serviërs over te halen te blijven. In praktijk gaf hij het tegengestelde advies. Patriarch Pavle, het hoofd van de Servisch-orthodoxe kerk, arriveerde gisteren in zijn zetel Peć in het westen van Kosovo.

NAVO-troepen in Kosovo hebben beloofd actief te gaan zoeken naar oorlogsmisdadigers, zo meldde vandaag de hoofdaanklager van het tribunaal Louise Arbour in Brussel. Ze prees de actieve houding van de vredesmacht KFOR in Kosovo. Massagraven en plaatsen waar executies of martelingen hebben plaatsgehad, worden bewaakt. (AFP, AP, Reuters)

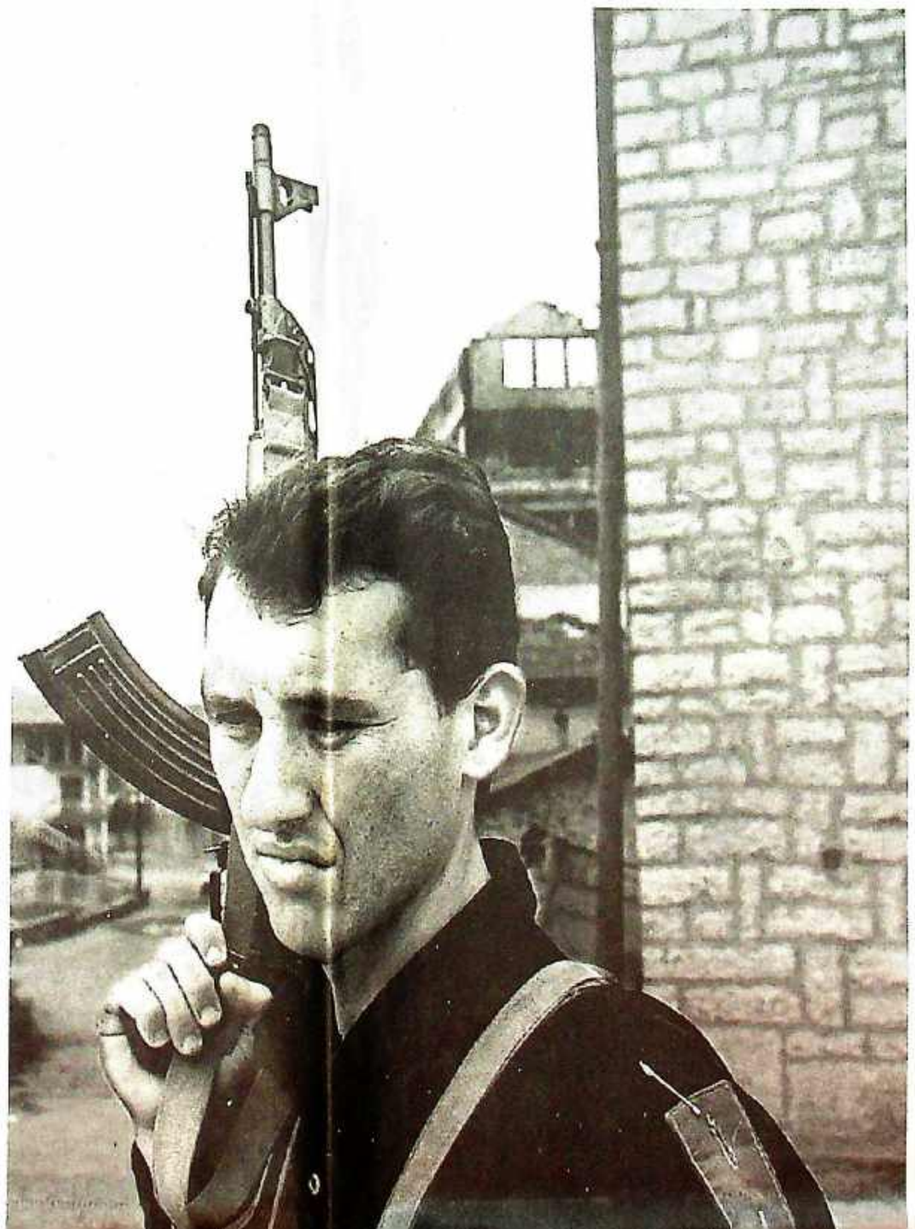

Oppositie Servië wil geld en verkiezingen

De Servische oppositie acht de tijd rijp om Milošević ten val te brengen. Met hulp van het Westen en onder bescherming van de Montenegrijnse president Djukanović.

Door onze correspondent

BOEDAPEST, 19 JUNI. Generaal Vuk Obradović, die zich het afgelopen tijd tot een van de meest prominente leden van de Servische oppositie heeft opgeworpen, verwacht „in oktober of op zijn laatst november verkiezingen."

Obradović is leider van de Sociaal Democratische Partij in Servië, die zich heeft aangesloten bij de Alliantie voor Verandering, een brede democratische beweging. Niemand heeft belang bij uitstel van Servische parlementsverkiezingen, zelfs niet de partij van Milošević, de SPS, zo denkt hij. „Als het later wordt, zullen de mensen zich afvragen waarom er geen gas is om de kachels te stoken, waarom de elektriciteit de hele tijd uitvalt en waarom de fabrieken nog steeds niet werken."

Volgens de wet zouden vervroegde verkiezingen al vanaf september kunnen plaatsvinden. Obradović en andere leiders van de Alliantie voor Verandering denken dat oktober de beste maand is. Dat geeft tijd om een campagne voor te bereiden. Over enkele dagen zal Milošević gedwongen zijn om een einde te maken aan de staat van oorlog daarmee aan de beperkingen op dit moment naar de gunst van de etnische Hongaren in het noorden van de Vojvodina. De Hongaarse regering werkt samen met de etnische Hongaren in deze Servische provincie plannen uit voor autonomie.

De herrijzende Servische oppositie hengelt nadrukkelijk naar morele, maar vooral ook financiële steun om straks effectief campagne te kunnen voeren en na tien jaar vol teleurstellingen eindelijk de buit binnen te halen. Eerst in het Servische parlement, het Joegoslavische parlement volgt later vanzelf, aldus Obradović, die ooit als jongste generaal een schitterende carrière in het Joegoslavische leger tegemoet leek te gaan, maar uit dienst ging uit protest tegen de oorlog in Kroatië.

De voormalige Joegoslavische premier Milan Panić riep gisteren op tot het aftreden van Milošević en de vorming van een regering van nationale eenheid. Zijn collega Zoran Djindjić voorspelde voor het eind van het jaar verkiezingen. Die zijn evenwel gedoemd oneerlijk te verlopen als het monopolie van Milošević op de media niet wordt doorbroken, zo liet hij weten. Djindjić, die na de massabetogingen van 1996/97 een blauwe maandag burgemeester van Belgrado was, vluchtte naar Montenegro toen de staatsmedia campagne tegen hem voerden als landverrader. Dat leverde hem het stigma op van lafaard, en dat telt zwaar in Servië.

Djindjić hoopt nu vanaf Montenegrijnse bodem een televisiezen-

sterkte niet meer dan vijf bataljons

Hieronder volgen onderdelen van het akkoord tussen Rusland en de Verenigde Staten over de Russische rol in de de NAVO-vredesmacht KFOR in Kosovo:

De minister van Defensie van de Verenigde Staten en de minister van Defensie van de Russische Federatie zijn overeengekomen:
Om te voorzien in de deelneming van een tot twee Russische bataljons die zullen opereren in Kosovoska Kamenica in de Amerikaanse sector (..) Een Russische officier zal dienen als de vertegenwoordiger naar de sectorcommandant voor de Russische troepen.
Daarnaast zullen de VS adviseren dat de NAVO ermee akkoord gaat dat Russische troepen eveneens deelnemen in de KFOR-eenheden die zijn gelegerd in de Duitse en Franse sectoren (..), specifiek dat Rusland een tot twee bataljons verschaft als onderdeel van de KFOR-macht in de Duitse sector, opererend in het gebied bij Malisevo, en een bataljon in de KFOR-macht in de Franse sector, opererend in het gebied bij Lausa. Een Duitse eenheid en een Franse eenheid zullen ook opereren in respectievelijk het gebied van Malisevo en van Lausa (..)
De totale Russische aanwezigheid in Kosovo zal niet meer zijn dan vijf bataljons met een totale sterkte van niet meer dan 2.850 man, plus maximaal 750 man voor het vliegveld (..) plus 16 verbindingsofficieren. De hoogte van de Russische deelneming zal worden teruggebracht naarmate de totale omvang van KFOR wordt verminderd.
Om het vraagstuk van het vliegveld van Priština op te lossen (..) zullen alle deelnemers aan KFOR toegang krijgen tot het vliegveld krachtens procedures die door KFOR worden vastgesteld. (..)
Dat Rusland het recht heeft om een verbindingsbasis met een toereikende veiligheidseenheid ter plaatse te vestigen in de buurt van de stad Kosovo Polje (..) om de Russische eenheden in KFOR te ondersteunen.
Om een Russische militaire vertegenwoordiger naar SHAPE te sturen en zijn staf te vergroten en zijn verantwoordelijkheden uit te breiden met de Russische deelneming in KFOR (..)
Alle bevelsregelingen zullen het beginsel bewaren van eenheid van bevel. Begrepen is dat het Russische contingent in Kosovo zal staan onder politieke en militaire controle van het Russische Commando (..)

Drini weet Duitsers te charmeren

Door een onzer redacteuren

PRIZREN, 19 JUNI. **Nu het Kosovo Bevrijdingsleger UÇK bovengronds is, maakt het Westen kennis met een jonge generatie Kosovaarse leiders.**

Hashim Thaçi (29), de marxistische student die vorige zomer onder de naam 'de Slang' met harde hand regeerde in UÇK-hoofdstad Mališevo, was al langer bekend. Hij had in Rambouillet het hoogste woord en is nu premier in de voorlopige UÇK-regering. Een radicaal, zo heet het, maar een radicaal die met de Westerse pers weet om te gaan.

Een nieuwe ster is de 38-jarige Ekrem Rexha, alias commandant Drini. Hij kwam in beeld toen hij vorig weekeinde vanaf een terrasje ontspannen verzekerde dat de stad Prizren „voor de volle honderd procent" onder controle van het UÇK stond. De Duitse KFOR-troepen dachten daar het hunne van, maar Drini blijkt een soepel onderhandelaar. Als er geen Albanese vlag - uitdrukking van het streven naar Groot-Albanië - boven de grensovergang mag wapperen, dan maar een NAVO-vlag. En gisteren sloot Drini een nieuwe deal: vanaf middernacht geen wapens meer op straat, vanaf zondagnacht geen UÇK-uniformen. Wie is er dan de baas in Prizren? Drini: „Honderd procent is onder controle van het UÇK en honderd procent onder controle van KFOR."

Rolf Bescht, de plaatsvervangend commandant van de Duitse KFOR, is best te spreken over zijn gesprekspartner. „Drini is een kosmopoliet. Om te beginnen spreekt hij zeven talen. Hij zegt keer op keer dat Kosovo's toekomst alleen veilig is als alle etnische groepen de ruimte krijgen."

De Duitsers en het UÇK waren deze week in Prizren in een niet onvriendelijke rivaliteit verwikkeld. De Duitsers controleren de kruispunten, het UÇK de wijken. De communicatie levert geen problemen op, want veel UÇK-commandanten spreken Duits.

Drini en andere commandanten lopen met hun inschikkelijkheid vooruit op hun toekomstige politieke rol. Het UÇK wil de eenheidspartij LDK van de pacifistische leider Ibrahim Rugova, voor de NAVO-bombardementen dé gesprekspartner van het Westen, opzij schuiven. Redelijkheid is derhalve geboden. Vandaar dat Drini aandrong op het aanblijven van de Servische bisschop Artemije en Hashim Thaçi hardop droomt van multiculturee Kosovo. De vondst van een UÇK-martelkelder in Prizren is dan een pijnlijk schoonheidsfoutje.

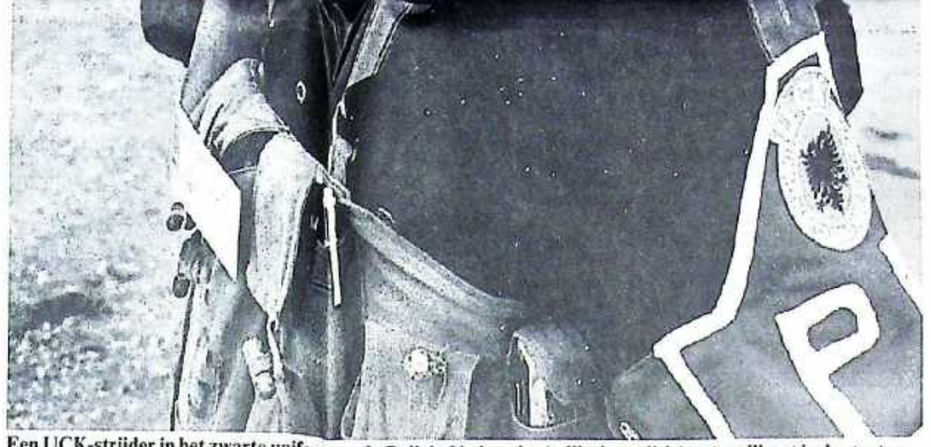

Een UÇK-strijder in het zwarte uniform van de Policia Ustharaka (militaire politie) patrouilleert in de straten van Suva Reka, een dorp ten noorden van Prizren. (Foto Maurice Boyer, NRC Handelsblad)

verhinderen om campagne te voeren.

Op een persconferentie op het Hongaarse ministerie van Buitenlandse Zaken in Boedapest betoogde hij gisteren bevlogen dat Servië en Joegoslavië in wezen een groot democratisch potentieel hebben. Obradović denkt de sociale onvrede in zijn land langs politieke weg te kunnen mobiliseren. „Een burgeroorlog komt er niet, daar ben ik zeker van. De mensen zijn doodmoe, moe van de oorlog, moe van de sirenes." Maar alleen kan Obradović en de oppositie het niet en daarom deed de oud-generaal een oproep aan de internationale gemeenschap om steun.

Obradović is na Zoran Djindjić en Milan Panić de derde oppositieleider in korte tijd die Boedapest aandoet. De Servische oppositie *mand door weggezuiverde journalisten. Met deze „onconventionele methoden" hoopt hij het mediamonopolie van Milošević te breken.* Mogelijk kan die zender inspelen op de onvrede in de verarmde industriesteden in het zuiden van Servië.

Dragisa Burzan, de vice-premier van Montenegro, was gisteren pessimistisch over de kansen van de oppositie. „Milošević is nog altijd extreem sterk." Burzan sprak de vrees uit dat de oppositieleiders veel populairder zijn in Westerse hoofdsteden dan in Belgrado. Zonder machtswisseling in Servië trekt Montenegro zich mogelijk terug uit de Joegoslavische federatie. President Djukanović van Montenegro, de beschermheer van de oppositie, overweegt een referendum over afscheiding.

Macedoniërs kibbelen over Albanezen

De Macedoniërs halen opgelucht adem nu de kampen leegstromen en de vluchtelingen weer naar Kosovo terugkeren, maar de vrees blijft bestaan dat veel vluchtelingen in Macedonië een nieuw leven willen beginnen.

Door onze redacteur
CEES BANNING

SKOPJE, 19 JUNI. Een handdruk leidde de afgelopen dagen in Macedonië tot een politieke rel in het parlement. Op alle voorpagina's van de kranten schudde premier Ljupco Georgijevski van Macedonië de hand van Hashim Thaçi, interim-president van Kosovo.

Thaçi is bij de Slavische Macedoniërs beter bekend als politiek leider van het Kosovo-bevrijdingsleger UÇK. De oppositiepartijen in Macedonië vinden dat de regering veel te hard van stapel loopt met de erkenning van de rol die het UÇK gaat innemen bij de wederopbouw van Kosovo. Georgijevski en Thaçi hebben al gesproken over het openen van ambassades en het aanknopen van intensieve diplomatieke betrekkingen. Donderdag werd er fel over gedebatteerd in het parlement, waarbij de voorzitter een paar keer moest ingrijpen om de orde te handhaven.

„De regering beseft niet dat ze een paard van Troje binnenhaalt", zegt Mirko Ivanov na afloop van het debat in de wandelgangen van het parlementsgebouw in Skopje. Hij is lid van de oppositiepartij Sociaal Democratische Alliantie (SDA). „Wat de regering een stabiliteitspact noemt, is het begin van een lange lont die eens in Macedonië zal ontploffen."

„Ik ben een Macedoniër", benadrukt Ivanov. „En ik wil niet het onderspit delven ten opzichte van de Albanezen." Macedonië telt een grote Albanese minderheid die op gespannen voet leeft met de Macedonische meerderheid. Als, zo redeneren de Macedoniërs, het etnische evenwicht uit balans raakt doordat het aantal Albanezen sterk stijgt, wordt de politieke stabiliteit van het land verstoord.

De Macedoniërs halen opgelucht adem nu de kampen leeg stromen en de vluchtelingen weer naar Kosovo terugkeren, maar de vrees blijft bestaan dat veel vluchtelingen in Macedonië een nieuw leven willen beginnen. „Geef ze eens ongelijk, we zijn een redelijk welvarend land", erkent Ilija Iloski. Volgens deze SDA-parlementariër heeft de regering een geheime agenda: zo snel mogelijk de banden met Kosovo aanhalen om zo een graantje meet te pikken van de wederopbouw. „Kosovo moet wat dat betreft een goed woordje voor ons doen – zo redeneert de regering – omdat Blace een zwarte bladzijde is in onze geschiedenis." De parlementariër doelt op de beelden van vluchtelingen die bij de grensplaats Blace wekenlang in de modder moesten leven omdat de Macedonische regering ze weigerde op te nemen.

En dat de verhouding tussen de Macedoniërs en de ethisch Albanezen nog steeds zeer gespannen is, bleek deze week nog een keer in Tetovo, een plaats ten westen van Skopje op zo'n twintig kilometer van de grens met Albanië. Albanezen (vluchtelingen en inwoners van Macedonië) vierden een feest naar aanleiding van de bevrijding van Kosovo door de NAVO. Het feest werd wreed verstoord door Macedoniërs die met knuppels en stokken op de vrolijke menigte insloegen. De politie had de handen vol aan het uit elkaar halen van de vechtende partijen. „Ik vond het ook wel een beetje een provocatie van de Albanezen", zegt Ivanov.

„Wat een onzin", constateert Arben Djaferi van de regeringspartij ADP, de belangrijkste Albanese partij in Macedonië. „Koudwatervrees" noemt hij de vrees van de Slavische Macedoniërs. „Wanneer de etnisch Albanezen dezelfde rechten krijgen als de Slavisch-Macedoniërs, dan gaat dit land een periode van politieke stabiliteit en welvaart tegemoet." Op tal van terreinen wordt de Albanezen onderdrukt door de Macedoniërs. Ze verdienen minder, hebben de lager geschoolde banen en er zijn weinig beleidsmakers van etnisch Albanese afkomst. „Via emancipatie en gelijke rechten moeten we onze positie versterken", zegt Djaferi. „En het is onvermijdelijk dat de Slavische Macedoniërs dan een stapje terug doen." Een 'Groot Albanië' is „niet aan de orde", zegt Djaferi.

Maar mocht de emancipatie mislukken, ligt een eigen staat voor de Albanezen dan niet in de lijn der verwachting? De pleitbezorgers van een 'Groot Albanië' menen dat het huidige Albanië moet worden uitgebreid met Kosovo, het zuiden van Montenegro en het westen en noorden van Macedonië. Djaferi: „Laten we eerst de opbouw van Kosovo maar eens afwachten. Het Kosovo Bevrijdingsleger zou daarbij moeten worden omgedoopt in het verdedigingsleger. De beestachtigheden van het afgelopen decennium mogen nooit meer gebeuren."

De NAVO en de Europese Unie hebben een grote verantwoordelijkheid bij de opbouw van het verwoeste land. „Willen ze een situatie, zoals die de afgelopen tijd is ontstaan, voorkomen dan moeten ze helpen bij de opbouw van Kosovo. Nauwe relaties met West- en Midden-Europa is de beste garantie voor politieke stabiliteit op de Balkan."

n welzijnsitem

rele diversiteit is eigentijdse w

OPINIE

ZATERDAG 19 JUNI 1999

Een prik die veel pijn doet

14-6-99

De Servisch-orthodoxe kerk heeft Milosevic publiekelijk de wacht aangezegd. Op zichzelf geen reden voor de Joegoslavische president om voor zijn politieke hachje te vrezen. Want de kerk heeft weinig gelovigen en is intern verdeeld. Toch doet deze speldenprik het regime meer pijn dan op het eerste gezicht lijkt. Want de kerk is nog immer het enige symbool van nationale identiteit en het leger of anderen kunnen in de verleiding komen zelfs in dit signaal van een zwakke partij aanleiding zien om in actie te komen.

Joegoslavië

Ton Crijnen

Patriarch Pavle, aan het hoofd van de tafel, ontvangt in Pec de Britse kolonel Richard Linski (l). Enkele honderden Serviërs zijn naar het patriarchaat gevlucht. FOTO AI

De ergernis bij Milosevic is groot. Daarvan getuigen de felle reacties in de Servische staatsmedia nu alle 33 bisschoppen van de orthodoxe kerk zijn aftreden eisen en om een regering van nationale eenheid roepen. De bejaarde patriarch Pavle wordt er zelfs van beschuldigd te heulen met 'de Navomisdadigers'.

De Servische oppositie daarentegen reageerde verheugd. Zoran Djindjic, leider van de oppositionele Democratische Partij, zei dat de kerk beter dan de politieke oppositie kan fungeren als coördinatiepunt voor vreedzaam verzet tegen Milosevic en zijn clan. Hij dacht duidelijk terug aan de periode 1996-'97 toen de orthodoxe bisschoppen de massabetogingen tegen de Joegoslavische president steunden.

Patriarch Pavle stelde zich toen zelfs aan het hoofd van een grote demonstratie in Belgrado en doorbrak het kordon van de oproerpolitie. Het verzet dwong Milosevic ertoe de winst van le oppositie tijdens lokale verkiezinen te verzilveren. Later slaagde hij er toch nog in zijn democratische tegenstanders uit elkaar te spelen. En het is niet uitgesloten dat hem dit ondanks alles opnieuw lukt.

Niet alleen vormt de politieke oppositie geen hecht blok – de Alliantie van verandering staat tegenover de ultranationalisten van Seselj – hetzelfde geldt voor de kerk. Onder de bisschoppen is er een radicaal-nationalistische stroming die minstens een derde van alle leden omvat. Daartegenover staat een gematigder vleugel. En samen strijden ze om de macht in de kerk.

Hier tussenin strompelt de 84-jarige patriarch die zoveel mogelijk de kool en de geit probeert te sparen. Dat doet Pavle in feite al vanaf het moment dat hij, eind 1990, werd gekozen tot geestelijk leider van de kerk. Maar zeker sinds ultra-conservatieve bisschoppen hem in 1995 trachtten af te zetten, toen hij Milosevic steunde na de ondertekening van het akkoord van Dayton.

Dit alles vergroot de flexibiliteit van de orthodoxe kerk niet en is mede oorzaak geweest van haar uiterst wankelmoedig beleid de afgelopen maanden. Nationalistische taal en oproepen tot matigiging wisselden elkaar af. Maar tot een openlijk afkeuring van de Servische zuiveringen in Kosovo en de massaterreur kwam het nooit.

Neem de recente bezorgdheid van de kerk voor het lot van de eeuwenoude orthodoxe kerken en kloosters in Kosovo. Die zorg is terecht, getuige de recente verwoesting van twee kloosters, waaronder dat van Svete Trojice, door het UCK. Maar de protesten van Servisch-orthodoxe kant belichten óók het feit dat de kerk zweeg toen de Serviërs in de jaren 1992-'95 maar liefst 1400 moskeeën in Bosnië verwoestten. Evenmin liet ze haar stem horen toen de afgelopen maanden datzelfde gebeurde in het overwegend door moslims bewoonde Kosovo.

Het bisschoppelijk verzet tegen Milosevic lijkt daarom, evenals eerdere kerkelijke protesten tegen de president (1992 en '95), vooral te zijn ingegeven door teleurstelling over het mislukte Groot Servië-beleid van de regering: de Krajina ging verloren, Bosnië werd niet ingelijfd. Om ten minste het 'heilige kernland' Kosovo voor Servië te behouden wil Pavle zich nu vestigen in de Kosovaarse stad Peć, tot 1766 zetel van vrijwel alle Servisch-orthodoxe patriarchen.

Dat orthodoxe prelaten het federale staatshoofd de wacht aanzeggen is minder raar dan het lijkt. Vanaf de dertiende eeuw tot de komst van Tito (1944) waren kerk en staat in Servië nauw met elkaar verbonden. En sinds de val van het communisme (1989) bemoeit men zich weer openlijk met de staatsmacht.

Politiek en kerk waren nooit vreemden voor elkaar. Integendeel. In de loop van haar geschiedenis had de kerk het zelfs zo druk met politiek bedrijven dat een goede priesteropleiding en pastorale zorg erbij in schoten.

Dit feit, meer nog dan het atheistisch-communisme, lijkt er vandaag de dag de oorzaak van dat vrijwel nergens op de Balkan de ongodsdienstigheid zo groot is als in Servië. Steden als Belgrado, Novi Sad en Nis tellen niet meer dan vijf procent orthodox gedoopten onder hun inwoners. En de kerken blijven leeg.

Milosevic weet dat natuurlijk ook. Reden waarom hij zich waarschijnlijk geen echte zorgen maakt over het feit dat de orthodoxe kerk zich openlijk tegen hem heeft gekeerd. Hij beseft dat het echte gevaar hoogstwaarschijnlijk niet van de kant van de bisschoppen of van de politieke oppositie komt, maar van spontaan opkomend volksverzet.

Of, en zo ja wanneer dat zal gebeuren kan niemand zeggen. Maar in een land waar de economie in puin ligt, de werkloosheid enorm is, het leger zich vernederd voelt, honderden gezinnen doden te betreuren hebben en tienduizenden ontheemden vanuit Kosovo de rest van het Servisch gebied binnenstromen valt niets uit te sluiten. In zo'n situatie doet zelfs een speldenprik als die van de orthodoxe kerk buiten verhouding zeer. Zeker nu de kerk zich opwerpt als voornaamste verdedigster van de rechten van de Servische min derheid in Kosovo. Daarmee zet ze he regime in Belgrado doeltreffend voo schut.

Geen wonder dat Milosevic in he kielzog van Pavle haastig een legertj ministers, hoogleraren, parlementa riërs en artsen naar de provincie zend om bij te dragen aan 'normaliserin van de situatie'. Het is een verlate po ging om bij de, door UCK-strijders om geven, Serviërs het gevoel weg te ne men dat ze door hun eigen regering in de steek zijn gelaten. En om de Servische exodus uit Kosovo te stoppen.

De orthodoxe kerk mag dan weinig concrete aanhang hebben, ze fungeert, zo blijkt deze dagen opnieuw, nog steeds als het symbool van nationale identiteit. Daar konden de communisten ook al niet omheen. Een van de redenen waarom Tito en de zijnen de orthodoxe kerk in Servië minder hard aanpakten dan de rooms-katholieke in Kroatië. Net als zij en de koningen vóór hen beseft Milosevic dat hij in de ogen van het Servische volk zijn legitimiteit mede ontleent aan de vraag of de orthodoxe kerk al dan niet achter hem staat. Het feit dat dit niet meer het geval is kan voor anderen – het leger? – het beslissende signaal zijn om tegen de president in actie te komen.

In soortgelijke bewoordingen uitte de leider van het UCK, Hashim Thaci, zich: 'De Albanese gemeenschap heeft de Serviërs nodig', zei Thaci. De UCK-leider vertelde dat zijn rebellen niet uit zijn op wraak. 14-6-99

Ook weerspraak hij opmerkingen van plaatselijke UCK-commandanten dat de beweging voorlopig nog niet bereid is de wapens in te leveren. 'Wij houden ons aan het akkoord van Rambouillet', zei Thaci. 'Natuurlijk zullen wij ons ontwapenen.'

Positie van Milošević zwaar onder druk

Het gist in Servië, waar de oppositie, de nationalisten en de kerk zich tegen Milošević keren. Maar wie zal de onvrede mobiliseren?

Door onze correspondent
RENÉE POSTMA

BOEDAPEST, 18 JUNI. Volgens de officiële Servische media moet het ongeveer als volgt zijn gegaan. De gehate Amerikaanse gezant Robert Gelbard liet zich feteren in de regeringsvilla van de verafschuwde Montenegrijnse regering. Aanwezig waren ook Servische verraders, die van plan zijn om de democratisch gekozen leiders van Joegoslavië omver te werpen. „Zeg maar hoeveel geld jullie nodig hebben", riep de dikke Amerikaan. „Een miljoentje of negen moet genoeg zijn, in dollars natuurlijk", zo antwoordden de onbetrouwbare oppositieleiders. Voorop natuurlijk Zoran Djindjić, de lafaard die uit angst voor de NAVO-bommen bij zijn Montenegrijnse presidentiële vriendje Djukanović was gaan schuilen.

De Servische media schilderden de verzamelde oppositie gisteren af als Amerikaanse knechten die voor geld te koop zijn. Zoran Djindjić, leider van de Democratische Partij, bevestigde gisteren in Boedapest dat er inderdaad een ontmoeting heeft plaatsgehad. Meer wilde hij niet kwijt. „Er waren mensen uit het buitenland. We hebben het over de politiek gehad, over geld is niet gesproken."

Inmiddels is duidelijk dat van Servische kant vooral vertegenwoordigers aanwezig waren van de Alliantie voor Verandering, een brede alliantie van partijen die vorig jaar is herrezen uit de puinhopen van de Joegoslavische oppositiebeweging. Met oude gezichten zoals Vesna Pesić en Djindjić, maar vooral ook – althans voor de buitenwereld – betrekkelijk nieuwe, zoals de burgemeester van Niš, Zoran Zivković, en oud-generaal Vuk Obradović. Er zou in Montenegro gesproken zijn over de inrichting van televisiezenders die vanuit Montenegro onafhankelijke berichtgeving naar Servië moeten sturen.

Dat Milošević bang is zijn greep op het land kwijt te raken, is duidelijk. Hij verscheen deze week maar liefst twee keer in het openbaar, om de overwinning te claimen en een hoopvolle toekomst te schilderen. Dat was opzienbarend voor een leider die zich sinds het najaar van 1997 niet meer in het openbaar had vertoond en alleen handenschuddend op de televisie te zien was geweest. Het bleef dan ook bij die twee dagen. Toen trok de Joegoslavische leider zich weer terug achter de muur die hij heeft opgericht tussen hem en de Servische samenleving. [• *Vervolg* SERVIË: pagina 5]

een sterk toegenomen haat) gaat de NAVO alsnog akkoord met aanpassing van het vredesvoorstel van Rambouillet. Waarom toen niet die Rus en die Fin gevraagd te bemiddelen? De bezwaren van de Joegoslaven waren kennelijk terecht!

Kan de Nederlandse belastingbetaler de inspecteur en de collectant voor de wederopobouw van Kosovo en Servië naar Clinton en Blair verwijzen?

GROENLO *Ben Oostendorp*

Deling

De NAVO is niet van plan de Russische troepen in Kosovo een eigen sector te gunnen, dat zou namelijk een opdeling van Kosovo betekenen.

Een deling van Kosovo is echter de enige manier om de Servische minderheid in Kosovo te houden en een etnische zuivering van Serviërs te voorkomen.

De NAVO is altijd tegen etnische zuiveringen geweest, behalve als het om Serviërs gaat blijkbaar.

AMSTERDAM *Misja Godart*

Russen

In veel Westerse kranten is een mate van angst te bespeuren in de verslaggeving over de Russische militaire rol in Kosovo. Buiten de NAVO om is een konvooi van het Russische leger opgetrokken om misschien wel de meest strategische plek van de provincie in te nemen. De angst dient echter niet overdreven te worden. Zodra de NAVO-troepen hun posities in Kosovo hebben ingenomen, ontstaat er niet meer dan een Russische enclave. Een gebied waarin zich een contingent bevindt van nog geen 300 man, die niet eens het hele vliegveld van Pristina bezet en voor haar watervoorziening afhankelijk is van Britse militairen. Natuurlijk, als een Russische tank ook maar even zou worden bedreigd, zou onmiddellijk de hele wereld in rep en roer zijn. Maar dit is in niemands belang.

Integendeel, de onverwachte stoere actie van de Russen komt de NAVO misschien wel goed uit. De ultranationalisten in Rusland zijn blij met het machtsvertoon, wat de stabiliteit van de ex-supermacht ten goede komt. Laat ze maar zitten op die paar vierkante kilometer, ze vormen verder geen bedreiging en zullen bij gebrek aan geld en machtsmiddelen niet snel nog zo'n streek leveren.

AMSTERDAM *Willem Pothof*

Schande

Het overleg in Rambouillet tussen de NAVO en Joegoslavië eindigde met het NAVO-dictaat 'slikken of bommen'.

Nu, vele duizenden doden, 800 duizend vluchtelingen en vele miljarden aan schade verder (plus

Twee maten

Met veel belangstelling heb ik de oorlog tegen Servië gevolgd. De NAVO, die zegt om humanitaire redenen te hebben ingegrepen en daarbij het cultuurgoed en infrastructuur van Servië naar de Middeleeuwen heeft gebombardeerd, is er in geslaagd, hoe men er ook over mag denken, een einde te maken (althans voorlopig) aan de mensonterende toestanden in Kosovo. Iedereen is het er over eens dat Milosevic een misdadiger is die moest worden aangepakt.

Maar wat ik niet begrijp is dat een vergelijkbare situatie reeds lang in Israël bestaat. Daar zijn tot op de dag van vandaag Palestijnse vluchtelingen in kampen in Jordanië ondergebracht die hopen nog eens naar hun vaderland terug te kunnen keren. De Palestijnen worden nog steeds als tweederangs burgers behandeld. De apartheid in Zuid-Afrika is afgeschaft, maar in Israël in alle opzichten nog volledig aanwezig.

VN-besluiten worden net als door Milosevic aan de kant geschoven. Daarom mijn vraag: waarom nemen de VS ten aanzien van Israël niet dezelfde houding aan als tegenover Servië?

Het tegendeel is nu het geval. Alles wat Israël onderneemt ten nadele van de Palestijnen wordt met de mantel der liefde bedekt. Dit is volgens mij meten met twee maten.

Ook de columnisten van de Volkskrant, van rechts tot links, van Marcel van Dam tot André Roelofs, om maar eens twee uitersten te noemen, hebben het niet over dit fenomeen.

AMSTERDAM *Schello Rüwe*

18-6-99

47. R. Jeffrey Smith, "Kosovo Plan Spells Out Local Powers," Washington Post, Nov. 10, 1998.

48. Jane Perlez, "Albright Due at Kosovo Talks to Push Pacts on Forces," New York Times, Feb. 13, 1999.

****

PressInfo #71

READ UN RESOLUTION 1244 AND WATCH NATO IN KOSOVO

June 18, 1999

"Did you read UN Security Council Resolution 1244 about peace in Kosovo? Well, it is not exactly coherent. If your computer manual was this much of a mishmash and contradictions and if dozens of pages were missing, you would probably have operative system failures and bombs - and I think this is what will happen with NATO in Kosovo. But the resolution IS clear enough on essentials for us to ask after one week of NATO 'peace'-keeping in Kosovo what on earth is going on," says TFF director Jan Oberg. Here and in PressInfo 72 follow some of the already manifest problems.

1. RESOLUTION 1244 IS CONTRADICTORY AND INSUFFICIENT

It condemns all acts of violence by the local parties, but has not even a mild statement about the uniquely brutal NATO-caused killings and devastation of a country of 12 million people. It expresses a determination to resolve the humanitarian crisis - well and good - but does not address any underlying conflict and makes no mention of the civil war that raged in Kosovo between February 1998 and March 24 this year.

It does reaffirm the sovereignty and territorial integrity of the Federal Republic of Yugoslavia but fails to present the procedures and modalities as to how the endorsed civilian and security presences shall operate to respect that sovereignty and integrity.

Further to this point, it simultaneously decides (Para 11a) that the civilian presence is tasked with 'promoting the establishment, pending a final settlement, of substantial autonomy and self-government in Kosovo, taking full account of annex 2 and of the Rambouillet accords.' So, the US-manipulated Rambouillet dictate - perhaps the most shameful event in modern diplomatic history - was sneaked into the text in contravention of what had been agreed with Belgrade. To make things worse, the same Para 11f mentions 'facilitating a political process designed to determine Kosovo's future status, taking into account the Rambouillet accords.' This formulation can - and will - be used to justify a process towards establishing an independent Kosova; indeed, it is difficult to envision NATO leave the province by just handing Kosovo back to Belgrade, given the tremendous investment and given the almost limitless distrust and hate between Serbs and Albanians after what has happened.

There is a minimum of operationalization, of stipulating who is doing what when. NATO is the only organization mentioned, not the OSCE, the UN, or NGOs. During the G8 process, the United States and NATO suddenly decided to increase the military presence from 28.000 (at the time of Rambouillet) to 48.000, no explanation offered, and the figure is not mentioned in the resolution. Neither is the civilian presence, its size, level or lead agencies specified. All this opens up for eternal disputes among various

organizations about roles, authority, 'command' and division of labour - while the resolution emphasises the importance of a 'rapid early deployment of effective presences.' As a matter of fact, the whole civilian aspect of this mission is put at a disadvantage by the very text.

2. THE RESOLUTION HAS NO PEACE STRATEGY

Only one short sentence mentions human rights. There is not one word pointing in the direction of civil society, peace, tolerance, forgiveness, co-existence, empowerment, psychological help, no mention of e.g. a truth commission, of how media must be helped to disseminate tolerance rather than hate speech. One therefore gets the impression that those who drafted this text haven't got a clue about human psychology, traumas, peace and human rights education and the like - that it is, indeed, outside their worldview that conflict, violence and PEACE, to put it in simple terms, is about PEOPLE.

So, again - decision-makers in power can do almost anything militarily. Technology gives them a sense of omnipotence. When it comes to addressing conflicts as problems to be solved among human beings and peace as a vision about a better future together, conflict and peace 'illiteracy' abounds.

With all this omitted, ask yourself: Isn't this resolution implicitly revealing that nobody believes anymore in a future of peaceful co-existence between Albanians and Serbs? And isn't that what genuine peacekeeping should facilitate?

3. SEQUENCING, SYNCHRONISATION

According to the US/NATO/G8 dictate, first Yugoslav forces should withdraw, then bombing should stop and then international forces should enter. Unless NATO moved in at the heels of Yugoslav troops moving out, this was bound - predicatably - to create a vacuum that a) permitted KLA to move in and b) persuaded non-Albanians to begin to leave immediately. This is exactly what has happened. Are we to believe that this was not foreseen by NATO? Why was it done this way? Presumably to reduce the risk that NATO troops should be shot at while entering. Or put crudely: better let tens of thousands of Kosovo-Serbs leave their homes for good than risk a single NATO life.

Annex 2 point 4 of SC Res. 1244 states that the 'security presence' shall 'establish a safe environment for all people in Kosovo. But at least 30.000 civilian Serbs have already left under NATO's peacekeeping and protection and the mission HAS therefore already failed in achieving its main task.

In addition, when the G8 agreement and the UN resolution stipulate that ALL police and military must withdraw it is obviously forgotten that Serb/Yugoslav police in the region, to a large extent, is made up of people born and raised with their families there. So, demanding that ALL leave means forcing out at least 50.000 legitimate citizens of that province.

IMAGINE instead that the sequence had been: first agreement to a plan according to which the bombing would stop first, then a stepwise entering of international forces seeing the Yugoslav troops off, village by village from the south to the north of the province. NATO would then have filled every vacuum and prevented KLA from taking over. When the UN entered zones in Croatia and the UNTAES mission in Eastern Slavonia had been set up, troops either moved out immediately or were disarmed. Why not something like that in Kosovo? It looks now like light-armed UN peacekeepers have

traditionally been much more courageous than heavy-armed NATO soldiers.

4. FORCE COMPOSITION - 3 PROBLEMS

The leading NATO countries just moved in the troops which they had amassed month before in the neighbouring countries. Resolution 1244, however, "authorises Member States and relevant international organizations to establish the international security presence." This of course was another humiliation the UN had to suffer: that it does not gather - or is consulted about - the so-called peacekeepers which operate on the basis of a UN resolution. But this does not mean that the US/NATO group should monopolise the process. In principle, all member states can contribute.

Which brings us to the major diplomatic crisis the US has created vis-a-vis Russia. It is not the least due to Russian mediation that an agreement could at all be concluded with Belgrade. However, the US consistently refuses to accept a Russian zone while NATO partitioned and occupied the whole province without asking them or anybody else. The official argument is that if there is a Russian zone, Serbs would run to that and Albanians would not feel safe. (Indeed, KLA is stating that it will not disarm unless the Russians leave).

The is utterly cynic: the very same countries that use this argument have, systematically during 78 days, devastated the Serbian/Yugoslav society, the Serb home country and Kosovo which Serbs consider their cradle. They take for granted that Serbs ought to feel safe under them in their role as bombers-cum-peacekeepers. As in Croatia and Bosnia we see how the US and the international 'community' apply different principles from case to case and preferential treatment to non-Serb civilians and citizens.

Zoning and command is the third problem: Annex 2.4 states "the international security presence with substantial North Atlantic Treaty Organization participation must be deployed under unified command and control." It does not say "NATO command." Indeed, if all interested states had been consulted democratically, a neutral command could have been set up consisting of generals from NATO as well as non-NATO countries, in short a cooperative effort paying respect to all contributing countries. Again, the US/NATO omnipotently decided to take it all for themselves. Behind the podium in the newly established Pristina press briefing room, there is only "NATO" and its emblem - not a word indicating that other countries such as Sweden may be involved or about this being formally a mission 'under the auspices of the UN.'

Unbiased media would ask questions about such flawed arguments and all-dominating policies at NATO and State Department briefings, so would anybody who does not take NATO propaganda for truth or suffer from self-censorship. Commentators, editors, experts and politicians would discuss this openly in a democratic democracy. But not in an increasingly authoritarian democracy.

IMAGINE instead that these three problems had been solved through consultation and not by fait accompli and marginalization of major non-NATO countries. Imagine that they had found a solution before the Russians moved in from the north and NATO from the south. In short, imagine that NATO was a democratic organization in its inner and outer relations.

"Wouldn't it be in line with what those self-proclaimed leaders say - that they speak on behalf of the world, of the whole international community? If they did," says Jan Oberg, "they would consult with others instead of chopping up countries and occupy territories in the name of that very world

community. Truth is, of course, that if they they did speak on behalf of the international community - and if there was unity around the world as to how to handle this crisis - we would have a UN decision, a UN mission, a UN presence and a UN approach to conflict-resolution. That is exactly what these leaders - of about 10 per cent of the world's population - want so intensely to avoid."

© TFF 1999

You are welcome to reprint, copy, archive, quote or re-post this item, but please retain the source.

Dr. Jan Oberg
Director, head of the TFF Conflict-Mitigation team
to the Balkans and Georgia

TFF

Transnational Foundation for Peace and Future Research
Vegagatan 25, S - 224 57 Lund, Sweden
Phone +46-46-145909 (0900-1100)
Fax +46-46-144512
Email
tff@transnational.org
http://www.transnational.org

****

PressInfo #72

NATO IN KOSOVO-FAILED PEACEKEEPING

June 18, 1999

"If a UN operation had gone this wrong from the beginning, if the mandate had been violated to this extent, politicians, diplomats and media worldwide would have cried 'Failure!' But since it is a US-lead NATO operation, independent-minded evaluations and criticism is conspicuously absent from mainstream media and the political discourse. The homogenisation of public opinion with NATO propaganda throughout the Western democracies is disheartening," says TFF director, Dr Jan Oberg.

VAN DE WEEK

Elsbeth Etty

14-6-99

Onze ogen en oren

Hoofdredacteur Michael Maier van het Duitse weekblad *Stern* wordt gekweld door schuldgevoelens. 'Hebben we alles gedaan om het leven van onze verslaggevers in Kosovo voldoende te beschermen? Hadden we de catastrofe misschien kunnen voorkomen? Waarom moesten Gabriel Grüner en Volker Krämer sterven? Deze vragen laten ons niet meer los.'

Op 13 juni schoten sluipschutters op de weg van Prizren naar Kopje de twee genoemde journalisten van *Stern* en hun Macedonische tolk Senol Alit dood. Zij waren niet de eersten die bij de uitoefening van hun beroep in het oorlogsgebied op de Balkan het leven lieten. Sinds 1991 zijn naar schatting zestig journalisten in het voormalige Joegoslavië omgekomen. Ook niet de laatsten: woensdag werden een Britse journalist en zijn Albanese tolk in het noorden van Prizren neergeschoten.

Maier vraagt zich in een hoofdredactioneel commentaar in het in rouw gedompelde en met een zwarte cover verschenen weekblad af, hoe hoog de prijs mag zijn voor journalistiek die geen genoegen neemt met het onrecht in de wereld. 'Moeten verslaggevers hun leven riskeren om over het sterven van andere mensen te berichten?'

Grüner (35) en Krämer (56) waren geen avonturiers, integendeel, ze waren ervaren vakmensen die geen enkel onnodig risico namen. Grüner deed verslag van het oorlogsgeweld in het voormalige Joegoslavië vanaf het moment dat daar het eerste schot werd gelost. Zelf had hij aangekondigd dat zijn reportage uit Kosovo de laatste zou zijn: hij had genoeg van alle haat, het lijden, de waanzin. Volgens zijn collega's betrachtte hij altijd de uiterste nauwkeurigheid en checkte hij zijn informatie tot in de kleinste details. Als hij bijvoorbeeld met vluchtelingen sprak, noteerde hij hun vroegere adressen en telefoonnummers en vergeleek die met oude Joegoslavische telefoonboeken om na te gaan of zijn bronnen authentiek waren. Geen journalist dus, die zich voor een propagandakar liet spannen. Hij weigerde ook consequent de schuld voor het moorden op de Balkan eenzijdig bij de Serviërs te leggen. Herhaaldelijk reisde hij naar Servië om de oorlog ook vanuit Servisch oogpunt te kunnen beschouwen. Hij deed verslag, gaf geen meningen, schreef geen commentaren. Een uitzondering maakte hij in februari 1996, toen hij in debat ging met de schrijver Peter Handke, wiens werk hij bewonderde en wiens pro-Servische standput hij eveneens probeerde te begrijpen.

In de beroepsopvatting die spreekt uit dit handjevol levensfeiten ligt al de sleutel voor een antwoord op de vragen die Maier zich stelt en die alle hoofdredacteuren, ook van Nederlandse media, zich de afgelopen jaren voortdurend hebben moeten stellen.

Wij, het publiek, de openbare mening, wij kunnen het onmogelijk stellen zonder de ogen en oren van verslaggevers ter plaatse die zo onbevooroordeeld, feitelijk en waarheidsgetrouw mogelijk hun waarnemingen verrichten. Daar kunnen geen duizend columns tegenop.

Zonder het werk van verslaggevers ter plaatse zijn we overgeleverd aan de Jamie Sheas van deze wereld, de voorlichters, propagandisten en news managers. Dan zouden wij in dezelfde positie verkeren als de bevolking van Servië die door de staatstelevisie werd opgehitst en gehersenspoeld (wat overigens nog geen rechtvaardiging oplevert voor het uit de lucht vermoorden door de NAVO van Servische omroepmedewerkers).

Het is treurig maar waar dat journalisten op de Balkan als schietschijf dienen. De oorlog is alvaak een media-oorlog genoemd. Altijd al, zolang er kranten bestaan, hebben oorlogscorrespondenten zich in gevaar moeten begeven, maar nooit in die mate als nu het geval is als gevolg van de mediatisering van het krijgsbedrijf. De meeste van de verslaggevers en cameramensen die in het voormalige Joegoslavië het leven hebben gelaten, zijn vermoord *omdat* zij journalisten waren, niet omdat zij in kruisvuur verzeild raakten. Ze werden beschoten in hun auto's waarop het woord PRESS met grote letters was aangebracht. Gedurende de bombardementen op Servië werd in dat land van staatswege een hetze tegen Westerse journalisten gevoerd. In de ogen van de Servische paramilitairen zijn zij NAVO-propagandisten en dus vogelvrij.

In Kosovo is vrijwel iedereen, Serviër en Albanees, bewapend. De journalisten zijn echter, anders dan de NAVO-soldaten, totaal weerloos. Ik bewonder de moed van alle verslaggevers die bereid zijn zich als onafhankelijke getuigen in een oorlogssituatie te begeven. Het respect voor wat zij doen kan niet groot genoeg zijn. Als non-belligerenten onthullen zij niet alleen de in Kosovo gepleegde oorlogsmisdaden, maar kijken zij ook de NAVO-militairen op de vingers, wat voor iedereen in het gebied een beschermende en matigende werking kan hebben.

Zo goed en zo kwaad als het gaat – er is ongetwijfeld een portie desinformatie in de berichtgeving – hebben wij het aan hen, de verslaggevers, fotografen en cameramensen, te danken dat er behalve propaganda ook betrouwbare verhalen tot ons komen over de verwoestingen, de massamoorden en de etnische haat. In zijn afscheidswoorden in *Stern* zegt hoofdredacteur Maier dat Gabriel Grüner en Volker Krämer ervan overtuigd waren, dat nog grotere verschrikkingen te voorkomen zijn als de gruweldaden worden onthuld. Zijn antwoord op de vraag of de prijs niet te hoog is, luidt dan ook dat het hoe dan ook noodzakelijk blijft verslaggevers naar oorlogsgebieden te sturen. 'Wij journalisten zullen ondanks alle gevaren naar de waarheid moeten blijven zoeken. Een risico, een beroepsrisico, zal er altijd zijn.' Het is verantwoord en zelfs noodzakelijk wegens het belang van een onafhankelijke nieuwsgaring.

Onafhankelijkheid is de bestaansreden van de journalistiek. De hoofdredacteur van *de Volkskrant* Pieter Broertjes stuurde deze week 'als vriendschappelijk gebaar naar een gewaardeerde columnist' een aanbevelingsbrief voor Bolkestein naar Prodi, de voorzitter van de Europese Commissie. Zulks op verzoek van de Liberale Internationale waarvan Bolkestein voorzitter is. Deze lichtzinnigheid – wie kan als Bolkestein Europees commissaris wordt de berichtgeving in *de Volkskrant* over Brussel nog vertrouwen? – getuigt van weinig begrip voor het principe van de journalistieke onafhankelijkheid. Toch weet ik zeker dat Broertjes, mocht hij, wat God verhoede, ooit in de positie van Maier komen, hetzelfde principiële standpunt zou innemen als zijn Duitse collega.

LANDELIJKE VREDESDEMONSTRATIE

STOP DE OORLOG

ONDERHANDELINGEN NU!

19 JUNI, 13.00 UUR
ZUIDERPARK, DEN HAAG

INITIATIEFGROEP 19 JUNI: telefoon (010) 243 55 59, giro 386 386 in Rotterdam

99

De landelijke vredesdemonstratie *Stop de oorlog, onderhandelingen nu!* wordt georganiseerd door de Initiatiefgroep 19 juni. Deze bestaat uit:

Henk Bos voorzitter Landelijk Beraad Vredesorganisaties (LBV)
Adrienne van Melle-Hermans Vrouwen voor Vrede
Roline Woldinga-Veldkamp Franciscaanse Vredeswacht
Elly Kriens Doopsgezinde vredesgroep
Hester de Ree Stop de wapenwedloop
Wijnand Thoomes Euro's voor de vrede
Marcus Bakker oud Tweede-Kamerlid
Karel Koster AMOK
Maarten Schaafsma Vereniging Pais
Ron Blom dagelijks bestuur SAP
Tiny Kox algemeen secretaris SP
prof. dr Kees van der Pijl hoogleraar internationale betrekkingen
Lily van den Berg filmmaker
Karel Glastra van Loon schrijver
Nico Schouten secretaris Initiatiefgroep

Comité van Aanbeveling

Jan Wolkers schrijver en beeldend kunstenaar Ton van Reen schrijver Pierre Courbois musicus Nouchka van Brakel regisseur Kees Kalkman internationaal secretaris GroenLinks Rogier 't Hoen pastor Robert Went econoom Conny Braam schrijfster René Zwaap journalist Stella Braam journaliste Pamela Hemelrijk columniste prof. dr Gerrit Huizer emeritus hoogleraar ontwikkelingsstudies prof. dr Hans van den Bergh hoogleraar cultuurwetenschappen Jan Timman grootmeester schaken Tineke van der Kraan voorzitter Vrouwenbond FNV Jan Marijnissen lid Tweede Kamer SP Ger Lataster schilder Hermine Lataster- van Hall fotografe Kiki Amsberg VPRO-programmamaker Joost Smiers directeur Centrum voor onderzoek, Hogeschool voor de kunsten, Utrecht Louis Andriessen componist Aafke Steenhuis schrijfster Nikolai van der Heijde regisseur

In veel plaatsen wordt collectief busvervoer georganiseerd.

Meer informatie kunt u krijgen bij de Initiatiefgroep 19 juni, Vijverhofstraat 65, 3032 SC Rotterdam, telefoon: (010) 243 55 59.

Een bijdrage in de organisatiekosten is welkom. U kunt uw bijdrage kwijt op gironummer 386 386 t.n.v. Initiatiefgroep 19 juni te Rotterdam.

Opnieuw stromen Kosovaren hun geboorteland in en uit. Albanese Kosovaren keren terug met hoop en verwachting; Servische Kosovaren vertrekken naar een onzekere toekomst. Twee kanten van de zoveelste volksverhuizing op de Balkan.

19-6-99

De Albanees-Kosovaarse familie Kolgeci, bestaande uit 25 leden, wacht bij de grens met Albanië om Kosovo binnen te trekken Foto's Maurice Boyer

Albanezen erin,

Quamil Kolgeci: 'Ik ben de

ren. De familie weet alleen niet hoe. Hun auto is geconfisqueerd door Servische militairen en ze zijn zelf naar Albanië komen lopen, een paar tassen met kleren in hun handen. Een vrachtwagen kan hen terug naar Ko-

vrouwen hebben hun echtgenoot bij zich, twee vrouwen zullen hun man straks zien en een vrouw is haar man kwijt. Hij heeft zich aangesloten bij het Kosovaarse bevrijdingsleger UÇK. Ze heeft geen idee waar hij is.

De vrouwen zitten al kilometers voor de grens met hun uitreispas in de hand. Zouden ze Kosovo in mogen? Aan de grens staan veel Duitse militairen, en ook veel UÇK-soldaten. De sfeer is gemoedelijk, de Servische sol-

niet zo zwak. Het zou te simpel zijn om de slechte start te wijten aan de afwezigheid van Leufkens-Westra. De absentie van dit paar zal ongetwijfeld een slok op een borrel schelen, maar de drie paren die nu spelen moeten het toch ook kunnen rooien. Bauke Muller en Wubbo de Boer hebben een fantastisch jaar achter de rug. Het paar won de Cavendish teams in Las Vegas, behaalde de landstitel bij de viertallen en werd eerste op het ING Bank Topcircuit. Me dunkt, een unieke trilogie. Muller-De Boer zullen tegen de sterkste landen altijd worden opgesteld. Jan Westerhof en Piet Jansen steken, na een aantal prachtige jaren, even niet in hun beste vorm. Ze gaan heel kieskeurig om met hun agenda, spelen weinig wedstrijden, maar wonnen onlangs wel de prestigieuze Arbo-Ned Team Cup. Bart Nab en Huub Bertens maken hun debuut op het EK. Desondanks heeft dit paar voldoende internationale ervaring. Verleden jaar tijdens het WK van Lille bereikte het de kwartfinale van de Rosenblum Cup. In de ranglijst ('Butler-stand') die voor ieder paar separaat wordt bijgehouden op Malta, doen Nab en Bertens het uitstekend met een zevende plaats. De Tilburgers scoren een gemiddelde van 0,8 imp per wedstrijd. Dat is in dit milieu veel, al helemaal in vergelijking met de positie van De Boer-Muller (93e) en van Jansen-Westerhof (160e). Coach Erik Kirchhoff vindt dat zijn team niet slechter speelt dan twee jaar gele-

Slems zitten niet christelijk op Malta

den op het EK in Montecatini, Italië. 'Toen hadden we vreselijk veel geluk met onze slems. Nu niet. Slechte slems gaan down en goede soms ook.' Kirchhoff heeft de moed niet opgegeven. En inderdaad, er zijn tekenen van herstel. De Turken, die het op Malta verder goed doen, werden met 24-6 aan de kant gezet. Zeker nu bekend is geworden dat de eerste zes overgaan naar het WK (was vijf) is het misschien nog niet te laat voor ons land, dat op dit moment rond de twaalfde plaats bivakkeert. Het vrouwentoernooi is inmiddels ook van start gegaan. In de tweede ronde versloeg Nederland het sterke Italië met grote cijfers en staat voorlopig bovenaan. Op dit spel uit het mannentoernooi was inderdaad sprake van pech in de slemzone, maar er gebeurde meer:

Noord gever	Noord	
Niemand kw.	♠ B1098	
	♡ 1095	
	◇ VB842	
	♣ 3	
West		**Oost**
♠ V53		♠ AH4
♡ AVB7		♡ H3
◇ AH1093		◇ 765
♣ 5		♣ A8864
	Zuid	
	♠ 762	
	♡ 8642	
	◇ -	
	♣ HV10972	

Nederland-België: 10-20. Deze hand droeg 15 imps bij aan de overwinning van de Zuiderburen. In de open kamer boden Muller-De Boer 6◇ uit. Bij een beetje NZ-1100.

Jansen-Westerhof zitten nog niet lekker in hun vel op Malta:

Noord gever	Noord	
NZ kw.	♠ AHVB3	
	♡ 1097	
	◇ A763	
	♣ 8	
West		**Oost**
♠ 10986		♠ 42
♡ HV8		♡ AB5432
◇ 4		◇ V10
♣ VB963		♣ 1042
	Zuid	
	♠ 75	
	♡ 6	
	◇ HB9852	
	♣ AH75	

West	Noord (Jansen)	Oost	Zuid (Westerhof)
	1♠	pas	2◇
pas	3◇	3♡	4♣
4♡	4♠	pas	5♣
pas	5◇	pas	pas
pas			

Op het EK was 6◇ een aantal keren geboden (en gemaakt uiteraard). Ook 6♠ zit erin. Na het cuebid van 5♣ bood Piet Jansen à tempo 5◇. Hij had beter even rustig kunnen nadenken. Dan had hij zich gerealiseerd, dat een partner die zo biedt zeker een hartencontrole moet hebben. Bovendien wijst het hartenbieden van de tegenpartij in combinatie met de drie hartens in noord sterk in de richting van een singleton of renonce harten in zuid.

Na de nederlaag

Waarom denkt H.J.A. Hofland (Z 29 mei) dat de vraag naar morele verantwoordelijkheid van de elite niet dringend zal worden gesteld? Dat is niet de historische ervaring. Vanaf de nederlaag van het Russische keizerrijk tegen Japan, tot de Amerikaanse nederlaag in Vietnam hebben zulke nederlagen juist enorme gevolgen voor de elite gehad. Ten tweede betekent het universalistische moralistische gedachtengoed een tot mislukking gedoemde veroveringsdrang. In Amerika, zegt Hofland, borduurt de elite voort op Kiplings 'white man's burden'. In Nederland opereren VVD tot Groen Links vanuit het gedachtengoed van de koloniale ethische politiek. Bijbehorende termen als pacificatie en protectoraat zijn aan de orde van de dag. Vijftig jaar geleden zouden ze Soekarno wel halen, nu is Milosevic aan de beurt... Kortom: met de superioriteitswaan van de vorige eeuw wordt in Europa van vandaag een oorlog gevoerd. Ten derde zijn er genoeg mensen buiten de elite die deze verantwoordelijkheid aan de orde kunnen stellen. Neem de Europeanen die een miljoen Albanese, Servische, Kroatische en Bosnische vluchtelingen willen blijven steunen en dan diezelfde elite tegenover zich vinden die deze oorlog heeft gewild. Neem de organisatoren van de hulpactie die in één dag 16 miljoen gulden binnenkregen, maar wat niet meer is dan de prijs van vier kruisraketten.

Wim Schul
Breda

Kunstbeleid

Elsbeth Etty vergelijkt het kun
leid van staatssecretaris Rick
der Ploeg met het 'etnische de
in Kosovo (Z 12 juni). Hoe is
mogelijk dat mevrouw Etty ee
goed bedoeld initiatief (een m
culturele samenleving stimule
middels kunst) verwart met he
nische denken in Kosovo?

Het etnisch denken in Koso
gericht op het isoleren van een
paalde bevolkingsgroep door
gen cultuur te verheerlijken en
andere cultuur zwart te maken
Het cultuurbeleid van Rick va
Ploeg daarentegen heeft tot do
om middels de kunst een grote
zicht te verkrijgen in de andere
tuur.

Ik was getuige van een voors
ling van een Marokkaanse (vro
wen)theatergroep ('Vijf op je o
waarin er werd gespeeld met he
sende vooroordelen over zowel
derlanders als Marokkanen.

Vooroordelen, die in het dag
lijks leven aanleiding zouden k
nen geven tot ernstige confronta
ties, maar hier, op de spelvloer,
werden gerelativeerd dat de con
ten juist bespreekbaar werden g
maakt.

Er worden middels kunst zek
zaken uitgevochten, maar dat is
geenszins te vergelijken met de
ze waarop in Kosovo geschillen
worden uitgevochten. Immers, h
gevecht levert in het eerste geval
een discussie op en in het tweede
geval een bloedbad.

Willemijn Lamp
Amsterdam

VOORDEVING: COLLECTIE STOOTS

Duamil Kolgeci komt thuis in Fshati-Vranic, een dorp in de bu

Albanezen erin,

Vervolg van pagina 1

zeil omhoog houden. Maar ze

Yael Vinckx

e vrachtwagen is volgeladen. Duamil Kolgeci heeft twee honderd mark voor de autoboeten betalen; de Albanese chauffeur wilde hem niet voor minder verhuren. Het is een kwestie van vraag en aanbod, had de chauffeur gezegd. Er zijn veel vluchtelingen in Noord-Albanië en ze willen allemaal terug naar hun huizen in Kosovo. Wil jij de vrachtwagen niet, dan wil een ander hem wel, had de chauffeur hem toegevoegd. Kanarstandend had Duamil het geld betaald.

Duamil heeft niet veel keus. Vijftien inwinitig leden van de familie Kolgeci zitten in het vluchtelingenkamp, ze willen allemaal terug naar hun dorp, Fshati-Vranic, in de buurt van Prizo brengen.

Langzaam rijdt de vrachtwagen de uitlaatweg naar Kosovo op. „Ik ben de gelukkigste man ter wereld", zegt Duamil. Zijn vrouw moet onophoudelijk huilen; ze heeft een rode afwaskopjes en een rol roze wc-papier. Daar trekt ze stukje papier vanaf, steeds opnieuw, en veegt haar ogen en haar neus droog. De propjes gooit ze terug in de afwasteil. Duamil, een onopgeschoold arbeider, heeft zeven jaar in een staalfabriek in duitsland gewerkt. Zijn spaargeld had hij mee teruggenomen naar Kosovo, en een broer en een neef die nog steeds in Duitsland werkten, sturen geregeld geld naar hun familie thuis.

De kinderen denken op schoolreis te zijn. Ze zitten, samen met de volwassenen, in de open laadbak boven op een stapel matrassen, dekens, kleren en voedselpakketten. Alleen neef Tahir zit voorin, naast de chauffeur. De kinderen lachen, zingen, klappen in hu

verwa

De weg van Albanië naar Kosovo is geplaveid met herinneringen, zegt Duamil. Bij iedere meter heeft hij een nieuw verhaal. Bij de verlaten en gedundere chroomfabriek bij Kukës, met zijn gitzwarte afvalberg tot in de rivier, realiseerde hij zich Kosovo te zijn ontsnapt. Op die heuvel zag hij verdekte opstellingen van het Albanese legeer. Nu staan de tanks open en bloot in de zon en laten de Albanese militairen zich het gelijk van de famille Kolgeci welgevallen.

Voor de grensovergang staat een file van vijf kilometer. Langzaam schuift de vrachtwagen op. „Hier worden we opgepikt door een bus", zegt Duamil en wijst op een hoop stenen. Die fit was terminste gratis. Na een verblijf van vijf weken heeft Duamil zijn buik vol van Albanië. „Albanezen zijn gelukwolven. Ik had een hele geburd voor zevenhonderd mark per maand. Drie dagen later mark hebben. Dat heb ik gewiegerd."

De lekkerste lucht

De oplechting over het probleemloos passeren van de grens is groot, maar de spanning over wat ze straks in hun dorp te wachten staat, is groter. Duamil moet huilen en zijn vrouw natuurlijk ook; ze gooit nog steeds propjes wc-papier in de afwasteil. De eerste kilometers Kosovo gaan zo aan Hier

Voor de grensovergang staat een file van vijf kilometer. Langzaam schuift de vrachtwagen op. „Hier worden we opgepikt door een bus", zegt Duamil en wijst op een hoop stenen. Die fit was terminste gratis. Na een verblijf van vijf weken heeft Duamil zijn buik vol van Albanië. „Albanezen zijn gelukwolven. Ik had een hele geburd voor zevenhonderd mark per maand. Drie dagen later mark hebben. Dat heb ik gewiegerd."

De lekkerste lucht

De oplechting over het probleemloos passeren van de grens is groot, maar de spanning over wat ze straks in hun dorp te wachten staat, is groter. Duamil moet huilen en zijn vrouw natuurlijk ook; ze gooit nog steeds propjes wc-papier in de afwasteil. De eerste kilometers Kosovo gaan zo aan Hier

ie

of Tf6
Lf1xc
3+ 46

Patstelling in Priština beëindigd

VS en Rusland eens over KFOR

HELSINKI, 19 JUNI. De Verenigde Staten en Rusland hebben gisteren na drie dagen intensief onderhandelen in Helsinki een akkoord bereikt over de Russische deelneming aan de vredesmacht KFOR in Kosovo.

Ruim 3.600 man Russische vredestroepen worden verdeeld over drie zones (Amerikaans, Frans en Duits-Nederlands) die de NAVO in Kosovo heeft uitgezet. Zij staan onder Russisch commando, maar hun commandanten werken samen met NAVO-commandanten in elk van de sectoren. Het vliegveld van Priština, dat 200 Russische militairen een week geleden tot volledige verrassing van de NAVO bezetten, zal ter beschikking van alle KFOR-troepen staan.

Het akkoord, dat werd ondertekend door de Amerikaanse minister van Defensie, William Cohen, en zijn Russische ambtgenoot, Igor Sergejev, maakt een eind aan de impasse die een week geleden begon toen de Russische militairen de luchthaven van Priština bezetten. Totstandkoming van het akkoord was lang opgehouden door het Russische aandringen op een eigen sector. De VS en hun NAVO-bondgenoten hielden vol dat een aparte Russische sector Kosovo de facto zou verdelen, wat zij onacceptabel achtten.

Het akkoord moet nog worden goedgekeurd door de NAVO-leden, maar Cohen zei daarop te rekenen. „Dit akkoord beschermt de fundamentele belangen van de NAVO", zei hij, met inbegrip van de bevelsstructuur.

Hoe de commandostructuur van KFOR plus Rusland er uit zal zien, is nog niet helemaal duidelijk. Rusland krijgt volgens Cohen vele vertegenwoordigers in de NAVO-commandostructuur. De Nederlandse minister van Buitenlandse Zaken, Van Aartsen, die vanuit Brussel, waar de NAVO-ministers van Buitenlandse Zaken bijeenwaren, als eerste met het nieuws van het akkoord kwam, zei dat de Russen onder bevel van de KFOR-commandant, de Britse generaal Michael Jackson, komen. Een Russische plaatsvervangend commandant zal Jacksons bevelen doorgeven aan zijn landgenoten, zeggen NAVO-diplomaten.

President *Bill Clinton* zei gisteren in Keulen, waar hij de G-8, de economische top van de zeven belangrijkste industrielanden plus Rusland, bijwoont, „heel blij" te zijn met het bereikte akkoord. „Dit is een goede dag geweest", stelde Clinton tevreden vast. Hij onderstreepte dat de Russen in meer sectoren nodig zijn, omdat de Serviërs ook over heel Kosovo verspreid zijn. KFOR-troepen zijn er om de Albanezen en de Serviërs te beschermen, aldus Clinton.

Hij verwacht dat met de aanwezigheid van Russische troepen er minder problemen ontstaan tussen beide bevolkingsgroepen.

Ook de Nederlandse commandant van de Gele Rijders, overste Van Loon, zei dat de eventuele komst van Russische militairen kan bijdragen aan het vertrouwen van de Servische bevolking in KFOR.

• ACHTERGRONDEN: pagina 5
• VOLKSVERHUIZING: pagina 33, *Zaterdags Bijvoegsel*
• DOSSIER: www.nrc.nl

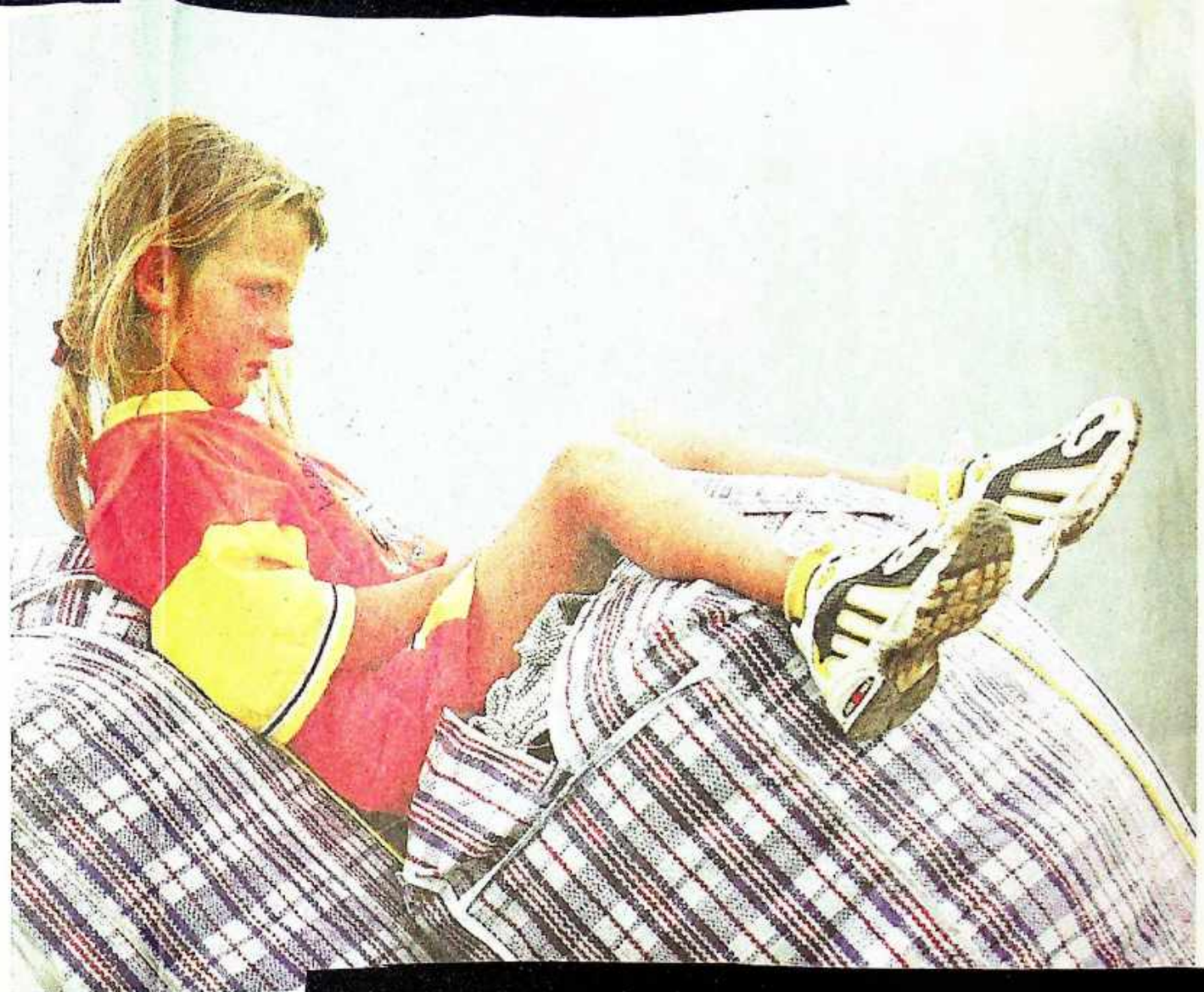

Een vijfjarig Albanees meisje zit te wachten terwijl haar moeder probeert vervoer te regelen van het vluchtelingenkamp Stenkovic in Macedonië terug naar huis in Kosovo. (Foto AP)

Yugoslavia meets its obligations, U.N. mission runs late

June 18, 1999

Yugoslavia meets its obligations

Belgrade, June 18 (Tanjug)- The FR of Yugoslavia is effectively and timely meeting all the obligations assumed under U.N. Security Council Resolution 1244 and the Military-Technical Agreement and, in so doing, consistently cooperating with the U.N. mission in Kosovo and Metohija, but the deployment of the international forces in the province is running late and with difficulties, Yugoslav Assistant Foreign Minister Miroslav Milosevic said Friday.

Ambassador Milosevic, who informed heads of foreign diplomatic missions in Yugoslavia about the current situation in Serbia's southern province, warned that a consequence of the delayed deployment of the international forces was an abrupt resurgence of the terrorism of the so-called KLA, an uncontrolled entry of its members into Yugoslavia and their unacceptable behavior towards the non-Albanian population.

The FR of Yugoslavia expects of the U.N. Security Council to take the necessary measures so that, in keeping with the U.N. Resolution, the international forces would, without delay, assume full responsibility for the personal security and the security of the property of the whole population of Serbia's southern province, and also for the energetic disarming of KLA members, in keeping with the Resolution and, especially, the Military-Technical Agreement, Ambassador Milosevic set out.

The Yugoslav diplomat reiterated that a blockade and full control of the border was indispensable to prevent incursions of armed terrorists and a spontaneous return of refugees and to protect the population in the most threatened centers in Kosovo and Metohija, especially on the Djakovica-Prizren-Pec route.

Milosevic underscored that the future of Kosovo and Metohija, as part of Serbia and the FR of Yugoslavia, was tolerance, national identity, equality and equal opportunities for all citizens in the multi-ethnic, multi-confessional and multi-cultural province.

The Yugoslav diplomat singled out as the major result of the adoption of Resolution 1244 the cessation of illegal NATO aggression on the FR of Yugoslavia, which he said inflicted a great many civilian casualties and immense damages during the 11 weeks of its duration.

It is equally important that the Kosovo and Metohija issue has been

shifted to the political terrain, that is, placed under the U.N. auspices, which has thwarted the intentions of individual influential international factors to take hasty and one-sided decisions in

comection with Kosovo and Metohija to the detriment of the FR of Yugoslavia, ambassador Milosevic said.

He stressed that the FR of Yugoslavia had shown in deeds its commitment to peace, stability and cooperation with the international community, was consistently meeting the assumed obligations and expected the others to do likewise.

That is why the FR of Yugoslavia expects that the responsibility for the violation of the U.N. Charter and international conventions be established, i.e. for aggression, crimes against peace and humanity, human casualties, sufferings of all citizens, and a large-scale destruction, the Yugoslav diplomat set out.

We also expect that the FR of Yugoslavia be compensated for the war damages inflicted on its economy, infrastructure, towns and villages, that all sanctions applied against it be lifted and its suspended membership in international organizations and financial institutions be restored, Yugoslav Assistant Foreign Minister Milosevic said in conclusion.

Vujovic - UN mission must act in line with its obligations

June 18, 1999

Vujovic: UN mission must act in line with its obligations

Pristina, 18th June (Tanjug) - Yugoslavia's Assistant Foreign Minister and head of the committee for cooperation with the UN mission to Kosovo and Metohija Nebojsa Vujovic on Thursday met separately with commander of the UN security force General Mike Jackson and UN Secretary General Kofi Anan's special envoy Sergio Vieira de Mello. The meetings focused on the resumption of activity by ethnic Albanian terrorists and separatists in Kosovo and Metohija.

Vujovic strongly demanded that the UN mission act in line with obligations it has assumed and demilitarize and disarm ethnic Albanian terrorists and separatists as well as meet its commitments cited in a military and technical accord.

Vujovic said the UN mission would fail if one party only, which was Yugoslavia, consistently complied with its commitments cited in the accord. He called on the UN security force to offer immediately protection to Serbs and Montenegrins that have left temporarily their homes and to create conditions for their safe return.

Gen. Jackson said he was satisfied with cooperation to date with Yugoslavia in implementing the accord. He said Yugoslavia's objections were based on arguments, confirmed also by De Mello's aides in Kosovo and Metohija, voicing readiness to take measures to protect Serbs and Montenegrins and disarm ethnic Albanian terrorists and separatists. He pointed out the need of direct contacts of the representatives of local authorities with regional commands of international peacekeeping forces for faster and more efficient protection of Serbs and Montenegrins

De Mello voiced understanding for Yugoslavia's position that the terrorists' and separatists' activity must be stopped immediately, pledging that he would insist in the United Nations that the security force consistently meets obligations assumed under the military and technical accord.

The joint assessment is that there is a need for an urgent demilitarization and disarming of the so-called KLA, since that is the prerequisite for successful implementation of the military and technical accord. Actions of FR Yugoslavia must be followed by energetic actions of the international community for providing safety and security for Serbs, Montenegrins and all other ethnical communities that live in Kosovo and Metohija. The international security forces must put a stop to ethnic Albanian separatists in order to have Kosovo and Metohija multiethnic and multi religious community with its autonomy and full observing of human and civil

t gevaar en onderhandelt op ilitair niveau met UCK-verte-nwoordigers over het inleveren an wapens en de ontmanteling an de militaire organisatie.
Het plan voorziet in ontwapening binnen 30 dagen. De UCK-strijders zouden hun zware wapens naar opslagplaatsen moeten brengen, die door Kfor bewaakt worden. De Navo wil ook dat buitenlandse vrijwilligers, die de afgelopen maanden bij het UCK meevochten, het land verlaten.
Voor Rusland is de ontwapening van het UCK een extra eis in de onderhandelingen met de Amerikanen. Maar een UCK-woordvoer-

e Navo is zich bewust van

der zei dat er geen sprake kan zijn van 'demilitarisering' zolang Russische militairen in Kosovo niet onder het gezag van de Navo vallen.
Kfor is in Kosovo al wel begonnen met het ontwapenen van UCK-strijders. De veiligheidsmacht heeft daarvoor duidelijke instructies gekregen. De confrontatie met het UCK is niet zonder risico. Amerikaanse mariniers hebben woensdag bij het dorp Gnjilane uren moet onderhandelen om Albanezen ervan te overtuigen hun wapens in te leveren. De Amerikanen dreigden met het inzetten van gevechtshelikopters.

Kfor moet in Kosovo de veilige terugkeer van de vluchtelingen garanderen. Maar de militairen worden nu plots geconfronteerd met het vertrek van duizenden Serviërs, die bedreigd worden door Albanezen en UCK-milities. In het militaire akkoord dat vorige week werd gesloten tussen de Navo en de Servische legerleiding over de terugtrekking van de strijdkrachten, wordt met geen woord gerept over het UCK. In de VN-resolutie daarentegen wordt nadrukkelijk de eis gesteld dat dit onmiddellijk alle offensieve acties staakt en voorbereidingen treft voor demilitarisering.

Het UCK heeft het afgelopen jaar een ware guerrilla gevoerd voor een onafhankelijk Kosovo. De aftocht van de Serviërs beschouwen de UCK-milities dan ook als een overwinning. Met zware wapens zakken ze af naar bevrijd gebied waar ze commandoposten oprichten en het bestuur overnemen, zoals in Prizren. Bij sommigen bestaat het verlangen om het UCK om te vormen tot het regulaire leger van Kosovo.
De secretaris-generaal van de Navo, Xavier Solana, zei gisteren in een televisie interview dat van onafhankelijkheid geen sprake kan zijn, en evenmin van een opdeling van Kosovo in een Servisch en Albanees deel.
„Ontwapenen van het UCK is de Serviërs niet gelukt, ook voor Kfor zal het lastig zijn dat af te dwingen", meent een Navo zegsman. De nadruk ligt dan ook op demilitarisering, zoals in de VN-resolutie staat.
In het akkoord van Rambouillet, dat mede door het UCK werd ondertekend, was voorzien dat de leden van het bevrijdingsleger alleen hun zware wapens moesten inleveren. Lichte handwapens, waarvan het bezit wijd en zijd verspreid is op de Balkan, zouden ze kunnen houden.

Militair: Bedrijven laten het afweten in Bosnië

Van onze verslaggever

DRIEBERGEN – Het Nederlands bedrijfsleven blijft 'labbekakkerig' aan de kant staan bij de wederopbouw van Bosnië. Dat vindt luitenant-generaal A. van Baal, topman op Defensie.

„Tot grote ergernis van ons allen pakken Britse, Franse en Duitse bedrijven de kansen die het Nederlandse bedrijfsleven laat liggen", klaagde Van Baal, plaatsvervangend chef defensiestaf gisteren tijdens een conferentie over civiel-militaire samenwerking.

Volgens Van Baal is van de honderd miljoen gulden die Nederland bijdraagt aan de reconstructie van Bosnië, dertig miljoen gereserveerd voor opdrachten aan Nederlandse bedrijven. Daarvan is slechts zeven miljoen besteed. „Het is gewoon een feit dat het Nederlands bedrijfsleven niet geinteresseerd is. Ze willen kennelijk geen enkel risico lopen."

De ondernemers vinden dat de generaal te hard van stapel loopt. „De overheid moet ook naar zichzelf kijken. De procedures zijn soms wel heel lang en ingewikkeld. Het duurde ook lang voor de structuur voor de besteding van het geld was opgezet. Sommige overheidsonderdelen zijn huiverig om nauw met het bedrijfsleven samen te werken. Dat is bij concurrerende landen beter geregeld", zei W. Quaedvlieg, secretaris internationale economische betrekkingen van NCO-NCW.

Aanvankelijk hadden veel bedrijven belangstelling voor Bosnië. Dat leidde volgens Quaedvlieg tot investeringen in fietsen- en radiatorenfabrieken. Landbouwbedrijven zetten er technologie, koeien en zaden af.

In Kosovo moet het beter worden geregeld, vinden de generaal én de ondernemers. De generaal: „Ik heb er niets op tegen dat er geld wordt verdiend aan de wederopbouw. Aan oorlog wordt ook geld verdiend."

De vele duizenden

DE GESCHIEDENIS herhaalt zich. Bevrijders ontdekken de misdaden van de bezetters. Een voorlopige schatting van de Servische furie in Kosovo sinds de eerste NAVO-bommen vielen komt op tienduizend doden onder de Kosovaarse bevolking. Dat aantal kan hoger liggen. Onvermeld blijft dan nog het aantal mishandelde, gemartelde en verkrachte mensen. Het aantal verdrevenen overschreed het anderhalf miljoen. Maar dat was al bekend. Wat nu wordt geregistreerd – de massagraven, de martelkamers, de uitgebrande dorpen en steden, de achtergelaten en veronachtzaamde menselijke resten – is schokkend, al was het geweldspatroon uit de talloze vluchtelingenverhalen allang af te leiden. Er wordt een film vertoond waarvan we de recensie al hebben gelezen.

De slachtoffers worden zichtbaar, de daders verdwijnen in de anonimiteit. Met de uittocht van de Servische strijdkrachten trekken ook de voor oorlogsmisdaden en misdaden tegen de menselijkheid verantwoordelijken over de grens die Kosovo van de rest van Servië scheidt. Zodra de, eerder door Milošević geweerde, forensische experts van het Internationale Tribunaal in Kosovo zijn geland, kunnen zij beginnen met het in kaart brengen van het voorgevallene. Vervolging van de daders lijkt op voorhand onbegonnen werk. Het regime in Belgrado is welsterke arm van de NAVO reikt niet ver genoeg. Dat is een groot verschil met de toestand in Bosnië waar de NAVO ook aanwezig is in de zogenoemde Servische republiek. Bovendien herkennen slachtoffers daar nogal eens in hun buurman hun folteraar.

DE ONZEKERHEID dat recht zal worden gedaan, verleidt de teruggekeerde vluchtelingen ertoe het recht in eigen hand te nemen. In wezen is Kosovo nog altijd een multi-etnisch gebied waar verschillende bevolkingsgroepen met elkaar samenleven, ook al is de getalsverhouding ver in het voordeel van de etnische Albanezen. Met de terugkeer van de vluchtelingen stuiten beide bevolkingsgroepen weer op elkaar, anders dan in Bosnië waar de burgeroorlog tot een geografische scheiding met door de vredestroepen afgebakende demarcatielijnen heeft geleid. De NAVO is in Kosovo in een nachtmerrie terechtgekomen. Drie gestelde doelen – vertrek van de Servische soldateska, vervolging van de oorlogsmisdadigers, voorkoming van bijltjesdag en van verdrijving van de Servische bevolking – zijn nauwelijks met elkaar te verenigen.

Een apart probleem vormt het UCK, het Kosovaarse bevrijdingsleger. Volgens internationale afspraken moet dit leger worden 'gedemilitariseerd'. Het moet zijn zware wapens inleveren en een flink aantal manschappen demobiliseren. Een deel komt in aanmerking om de kern te vormen van een nieuw op te richten politiemacht onder internationaal toezicht waarvan ook Servische Kosovaren deel zouden moeten uitmaken. Gezien dit doel is het voor de NAVO niet eenvoudig al te rigoureus tegen het UCK op te treden, nodig als het is om een minimum aan orde te helpen handhaven. Tenzij in omstandigheden waar het opstandelingenleger zelf zich aan excessen te buiten gaat.

EEN BIJZONDERE belasting van de toestand in Kosovo vormt het optreden van de Russen. Vannacht verklaarde minister Ivanov in Helsinki dat het de hoogste tijd is tot een oplossing voor de Russische deelname aan KFOR te komen gezien de dagelijks langer wordende dodenlijst in de provincie. Onvermeld liet de bewindsman dat het nu juist de Russische verrassingsoverval op het vliegveld van Priština van afgelopen zaterdag is geweest die een soepele overname van het gebied door de NAVO en daarmee een zo snel mogelijk herstel van de orde heeft verstoord. De laatste tijd heeft het Kremlin veel dankbetuigingen ontvangen voor zijn aandeel in het herstel van de vrede in Kosovo. Maar als de Russische leiders vorig jaar al tegenover Milošević één lijn met het Westen hadden getrokken, had veel ellende kunnen worden voorkomen. Dat kan beter niet worden vergeten.

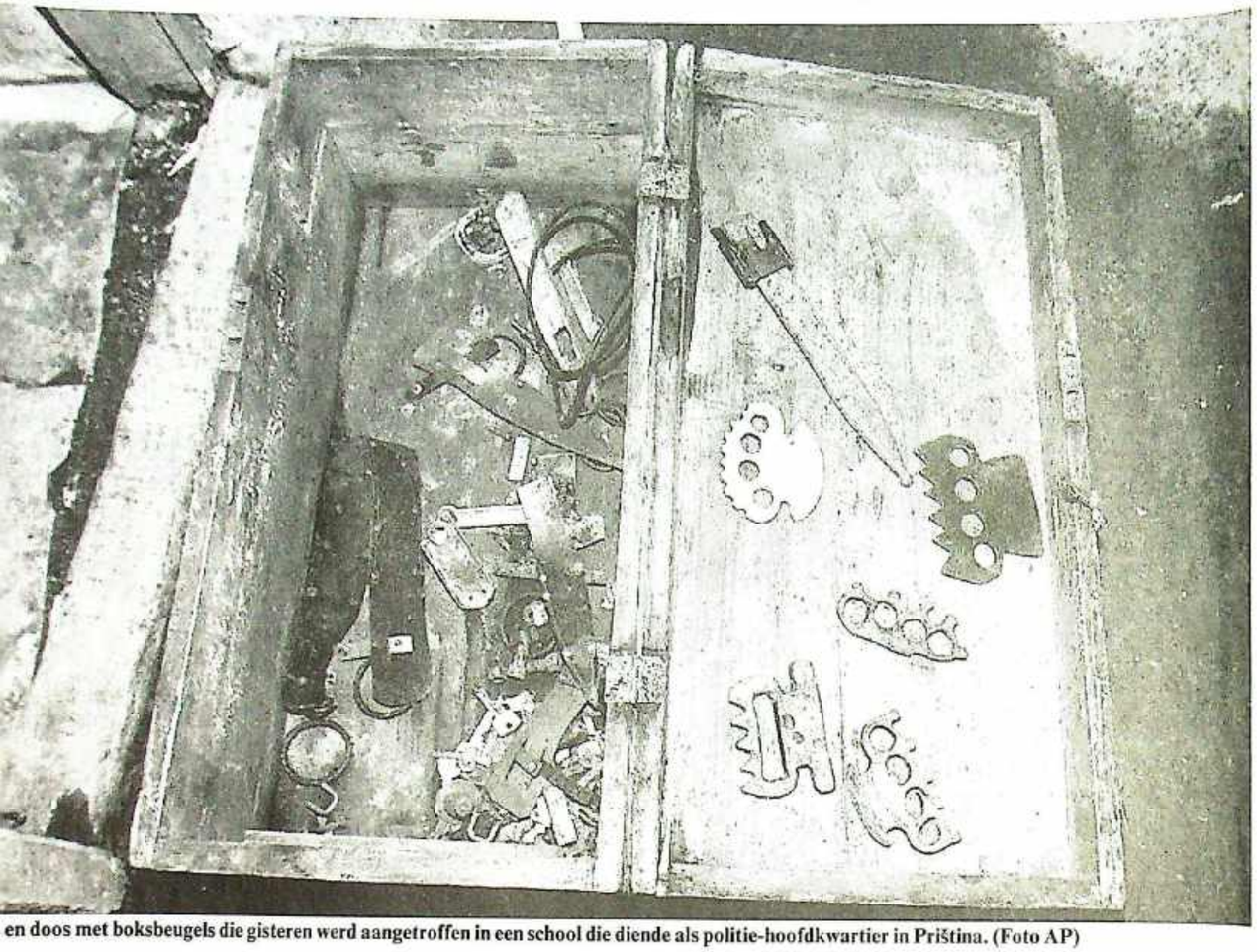

en doos met boksbeugels die gisteren werd aangetroffen in een school die diende als politie-hoofdkwartier in Priština. (Foto AP)

In het politiehoofdkwartier van Priština troffen de Britse troepen foto's aan in wat inmiddels 'de gruwelkamer' wordt genoemd. (Foto AP)

Clinton: vandaag akkoord

'Duitsers delen sector met Russen'

ERLIJN/PRIŠTINA, 18 JUNI. De Duitse minister van De-nsie Scharping wil de Duitse sector in het zuiden van Koso-o met de Russen delen en het commando om het half jaar la-n rouleren. Hij overlegt hierover met de Russische militaire op in Moskou.

olgens *Berliner Zeitung*, die bron-en bij het Duitse ministerie van efensie citeert, zou het aantal ussische troepen tussen de 2.000 2.500 man bedragen, aanmer-elijk minder dan het aantal van 8-t 10.000 dat tot dusver is ge-emd. *De gesprekken van Schar-ng zouden in nauwe afstemming*

In Kosovo zette gisteren de exodus van Servische burgers door, terwijl Albanese vluchtelingen vanuit het zuiden de provincie binnenstroomden. Het aantal uitgeweken Serviërs wordt op 40.000 tot 50.000 geschat.

Patriarch Pavle, het hoofd van de Servisch-orthodoxe kerk, sprak

'Sommigen kauwden uit honger op hun kleren'

De Kosovaren die voor de Serviërs de bergen invluchtten, kampten met een ernstig voedseltekort en waren daardoor aangewezen op gekookte bladeren. Sommigen hielden het niet meer uit en keerden terug naar hun dorpen, alwaar ze werden opgewacht door de politie.

Door onze redacteur
PETRA DE KONING

GLOGOVAC, 18 JUNI. Het duurde tien dagen voordat Merushe Shala (30) dood was. Ze was gewond geraakt toen ze met haar drie kinderen de bergen in vluchtte. Een kogel had haar getroffen in haar zij. Ze was niet de eerste en ook niet de enige gewonde die doodging in de bergen bij Glogovac, een dorp zo'n dertig kilometer ten westen van Priština. Maar van Merushe Shala weten de andere vluchtelingen nog precies hoe lang het duurde voordat ze stierf. Omdat ze zo schreeuwde, en omdat haar kinderen naast haar zaten.

Nexhmedin Morina (14) zag dat vluchtelingen om zijn buik, dat hielp tegen de pijn, de kramp van de honger.

„Er waren jongens", zegt Xhavit Shurdhiqi (26), „die gek werden. Ze kauwden op hun kleren."

Volgens de vluchtelingenorganisatie UNHCR hielden ruim twintigduizend Albanese vluchtelingen zich schuil in de bergen bij Glogovac, in het midden van Kosovo. Bijna drie maanden, vanaf het begin van de NAVO-aanvallen op Joegoslavië tot begin deze week. Eten hadden ze nauwelijks, en het water in de beekjes was vervuild – beesten poepten erin. De vluchtelingen kookten het water voordat ze ervan dronken. Maar vooral de kinderen hadden geen zin om daarop te wachten, ze dronken stiekem uit de beek. En als de politie in de buurt was, kon er geen vuur worden gestookt. Nexhmedin Morina: „We werden allemaal ziek. Ikzelf maar vijf dagen. Ik kon niet meer lopen."

Maar er moest gelopen worden. De vluchtelingen probeerden uit handen te blijven van de politie en het leger. Er werd voortdurend op ze gejaagd. Een dag nadat de Navo was begonnen met de bombardementen vluchtte Nexhemedin Morina de berg op. Met zijn oud[illegible] „in vier

ger had een jongetje van zes in zijn hoofd geraakt. In paniek trokken de inwoners van het dorp de bergen in.

De vluchtelingen konden niet anders dan in de buurt van hun dorp blijven: in de kelders lagen zakken meel. Af en toe ging een van de mannen 's nachts terug om zo'n zak te halen. Van water en meel maakten de vluchtelingen brood. Rahman Nikaj (60) werd tijdens zo'n nachtelijke tocht gedood, zijn broer raakte gewond en ontsnapte.

Een maand geleden ontdekte de politie meelzakken in een van de huizen in het

> 'De politie goot shampoo in de meelzakken'

dorp en goot er shampoo in. Dat merkten de vluchtelingen pas nadat ze de zak naar boven hadden gedragen. Een paar dagen lang was er niets te eten. Soldaten van het

sovo. Van hen hoorden ze over het akkoord tussen de Navo en Belgrado.

Sinds afgelopen dinsdag beginnen de vluchtelingen terug te keren naar hun dorpen. Op die dag trokken politie-eenheden, militairen en para-militairen zich terug uit het gebied rond Glogovac. Drie terugkerende vluchtelingen uit de bergen liepen op een mijn. Arsime Avduli (17) zag hoe zijn vader, die voor hem de berg af liep, een voet kwijtraakte. Niet ver van het dorp Dobrosevc waar Arsime nu weer woont. Hij wijst op een boom die een alleen nog in de top takken en bladeren heeft. Daar was de explosie.

Inwoners van een dorp verder, Stara Cikatova, keerden begin april al terug naar hun huizen. Ze hadden al een paar dagen geen granaat meer horen ontploffen. De politie was zelfs langsgeweest om te zeggen dat ze rustig in het dorp konden blijven, er zou hen niets overkomen. Op 16 april, zegt Aslan Morina (18), kwam er opnieuw politie. Huizen werden doorzocht. De politiemannen vertelden dat drie van hun collega's waren vermoord.

De volgende ochtend om zes uur kwamen de paramilitairen. Ze dreven de inwoners van een paar huizen samen voor

De mannen werden, vertelt hij, meegenomen naar het huis aan de overkant van de weg, het huis van een neef, Sedy Morina. Daar werden ze tegen de muur gezet en doodgeschoten. Het huis werd daarna in puin geschoten, maar in een deel van de muur zijn nog diepe kogelgaten te zien. De vrouwen werden naar de grens met Macedonië gebracht. In de vluchtelingenkampen vertelden ze wat er in hun dorp was gebeurd.

Volgens getuigen werden er in ieder geval drieëntwintig leden van de Morina-familie vermoord, zes worden er nog vermist. Kort voordat de Servische politie-eenheden zich terugtrokken uit het gebied zouden de lijken uit een massagraf zijn gehaald en begraven op de begraafplaats van het dorp, naast de school. Daar liggen nu zestig, verse graven. Volgens getuigen liggen er ook lijken van andere slachtingen die zijn aangericht in de buurt van Glogovac.

De UNHCR is nog niet in de kleine dorpen bij Glogovac geweest. De weg is, door de mijnen, nog te gevaarlijk. De teruggekeerde vluchtelingen hebben nu nauwelijks méér te eten dan in de bergen. Ze bakken brood zoals ze dat in de bergen

Proef van twee jaar in 2001

Amsterdam kandidaat rekeningrijden

Door een onzer redacteuren

DEN HAAG, 18 JUNI. Amsterdam is de belangrijkste kandidaat voor een proef met rekeningrijden en voor betaalstroken waar automobilisten kunnen kiezen om wel of niet te betalen.

Minister Netelenbos (Verkeer en Waterstaat) zou het voorstel om een tolkordon rond Amsterdam aan te leggen vandaag in de ministerraad bespreken. De proef van minimaal twee jaar moet in 2001 beginnen. Den Haag is ook nog kandidaat.

In het oorspronkelijke plan van het rekeningrijden zouden de inkomsten via belastingmaatregelen terugvloeien naar de automobilisten.

In het nieuwe plan wordt dat gewijzigd. Het geld dat op de autowegen wordt geïnd gaat nog steeds naar de staatskas, maar de opbrengsten van secundaire wegen komt ten goede aan de regio waar de proef plaatsvindt. Voorwaarde is dat het besteed wordt aan infrastructurele projecten, in Amsterdam bijvoorbeeld de aanleg van de metrolijn Noord-Zuid of de tweede Coentunnel. Dit sluit aan bij een recent plan van een werkgroep met onder meer de gemeente Amsterdam en de provincie. De werkgroep berekende dat een tolkordon rond de stad ruim 200 miljoen per jaar op kan leveren.

De proeven met een betaalstrook worden gehouden op de voormalige carpoolstrook op de A1 tussen Naarden en Diemen en op de rondweg van Rotterdam.

De minister maakte haar plannen afgelopen week bekend tijdens een gesprek met de coalitiefracties in de Tweede Kamer. Ze werd gesteund door de PvdA, VVD en D66. Hofstra (VVD) noemt het „positief" dat het oorsronkelijke plan (rekeningrijden in de gehele Randstad) van de baan is. Hij pleit ervoor om in een wet vast te leggen dat als de proef mislukt, rekeningrijden helemaal niet meer wordt ingevoerd. CDA'er Reitsma blijft onveranderd tegen. „De files zullen niet afnemen." Hij noemt het compromis een voorbeeld van de 'paarse achterkamertjespolitiek'.

Het kabinet wilde aanvankelijk het rekeningrijden voor 2002 in de hele Randstad invoeren. Na felle protesten van de ANWB en de VVD is dat plan afgezwakt.

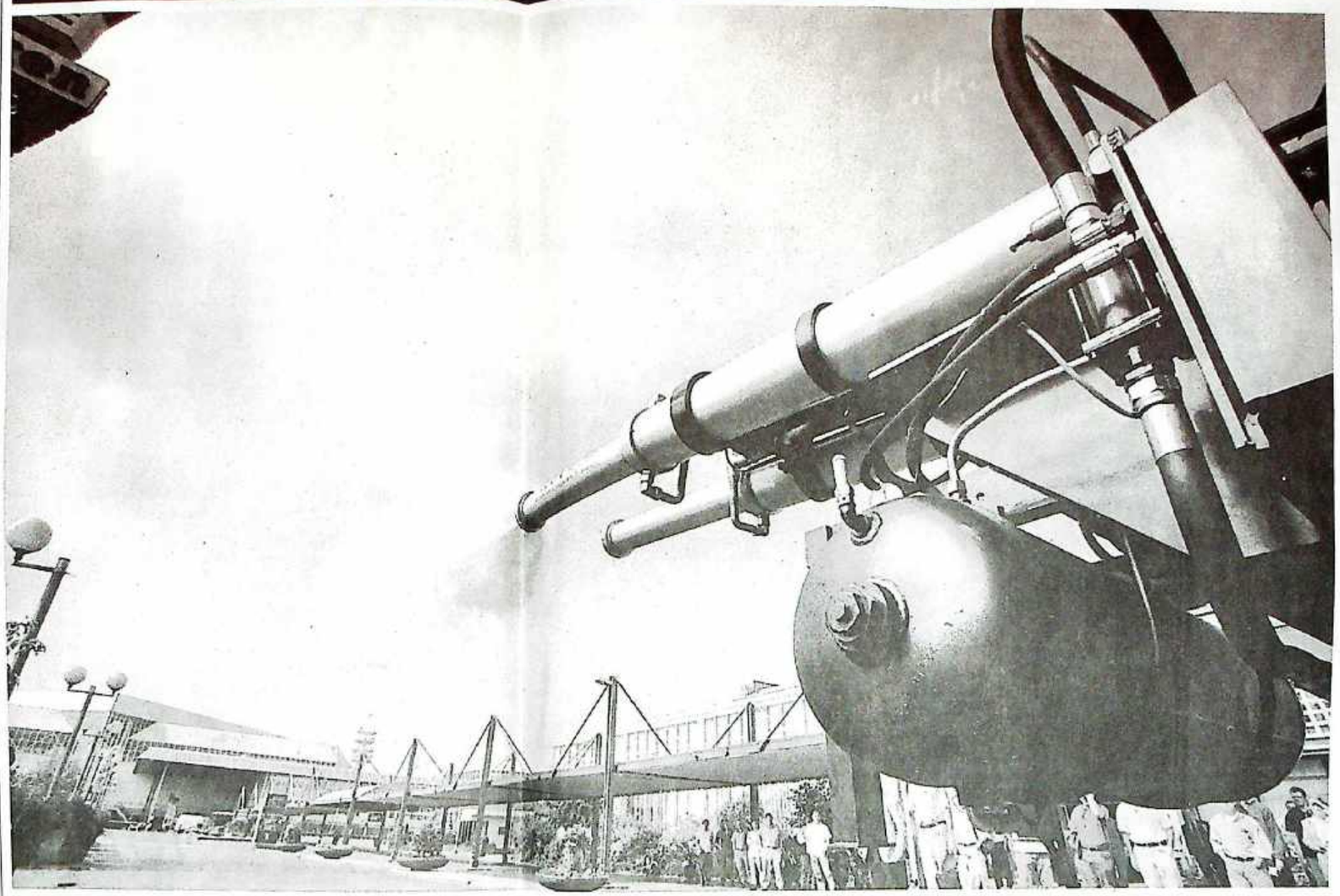

Europa wi veilige tunnels

Door een onzer redacteuren

LUXEMBURG, 18 JUNI. Na twee zware ongevallen in tunnels overweegt de Europese Unie standaardnormen op te stellen voor de verkeersveiligheid. De Europese Commissie is gevraagd hiervoor het voorbereidende werk te doen. In de tweede helft van dit jaar zullen de Europese verkeersministers besluiten of er zulke normen moeten komen. Ze hebben dit initiatief gisteren genomen op hun vergadering in Luxemburg.

De EU is op zoek naar een aanpak die herhaling van recente ongelukken in tunnels in Oostenrijk en Zwitserland, waarbij tientallen doden vielen, moet voorkomen. Met Zwitserland, dat geen deel uitmaakt van de EU, zal de Europese Commissie overleggen over samenwerking bij het opstellen van de normen.

Volgens minister Netelenbos (Verkeer en Waterstaat) is ook blijvende aandacht nodig voor een verbetering van het rijgedrag. Het ongeluk in Oostenrijk was een rechtstreeks gevolg van het rijden met hoge snelheid in een tunnel met verkeerslichten. In de marge van de vergadering bleek belangstelling voor een Nederlandse vinding die een betere bestrijding van tunnelbranden mogelijk maakt.

(Foto NRC Handelsblad, Rien Zilvold)

hart' verliest zijn troepen

n Groote werd aange-
mmandant. „Een dic-
egt en zijn eigen zin
chrijft Van der Haar

het beleid van Groote. Groote heeft, zo zegt Slotboom, geen brandweerhart. „Hij kwam altijd wel kijken als er brand was, maar na afloop had hij dan altijd commen-

(AFP, AP, Reuters)

gekleed.

schijn-executies hebben uitge-
voerd en een jonge non hebben uit-
nielden iconen en kerften slogans
in fresco's. De strijders zouden
zondag tot woensdag bezet, ver-
den het klooster van Devič van
ter van de Heilige Drieënheid bij
Mususistie. UÇK-strijders hiel-
St. Marcus in Korisa en het kloos-
brand gestoken: het klooster van
landse Zaken hebben hun onder-
handelingen vanochtend voortge-
zet. De Amerikaanse ministers
vertrekken in de loop van de mid-
dag naar Brussel, waar ze de minis-
ters van de NAVO-lidstaten infor-
meren. De kans bestaat dat met de
aanokdiging van een overeen-
komst wordt gewacht tot zondag,
wanneer Clinton zijn ambtsgenoot
Jeltsin in Keulen ontmoet bij een
bijeenkomst van de G8.

met de korpsen in Oene en Epe."

Burgemeester Eland werd gisteren voor het eerst geconfronteerd met de proble-

Verarmd zuiden is sleutel machtsstrijd

SERVIË

ATHENE – Een Schotse KFOR-militair is gistoren op weg van de Griekse havenstad Thessaloniki naar Kosovo hopeloos verdwaald. Hij verloor het kontakt met zijn konvooi en vertrouwde toen maar op zijn eigen richtingsgevoel. In plaats van naar het noorden reed hij met zijn jeep echter in zuidelijke richting en kwam na 500 kilometer uiteindelijk terecht in een buitenwijk van Athene. (AP)

[• *Vervolg* van pagina 1] Zelfs de Servische vluchtelingen die angstig en vermeerderd binnentrekken, wenst Milosevič op afstand te houden in het zuiden van het land. Darmee zou hij een fiasco kunnen begaan. De provincies in het zuiden van Servië zijn namelijk de plaats waar de machtsstrijd zich de komende tijd zal afspelen. Hier ligt de basis van de radicale Servische partij van Vojislav Šešelj, die eerder uit de regering stapte om er vervolgens weer schoorvoetend in terug te keren. Een toneelstuk om indruk te maken op de inwoners van deze industriesteden, die in armoede zijn vervallen en daarna werden platgebombardeerd.

De industriële provincies zijn om die reden ook de plaatsen waar de Albanitie voor Vetandering, de vernieuwde opposite, voet aan de grond heeft gekregen. De sociale onvrede, een naar de middeleeuwen gedoombardeerde economie, de aankomst van tienduizenden ontheemden en de terugkeer van gefrustreerde militairen vormen een zeer explosief mengsel. Televisiezenders met onafhankelijke berichtgeving over wat er echt in Kosovo is gebeurd, zullen hun uitwerking niet missen. Langzaam maar zeker zal het beset door dringen dat in hun naam de gruwelijkste terreurdaden zijn verricht.

De Servische orthodoxe kerk is de bevolking wat dat betreft deze week al voorgegaan. „Zolang de huidige leiders aanblijven kunnen de binnenlandse problemen en het internationale isolement niet worden opgelost", schrijft de kerk, die een regering van nationale eenheid eist. Meer dan tien jaar geleden stond de orthodoxe kerk mede aan de wieg aan de Groot Servië-gedachte. Nu realiseert de kerk zich dat Servië op het punt staat zijn religieuze hart, Kosovo, voorgoed kwijt te raken. Patriarch Pavle is naar Pec afgereisd om te redden wat er te redden valt.

Er bewegen in Servië van alles, al is het niet duidelijk in welke richting. Of de oppositie via de oud-generaal Obradovič contact weet te maken met ontevredenen binnen het Joegoslavische legerkorps, die een ultra-nationalist Šešelj daar de invloed heeft die hem wordt toegedicht. Of de kerk zich zal ontpoppen als bewaker van de nationale identiteit of van de gevestigde belangen. Wat Milošević tegenover dit alles te stellen heeft. De internationale gemeenschap zal Servië niet helpen zolang Milošević aan de macht is, maar het is de vraag of dat iets uitmaakt. De bouwwereld toont interesse om in Servië aan de slag te gaan. Geld is niet de aantrekkingskracht, wel de kans enorme bedragen wit te wassen. Iets waarin de Russische bouwwereld zeker geïnteresseerd lijkt.

IMPROVISEREN

Tsjetsjenië, 1996 Foto Oleg Klimov

EN PROVOCEREN

Vorige week zaterdag hebben de Russen in Priština een kunstje geflikt, zoals alleen Russen dat kunnen. De NAVO

brood sussen. Aan de kern van de zaak – dat *Allied Force* buiten de Russische waard had gerekend – wilde men zijn vingers ter plaatse liever niet branden. Dat moest in Helsinki gebeuren.

Deze Westerse naïeviteit is een oude maar nog steeds repeterende breuk. Sinds het succes in de Koude Oorlog en de verkruimeling van de Soviet-Unie in 1991 heeft ze zelfs nieuwe voe-

NAVO-lidmaatschap.

De nieuwe wereldorde van George Bush kon onder zijn opvolger Bill Clinton daarom al snel een wereldomvattend concept worden. Via de harde monetaire hand van het IMF en de zachte druk van de nieuwe politieke vrienden zou ook Rusland als democratische martkteconoin plaats van een jongen die, om er zeker van te zijn dat hij de laaste instructies niet verkeerd heeft begrepen, eerst naar het Kremlin en het Witte Huis in Washington kijkt voordat hij zijn mond opendoet'. In de ogen van Loekin moest Rusland eerst maar eens op adem komen, had het (naar een woord van Lenin) een 'peredysj-

scherming. 'Ze staan klaar om James Baker en Henry Kissinger toe te juichen, maar de Amerikanen kunnen de gedachte niet verdragen dat een vergelijkbaar stevige en flexibele diplomaat aan het hoofd staat van het Russische ministerie van buitenlandse zaken. Wat ze bij zichzelf opwindend vinden, haten ze bij anderen'. Ook Aleksandr Bovin, begin jaren negentig de eerste sovjet-Russische ambassadeur in Israel sinds 1967 en alleen al daarom geen havik-eerste-graad, keerde terug op het honk. 'Rusland is verwikkeld geraakt in een nieuwe wereldwanorde. Het spel van weggeven heeft niet gewerkt. We zijn nu omringd door een wereld waar egoïstische belangen en economische rivaliteit veel sterker zijn dan de afgekondigde sympathie voor Russische democratie'.

Maar ach, wie bekommerde zich om zulke geluiden in deze gouden tijden. Zeker, de bevolking kon geen begrip opbrengen voor de hervormingen. Dat bleek bij nagenoeg alle verkiezingen die steeds door de 'nationaal-communistische' oppositie werden gewonnen. Ook in kringen die er wel warmpjes bijzaten, werden de wenkbrouwen wel eens gefronst. Zo zei een hoge ambtenaar in die dagen tegen Simes: 'Ik maak me zorgen om onze bankiers. Ze zijn te pushy. Als zij ons buitenlands beleid gaan dicteren en in het buitenland net zo assertief en meedogenloos gaan opereren als thuis, zou dat wel eens hèt recept kunnen zijn voor problemen'. Veel verder reikten zulke kanttekeningen echter niet. Een functionaris van *Gazprom*, een monopolistisch gasconcern nauw gelieerd aan premier Viktor Tsjernomyrdin, wist wel beter. 'Jongens, waarom maken jullie je zorgen over de uitbreiding van de NAVO. Ik kan jullie verzekeren dat de uitbreiding van de NAVO in het Oosten meer dan gecompenseerd zal worden door de uitbreiding van Gazprom in het Westen', citeert Aron.

Clientèle

Aan dit feest kwam een abrupt einde. En wel op 17 augustus 1998, de dag waarop de Russische staat besloot zijn schulden niet meer op tijd af te betalen en nagenoeg het hele financiële systeem in elkaar stortte. De meeste Westerse banken bekommerden zich in de eerste plaats alleen om de materiële verliezen die ze voortijdig moesten afschrijven. Maar in Rusland had de 'day after the night before' meer gevolgen. De fractie der 'jonge hervormers' dook onder en moest de patronage nu aan de 'derzjavniki' overlaten. Dat was voorspelbaar. Het 'kto kogo' (wie pakt wie) was de kern van de cliëntelecultuur gebleven. Na de crisis kon zich dus soepel een wisseling van de wacht voltrekken – gesymboliseerd in de benoeming van Primakov tot premier – die ook consequenties had voor de wereld.

Als dat maar goed ging. De combinatie van meer openheid plus patronage zou wel eens kunnen uitnodigen 'tot exploitatie van het post-imperiale trauma', zoals Aron voor de 17de augustus al had geschreven in *The new Russian foreign policy*. Deze 'verzoening van het onverzoenlijke', voorspelde de Amerikaanse politicoloog Coit Blacker van de Stanford-universiteit in hetzelfde boek, kon dan ook 'terugslaan' met alle 'strategische gevolgen' vandien.

Een heldere prognose. Na augustus 1998 waren de bankiers namelijk niet meer zo zeker van hun zaak als tijdens het grote privatiseringscircus. Plots kreeg het gaullisme praktische con-

reageerde eerst verbijsterd en vervolgens berustend. Ze dacht andere afspraken met Moskou te hebben gemaakt over zones en sectoren. Dat was naïef.

Geoffrey Hosking & Robert Service (ed): *Reinterpreting Russia.*
Arnold, 232 blz. *f* 65,55 (pbk)

Denis J.B. Shaw: *Russia in the modern world. A new geography.*
Blackwell, 314 blz *f* 65,55 (pbk)

Dimitri K. Simes: *After the collapse. Russia seek its place as a great power.*
Simon & Schuster,272 blz. *f* 63,75

Michael Mandelbaum (ed): *The new Russian foreign policy.* Council of foreign relations books (1998), 202 blz. *f* 45,75 (pbk)

Hubert Smeets

Rusland: de eigen trauma's en de rest van de wereld

Eén telefoontje vanuit Brussel naar *The Nixon Centre*, een denktank in Washington, had een paar maanden geleden geen kwaad gekund. Wat nadere toelichting van directeur Dimitri Simes op zijn recent verschenen en zeer toegankelijke *After the collapse* had de NAVO misschien kunnen behoeden voor het kunstje dat de Russen haar later zouden flikken. Want hoewel Simes het conflict om Kosovo nog in embryonale termen beschrijft, is zijn lijn duidelijk. We zouden er goed aan doen Rusland als een serieuze macht te behandelen en ons eens wat minder te fixeren op de figuur Jeltsin. 'Rusland is niet langer een adolescent die permanent moet worden aangemoedigd en geïnstrueerd. Het is evenmin de reïncarnatie van het *evil empire*', aldus Simes, een Rus die in 1973 naar de VS emigreerde en voor Richard Nixon ging werken. Het einde van de Koude Oorlog is volgens hem namelijk niet het einde van de geschiedenis maar precies het omgekeerde: 'het einde van een ongebruikelijke periode in de geschiedenis en het begin van de terugkeer naar historische normaliteit'.

Nee, dan de Russen. Die begrepen het beter. Brigade-generaal Viktor Zavarzin maakte dat zaterdag duidelijk door met tweehonderd man het vliegveld van Priština te bezetten. Dezelfde Zavarzin die de Russische troepen in Tadzjikistan had geleid, tot maart dit jaar als militair attaché bij de NAVO diende, uit protest tegen de bombardementen was teruggeroepen, daarna werd doorgestuurd naar Bosnië om vervolgens op 12 juni (de dag waarop Jeltsin acht jaar geleden voor het eerst tot president werd gekozen) tot driesterren-generaal te promoveren.

De NAVO reageerde verbijsterd. De Franse officier die, met roerend Engelse tongval en stafkaart in de hand, polshoogte kwam nemen, liet zich voor het oog van CNN gelaten afschepen. Vervolgens moesten de Britten met water en

men aangenomen. Het Westen kon zich meer veroorloven, had minder behoefte aan reflectie en werd zodoende brutaler.

Een misverstand met historische wortels. Al drie eeuwen wordt het buitenlands beleid van Rusland namelijk gekenmerkt door een hoge mate van continuïteit. Sinds Peter de Grote (1672-1725) is Rusland de grootste maar tegelijkertijd ook de minst Europese macht der Europese mogendheden. Het 'hartland' van de euraziatische 'Northern hemisphere', zoals de Engelse geograaf Denis Shaw de positie van Rusland in *Russia in the modern world* (alleen voor de freaks) typeert, heeft de kloof met het Westen nooit echt overbrugd. De oorzaken – geen renaissance, geen reformatie en geen verlichting – zijn inmiddels een cliché. Maar toch. Het alfabet, het orthodoxe christendom, de nooit fundamenteel opgeheven horigheid van de boeren, de aard van de industrialisatie en het autocratische karakter van de politieke cultuur zijn tussen 'hen' en 'ons' in blijven staan. Of er nou tsaren of communisten aan de macht waren.

Ondanks de soms overspannen adoratie, die op gezette tijden tot uiting komt in een ware 'buitenlanders-cultus' die alles uit het Westen als beter omarmt, is angst de Russische blik op de buitenwereld daarom blijven kleuren. Nu eens spoorde die huiver keurig met Europa, zoals na de Napoleontische oorlogen toen tsaar Aleksandr I prominent mocht meeblazen in het Weense orkest omdat zijn vrees voor de emancipatie van de Polen gelijk opging met die van de Habsburgers voor burgerlijke natievorming binnen hun imperium. Dan weer stond die angst haaks op Europa. Bijvoorbeeld na de Tweede Wereldoorlog toen secretaris-generaal Stalin met een eigen, op sovjet-leest geschoeid, 'cordon sanitaire' zijn Oostduitse onderdanen dacht te kunnen afschermen voor de verleidingen die de Bondsrepubliek etaleerde. Kanselier Schmidt begreep dat, toen hij zich in de laatste serieuze fase van de Koude Oorlog retorisch afvroeg of het buitenlands beleid der Sovjet-Unie, ontdaan van haar propaganda, nu typisch sovjet of toch nog traditioneel Russisch was.

Geboorteweeën

Maar met de komst van Gorbatsjov werden dat soort vragen in het Westen langzamerhand minder op prijs gesteld. Toen het 'nieuwe denken' – afscheid van de confrontatiepolitiek van de stalinistische mastodont Gromyko en omarming van solidariteit in het 'Europese huis' door Sjevarnadze – eenmaal was aanvaard, gingen alle sluizen open. Terwijl de leiders in Moskou hun ideologische bril opborgen, zette het Westen hem juist op. Dat ontnam het zicht op tenminste één cruciale contra-indicatie van het afsterven van het oude Sovjet-Russische imperium. Nu Rusland zich had ontdaan van zijn rijk moest het er 'voor het eerst in zijn geschiedenis mee in het reine komen louter een natie' te zijn, aldus de Britse historicus Robert Service in de veelzijdige essaybundel *Reinterpreting Russia*. Hoewel niet één-op-één vergelijkbaar had dat proces reminiscenties kunnen oproepen aan de geboorteweeën van het moderne Turkije.

De analogie tussen de teloorgang van het Ottomaanse Rijk en de Sovjet-Unie was echter niet populair. Rusland moest nú Europees worden. Volgens Simes hoopte ook Boris Jeltsin dat toen hij in september 1993 in Warschau, 'na een slok teveel', tegen zijn collega Lech Walesa zei dat hij geen bezwaar had tegen een Pools

gen. Vandaar dat het Westen
president Jeltsin en diens 'jonge hervormers' in Kremlin en regering. Vandaar dat het Westen met name zo gelukkig was met één van hen: Andrej Kozyrev, de in Brussel opgegroeide nieuwe minister van buitenlandse zaken die zijn beleid niet stoelde op 'belangen' maar op 'normen'. Vandaar dat het Westen niet door wilde hebben dat zijn ontslag in 1996 ook het einde van een uitzonderlijke zaakwaarnemer kon betekenen.

Kozyrev had niettemin weinig tot niets vertegenwoordigd. Hij representeerde het 'internationalistische' kamp in Moskou, een intelligent maar klein groepje dat zich liet leiden door de theorie dat grootscheepse privatisering vanzelf zou leiden tot interne democratisering en dus tot externe gelijkwaardigheid. Zijn opvolger Jevgeni Primakov daarentegen was gepokt en gemazeld in de klassieke school die geen afstand wilde doen van Rusland als 'derzjava' (grootmacht). Al tijdens Kozyrevs ambtsperiode hadden Primakov en andere etatisten zich geafficheerd als 'derzjavniki' voor wie Rusland een 'regionale grootmacht, een mondiale mogendheid en een nucleaire supermacht' was en in de 'multipolaire' wereld moest blijven. Voor de goede orde: deze trits beoogde iets anders dan 'mister njet' Gromyko decennia lang had gepraktizeerd. Primakov realiseerde zich terdege dat de goede oude 'bipolaire' tijd voorbij was. Als erfgenaam van de Sovjet-Unie was Rusland het heldere concept van zijn nationale belangen kwijtgeraakt. Het werd volgens Simes in *After the collapse* gedwongen tot een nieuwe

buitenlandse politiek. Primakov liet zich daarbij inspireren door het 'Gaullistische paradigma', aldus socioloog Leon Aron (ooit sovjetburger, nu Amerikaan) in de specialistische bundel *The new Russian foreign policy*. Wat 'grandeur' voor De Gaulle was, moest het begrip 'derzjava' voor Rusland worden: 'een positie, geen doctrine; een houding, geen coherente set dogmata'.

De ontwikkelingen binnen de Europese Unie en de NAVO maakten dat bovendien alleen nog maar urgenter. Het Verdrag van Maastricht (1992) en de nakende uitbreiding van het Atlantisch bondgenootschap daarna, revitaliseerden de angst voor omcirkeling. Zelfs de behoedzame diplomaat Vladimir Loekin, begin jaren negentig ambassadeur in Washington, kreeg genoeg van Kozyrev. 'We hebben een echte man nodig op de zevende verdieping van het ministerie van buitenlandse zaken

tenlands beleid te voeren'.

Nabije buitenland

In het 'nabije buitenland', zoals de oude sovjetzone in het Russisch heet, had het Westen geen bezwaar tegen een dominante rol van Moskou. De inmenging in de Tadzjikistaanse burgeroorlog vond iedereen best, de chicanes in andere voormalige sovjet-republieken ook. Zelfs de oorlog om Tsjetsjenië riep geen serieuze reactie op. Zolang de Russische economie zwak bleef en de regering impopulair had het Kremlin volgens Simes toch 'geen ander alternatief dan een beetje bulderen en zich uiteindelijk onderwerpen' aan de Amerikaanse koers, althans zolang die koers 'het overleven van het bewind [van Jeltsin, hs]' niet in de waagschaal stelde. Want wat er sinds de jaren tachtig ook veranderd mocht zijn, Rusland was blijven hangen in een 'protodemocratisch' fase, een stadium dat een enorme impuls gaf aan die tweede continuïteit in de Russische geschiedenis: een bestuurscultuur met 'enkele dominate leiders die normale politieke competitie verachten en met een persoonlijk apparaat in het centrum arbritrair regeren'. Die moest volgens Service ook intact blijven omdat de leiders buiten het systeem hun 'controle over het politieke proces' zouden kunnen verliezen.

Medio jaren negentig beleefde deze patronage haar hoogtepunt. De macht in Rusland lag toen in handen van een groepje geprivatiseerde staatsondernemers, bankiers en andere 'oligarchen'. Zij beheersten de energiebronnen en andere strategische grondstoffen die voor de dollars zorgden, de import van consumptiegoederen die het gebrek aan binnenlandse productie kon verzachten, het transport, de meeste massamedia en dus de politiek. Het was bijvoorbeeld geen toeval dat oliegigant *Loekoil*, met zijn existentiële belangen in de Kaspische Zee, in 1997 bemiddelde bij een vredesakkoord met Tsjetsjenië waar de oliepijpen naar Novorossisk aan de Zwarte Zee nog steeds lagen. De plannen van Azerbaidzjan, Georgië, Oekraïne en Moldavië om over hun grondgebied een pijp linea recta naar Roemenië te trekken, was niet alleen voor de Russische staat een bedreiging maar ook voor de oliebranche. Zoals het evenmin uit de lucht kwam vallen dat Boris Berezovski – onder meer eigenaar van oliemaatschappij *Sibneft*, vooral bekend als de oligarch met de grootste mond in Moskou omdat hij zich heeft verbonden met de familie Jeltsin - na de mede door hem gefinancierde herverkiezing van de president in 1996 secretaris mocht worden van de Nationale Veiligheidsraad. En diens concurrent Vladimir Potanin (grootaandeelhouder van Sidanko-olie) na deze 'narrow escape' voor de jonge hervormers een bijbaantje als vice-premier kreeg.

Met sommige oligarchen onderhield het Westen, via privatiseringsgoeroe Anatoli Tsjoebais, goede banden. Omdat Primakov ondertussen gewoon bleef zitten, dacht het Westen er dus een schepje bovenop te kunnen doen. Minister Akbright van buitenlandse zaken begon 'boodschappen' rond te sturen aan de leiders die zich binnen de nieuwe wereldorde recalcitrant bleven gedragen. Volgens Bush' voormalige ambassadeur in Moskou, James Matlock, sprak daaruit 'een patroon van strategische misverstanden'. De Russische commentator Aleksei Poesjkov, een man zonder heimwee naar de sovjets, nam Primakov zelfs in be-

macht' presenteren om het Westen plus IMF te kunnen afklemmen. Bijvoorbeeld door, naar goed Russische gebruik, al improviserend een coalitie van 'ontevreden' staten in de nieuwe *Pax Americana* te smeden. De angstaanjagende buren China en, in mindere mate, Iran waren daarvoor in theorie altijd de eerste gegadigden geweest. Tot Kosovo een uitgelezen kans bood voor een veel simpeler maar even effectieve provocatie. Rusland deed mee in Rambouillet, maar wel zo passief mogelijk. Het steunde het akkoord, maar niet de appendix waarmee Servië de-facto bezet kon worden. Het kritiseerde de bombardementen, ging via premier Primakov bemiddelen maar ondernam geen echte actie. Het IMF moest immers ook nog over de brug komen. Het Westen waande zich thuis.

In Rusland daarentegen kwam alles en iedereen nu in beweging. De sinds augustus aangeslagen oligarchen zagen achter het rookgordijn in Kosovo een nieuwe ronde met nieuwe prijzen opdoemen en voerden de druk op Jeltsin op. Berezovski was weer welkom in het Kremlin. De president reageerde op vertrouwd byzantijnse wijze: begin mei ontsloeg hij Primakov, verving hem door generaal Stepasjin van de binnenlandse strijdkrachten en benoemde Tsjernomyrdin tot zijn speciale Balkan-afgezant die ook nog eens succes boekte door op 3 juni Servië voor het oog van de wereld op de knieën te krijgen.

Het klusje leek geklaard. Ware het niet dat deze nieuwe caroussel ook een vacuüm had geschapen. Het vertrek van Primakov was voor de legerleiding het signaal geweest zich eveneens te hergroeperen. Dat de oligarchen hun circustent weer gingen opzetten, was immers een gevaar voor het militaire apparaat. Moe gebeukt met bezuinigingen op het leger (het budget was met 45% en de omvang met 34% gedaald), politieke douwen en een nederlaag in Tsjetsjenië moest het nú een opening zoeken.

Brigade-generaal Zavarzin vond haar toen hij zaterdag voor dag en dauw Priština binnenrolde. Op wiens bevel deed hij dat? Minister Igor Ivanov van buitenlandse zaken, Primakovs leerling, zei van niets te weten. En de president zelf zweeg. Pas drie dagen en veel hilariteit in Rusland later liet de chef van de staatsveiligheidsdienst weten dat Jeltsin het commando had gegeven. Weinigen geloofden het. De provocatie droeg eerder het keurmerk van generale staf en inlichtingendienst die ten langen leste een voldongen feit wilden scheppen: om, in variant op Simes, duidelijk te maken dat de som 'Jeltsin = Amerika' geen politieke formule is.

Een verrassing? Nee. Weliswaar speelde sterren en balken tot nu toe bijna nooit een doorslaggevende rol in de formele politiek. Maar dat betekent niet dat ook deze historische continuïteit – net als omsingelingsfobie en patronage – onbewogen is gebleven in een wereldorde die volgens Shaw in *Russia in the modern world* een 'eeuwenoud veiligheidprobleem' nog niet heeft opgelost. 'De militaire factor is van grote betekenis geworden. Het is ondenkbaar dat die in de nabije toekomst een kleinere rol zal gaan spelen'. De moderne nationalist Pjotr Stroeve, wist dat begin deze eeuw al. 'Het is onmogelijk om Rusland zonder of los van het leger te laten herleven. Het leger – en niet deze of gene generaal, hoe groot ook zijn verdiensten – is de levende personificatie van het officiële zijn van Rusland'.

Groot-Albanië in een envelop

Door Roel van Duijn

DEBAR - De boekhandelaar verstopt het geheim in een roze envelop en doet dat vervolgens in een tasje. Met sokkenreclame. „De politie mag dit niet zien", zegt hij. Het is de kaart van Groot-Albanië, ook wel de 'etnische kaart' genoemd. De kaart is in Frankfurt gedrukt en volgens de verkoper in de tijd van Hitler gemaakt.

Wij ontvouwen onze smokkelwaar en zien een Albanië dat zich ver buiten zijn huidige grens uitstrekt. Niet alleen in Kosovo is de tweekoppige adelaar neergestreken, maar ook in half Montenegro, in een belangrijk deel van Zuid-Servië, ja ook in Noord-Griekenland en op het eiland Korfu. Het is een schokkende grensverlegging. Weliswaar wonen in al deze gebieden Albanezen, maar in de meeste vormen zij een minderheid. Skopje, de hoofdstad van Macedonië, ligt op deze kaart iets ten oosten van het midden, maar zelfs hier vormen de Albanezen slechts de helft van de bevolking. De vader van de boekhandelaar heeft in het voormalige Joegoslavië twee jaar in de gevangenis gezeten wegens 'Albanees extremisme'. Heeft 'Kosovo' het Albanese nationalisme tot een nieuw gevaar gemaakt voor de Balkan? Wij vragen het de hoofdredactrice van een Albanees tijdschrift in Debar, West-Macedonië. „Waar kan je dat kopen?", vraagt zij opverend. Zelfs zou zij ook wel zo'n kaart willen hebben. Dit is toch onzin, zeg ik. De Macedoniërs hebben hun kaart van Groot-Macedonië, de Bulgaren van Groot-Bulgarije, terwijl de Serviërs hun kaart van Groot-Servië nog niet opgeborgen hebben. Houdt het dan nooit op? „Maar deze kaart heeft een serieuze betekenis", antwoordt zij, „pas in 1913 zijn de grenzen van het huidige Albanië vastgesteld."

Dat was op een conferentie in Londen. Maar daarvóór maakten de Albanese gebieden deel uit van het Osmaanse rijk der Turken. In het gebied dat nu op de geheime kaart is aangegeven, waren toen de Albanezen gevestigd. In vier administratieve provincies, die 'Villayet' genoemd werden, onder leiding van Albanese edelmannen. Kosovo was een van die vier gebieden (de andere: Aanastir, Seres en Skhodrija) en Skopje maakte er deel van uit. Net zoals ik nog foto's heb van mijn vader uit die tijd, als jongen, bevatten de fotoalbums hier nog tal van geveelde kiekjes uit die Albanees/Turkse tijd. Nadien heeft Groot-Albanië nog eens officieel als staat bestaan. Al was dat in 1941 en kort daarna, onder de vleugels van Mussolini. Tito zei tegen de Albanezen: „Strijdt samen met ons tegen de Duitsers, dan krijgen jullie later een Albanees Kosovo." Maar na de oorlog was hij dat vergeten. In Debar zien we eerst een tank en juichende jongetjes, dan volgt een uitgebreide stoet van NAVO-voertuigen. Ik sta naast Bedzet, een Kosovaarse vluchteling die zijn armen om me heen slaat. Ik ken zijn tragische geschiedenis van de laatste weken en ik sla hem op zijn schouders. „Nu kun je terug!", roep ik. Terwijl de dinosaurussen voorbijdenderen, schiet mij een beeld uit 1945 te binnen toen ik op de arm van mijn vader Canadese jeeps voorbij zag rijden en in khaki gestoken militairen de Duitsers onder schot hielden. Terwijl de jongens de Albanese adelaarsvlag heffen, onder toezicht nog wel van een Macedonische politieman; vecht ik met m'n tranen van toen. Maar er is één verschil met toen: dit keer zijn de bevrijders Duitsers, op weg naar het zuidwesten van Kosovo. In Tetovo spreken we Aleydin Demir, in het kantoor van de PDSh. Deze partij is de Albanese regeringspartner en Aleydin is de oud-burgemeester van Tetovo. Vorig jaar heeft hij vastgezeten omdat hij de Albanese vlag van het gemeentehuis liet wapperen. In een stad die vooral door Albanezen wordt bewoond, geldt dit als grove discriminatie. Nog dit jaar zal in de grondwet worden opgenomen dat Macedonië niet alleen een staat is van Macedoniërs, maar ook van Albanezen en andere minderheden. Dan zal het uitsteken van de Albanese vlag van een overheidsgebouw niet langer strafbaar zijn. Zijn partij aanvaardt samenwerking met de Macedoniërs, ook al zegt hij bitter dat zij de Kosovaarse vluchtelingen 'nog geen glaasje water' hebben aangereikt.

De kaart van Groot-Albanië bestempelt hij als een provocatie uit Belgrado. „Geen enkele serieuze Albanese organisatie stelt zich daar achter." Andere Albanezen, die we links en rechts spreken, lachen wat over de geheime kaart. We krijgen een lift van een bus uit Tirana, vol met opgetogen ambtenaressen die voor het eerst in het buitenland zijn. Zij ontkennen dat de Albanese regering ook maar enige sympathie voor Groot-Albanië zou koesteren.

Een als gevolg van de Navo-bombardementen gewonde Serviër kust in het ziekenhuis eerbiedig de hand van de Servisch-orthodoxe patriarch Pavle. FOTO AP

Verstandshuwelijk orthodoxe kerk en Milosevic voorbij

Kerk versus Milosevic

Ton Crijnen

Waar de Servisch-orthodoxe kerk al geruime tijd doodsbang voor was lijkt zich nu te voltrekken: de feitelijke afscheiding van 'het heilige kernland Kosovo'. En dus keert ze zich tegen de veroorzaker van dit onheil: de Joegoslavische president Milosevic. De 33 orthodoxe bisschoppen hebben dinsdag officieel zijn aftreden geëist.

Natuurlijk, formeel maakt Kosovo nog steeds deel uit van Servië. Maar 'de hoedster van de Servische natie', zoals de orthodoxe kerk zich in het postcommunistische tijdperk weer met historische vanzelfsprekendheid noemt, beseft dat dit in de praktijk wel eens anders kan uitpakken, nu de provincie door Kfor (en het UCK) is bezet.

Het lijkt daarom in eigen ogen alleen maar logisch dat de kerk de Joegoslavische president openlijk de wacht aanzegt. Haar verstandshuwelijk met de oud-communist uit Belgrado berustte er uitsluitend op dat ze in hem de beste garantie zag om haar ideaal van een groot-Servisch (en orthodox) rijk te verwezenlijken. Nu dat een vergissing blijkt te zijn laat ze hem vallen als de bekende baksteen en herinnert ze zich plotseling weer dat de man zichzelf een notoire atheïst noemt.

Zo'n ommezwaai heeft de kerk al eerder gemaakt. Vier jaar geleden eisten de bisschoppen eveneens het politieke hoofd van Milosevic. Hij had in hun ogen de Bosnische Serviërs verraden door met de Navo het vredesakkoord van Dayton te tekenen. In de ogen van de kerktop was Milosevic hiermee ontrouw aan zijn 'morele en patriottische verplichtingen'.

[illegible] de bisschoppen de effect hebben gesorteerd. Nog steeds wacht de internationale gemeenschap op een openlijke veroordeling door de orthodoxe kerkleiding van alle Servische terreurdaden tegenover de Albanezen in Kosovo.

In haar jongste verklaring gaat de grootste zorg van de bisschoppen opnieuw uit naar de Servische minderheid in het gebied én naar de veiligheid van alle in deze provincie gelegen heiligdommen, waarvan er inmiddels één door Kosovaren is platgebrand.

Kosovo staat in de ogen van de kerk voornamelijk synoniem voor Servisch lijden omwille van de nationale (= orthodoxe) identiteit. Dat is ook geen wonder bij een kerk waarvan eenderde van alle bisschoppen in 1995 een actieplan steunde voor de re-Servisering van de in meerderheid Albanese provincie.

En nog op 7 februari van dit jaar stelde de heilige synode (orthodoxe bisschoppenconferentie) dat „zonder Kosovo het Servische volk een amorfe biologische massa (zou) zijn, beroofd van identiteit, geschiedenis en toekomstig bestaansrecht".

Ruim een maand later liet de in het Westen als 'liberaal' bejubelde monnik Sava vol woede weten dat het UCK de helft van Kosovo had gezuiverd van Serviërs en andere niet-Albanese etnische groepen. Hij deed zijn uitspraak op het moment dat de etnische zuiveringen van Milosevics troepen tegen de Albanese bevolking in de provincie al in volle gang waren.

Momenteel wordt de Servisch-orthodoxe clerus de grond te heet onder de voeten. Ondanks de dringende oproep van de heilige synode aan alle in Kosovo wonende Serviërs om er te blijven, nemen ook veel priesters de benen. Zelfs bisschop Artemeije Radosavljevic van Prizren, symbool van Servisch-orthodoxe aanwezigheid in Kosovo, overweegt naar Centraal-Servië uit te wijken. Kennelijk is hij er niet zeker van dat de Albanese Kosovaren hem zijn eerdere anti-Albanese en -islamitische uitspraken zullen vergeven.

Voordat hij een jaar geleden 'om' ging en pleitte voor coëxistentie tussen Serviërs en Albanezen in Kosovo – hij was zelfs aanwezig bij de mislukte besprekingen in Rambouillet – was Artemije hartstochtelijk voorstander van het etnisch zuiveren van de provincie, gecombineerd met massale Servische immigratie. In zijn persoon weerspiegelt zich de ambivalentie van de Servische kerk.

Uitgerekend in een tijd dat Servië grote behoefte heeft aan moreel leiderschap wordt het instituut dat dit bij voorkeur zou moeten leveren gedomineerd door xenofobe, nationalistische lieden. Democratie en mensenrechten zijn in hun ogen verdachte zaken, want afkomstig uit het immorele Westen. Zo'n houding is voor de toekomst van het land niet erg bemoedigend.

'De kampen lopen leeg'

[• *Vervolg* van pagina 1] De ervaringen tussen vader en zoon worden in rap tempo gewisseld, terwijl Mevlide vanuit haar ooghoeken haar zoon observeert. Rexhep vertelt dat de NAVO een metaalfabriek op nog geen halve kilometer van hun huis heeft gebombardeerd. De NAVO raakten daarbij ook een paar woonhuizen. Mevlide's broer werd 's nachts van zijn bed gelicht om voor de Servische televisie het bombardement scherp te veroordelen. „En deed Mustaf dat niet dan hadden ze hem en tante Miradie en al je neefjes en nichtjes vermoord", vult Mevlide aan.

Over zijn ervaringen is Arben spaarzaam. „Het was een kamp, daar is eigenlijk alles mee gezegd." Maar vol vuur vertelt hij van zijn ervaringen van de afgelopen uren. De wachttijd voor de grenspost bij Blace. De kapotgeschoten en uitgebrande huizen onderweg. De spooksteden waar langzamerhand de eerste bewoners weer terug keren. En de overmacht aan Amerikaanse militairen in het zuiden van Kosovo.

„In het centrum geven kleine kinderen caramels en bloemen aan onze NAVO-helden", zegt Arben. „En wat is er gebeurd met de Servische honden?" Hij doelt op Servische inwoners van zijn stad die actief hebben meegeholpen bij de vernielingen, de verdrijving en de moorden in de stad. Op weg naar zijn huis wees hij bijvoorbeeld een riant huis aan met een keurig aangelegde tuin waar „Servische barbaren" wonen. „Gevlucht", zegt zijn vader „en het moordduo [een tweeling die in het bewuste huis hebben gewoond, red.] is gisteren door het UÇK overgeleverd aan de NAVO." Arben weet genoeg. Hij geeft zijn vriend Blerim een por en met hun tijdelijk persoonsbewijs van de UNCHR nog opgespeld verdwijnen 209518 en 209519 naar het centrum van de stad. „We gaan even naar Blerim's ouders en dan naar onze vrienden."

De twee jongens behoorden gisteren tot een groep van bijna drieduizend mensen die bij Blace de grens zijn gepasseerd op weg naar hun huizen in Kosovo. De rijen voor de grens zijn lang, de wachttijd loopt op tot vijf uur.

De kampen lopen leeg. „Er is bijna geen houden meer aan", zegt Robert Allen, 'kampmanager', zoals hij het zelf omschrijft, van Stenkovac II. „Officieel leven hier ongeveer 22.500 mensen, maar op dit moment zijn het er ongeveer 15.000 schat ik." Vandaag zou een officiële telling worden gehouden, maar het is eigenlijk onbegonnen werk, erkent Allen. Om het kamp staat een hek, maar om de tien meter is een opening geknipt. De Macedonische politie controleert, maar treedt niet op wanneer mensen zonder hun kamppasje het terrein verlaten. „Hoe eerder de vluchtelingen weg zijn, hoe beter de Macedoniërs het vinden", zegt Allen.

De tenten op het terrein zijn leger dan een paar weken geleden. Op het terrein hebben handelaren uit Skopje hun koopwaar uitgestald. Het assortiment van de bazaar van Stenkovec doet niet onder voor die van Skopje. En dat geldt ook voor de prijzen. „Ik wil geen woekerwinst maken", zegt een verkoper van T-shirts, shorts en zwarte bh's. „De vluchtelingen zijn toch onze bloedbroeders."

Bij de poort stappen vluchtelingen in een bus met daarop een wit stuk papier 'Sweden'. „Nooit kom ik weer in deze klerestreek", zegt Xhafer Maqedonisi terwijl hij zijn vrouw en kinderen helpt met instijgen. Hij komt uit Bujanovac; een plaats op de grens van Kosovo en Servië. De afgelopen tijd zijn de Servische paramilitairen daar „als beesten" te keer gegaan. „Met vlammenwerpers staken ze hele wijken in brand en schoten op alles wat Albanees was." Een Servische buurman laadde het gezin twee weken geleden in zijn busje en heeft ze naar Blace gereden. „Een kilometer voor de grens hebben we afscheid genomen. Hij is de enige Servïer die ik vertrouw."

Amerikaanse militairen controleren twee Albanese vluchtelingen die naar huis terugkeren.

Hunde, wollt ihr ewig leben?

H.L. Wesseling

Er bestaan verschillende varianten van, want het is een soort Belgenmop, maar ze komen allemaal op hetzelfde neer. Iemand moet het levensbericht schrijven van een bekende Belgische generaal die een schitterende carrière heeft gemaakt, maar helaas op de eerste dag van de oorlog door een onhandigheid krijgsgevangen is gemaakt, zodat aan deze fraaie loopbaan een abrupt en weinig glorievol einde is gekomen. De biograaf beschrijft zijn levensloop en vat het hele verhaal ten slotte samen in de volgende onvergetelijke woorden: „Bref une carrière militaire brillante, malheureusement interrompue par la guerre".

Het zijn woorden waaraan je bij de laatste Balkanoorlog wel eens moest denken, want het leek wel alsof alles erop was gericht om te voorkomen dat geallieerde militaire carrières onverhoopt zouden worden afgebroken door de oorlog. En met succes, want er is aan NAVO-zijde niemand gesneuveld. Er wordt zelfs met enige nadruk op gewezen dat de paar doden die te betreuren vielen, zijn omgekomen als gevolg van een ongeluk en niet van een gevechtshandeling. Waarom dit zo'n bijzondere reden tot tevredenheid is, is overigens niet helemaal duidelijk. Om dit doel te bereiken was het nodig de oorlogvoering van NAVO-zijde te beperken tot luchtaanvallen. Over de juistheid van deze strategie bestond begrijpelijkerwijs nogal wat twijfel, want het stond bepaald niet vast dat deze succesvol zou zijn. Als Milošević de gewetenloze schurk à la Hitler was waarvoor de NAVO-propaganda hem hield, dan zou hij zich immers net als Hitler (en Sadam Hoessein, die andere demon) van het lijden van zijn volk niets aantrekken, maar doorvechten tot het bittere einde. Soms werd ook wel opgemerkt dat de geschiedenis leert dat een oorlog nooit uitsluitend door luchtaanvallen kan worden gewonnen. Dat is niet juist. Om te beginnen is er op zijn minst één belangrijke uitzondering op deze regel, namelijk de Tweede Wereldoorlog in Azië. Die werd beslecht door twee atoombommen en volgens velen was dat er zelfs een teveel. Maar je kunt op dit gebied helemaal geen lessen ontlenen aan de geschiedenis, omdat deze oorlog een heel ander soort oorlog was dan de voorafgaande. Je kunt je zelfs afvragen of het eigenlijk wel een oorlog was. Er gebeurden in feite twee dingen. De Joegoslavische regering en haar troepen keerden zich met grof geweld tegen de Kosovaren die zij verjoegen, vervolgden en voor een deel vermoordden. Aangezien de Kosovaren ook inwoners van Joegoslavië zijn, was dat eigenlijk geen oorlog maar, naar goed Nederlands gebruik, een 'politionele actie'. De Serviërs waren in dit conflict bijna onkwetsbaar en de Kosovaren vrijwel machteloos. Toen intervenieerde de NAVO en daarmee werden de rollen omgedraaid, want nu waren de Serviërs op hun beurt machteloos, terwijl de NAVO-landen ongestoord en onbereikbaar voor represailles duizend miljoen bommen en granaten op Joegoslavië gooiden. Duizenden Joegoslaven stierven, maar geen inwoner of soldaat van een NAVO-land werd gedood of gewond.

Opmerkelijker echter dan dit gebruik van geweld was nu juist de beperkte omvang ervan. De bombardementen werden immers zeer bewust tot bepaalde doelen beperkt (al ging hierbij wel eens iets mis). Dit is zo'n groot verschil met de Tweede Wereldoorlog dat iedere vergelijking zinloos is. Inderdaad capituleerde Hitler zelfs niet toen Hamburg en Dresden van de kaart waren geveegd, maar niemand zal toch geloven dat Milošević ook zou hebben doorgezet als Belgrado was vernietigd. Het punt is nu juist dat dit helemaal niet is gebeurd of zelfs maar overwogen. Het parool was immers dat de burgerbevolking moest worden ontzien. Dit was een kwestie van humanitaire, maar vooral ook van politieke en propagandistische overwegingen. De redenering was dat de NAVO geen oorlog voerde tegen het Joegoslavische volk, maar tegen het regime van een misdadige dictator. Dit onderscheid werd in de Tweede Wereldoorlog ook wel gemaakt, maar er werden toen heel andere consequenties aan verbonden. Stel je voor dat de geallieerden zich in de Tweede Wereldoorlog ook hadden gehouden aan dit soort beperkingen en dat, als dertig Duitse professoren 's nachts „als menselijk schild" op een brug in Berlijn of Keulen waren gaan zitten, die steden niet gebombardeerd mochten worden! Dan zou het een heel andere oorlog zijn geworden. Maar dat gebeurde niet. Daarom kan ook beslist niet van een 'totale oorlog' worden gesproken, zoals het hoofdartikel van deze krant van 10 juni deed. De Tweede Wereldoorlog was een totale oorlog, deze oorlog was dat niet.

Vergeleken bij de Tweede Wereldoorlog is deze vorm van beperkte oorlogvoering een nieuw verschijnsel, maar op wat langere termijn gezien is hij dat niet. Het gaat eerder om een terugkeer naar vroeger tijden, toen het onderscheid tussen combattanten en non-combattanten nog van betekenis was. Zelfs tijdens de Eerste Wereldoorlog was dat nog het geval. Pas met Goebbels en de 'totale Krieg' is dat onderscheid officieel afgeschaft.

Dit geldt ook voor het streven de eigen soldaten zo weinig mogelijk in levensgevaar te brengen. Dit heeft nogal wat aandacht getrokken en is vaak beschreven als een nieuw verschijnsel, dat een gevolg zou zijn van veranderingen in de samenleving (kleine gezinnen, het hedonisme van de welvaartsmaatschappij). Er klonk in deze observaties soms ook een zekere kritiek door. Het soldatenleven veronderstelt nu eenmaal dat het ooit ('malheureusement'!) kan worden onderbroken door oorlog en de soldaten moeten daarover niet zeuren. Dat deden hun collega's vroeger ook niet.

Het is de vraag of dat zo is. Het lijkt mij eerlijk gezegd niet erg waarschijnlijk dat soldaten vroeger met meer enthousiasme hun leven gaven. Het lijkt mij eerder aannemelijk dat de meesten er, net als Karel van het Reve, altijd ontzettend tegenop hebben gezien om te worden doodgeschoten. Over deze houding werd ook vroeger al geklaagd. Van Frederik de Grote is bekend dat hij zijn garde, toen die aarzelde in de slag bij Kolin, toesnauwde: „Hunde, wollt ihr ewig leben?"

Het gaat dan ook in feite om iets anders, niet om de bereidheid van soldaten om te sneuvelen, maar om de bereidheid van regeringen op grote schaal soldatenlevens op te offeren. Die bereidheid is pas ontstaan na de Franse Revolutie en de daarmee gepaard gaande invoering van de dienstplicht. Door de dienstplicht ontstonden de moderne massalegers. Paradoxaal genoeg waren het juist die medeburgers met wier levens de generaals zo zorgeloos plachten om te gaan. De Eerste Wereldoorlog is hiervan het beruchtste voorbeeld.

Vroeger ging het anders. Toen beschikten de regeringen uitsluitend over huurlegers. Oorlog voeren was een kwestie van geld. De bekende leuze: „Geen geld, geen Zwitsers" herinnert nog hieraan. Soldaten waren een schaars goed waarmee zuinig moest worden omgesprongen. Nu is dat ook weer het geval en wordt er dus ook weer zuiniger met hun levens omgegaan. Dit lijkt mij eerder een positieve dan een negatieve ontwikkeling.

17.6.99

Voor de grensovergang Morinë staan vluchtelingen in een file van 18 kilometer te wachten om naar Kosovo terug te keren. (Foto NRC Handelsblad, Maurice Boyer)

Een dag te vroeg naar huis terug

SRBICA, 17 JUNI. Terwijl Servische troepen zich terugtrekken uit Kosovo, gaat het moorden door. Dinsdagochtend nog executeerden Servische soldaten Kadri Koliqi voor de ogen van zijn dertienjarige dochter Adile. Kadri Koliqi had met het Kosovaars Bevrijdingsleger een jaar lang gevochten voor onafhankelijkheid. Om het geweld te ontvluchten hadden Koliqi en zijn vijf kinderen zich vanaf 20 maart schuilgehouden in het Berisha gebergte.

Dinsdag maakte Koliqi de fout samen met zijn kinderen de schuilplaats te verlaten om terug te keren naar hun huis in het dorpje Obrinje. Hij verkeerde in de veronderstelling dat de aanwezigheid van NAVO-troepen een garantie vormde voor een veilige terugtocht. Met een geweer om zijn schouder en een pistool in zijn holster gingen Koliqi en zijn familie op pad.

Toen ze een schijnbaar leegstaand huis passeerden werd de groep in het Servisch aangesproken door militairen. Verstijfd van angst, bleef de familie staan. Een kort intens gesprek tussen Koliqi en de soldaten volgde, waarop Adile's vader werd ontwapend. Adile kon niet verstaan wat haar vader besprak. Ze heeft nooit les gehad in de Servische taal omdat Kosovaarse Abanezen uit protest tegen de Servische onderdrukking zich in 1989 hebben teruggetrokken uit het openbaar onderwijs.

„Mijn vader probeerde weg te komen omdat hij wist dat ze hem zouden gaan neerschieten", zei Adile. Te laat. Hij werd beschoten, vanaf het balkon en vanaf de rand van de weg.

Later, toen de tranen langs haar wangen stroomden, vertelde Adile dat haar vaders bloed langs de weg naar beneden liep. De laatste woorden van Kadri Koliqi waren in het Servisch. Adile weet niet wat

Amerikanen ontwapenen UÇK

Russen en NAVO dicht bij akkoord

PRIŠTINA, 17 JUNI. Russische en Amerikaanse onderhandelaars zouden „in principe de meeste zaken vreedzaam hebben opgelost", zo zei de Russische president Jeltsin vanochtend in Moskou. Russen en Amerikanen praten in Helsinki over de Russische rol in Kosovo. Jeltsin eist nog steeds een aparte Russische sector.

De NAVO staat op een verenigde commandostructuur en gunt de Russen geen eigen sector, maar hooguit een „zone van verantwoordelijkheid". Volgens Vladimir Poetin, secretaris van Jeltsins veiligheidsraad, eisen de Russen „een zekere mate van onafhankelijkheid". Morgen komen in Brussel de NAVO-ministers bijeen om op de hoogte te worden gebracht van de vorderingen in Helsinki.

De Russische VN-ambassadeur Sergej Lavrov verweet gisteren de vredesmacht KFOR dat er geen ernst wordt gemaakt met de demilitarisering van het Kosovo Bevrijdingsleger UÇK. Generaal Michael Jackson, KFOR-bevelhebber, verzekerde een Servisch gehoor in het stadje Kosovo Polje gisteren dat hij binnen twee à drie dagen tot een akkoord komt met het UÇK.

Bij het plaatsje Zegra kwam het gisteren bijna tot een confrontatie tussen Amerikaanse mariniers en tweehonderd UÇK-strijders. Een dag eerder hadden zij geweigerd hun wapens in te leveren bij Franse troepen. Toen de UÇK-eenheid zijn opmars richting de stad Gniljane hervatte, stuitte ze op de mariniers. Die stonden toe dat UÇK'ers met hun wapens door het dorp Zegra marcheerden, maar zonder kogels in hun magazijnen. Even buiten het dorp werd de eenheid gedwongen de wapens in te leveren. Hun commandant werd met vijf medestrijders in de boeien geslagen. In Washington verklaarde een woordvoerder van het Pentagon dat KFOR inmiddels meldingen heeft gekregen over 90 massagraven. Gisteren werd een nieuw graf gevonden bij het dorp Bruznik met 60 lijken. In Berisht, even ten noorden van Priština, werd een ondiep graf gevonden met 60 lichamen. Rond de grafkuil lagen vuilniszakken met lijken. Britse troepen verzegelden gisteren het hoofdkwartier van de politie in Priština nadat ze daar een martelkamer aantroffen. Morgen vertrekken forensische experts van het Joegoslavië-tribunaal naar Kosovo. De terugtrekking van Joegoslavische troepen uit Kosovo verloopt nog steeds volgens plan, al hebben sommige eenheden door logistieke problemen een etmaal extra de tijd gekregen. Volgens een KFOR-woordvoerder hebben inmiddels 26.000 van de 40.000 Servische leger- en politietroepen de provincie verlaten.

De terugkeer van vluchtelingen uit Macedonië en Albanië lijkt niet te stuiten. Volgens de VN-vluchtelingenorganisatie zijn inmiddels 3.000 vluchtelingen uit Macedonië en 18.000 uit Albanië teruggekeerd naar Kosovo. Negentien vluchtelingen zijn gewond geraakt door landmijnen. Ook twee Italiaanse soldaten stapten op een landmijn. Ten noorden van Prizren werden een Britse journalist en zijn Albanese tolk neergeschoten. (AFP, AP, Reuters)

• ACHTERGROND: pagina 5
• DOSSIER: www.nrc.nl

Het UCK dreigde ook de Russische troepen in Pristina als de vijand te beschouwen, als die zich niet snel uit de voeten maken. Het dreigement komt op een moment dat de Russische en Amerikaanse ministers van defensie, Igor Sergejev en William Cohen, besprekingen voeren over de Russische rol in Kosovo. De Russen, die zich eind vorige week op eigen houtje in Pristina vestigden, eisen nog altijd een eigen sector. Sergejev zei tegen het weekeinde een compromis te verwachten.

Amerikaanse Kfor-troepen hebben in het zuiden van Kosovo, bij Urosevac, twee mannen aangehouden die van oorlogsmisdaden worden verdacht. Het is voor het eerst dat vermeende plegers van moorden in Kosovo worden aangehouden. Ook gisteren werden massagraven ontdekt.

MEER NIEUWS OP PAGINA 5

Op een vuilnisbelt in de Kosovaarse stad Prizren zoeken achtergelaten en zwaar vervuilde paarden naar etensresten. (Foto NRC Handelsblad, Maurice Boyer)

Geen honger, wel te weinig sigaretten

Twee vluchtelingen, 209518 en 209519, keren terug naar hun ouderlijk huis in Kosovo na een verblijf in een vluchtelingenkamp in Macedonië.

Door onze redacteur
CEES BANNING

UROSEVAC, 17 JUNI. „Djalim, djalim." Na tweeëneenhalve maand kan Mevlide Hamiti haar achttienjarige zoon Arben weer in haar armen sluiten. Ook zijn vader Rexhep roept „mijn jongen, mijn jongen" en omhelst zijn zoon innig.

Met zijn vriend Blerim Seleimi keerde Arben gisteren terug in zijn ouderlijk huis in de plaats Urosevac; een plaats in het zuiden van Kosovo op ongeveer dertig kilometer van de grens met Macedonië. Toen de NAVO-bombardementen begonnen, zijn de twee jongens gevlucht naar Macedonië; toen ze hoorden van de vrede hebben ze direct het vluchtelingenkamp Cegrane verlaten. In de woonkamer op de bank met een rood geverfde schapenvacht wisselen ouders en zoon gretig ervaringen uit.

„Papa, papa, hoe was het?"

„Nee, jij eerst."

„Nee, jij."

Als kluizenaars hebben Rexhep en zijn vrouw de weken voor het vredesakkoord geleefd. Wie de straten van Urosevac opging, was zijn leven niet zeker. De enkele keer dat de donkerblonde Mevlide boodschappen deed, werd ze lastig gevallen door Servische politieagenten.

Mevlide en Rexhep sliepen in een kleine schuilkelder onder het huis; via een luik lieten ze zich in de bedompte ruimte zakken waar net genoeg ruimte is voor twee mensen. Toen de NAVO-militairen de stad hadden bevrijd, kwamen de mensen uit hun schuilkelders tevoorschijn. Mevlide: „Ik wist niet dat er nog zoveel mensen leefden in de stad. Op het plein in het centrum werd het een groot feest."

De Hamiti's leven aan de rand van de stad en via zigeuners konden ze verse groente en melk kopen. Rexheps broer is bakker en meel was er in overvloed. „Honger hebben we niet geleden. Alleen aan sigaretten had ik een groot gebrek", zegt Rexhep. „Een pakje Boss deed op de zwarte markt vijf mark [de normale prijs is ongeveer een mark, red]. Maar bij de ontberingen van de oorlog wilde ik mij het roken niet ontzeggen. Ons spaargeld is bijna op."

Rexhep is bouwvakker geweest in Duitsland en Zwitserland en van het geld heeft hij een bescheiden huis in Urosevac gebouwd. Het huis met een kleine rozentuin was volgens hem de reden waarom hij en zijn vrouw hun drie zoons Arben (18), Skender (24) en Namon (16) niet hebben gevolgd naar Macedonië. „Ik wilde mijn bezit zo lang mogelijk verdedigen, hoewel ik ook wel weet dat ik niets begin wanneer ze een granaat naar binnen gooien of het huis in brand steken", vertelt Rexhep. „En onze zoon Avni vecht bij het UÇK. Weggaan betekende ook hem in de steek laten. Nu kwam hij af en toe eten", vult Mevlide aan.

De andere drie zoons sloten zich niet aan bij het UCK. Om de pesterijen en bedreigingen van de Serviërs te ontvluchten zijn ze naar het buurland Macedonië gegaan. Skender, zijn vrouw en twee kinderen en zijn jongste broer Namon zitten nog steeds in het vluchtelingenkamp Urosevac op ongeveer twintig kilometer van de Albanese grens. „Wij hebben de hele weg gelopen", zegt Arben. [• *Vervolg* KOSOVO: pagina 5]

Oppositie groeit

Kerk Servië eist aftreden Milošević

BELGRADO, 16 JUNI. De Servische orthodoxe kerk eist dat president Milošević aftreedt. In het belang van het Servische volk en hun eigen zielenheil moet de huidige politieke top terugtreden, zo liet de kerk gisteren weten.

„Ieder redelijk mens beseft dat de vele interne problemen en het internationale isolement van ons land niet door de huidige regering kunnen worden opgelost", schrijft de kerk in een communiqué.

De orthodoxe kerk heeft grote invloed op het Servische volk. Hoewel de kerk in het begin van de jaren negentig de Groot-Servische aanspraken in Kroatië en Bosnië steunde, is de verhouding met Milošević, die wordt gezien als een atheïstische communist, altijd gespannen geweest. Begin 1997 steunde de kerk de massabetogingen tegen Milošević; patriarch Pavle doorbrak aan het hoofd van de betoging het kordon van de oproerpolitie.

De Joegoslavische president Milošević zelf werkt momenteel hard aan zijn politiek overleven. President Milutinović van de deelstaat Servië verbood de extreemnationalistische Radicale Partij gisteren per decreet uit de regering te stappen. De Radicalen van vicepresident Šešelj verwerpen het vredesakkoord met de NAVO en verlieten gisteren de regering. Ze hebben 82 van de 250 zetels in het Servische parlement.

Sommige politieke analisten voorspellen dat Šešelj het decreet zal gehoorzamen nu hij zijn gezicht heeft gered. Hij heeft immers zijn dreigement waargemaakt dat hij de regering zou verlaten zodra de „bezetting" van Kosovo door de NAVO een feit zou zijn. Anderen vermoeden dat de meer gematigde politicus Draskovic bereid is Šešeljs plaats in de regering in te nemen. De oppositiepartijen eisen algemene verkiezingen, en Šešelj zei gisteren dat dit de beste optie was.

Milošević vertoonde zich gisteren opnieuw in het openbaar. Omgeven door kopstukken van de Socialistische Partij bezocht hij het mijnstadje Aleksinac, waar in april zeventien burgers omkwamen bij een NAVO-bombardement. Milošević beloofde een voorspoedige wederopbouw, integratie in Europa en warme banden met „de progressieve en democratische landen in de wereld".

Eerder was Milošević aanwezig bij een militaire ceremonie in Belgrado, waar 3.000 officieren werden gedecoreerd voor hun „heroïsche verdediging" van het land. Een groot deel van de legerleiding kreeg een promotie.

Opperbevelhebber Ojdanić, vorige maand als oorlogsmisdadiger gedagvaard door het Joegoslavië-tribunaal, kreeg een vierde ster. Hij rekende voor dat zijn troepen 61 NAVO-toestellen, 31 robotvliegtuigen, 238 kruisraketten en zeven helikopters hebben neergehaald. Het leger, aldus Ojdanić, moet nu de verwoeste kazernes en hoofdkwartieren herstellen en „nieuwe, moderne wapens kopen die agressors kunnen raken waar ze zich bevinden". (AFP, AP, Reuters)

Albanese intocht kruist Servische exodus

Van zuid naar noord en van noord naar zuid. Bij de grenspost Blace passeren 'oude' en 'nieuwe' vluchtelingen elkaar. 'Eens komt de dag dat de Albanezen wraak nemen; op die dag wil ik weg zijn.'

Door onze redacteur
CEES BANNING

BLACE, 16 JUNI. Het is nu al één van de beroemdste grensposten van de twintigste eeuw: Blace op de grens van Kosovo en Macedonië. Duizenden etnische Albanezen passeerden afgelopen maanden deze grens op de vlucht voor het oorlogsgeweld in Kosovo. Na de ondertekening van het vredesakkoord is het ook één van de meest bizarre grensposten geworden: 'oude' en 'nieuwe' vluchtelingen komen elkaar hier tegen. Van zuid naar noord trekken Albanezen vanuit de kampen weer terug naar hun huizen in Kosovo; van noord naar zuid vluchten Serviërs naar Macedonië – een vangrail houdt ze gescheiden.

„Het oorlogsgeweld van de NAVO verdreef de Albanezen; de zogenaamde vredeshandtekening van de NAVO verdrijft ons", zegt Victor Petriski. Hij heeft zijn blauwe BMW voor de douanepost geparkeerd. Terwijl zijn vrouw op de achterbank met de twee kinderen speelt, vervult Petriski de formaliteiten. Hij was leraar in Priština en vreest de wraak van de Albanezen. „Ik bemoei mij niet met de politiek en aan mijn handen kleeft geen bloed. Maar ik ben een Servië, en eens komt de dag dat de etnisch Albanezen wraak zullen nemen." Hij heeft zijn huisraad opgeslagen bij een vriend. „Dat haal ik over een paar weken wel op." Het gezin Petriski wil zich gaan vestigen in de Macedonische hoofdstad Skopje. „Mijn vrouw heeft daar een zus wonen. In Macedonië beginnen we een nieuw leven", zegt hij gedecideerd.

Volgens Goran Rosan (coördinator bij de UNHCR, de vluchtelingenorganisatie van de VN) is het gezin Petriski één van de weinige Serviërs die Kosovo in zuidelijke richting ontvluchten. „De meeste vluchten naar het noorden naar Servië. Hier bij Blace hebben we vandaag bijvoorbeeld maar 21 geregistreerd. En dit aantal steekt ook mager af bij de Albanezen die weer terug gaan", zegt de Zweed zichtbaar vermoeid. Zijn vingers bladeren door een stapel papier. „Hier", zegt hij terwijl hij het laatste formulier te pakken heeft. „2947 gevluchte ethnisch Albanezen zijn vandaag de grens gepasseerd op weg naar hun huis."

Vijf van de 2947 zijn de leden het gezin Reshit. In een druilerige regen passeren ze lopend de grens op weg naar hun woonplaats de Kosovaarse hoofdstad Priština. „We kunnen gewoon niet meer wachten", legt vader Fadil uit. „We werden gek in Stenkovec (een vluchtelingenkamp boven Skopje, red.) Wij volgen de hoofdwegen naar huis; die zijn veilig."

In de kampen wordt een dringend beroep gedaan op de vluchtelingen om de terugreis nog even uit te stellen. Volgens de NAVO is Kosovo bezaaid met landmijnen en boobytraps en hebben de Servische soldaten en paramilitaire eenheden voordat ze zich terugtrokken waterbronnen vergiftigd. „Pas wanneer de NAVO het groene licht geeft, kunnen de mensen veilig terug", zegt Rosan. „Maar als ze willens en wetens toch terug willen dan kunnen wij ze hier bij de grens niet tegenhouden." Omdat de meeste Albanezen geen reisdocumenten meer hebben, de Serviërs namen die af, worden ze geregistreerd en maken UNHCR-medewerkers polaroid-foto's. „Zo houden we een beetje de vinger aan de pols", legt Rosan uit.

Volgens de UNHCR-coördinator is er binnen een paar dagen tijd een intensieve handel ontstaat tussen Macedonië en Kosovo. Rosan: „Volgeladen auto's bevoorraden het leeggeplunderde Kosovo." Terwijl hij zijn mobiele telefoon beantwoordt, passeren drie mannen met bruin verbrande gezichten. In hun handen hebben ze witte plastic tassen gevuld met suiker, olie, zeep, en sloffen Bond en Boss. De broers Muhamet en Kemajl Demiri en hun vriend Gani Misini komen uit plaatsje Gatnje even over de grens. Ze zijn vandaag naar Skopje geweest om inkopen te doen. „Dit kunnen we bij ons in de buurt niet meer krijgen", zegt Misini terwijl hij zes witte plastic zakken omhoog tilt. „Op een afgelegen boerderij buiten ons dorp hebben we gewacht op het einde van de oorlog. Eén keer zijn we lastig gevallen door een Servische patrouille, maar die bleek verdwaald." De broers Demiri kunnen een minachtend lachje niet onderdrukken. „Wij hebben ze de weg naar Kacanik gewezen en ze lieten ons met rust", zegt Muhamet. „Sinds die dag waren we bang dat ze weer terug zouden komen. Die angst is nu voorbij; ons gebied is Serviërvrij."

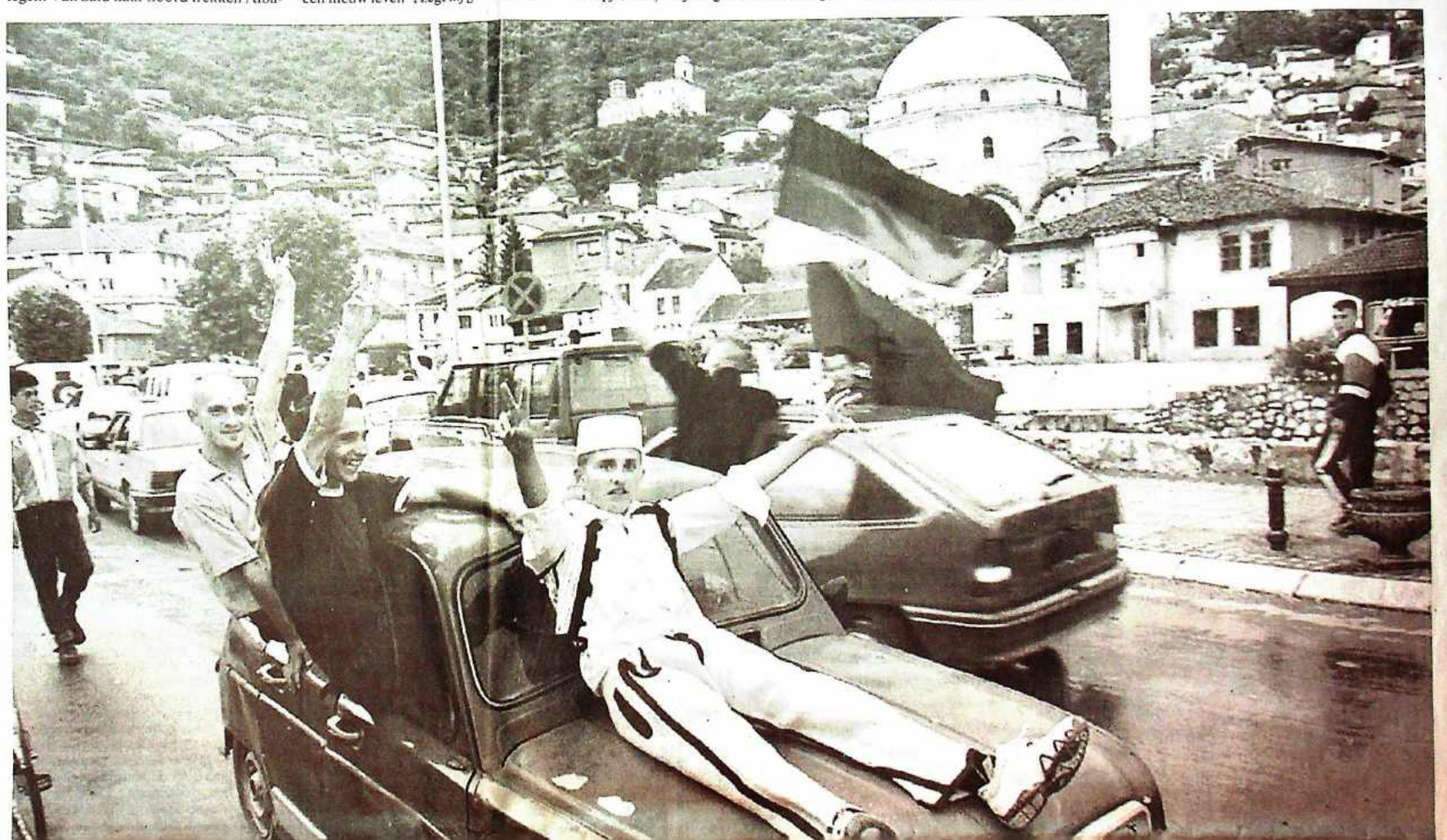

Serviërs: NAVO beschikt niet over echte mannen

Vertrekkende Servische

Over de weg langs het terras van

Albanezen vieren feest in Prizren, waar de laatste Servische troepen zich maandag terugtrokken.(NRC Handelsblad, Maurice Boyer)

NAVO-militairen niet zoveel voorstellen. „Ze hebben geen baard, het zijn geen mannen zoals wij."

Door onze redacteur
PETRA DE KONING

PRIŠTINA, 16 JUNI. Op het terras van café Romanca in Kosovo Polje, twee kilometer van Pristina, zitten dinsdagochtend vroeg tien Servische militairen. Ze drinken wodka. Dit is hun laatste dag in Kosovo, voor het terras staan hun tanks en trucks opgesteld voor vertrek naar Servië. Volgens de overeenkomst tussen de NAVO en Belgrado moeten de militairen, para-militairen en politie-eenheden vanavond uit de omgeving van Priština weg zijn. Maar sergeant Nebojsa Cvetic (32) wil niet praten over weggaan. Hij zegt: „Ik sta klaar om te schieten als ik daartoe opdracht krijg."

Maar Cvetic weet ook dat hij die opdracht niet zal krijgen. „Als de politiek zich er niet mee had bemoeid", zegt hij, „waren er onder de NAVO-soldaten heel veel doden gevallen. " De sergeant heeft die militairen de afgelopen dagen eens goed bekeken en nu weet hij het zeker: op de grond had het Servische leger de NAVO vernederd. „Ze hebben geen baard, het zijn geen mannen zoals wij." Een soldaat die door de anderen Bucko, de dikke, wordt genoemd, schreeuwt ertussendoor: „De Fransen. Dat zijn de grootste homoseksuelen die er bestaan."

Cvetic is eigenaar van een hondenpension in Zrenjanim, in de Vojvodina. Drie maanden geleden meldde hij zich als vrijwilliger voor Kosovo. „Omdat ik Serviër ben, omdat ik orthodox ben." Hij heeft tot nu toe steeds op de partij van Milošević gestemd. Hij is teleurgesteld, de sergeant had met plezier nog minstens tien jaar gevochten tegen de Albanezen en de Navo. Milošević had niet moeten toegeven. „Hij is onder druk gezet door de Russen."

militairen en para-militairen voorbij, in kilometerslange colonnes, op weg naar het noorden. Op hun tanks hebben ze posters geplakt van blote vrouwen, er hangen BH's aan de zijkanten van hun voertuigen, en spandoeken waarop staat: 'Wij komen terug. Kosovo is Servië.'

Een paramilitair met zwartgemaakt gezicht en een rode band om zijn hoofd houdt een plis in zijn handen, het hoofddeksel dat vooral door oudere Albanese mannen wordt gedragen, en een bijl. Anderen zwaaien met messen. Ze komen uit de stad Pec, in het westen van Kosovo, en uit de omgeving van Kosovo Polje, een dorp waar nu alleen nog maar Serviërs wonen. Die staan langs de weg te juichen naar de militairen, voor het terras van café Romanca gooien twee meisjes met blondgeverfd haar bloemen naar de soldaten. Ze staan naast een lege, Servische truck die naar lijken ruikt.

Eén van de militairen op het terras zegt in het Duits – hij woonde in Oostenrijk en zegt dat hij 'Johnny' heet - dat hij graag meer zou vertellen over de afgelopen drie maanden in Kosovo. Maar niet met zijn collega's in de buurt. „Als dit langer had geduurd, had ik het niet volgehouden." Drie maanden lang hield zijn eenheid zich schuil in de bossen, er was nauwelijks water, en maar één keer per dag eten.

Bij het station van Kosovo Polje, het grootste station in de buurt van de hoofdstad Priština, staan Servische mannen en vrouwen. Servische vluchtelingen uit de Krajina, gebied dat nu bij Kroatië hoort. Ze wonen in een broodfabriek bij het station. Van dit station werden kort na het begin van de Navo-bombardementen op Joegoslavië duizenden Albanese vluchtelingen in volgepakte treinen naar Macedonië gedeporteerd. De Servische vluchtelingen uit de Krajina kwamen, vertellen ze, begin jaren negentig lopend naar Servië. Een oude vrouw zegt: „De Albanezen konden keurig met de trein het land uit. Die behielden hun waardigheid."

'De andere kant van het Wad'

Door onze correspondent

LEEUWARDEN, 16 JUNI. Ieder Nederlander kent het heuvelrijk Limburg, maar wie weet waar het oudste cultuurlandschap van noordwest-Europa ligt? Wie wee dat het Groninger terpdorp Ezinge onder is dan Rome? Te weinig mensen, vindt de Waddenvereniging. Die is daarom gisteren een landelijke publiekscampagne begonnen die het ruime en weidse kustlandschap van Noord-Nederland met zijn terpen, wierden, dijken en boerderijen bekender moet maken.

Onder de slagzin 'De andere kant van het Wad' worden 10.000 brochures verspreid onder gemeentelijke stuurders en 200.000 gratis 'cultcards' die het Waddenkustland schap onder de aandacht van een breed publiek moet brengen. Oud-

de herstructurering van het pensi

[• *Vervolg* van pagina 1] Het doel van deze eerste 'morele interventie' door de NAVO is in elk geval nooit goed doordacht, zegt Bellamy. Was het om de Kosovaren helpen, de officiële doelstelling? Of was het een halfhartige poging om president Milošević te onttronen? Dat Milošević uiteindelijk inbond en de NAVO in Kosovo toeliet, is achteraf „een mirakel", zegt Bellamy, „meer een kwestie van geluk dan wijsheid".

Militair en politiek heeft het Westen geklungeld. Bellamy noemt het „bespottelijk" om een grondoffensief uit te sluiten, zoals de alliantie aanvankelijk deed na het begin van de bombardementen. „De luchtcampagne leek precies op het begin van de Golfoorlog: als een opmaat naar de inzet van grondtroepen. Dat ontging de Joegoslaven niet, maar Westerse politici maakten die dreiging ongeloofwaardig door grondtroepen uit te sluiten."

De Britse premier Blair heeft het voortouw genomen om alsnog met een invasie te dreigen. Waarom hij?

„Blair is de machtigste politicus van het Westelijk halfrond. Hij heeft geen last van een parlement dat zijn bewegingsvrijheid beperkt zoals de Amerikaanse president Bill Clinton, en hij hoeft geen rekening te houden met coalitiepartners, zoals de Europese premiers. Daarom kan hij doen wat hij wil; hij is een gekozen autocraat."

Waarom heeft hij dan niet van meet af aan voor grondtroepen gepleit?

„Hij kreeg het advies dat het Britse publiek geen grote aantallen slachtoffers onder Britse soldaten zou verdragen. Maar ik ken geen generaal die hem heeft verteld dat hij alleen met bombardementen zijn doel zou kunnen bereiken."

De VS aarzelden het langst over grondtroepen en hebben nu een relatief klein aantal soldaten in Kosovo, in een relatief rustig deel.

„De VS speelden de hoofdrol tijdens de luchtoperatie, maar hebben onder binnenlandse politieke druk in KFOR de *backseat* ingenomen. Dat suggereert dat de Europese Unie meer verantwoordelijkheid neemt voor zijn eigen defensie en de kans daarop is ook reëel. Juist daarom heeft Blair de leiding genomen in de grondoperatie."

Is de NAVO-operatie in Kosovo nu oorlog of vredeshandhaving?

„*Peacekeeping* is politietoezicht op een overeengekomen bestand, desnoods in een zeer explosieve situatie. *Peace enforcement* is het opleggen van vrede in een oorlogssituatie. Daarbij ben je zelf partij. Nog een stap verder ligt beperkte oorlogvoering.

Het luchtoffensief in Kosovo was bedoeld als het opleggen van vrede, maar was in feite beperkte oorlogvoering. KFOR zegt beide partijen onpartijdig te zullen behandelen, al kan het omslaan in peace enforcement. Zulke nuances zijn overigens vooral interessant voor academici; de partijen in Kosovo zien de NAVO gewoon in Tweede Wereldoorlog-termen: in Servische ogen is het een bezettingsleger, voor het UÇK is het een bevrijdingsmacht."

Blair en Clinton hebben gezegd dat dit een oorlog is van 'goed tegen kwaad'. Past dat bij onpartijdig peacekeeper zijn?

„Natiestaten moeten in principe hun eigen problemen oplossen,

BELLAMY

'Geklungel in Kosovo'

maar je moet een afweging m
ken. Zoals John Stuart Mill [ee
Britse negentiende-eeuwse fil
soof] schreef: het principe va
non-interventie geldt niet
weerzinwekkende schending v
de menselijke waardigheid, zoa
slavernij of massamoord. Daar
Kosovo een voorbeeld van.

KFOR heeft gezegd als vrede
macht nu tegen beide partij
even streng te zullen zijn. Daar
subtiliteit voor nodig, zowel ge
telijk als praktisch. Enerzijds k
je niet de partijen alleen in g
guys en *bad guys* indelen, and
zijds moet KFOR wel de jacht
oorlogsmisdadigers leiden."

***U heeft de Westerse pogingen o
Bosnië na Dayton de vrede te
stendigen rampzalig genoemd.
zal het in Kosovo gaan?***

„Het is nog te vroeg om
iets over te zeggen. Eerst mo
de militairen het terrein veilig
ken, dan moet de humanit
hulp op gang komen en daa
komt de fase van het *peace
ding*. Het belangrijkste doel d
van is de mensen iets te gever
ze niet willen kwijtraken. En
een probleem zolang Kosovo
is van Joegoslavië, want
KFOR zou vertrekken kee
oude situatie terug.

We hebben ons verplich
Kosovaren voorlopig te bes
men. Het alternatief is ze bev
nen, wat neerkomt op het
nen van autonomie, en dat vi
we nou net onacceptabel, he
we gezegd. Dat is het grote
bleem en tot het Westen dat
zichzelf heeft opgelost is K
gedoemd een NAVO-prot
raat te blijven."

***Volgens u speelt de persoonlij
van de commandant van een v
macht een grote rol. Waaron***

„Hij moet met de plaat
partijen onderhandelen e
verschillende nationale een
onder zijn bevel. En hij i
voortdurend op televisie.

***Wat voor persoon is de
commandant, de Britse g
Jackson?***

Hij is hard, slim, prakti
spreekt Russisch. Ik denk
de goeie man op deze ple
hoop alleen dat de polit
met rust laten om zijn
doen. Rupert Smith, ex-V
mandant in Bosnië, schu
publiciteit. diens voorgar
chael Rose, ook een Brit,
de media het hof. Ik vern
Mike Jackson het midde
tussen die twee."

Dertig procent ambtenaren moet afvloeien

Antillen bezuinigen

WILLEMSTAD, 16 JUNI. De coalitiepartners in het Antilliaanse kabinet van premier Suzy Römer zijn het gisteren, na twee dagen vergaderen op Bonaire, eens geworden over een groot aantal maatregelen ter besparing van de economische malaise op de vijf Caraïbische eilanden.

Van de Antilliaanse ambtenaren zal 30 procent moeten afvloeien, de omzetbelasting moet per 1 augustus op alle diensten en producten van twee naar drie procent worden verhoogd en de overheid bijdrage aan de ambtenarenpensioenen wordt verlaagd.

Uitgangspunt bij de besprekingen zijn de aanbevelingen van de Commissie Nationaal Financieel-Economisch Herstelplan, dat al geruime tijd onderdag aan de Antilliaanse regering is aangeboden. Bij het ambtenarenapparaat, de belangrijkste zuinigheid op overheidsuitgaven en de herstructurering van het pensioenstelsel van ambtenaren, stelt de uit drie wijze mannen bestaande Commissie Nationaal Financieel-Economisch Herstelplan voor de omzetbelasting van twee naar vijf procent te verhogen.

Maar de coalitiepartners zijn aan het slot van hun overleg op Bonaire niet unaniem overeengekomen de omzetbelastingen van twee naar vijf procent te verhogen. Dit ondanks dat de commissie in haar rapport uitdrukkelijk stelt dat het haar tenslotte van wijze mannen van Nederlands Sint Maarten aan de Franse kant hun inkopen gaan doen.

Premier Römer benadrukte gisteravond opnieuw dat haar kabinet vastberaden is om het herstelplan uit te voeren. „Het is de bedoeling dat we – zoals ook door de commissie van wijze mannen wordt voorgesteld – per 1 augustus met de uitvoering van de bezuinigingsmaatregelen beginnen, zij het met enkele accentverschuivingen", aldus de minister-president.

Bestuur en medewerkers van de Faculteit der Letteren van de Rijksuniversiteit Groningen hebben met verslagenheid kennis genomen van het onverwacht overlijden van

mw. drs E. M. D. RUNIA

Liz Runia was een gewaardeerd collega en docent. Wij treuren om dit verlies en wensen haar vriend en familie veel sterkte toe.

H. L. M. Hermans, decaan

In rust is overleden mijn lieve zwager, onze lieve oom en onze goede vriend

ADRIAAN JOB VAN DORSSER

17 januari 1911 's-Gravenhage 14 juni 1999

Laan van Meerdervoort 52

Velp: G. A. van Dorsser-Kluft

Utrecht: Tanja Schravèn-van Dorsser
Theo Schravèn
en kinderen

Valdosta, U.S.A.: Bonita van Dorsser
kinderen en kleinkinderen

Harderwijk: J. Th. Salomons
G. van der Sluijs-Veer

Apeldoorn: Olaf Salomons
Reini Salomons-den Besten
en kinderen

Zoetermeer: Inez Meerman-Salomons
Jaap Meerman
en kinderen

De overledene is thuis opgebaard.

Fiessenbergerweg
8191 LH Wapenveld

14 juni 1999

Heden is overleden, onze lieve vriend, onze

NICOLAAS DER ZWAAL

79-jarige leeftijd mijn
der en opa

Buma-Pols

Jan en Greet
der Zwaal
eter
ar
ther
hato

E en Rimy van der Zwaal
loris-Jan
lariëke
leerd
lessica

Den Haag: Wuter van der Zwaal en
Pia van Tol
ex

Voorburg: Mirjolein van der Zwaal

Heemstede: Os van der Zwaal
Fredrike Simons

Firm
Liselotte
Pauline
Isaac

14 juni 1999

de Verdieping
PODIUM

Ontwikkelingsgeld niet aan Kosovo geven

16-6-99

Het is al niet logisch dat de bestrijding van de uitstoot van kooldioxide en de samenwerking met Indonesië ten laste van ontwikkelingssamenwerking komen. Maar nu dreigt de wederopbouw van de Balkan eveneens vanuit deze begroting betaald te moeten worden.

Armoedebestrijding

Sylvia Borren

De wederopbouw van de Balkan wordt een project van de lange lem. De problemen in Bosnië en Kovo zijn illustratief voor diep wederjds wantrouwen en etnische vijangheid, zoals we die op de hele Balan terugzien: Albanië, Macedonië, ulgarije, Roemenië.

Deze landen zijn direct of indirect ard getroffen door de Kosovo-crisis. Iun problemen worden nog versterkt oor een enorme armoede. Solidariteit net de mensen in de regio is hard nodig om problemen op de Balkan in le toekomst te voorkomen.

De Europese Unie is zich terdege bewust van het belang van stabiliteit op de Balkan. De schatting van de komende voorzitter van de Europese Commissie, Romano Prodi, dat met de wederopbouw 31,5 miljard dollar gemoeid zal zijn, is nog aan de voorzichtige kant.

'Kosovo' vraagt om een enorme gezamenlijke inspanning, met sterke economische impulsen, maar ook om steun voor maatschappij-opbouw en voor democratiseringsprocessen, die recht doen aan de etnische en religieuze verscheidenheid.

De Nederlandse regering is zich al achter de oren aan het krabben hoe deze financiële ondersteuning geboden kan worden. Bezuinigingen op defensie moeten voorlopig weer opgeschort om de militaire inzet in Kforverband mogelijk te maken.

Bij de behandeling van de Voorjaarsnota, volgende week in de Tweede Kamer, zal nogmaals naar bestaande potjes worden gekeken, met name naar die van de begroting van Buitenlandse Zaken en van Ontwikkelingssamenwerking.

Onder Paars II werd al herhaaldelijk een 'oplossing' gevonden bij Ontwikkelingssamenwerking. Andere ministeries dienen daar ook de laatste maanden in rap tempo rekeningen in. Onder Paars I werd door Justitie 120 miljoen gulden voor de opvang van asielzoekers in Nederland bij Ontwikkelingssamenwerking in rekening gebracht. Door Paars II werd dat bedrag verdubbeld en bij de voorjaarsnota doet Zalm daar nog eens 100 miljoen gulden bovenop.

Dit mag van de Oeso allemaal 'ontwikkelingssamenwerking' heten, zo verzekert het kabinet. Ging het eerder om de opvang van erkende asielzoekers met een A-status, nu gaan de Oesoafspraken plots om alle asielzoekers die een beroep op de A-status hebben gedaan. Dat scheelt wel even.

Ook schuldverlichting en bevordering van Nederlandse export naar ontwikkelingslanden kunnen worden betaald door Ontwikkelingssamenwerking. Als die 0,8 procent van het bruto nationaal product uit het regeerakkoord maar gehaald wordt.

Daarnaast worden oude afspraken van Economische Zaken over samenwerking met Indonesië bij de Voorjaarsnota onder deze norm gebracht, terwijl het regeerakkoord nog uitdrukkelijk spreekt van 0,8 procent en meer.

Op één punt maakte Nederland het echt te bont.

Het kabinet probeerde twee vliegen in één klap te slaan door ontwikkelingslanden te ondersteunen bij het tegengaan van de uitstoot van CO_2 met ontwikkelingsgelden, waarmee makkelijk de 0,8 procent-norm kon worden gehaald en Milieu (het ministerie van Vrom) tegelijk minder geld hoefde uit te geven voor het terugdringen van de CO_2-uitstoot in eigen land.

Daar stak de Europese Unie een stokje voor. Eerder was afgesproken dat dit gaatje niet met ontwikkelingsgelden mocht worden gedicht.

Premier Kok zal in Europees verband met creatievere oplossingen moeten komen om de komende wederopbouw op de Balkan mogelijk te maken.

Misschien kunnen de ervaringen met een extra belastingheffing in Duitsland voor de wederopbouw van de voormalige DDR eens op hun langetermijneffect worden beoordeeld? Of de wijze waarop het extra miljard in de algemene middelen is gevonden voor de schade van de hevige regenval september en oktober vorig jaar?

Bij Ontwikkelingssamenwerking is de rek er volledig uit.

De wederopbouw op de Balkan kan niet ten koste gaan van de directe armoedebestrijding in ontwikkelingslanden. Anders krijgen we op termijn die rekening heel simpel dubbel en dwars gepresenteerd.

Nederland dient zich dit bewust te zijn als het zich via de EU vertegenwoordigd ziet bij de top over de Balkan van de zeven grootste industrielanden (de G 7) en Rusland, aanstaande vrijdag en dit weekeinde in Keulen.

Sylvia Borren is algemeen directeur Novib

Servisc ie terugtocht op schema

UÇK: Russen zijn vijandelijke macht

PRIŠTINA, 16 JUNI. Het Kosovo Bevrijdingsleger UÇK heeft vanochtend in Priština laten weten Russische troepen in Kosovo als een vijandelijke macht te behandelen. Rusland noemt dat „een oorlogsverklaring".

Gisteren vuurden onbekenden een granaat af op de Russische troepenmacht op het vliegveld van Priština. De Russen begonnen zich daarop in te graven. De Russen delen het vliegveld momenteel met een kleine eenheid Britse troepen.

In Moskou zei minister van Buitenlandse Zaken Ivanov vandaag een spoedig compromis te verwachten over de Russische rol in Kosovo. Vladimir Putin, secretaris van Jeltsins Veiligheidsraad, erkende dat de vredesmacht KFOR een verenigde commandostructuur, of althans een „verenigde coordinatie van activiteiten" nodig heeft. Rusland zou daaraan meewerken als er een Russische officier aan de generale staf wordt toegevoegd. De Russische premier Stepasjin zei dat de Russen niet langer een eigen sector in Kosovo eisen,. maar „voldoende actieve participatie" in de vredesmacht KFOR. Volgens Amerikaanse bronnen is Washington bereid een „zone van verantwoordelijkheid" aan de Russen toe te wijzen.

Vandaag praat de Amerikaanse minister van Defensie met zijn Russische collega in Helsinki over Kosovo, de ministers van Buitenlandse Zaken voegen zich morgen bij die besprekingen. President Clinton ontmoet zondag Jeltsin.

Het UÇK neemt in heel Kosovo posities van de Serviërs over. In Prizren zei de militaire commandant 'Drini' dat zijn UÇK „voor de volle honderd procent onder controle is". De Duitsers zeggen dat zij de stad controleren. Een UÇK-woordvoerder zei gisteren dat het UÇK bereid is zware wapens in te leveren – daarover beschikt het UÇK nauwelijks – maar lichte wapens wil houden.

Volgens de NAVO ligt de terugtrekking van Joegoslavische troepen uit Kosovo op schema. Gisteren waren er wel enkele bloedige incidenten. In de stad Gniljane raakten dertien Albanezen, onder wie tien kinderen, gewond toen een Serviër vanuit een Mercedes een handgranaat in de feestende menigte wierp. In Priština werden vier Albanese jongens doodgeschoten. Servische vluchtelingen staken hun eigen huizen in de stad Kosovo Polje in brand. In het dorp Donje Ljubce staken Servische troepen Albanese huizen in brand. Volgens het Rode Kruis hebben ruim 33.000 Serviërs de provincie inmiddels verlaten. (Reuters, AFP, AP)

• SERVIËRS: pagina 5
• DOSSIER: www.nrc.nl

Soldaten van het Kosovo-bevrijdingsleger UÇK arriveren in Prizren om daar intrek te nemen in hun nieuwe hoofdkwartier. De UÇK neemt in heel Kosovo posities over van het Joegoslavische leger. Prizren is tevens de thuisbasis van de Duitse en Nederlandse soldaten van de internationale vredesmacht KFOR. De Duitsers zeggen dat ze de stad onder controle hebben. (Foto NRC Handelsblad, Maurice Boyer)

'NAVO arrogant, Rusland briljant'

De Russen hebben Milošević over de streep getrokken en moeten hiervoor worden beloond, zegt krijgskundige Bellamy.

Door onze correspondent
HANS STEKETEE

LONDEN, 16 JUNI . De Russische bezetting van het vliegveld in Priština was „een bewonderenswaardig initiatief" en maakt duidelijk dat de NAVO in Kosovo „niet buiten de Russen om kan opereren". Russische troepen moeten binnen de vredesmacht KFOR een rol krijgen in de centrale Britse sector.

Dat zegt Christopher Bellamy, een Britse specialist op het gebied van vredesoperaties. Bellamy (43) doceert internationale veiligheid aan de universiteit van Cranfield en was defensiecorrespondent van *The Independent*. In 1996 publiceerde hij *Knights in white armour*, over 'de nieuwe kunst van oorlog en vrede' na de Koude Oorlog.

„Het was extreem arrogant van de NAVO om een landkaart van Kosovo te publiceren met sectoren voor vijf NAVO-landen, zonder een zone voor de Russen en zelfs zonder er met ze over te praten", aldus Bellamy. „De Russen hebben een belangrijke rol gespeeld in het overreden van president Milošević om een internationale troepenmacht toe te laten, het was een briljante manoeuvre om ze diplomatiek aan boord te krijgen, maar nu zijn we verplicht verder met ze te werken, ook om hun nationale trots recht te doen.

„De situatie op het vliegveld toont die grotere kwestie in het klein. Men zegt dat die 200 man in het niet vallen bij de duizenden NAVO-soldaten die nu in Kosovo zijn, maar feit is dat ze de Russen niet met geweld van het vliegveld kunnen verwijderen. Het maakt dus niet uit of het er 200 zijn, twintig of één."

Volgens Bellamy is het de vraag of het Britse leger „een generatie lang" 13.000 man kan legeren in de centrale zone van KFOR, waarin ook de hoofdstad Priština ligt. „Het zou erg helpen als 3.000 Russen daar 3.000 Britten zouden vervangen."

Vorige maand heeft Rusland onder het CFE-verdrag een inspectie uitgevoerd van de NAVO-troepen in Macedonië. Bellamy gelooft dat die informatie is doorgespeeld aan de Serviërs met de boodschap dat de Westerse dreiging met een grondoffensief niet loos was. Dat dreigement en niet de bommencampagne deed voor Milošević de balans doorslaan om te gaan onderhandelen, zegt hij. „Hij moest kiezen tussen een grootschalige operatie die wel eens in Belgrado zou kunnen eindigen om een eind aan zijn regime te maken, of een internationale troepenmacht toelaten in Kosovo waarbij hij gokt dat Kosovo wordt opgedeeld. Hij koos het laatste; vanuit zijn oogpunt het minste van twee kwaden."

De Westerse interventie in Kosovo is uniek: het is de eerste ingreep in een weliswaar kleine maar robuuste staat, zegt Bellamy. „Tot nu toe greep het Westen alleen in bij zwakke of mislukte staten zoals in Noord-Irak, Bosnië en Somalië. Robuuste staten, vooral die met kernwapens, liet het maar liever met rust, zoals Rusland toen het de Tsjetsjeense opstand neersloeg. Het Verenigd Koninkrijk mocht trouwens ook de IRA bestrijden zonder dat de internationale gemeenschap tussenbeide kwam."

[• *Vervolg* BELLAMY: pagina 5]

President Milosevic deelt sterren uit

BELGRADO – De Joegoslavische president Slobodan Milosevic heeft zijn leger gisteren geprezen om de 'heldhaftige verdediging' van het vaderland tijdens de luchtaanvallen van de Navo. „Jullie moed, zucht naar vrijheid en standvastig morele besef, zo karakteristiek voor dit volk, bleken tijdens de strijd met de superieure Navo-macht. Samen met de politie en ons volk, hebben jullie je een onoverwinnelijk leger bewezen", sprak Milosevic tijdens de Dag van het Leger op de Joegoslavische televisie. Milosevic provoceerde opnieuw de internationale gemeenschap: hij promoveerde generaal Ojdanic, de chef generale staf die door het Joegoslavië-tribunaal in Den Haag is aangeklaagd wegens oorlogsmisdadi-n, tot de hoogst mogelijke rang: vier sterren.

Zoeken naar lichamen

Inwoners van het dorp Velika Krusa, in de buurt van Prizren, zoeken naar lichamen van omgekomen dorpsgenoten. Nederlandse militairen ontdekten gisteren in het dorp de plek van een massamoord. Ze vonden ongeveer twintig zwaar verminkte en verbrande lijken. Veel dorpen in het gebied zijn volledig uitgestorven en platgebrand. Albanezen reppen van talloze moordpartijen die in de regio door de Serviërs zouden zijn begaan. FOTO REUTERS

Vluchtelingen komen tevoorschijn

Ontheemden

redactie buitenland

SRBICA – Uitgehongerde Kosovo-Albanezen komen tevoorschijn uit de heuvels bij Srbica in het zuiden van Kosovo. Ze blijken niet op de hoogte van het eind van de oorlog. Canadese Navo-militairen die kort tevoren het gebied zijn binnengetrokken, vangen hen op.

Onbekend met de intocht van westerse militairen, reageerden de vrouwen, kinderen en bejaarden aanvankelijk geschrokken op de vreemde militairen. Als blijkt dat het om de Navo gaat, raakt het merendeel uitzinnig van vreugde. „Dank God Blair Cook Albright", zegt Elhami Roukiqi in het enige Engels dat hij beheerst. In het Albanees vertelt hij vervolgens hoe hij op 30 april door de Servische politie was opgepakt, samen met zo'n 185 andere mannen uit het dorp Qirez. De volgende dag, aldus Roukiqi, werden ze in vrachtwagens naar een fabriek in Glogovac gebracht, in Centraal-Kosovo, waar veruit de meesten door tientallen soldaten werden gedood.

Roukiqi vertelt dat hij door twee kogels werd getroffen, maar wist te overleven door te doen of hij dood was. Volgens hem werden liggen er zeker 100 lijken begraven in de fabriek.

Uitgehongerde Kosovo-Albanezen weten niet dat de oorlog voorbij is

Hoewel de meeste Albanezen blij reageren op de komst van de vredesmacht, is een enkeling alleen maar onverschillig. De 17-jarige Valdeta Isufi is te verbitterd om vreugde te voelen over de komst van Kfor. „Als het bericht klopt, heb ik daar niets meer aan. Ik ben alles kwijt. Mijn vader en broers zijn dood, mijn leven is over", zegt ze huilend. „Oorlog is vreselijk, voor iedereen."

Een aantal kilometer verderop marcheert een Canadese patrouille voorzichtig voort, in de richting van de frontlijn. Ze passeren de vermoeide bemanning van zeker zestien Joegoslavische tanks die zich opmaken om voorgoed te vertrekken.

Loslopend vee snuffelt door de zwart geblakerde kamers van verwoeste huizen. Rupsbanden hebben lange sporen over de wegen getrokken. Overal liggen zandzakken, waar eens Servische troepen posities innamen.

Een brug, aan twee kanten getroffen door Navo-bommen, hangt dronken in een modderige rivier. Vlakbij ligt een volkomen platgebombardeerde kazerne. De televisietoren die in de buurt stond, is verdwenen.

Er zitten diepe kraters in de zwarte aarde, waar Navo-bommen hun doel gemist hebben. Een aantal plastic namaaktanks staat er echter ongeschonden bij. Ze hebben blijkbaar niet de aandacht getrokken van de alliantie.

Taxira Smiolje, een vrouw van een jaar of dertig, hoort bij een groepje vluchtelingen dat even uitrust langs de weg. Ze heeft de laatste twee weken nauwelijks gegeten, vertelt ze. „We hoorden dat de Serviërs ons dorp verlaten hebben en we gaan terug. Hoewel we weten dat het enige wat over is de naam is."

Bajram Veliqi (51) zegt dat hij, samen met de andere mannen van zijn dorp, zes weken is vastgehouden en gedwongen werd loopgraven aan te leggen. „We werden aan elkaar vastgebonden en de hele tijd geslagen. En we werden gedwongen door mijnenvelden te lopen."

Orthodoxie eist aftreden Milosevic

BELGRADO – De Servisch-orthodoxe kerk heeft het aftreden van de Joegoslavische president Milosevic en zijn regering geëist. Het is voor het eerst dat de invloedrijke kerk zich zo expliciet uitspreekt tegen Milosevic.

„Omdat onze natie en ons land in tragische omstandigheden verkeren en we ervan overtuigd zijn dat het uiteindelijke oordeel aan onze God is en niet aan een speciaal hof in Den Haag, eisen we dat de huidige president van het land en zijn regering aftreden in het belang en tot heil van de bevolking", verklaarde de Heilige Synode, het hoogste kerkorgaan.

De Servische president Milutinovic heeft de Servische Radicale Partij van Seselj bevolen om in de regering van Milosevic te blijven zitten. Seselj stapte maandag op uit woede over de komst van Navo-troepen in Kosovo. Het is onduidelijk of hij zich aan het bevel zal houden.

ken aan de gemeenschappelijke grens. Een woordvoerder van het leger zei dat India in de Punjab een 'dreigende houding' aanneemt.

Volgens de woordvoerder heeft het Indiase leger bij de stad Sialkot troepen naar de grens gebracht. Ook zou de luchtmacht de meest naar voren geschoven bases in het gebied hebben 'geactiveerd'. Premier Sharif van Pakistan waarschuwde India voor 'avonturisme'.

Uit het Indiase gedeelte van de Punjab kwamen berichten die de Pakistaanse beschuldiging lijken te bevestigen. Het Indiase leger zou al enkele dagen bezig zijn met innemen van strategische posities langs de grens met Pakistan. In Jati Umra reden gisteren tanks

het dichtst bij de grens liggen, hebben verlaten.

De Punjab ligt ten zuiden van Kashmir. Het is een vlak, vruchtbaar en zeer dichtbevolkt gebied. Anders dan Kashmir, dat aanvankelijk geheel aan India toeviel, werd het bij het ontstaan van India en Pakistan in 1947 direct over beide landen verdeeld.

De Verenigde Staten beginnen zich steeds meer zorgen te maken dat het conflict in Zuid-Azië uit de hand loopt. President Clinton belde maandag voor de tweede keer in een week met premier Vajpayee van India. Washington meldde gisteren dat Clinton Vajpayee opriep het vredesproces, dat dit voorjaar begon, te hervatten. Volgens New Delhi prees hij India voor het terughoudende optreden tot dusverre.

UCK neemt overal posities in

Bevrijdingsleger voor Kosovo nieuwe bedreiger van broze vrede

Albanees verzet

redactie buitenland

AMSTERDAM – Het Bevrijdingsleger voor Kosovo, het UCK, neemt overal in Kosovo waar de Servische militairen zich terugtrekken, strategische posities in. De strijders zeggen niet van plan te zijn hun wapens in te leveren of hun posities op te geven.

Daarmee doemt het voorspelde schrikbeeld op dat Albanese guerrillastrijders de nieuwe bedreigers van de broze vrede worden. Het UCK is tegen beperkte autonomie en weigert samen te leven met Serviërs.

„Waar de Serviërs zijn vertrokken, zitten nu UCK-strijders", zegt de Duitse Navo-commandant Fritz van Korff in Prizren. „Het heeft geen zin dat te ontkennen." Hij zegt dat hij geen orders heeft om het UCK te ontwapenen. „Er is alleen sprake van een vage term als demilitarisatie. Dat komt erop neer dat wij alleen optreden als ze ons hinderen."

„Onze strijders zitten nog op veel plaatsen waar het UCK al actief was. Ze hebben opdracht gekregen hun posities te houden", zegt een woordvoerder van het Bevrijdingsleger voor Kosovo, Hajrush Kurtaj. Hij spreekt vanuit een net geopend officieel kantoortje van het UCK in de stad Kacanik, dat twee verdiepingen telt. Vroeger zat daar de Servische politie, nu wappert er de Albanese vlag.

De stad Kacanik ligt veertig kilometer ten zuiden van Pristina. Volgens Kurtaj is wel een deel van de UCK-strijders naar huis gestuurd, maar een ander deel wordt zeker in positie gehouden. „Ik geef u geen cijfers, maar ik kan alleen zeggen dat onze strijders hun posities niet zullen opgeven omdat hun verteld is op hun post te blijven."

Het UCK wil uitgroeien tot een regulier leger, dat het grondgebied van Kosovo verdedigt. „We zijn nu een goed georganiseerde beweging. We hebben een duidelijke militaire structuur en een tijdelijke regering, geleid door premier Hashim Thaci. UCK-commandanten stemmen hun daden nu op elkaar af en zullen alleen optreden na een bevel van de hoogste generaal, het ministerie van defensie en de premier."

Tot voor kort werd het UCK door het Westen gezien als een ongeorganiseerde bende zonder veel structuur.

Duitse militairen zijn gisteren wel opgetreden tegen UCK-strijders die probeerden gewonde Serviërs in het hoofdziekenhuis van Prizren aan te houden. Maar verder lieten de Duitsers de veelal feestende UCK in Prizren begaan. Enkele strijders begonnen zelfs het verkeer te regelen.

Volgens berichten afkomstig van Servische bronnen hebben leden van het bevrijdingsleger voor Kosovo maandag in een voorstad van Pristina verscheidene Serviërs gedood. Het Servische Mediacentrum berichtte dat in Pristina vier Serviërs door 'Albanese terroristen' waren vermoord.

Ook versterkte het UCK gisteren zijn controle over de voornaamste grensovergang met Albanië, Morini, door de post met zestig strijders te bemannen.

Het Albanese persbureau uit Kosovo publiceerde een interview met UCK-leider Hashim Thaci. Hij zegt dat het UCK de veiligheid van de Russische troepen in Kosovo niet kan garanderen. Volgens Thaci is een opdeling van Kosovo 'onaanvaardbaar' voor de voorlopige regering van Kosovo, waarvan hij zelf door het UCK tot premier is benoemd. Hij meent dat de Russische militairen, die 'zonder toestemming van de internationale gemeenschap' de provincie zijn binnengedrongen, zo snel mogelijk uit Kosovo moeten vertrekken. „Het was een Servisch-Russische provocatie", aldus Thaci.

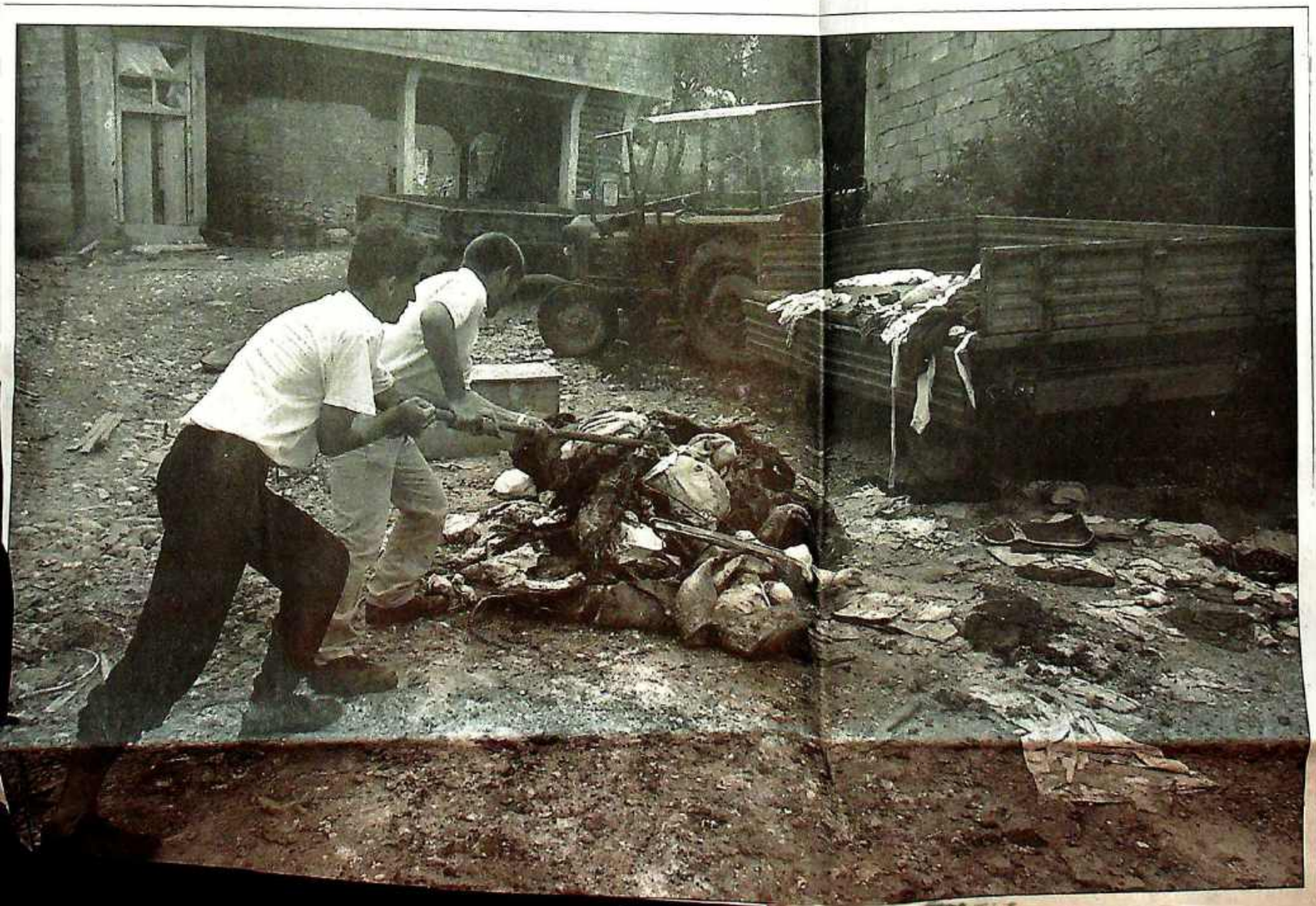

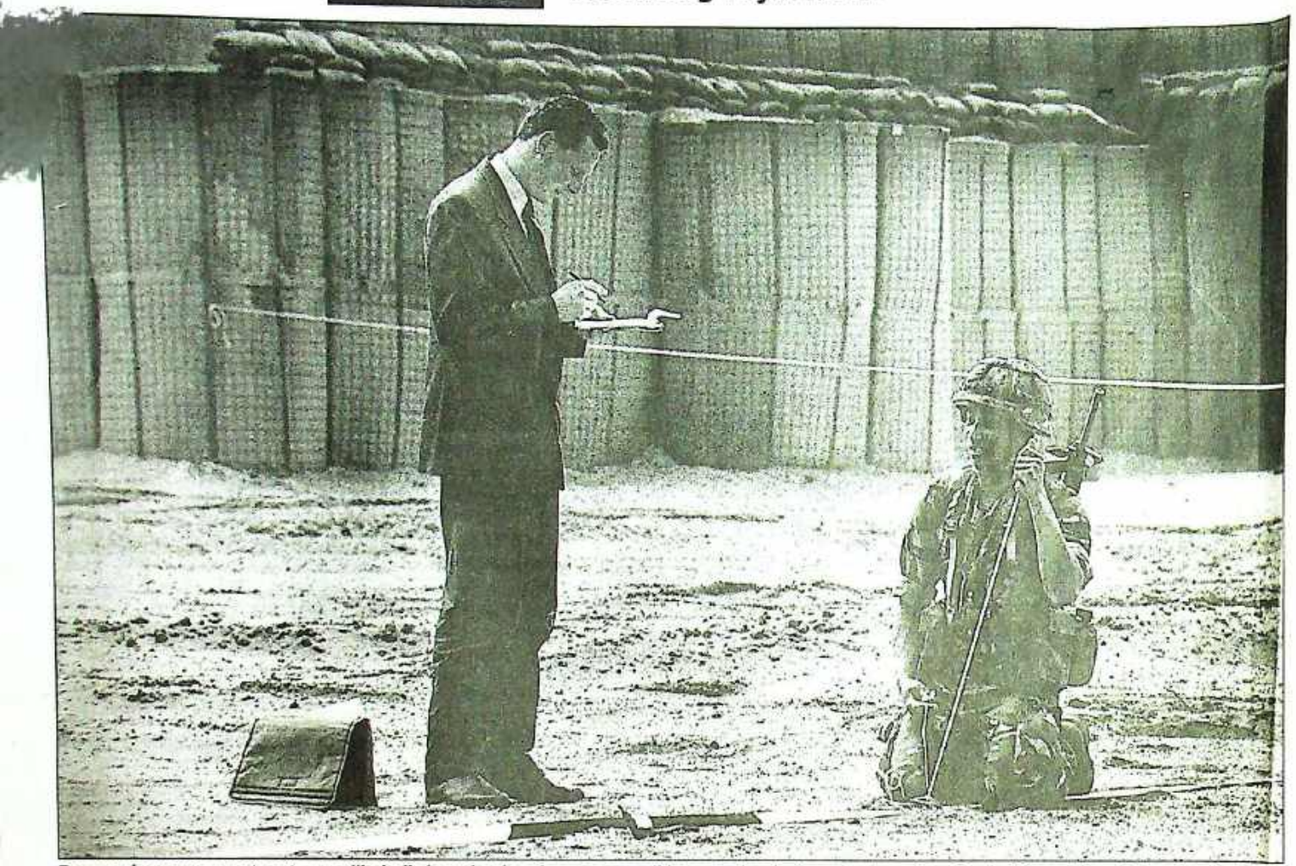

Een verslaggever praat met een militair die laat zien hoe je met een prikker naar landmijnen kunt zoeken. Op de Prinses Margrietkazerne in Wezep toonde de landmacht gisteren wat Nederlandse militairen gaan doen in Kosovo. Alleen het lunchhoekje was weinig soldatesk. FOTO'S WERRY CRONE, TROUW

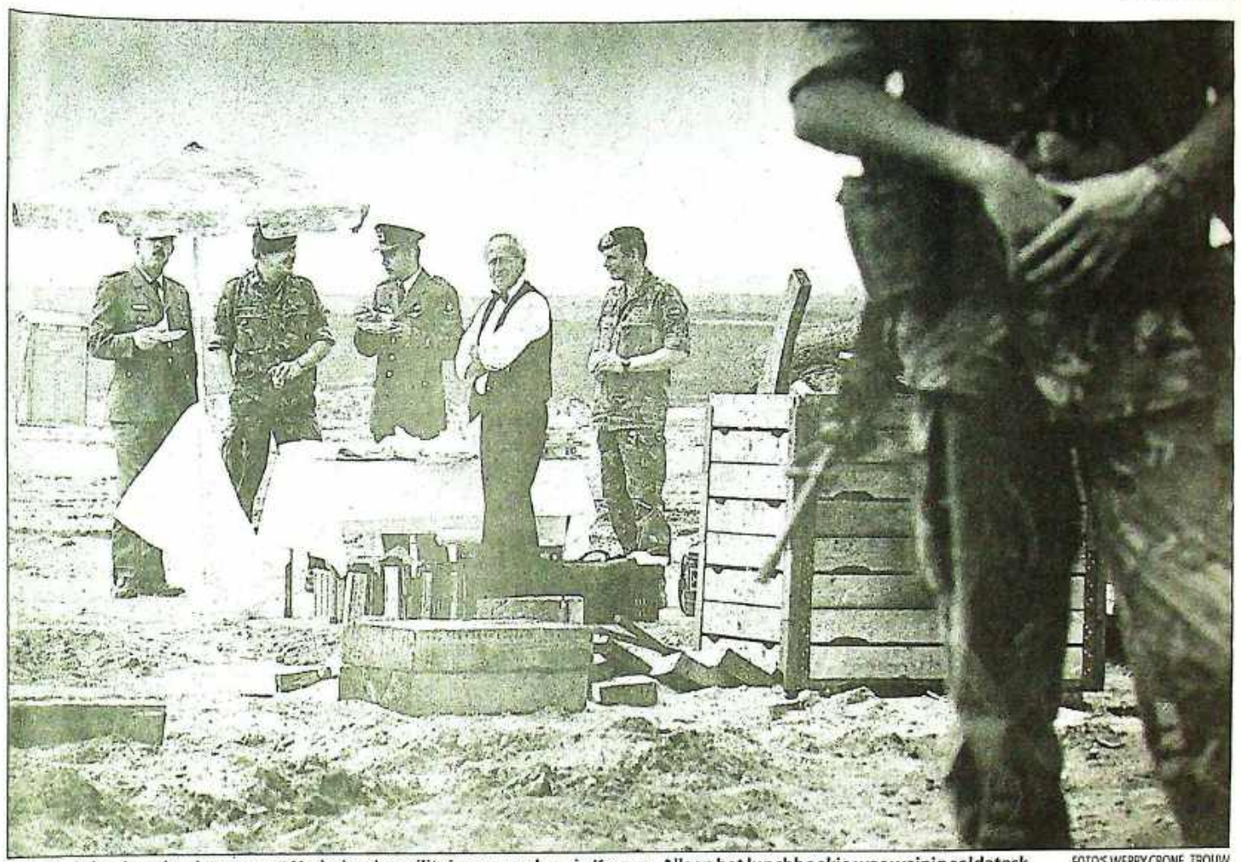

'Als je de kans krijgt moet je gaan'

Militairen naar Kosovo

van onze correspondent

WEZEP – Centimeter voor centimeter gaan de metalen staven in het mulle zand, op zoek naar anti-personeelsmijnen. De 'sappeurs' lossen elkaar af om de concentratie niet te verliezen. Eén vergissing kan dodelijk zijn.

„Een heidens karwei. Een peloton van twintig man doet er in continu-dienst een week over om een terrein zo groot als een voetbalveld te doorzoeken", licht soldaat I Marcel van Utrecht toe.

Zijn pantsergenie-compagnie staat op het punt van uitzending naar Zuid-Kosovo, met een duidelijke taak: het mijnen-vrij maken van wegen, zodat troepen en terugkerende vluchtelingen er veilig overheen kunnen. „Dit is mijn werk, hier heb ik voor gekozen. Als je de kans krijgt, moet je gaan", zegt Van Utrecht.

De bijna duizend militairen die het Nederlandse geniehulpbataljon vormen, vertrekken de komende weken naar het zuiden van Kosovo voor hun humanitaire missie. Door wegen, waterleiding en elektriciteit te herstellen

'De jongens gaan in Kosovo een hoop ellende zien'

of opnieuw aan te leggen, kampen op te zetten en tijdelijke huizen te bouwen, moeten ze het mogelijk maken dat de vluchtelingen nog vóór het invallen van de winter terugkeren.

„Een hele mooie klus", vindt korporaal I Ronnie Dul, chauffeur van een wegenbouwmachine. Deze *grader* gaat met driehonderd andere voertuigen per schip vanuit Eemshaven naar het Griekse Thessaloniki en verder over de weg naar Kosovo.

„In Nederland knappen we met deze machines oefenterreinen en tankbanen op, maar dit zijn natuurlijk de klussen. Zeker weten dat je eer van je werk hebt."

De Nederlandse genietroepen komen na de Kfor-gevechtseenheden die nu in Kosovo proberen de rust en orde te herstellen. De drie Chinook-transporthelikopters van de luchtmacht worden voor Kfor verplaatst van Albanië naar Kosovo. Het geniehulpbataljon staat onder commando van de 12de Duitse pantserbrigade.

Duitsland levert ook een geniehulpbataljon, dat nauw samenwerkt met de Nederlandse collega's. Dat past volgens bataljonscommandant Koen Gijsbers goed in de hechte samenwerking die al binnen het Duits-Nederlandse legerkorps bestaat.

Nederlandse officieren moeten in de staf van de Duitse brigade voor een goede afstemming zorgen.

Het Nederlandse bataljon (met als motto 'Verscheidenheid is onze kracht') kan zelfstandig opereren dankzij eigen eenheden voor transport en verzorging. Voor de beveiliging is een infanteriecompagnie van de luchtmobiele brigade toegevoegd.

Die eenheid is volgens commandant Ewald Koning meer dan goed voorbereid.

„We zijn getraind voor de hoogste geweldsschaal en schakelen nu over op een humanitaire missie. Dat neemt niet weg dat de jongens in Kosovo een hoop ellende gaan zien, daar ben ik van overtuigd. Het is zeker zaak om elkaar daar goed in de gaten te houden."

Kfor mag geweld gebruiken

Militairen naar Kosovo

van onze correspondent

WEZEP – De eerste televisiebeelden uit Kosovo hebben indruk gemaakt op de Nederlandse militairen die klaarstaan voor uitzending. Ondanks de enorme overmacht van de Kosovo Force (Kfor) zal het bepaald geen schoolreisje worden, bleek bijvoorbeeld uit de beschieting van Duitse troepen.

De 'Gele Rijders' van de veldartillerie, de voorhoede van de Nederlandse bijdrage aan Kfor, ervaren de dreiging aan den lijve. Als de bulk van de Nederlandse militairen vanaf begin juli in Kosovo arriveert, zal de spanning waarschijnlijk wat zijn afgenomen, maar het blijft een riskante operatie. De Nederlandse militairen verplaatsen zich hoofdzakelijk met bewapende YPR-pantservoertuigen, zowel voor de eigen veiligheid als ter afschrikking. Het Dimaco-geweer is tijdens patrouilles met scherpe munitie geladen; soldaten moeten dan een scherfwerend vest dragen.

Een infanteriecompagnie van 11 Luchtmobiele brigade, verantwoordelijk voor de beveiliging van het geniehulpbataljon, beschikt nog over verschillende anti-tankwapens, mitrailleurs en geweren voor de lange afstand. Een geneeskundige eenheid is paraat als er onverhoopt toch gewonden of doden vallen. De 'hospikken' moeten bij direct levensgevaar ook eerste hulp aan burgers verlenen.

Volgens de geweldsinstructie voor Kfor mogen militaire eenheden zich met geweld verdedigen als levens of goederen (voertuigen, legeringsgebouwen) worden bedreigd en overreding en waarschuwingsschoten niet hebben geholpen. De mate van geweld moet in overeenstemming zijn met de situatie.

Het ligt niet voor de hand om tegen een enkele Servische sluipschutter tanks in te zetten. Maar die zijn wel beschikbaar als het nodig is. Kfor heeft op de grond het hele scala aan gemechaniseerde en persoonlijke wapens, uiteenlopend van het eigen geweer tot tanks en houwitsers.

Kfor-eenheden mogen ook geweld gebruiken als de voortgang van de operatie ernstig wordt belemmerd. Een wegblokkade van het Kosovaarse bevrijdingsleger UCK bijvoorbeeld wordt zonder pardon opgeruimd, als het moet met geweervuur. De geweldsinstructie bevat volgens de ministers De Grave (defensie) en Van Aartsen (buitenlandse zaken) „voldoende bevoegdheden om zonodig robuust en slagvaardig op te kunnen treden tegen provocaties, aanvallen of andere vijandige handelingen".

STATEMENT OF THE SERBIAN CHURCH SYNOD, JUNE 15

SERBIAN ORTHODOX CHURCH'S ST. SAVVA'S YOUTH PRESS SERVICE

PUBLIC RELEASE, 16. 06. 1999.

URGENT!!!

SERBIAN CHURCH'S SYNOD OF BISHOP DEEPLY CONCERNED OVER SERBIAN PEOPLE FATE ASKED MILOSEVICH TO RESIGN

16. June, BELGRADE - Yesterday meeting of the Serbian Orthodox Church's Holly Synod of Bishops addresses to the public at home and abroad, especially to Serbian people on Kosovo and Metohija, the KFOR and to the present Federal President and the most powerful person in FR Yugoslavia Mr. Slobodan Milosevich. The Synod of Bishops with this reaction on latest development of the situation on Kosovo and Metohija reacted as it was expected by faithful people after exodus of Serbian people continuos. First from Croatia, then from Bosnia and Herzegovina and now on Kosovo and Metohija. However, this is not the first statement of the leaders of the SOC of this kind. In numerous addresses of the Synod, of the Council of Bishops, and from different Church leaders, justice and peace have been asked. Even the resignation of Mr. Milosevich the Council of Bishops demanded in 1992. for the first time, and latter on different occasions for several times.

OFFICIAL BY:

HOLLY ARCHYEREIC SYNOD of the SERBIAN ORTHODOX CHURCH
(translation provided by ST. SAVVA'S YOUTH PRESS SERVICE)

STATEMENT OF THE SYNOD:

"The Holly Archyereich Synod is deeply concerned over the occurrences on the Kosovo and Metohija and with the latest exodus of our people from there.

Reacting on that, the Holly Archyereich Synod have to address to the International forces which are taking Kosovo and Metohija, so they, while protecting the rights of the Ethnic Albanians and their return to homes, equally protect the Serbian people and other nationalities that lives in Kosovo and Metohija.

At the same time we are asking urgent protection of the monastery Pecka Patrijarsija, the monastery Visoki Decani, Gracanica and other Serbian people great sanctities.

We address to our brothers from Kosovo and Metohija with the appeal to stay at their ancient homeland, and not to leave their sanctities, convinced in the truthfulness of the words of Christ "Who stay until the end that one will be saved".

Looking at this tragic position that all our people and the Federal State are facing with, we are certain that the final judgment and justice are in God's name, and not in the instrumentalized Hague Tribunal. We demand that the present President of the country and his government resign in the name of the people and for the salvation of the people, so new officials, acceptable for the public, home and abroad, can take responsibility for their nation and it's future, playing as a National Salvation government. To each reasonable person it should be perfectly clear that numerous of

inside problems and contradictions, as well as the isolation of our country on the international level, could not be solved and exceeded with this government and under this conditions."

Copyright © 1996-99 Serbian Unity Congress. All Rights Reserved.

Jun 16

Daily Telegraph, 6-16-99

Choice of UN ruler divides Allies

A SERIOUS transatlantic rift has arisen over appointing a United Nations proconsul in Kosovo, to rebuild and run it until elections can be held.

Washington insists that the job must go to an American. The European countries demand a European. Kofi Annan, UN Secretary-General, has been forced to make a temporary appointment, Sergio Vieira di Mello, a well-regarded Brazilian administrator.

America is backing its candidate, Jacques Klein, who is the number two man in Bosnia. Britain and France are understood to have rejected him. The obvious European candidate is Carl Bildt, the former Swedish prime minister and the first High Representative in Bosnia.

The Americans object to Mr Bildt because he openly criticised their policy during the Kosovo conflict, demanding that a ground force should be sent in. He also bitterly condemned the deal with Slobodan Milosevic as inconsistent and full of holes.

A third candidate is Lakhdar Rahimi, the former Algerian minister who ran UN operations in Haiti in the mid-Nineties. He is thought to be acceptable to the Americans, but the Europeans insist on their own man. The delay could seriously compromise the work of the civilian authority in Kosovo, which is due to start moving in early next week, after Nato has overseen the withdrawal of all Serb units and secured the province.

NATO disarming Kosovo rebels

WASHINGTON (AP) - American peacekeeping forces are selectively disarming Kosovo Liberation Army members, even though the KLA is not bound to give up small arms under the Kosovo peace pact, the Army general commanding the U.S. contingent said Tuesday. At the request of the U.S. commander and others, NATO is negotiating with the guerrilla army to spell out whether and when the KLA must surrender weapons, Brig. Gen. Bantz Johnson "John" Craddock said. Meanwhile, Defense Secretary William Cohen spoke to his Russian counterpart for about 20 minutes Tuesday in preparation for a longer face-to-face meeting

in Helsinki, Finland, Wednesday, a Pentagon spokesman said.

Kosovo guerrillas step up presence

PRIZREN, Yugoslavia (AP) - Pro-independence guerrillas stepped up their military and administrative presence in western Kosovo Tuesday, but NATO peacekeepers said alliance forces were in full control of the region. Fighters of the Kosovo Liberation Army wielding AK-47 assault rifles strode through Kosovo's second-largest city to cheers, victory signs and hugs from little children. Later a group of five KLA officers said they had established a civilian administration for Prizren. In the nearby town of Djakovica, which the Albanians call Gjakova (JA-ko-va), the KLA set up a headquarters to help stricken residents and protect them from what it said were armed Serb remnants.

More Russia troops arrive in Kosovo

MOSCOW (AP) - A second column of Russian troops arrived in Kosovo Tuesday, increasing pressure on NATO to resolve the impasse over Moscow's role in peacekeeping. The deployment came as Russia's top military commander and chief diplomat prepared for tough talks with their U.S. counterparts, who are negotiating on behalf of the alliance. Russia wants its own sector of authority and for its troops not to be placed under NATO command. Though the second column was small - just 29 soldiers, according to NATO - it was large enough to dramatize those demands. In a sign that Russia may be looking for compromise, its top security official, Vladimir Putin, proposed a solution to one of the disputes in a telephone conversation with national security adviser Sandy Berger Tuesday.

Kosovo refugees return as Serbs exit

GENEVA (AP) - Shrugging off warnings about land mines and ongoing tensions, thousands of ethnic Albanians streamed back into Kosovo Tuesday, their numbers swelling by the hour. A spokesman for the U.N. High Commissioner for Refugees said in two hours alone 1,000 people crossed from Kukes, Albania, into Kosovo, and the border would stay open all night to accommodate the increasing movement. An estimated 2,000 people were expected to cross the Macedonian border at Blace, with a two-mile line of vehicles still waiting to head home. The Organization for Security and Cooperation in Europe, reported that 6,000 people returned over another Albanian border crossing, at Morini.

Belgrade mistakes thunderstorm for NATO bombing.

BELGRADE, June 16 (Itar-Tass) - Many Belgrade residents, who have lived through 78 days of NATO bombings, thought the attacks had resumed overnight as a mighty thunderstorm hit the Yugoslavian capital. Only the military withdrawn from Kosovo easily crossed the flooded streets, while many civilian cars got stuck in the water.

Lightnings resembled the fire of Yugoslavian air defences, while thunder was like explosions of NATO bombs. Many city districts were again in darkness like during the air strikes. Electricity supplies were cut off to the Bracar district where the Russian embassy is situated.

In two hours a monthly norm of precipitation fell on Belgrade. Lakes and seas of water flooded the streets and many cars got trapped there. Drivers and passengers were abandoning their vehicles.

Only the military withdrawn from Kosovo easily crossed the floods. Water was no barrier for the trucks with three anti-aircraft missiles, a radar and soldiers.

At present municipal authorities are working hard to cope with the consequences of the elements. Electricity supplies are being gradually restored.

Yeltsin to hold meetings on Kosovo prior to G-8 summit.

MOSCOW, June 16 (Itar-Tass) - Russian President Boris Yeltsin is waiting for the results of talks on Wednesday and Thursday between the Russian and the US defence and foreign ministers, as well as plans several meetings on Kosovo prior to the G-8 summit, the Kremlin press secretary said on Wednesday.

"Prior to leaving for the G-8 summit in Cologne, the president is scheduled to hold several working meetings on the Kosovo issue," Dmitry Yakushkin said.

According to Yakushkin, Yeltsin is expected to shortly meet the secretary of the Security Council of the Russian Federation, Vladimir Putin.

Sergeyev goes to Helsinki for talks with Cohen on Kosovo.

MOSCOW, June 16 (Itar-Tass) - Russia's Defence Minister Igor Sergeyev on Wednesday left for Helsinki for talks with his U.S. counterpart William Cohen over the international peacekeeping force in Kosovo.

Cohen is also expected in the Finnish capital in the morning, Itar-Tass learned in Finland.

According to experts, the main issue at the talks will be the principles and forms of Russian peacekeepers's participation in the international operation in Kosovo.

During the Moscow round of consultations, Russian and U.S.

military experts failed to reach an agreement on the issue of providing Russia with its own zone of responsibility, as well as work out a rational form of command of the international operation with regard for Russia's principled refusal to let its troops serve under NATO command.

Itar-Tass learned that Sergeyev is bringing to Helsinki several variants for resolving the differences on the operation in Kosovo. "All the variants are realistic, are based on the UN Security Council resolution on Kosovo and pursue the only goal - to restore peace in that region, return the refugees and prevent the exodus of Serbs, which has already begun," said a Russian expert.

The sides are also expected to coordinate the issues related to the deployment in Pristina of Russian paratroopers stationed at Slatina airport. Both military and diplomats are trying to reach an agreement with U.S. representatives over giving Russia the flight corridor by Hungary, Bulgaria and Romania for airlifting its main peacekeeping contingent to Kosovo. Experts say that the key to that problem lies with the USA.

Sergeyev is expected back in Moscow on the same day. On Thursday, Sergeyev and Foreign Minister Igor Ivanov are due to speak at a Duma session behind closed doors on the Yugoslav issue.

Armed KLA units entering Pristina.

LONDON, June 16 (Itar-Tass) - Large units of the so-called Kosovo Liberation Army (KLA) have begun to enter Pristina on Wednesday. The Albanian separatists are capturing the administrative centre of Kosovo in violation of the preliminary agreement, under which armed gunmen should not enter the city. According to reports of the London mass media, the command of the British contingent of the Kosovo peacekeeping force (KFOR) prohibited the gunmen from entering the city, but the KLA ignored its orders.

The impression is that the KFOR units of the NATO countries are unprepared for the peacekeeping operation, or for the fulfilment of the U.N. Security Council resolution, which demands the disarmament of Albanian separatists. This was confirmed in an indirect way by General Michael Jackson, commander-in-chief of the NATO troops integrated in KFOR, who said that NATO units could not be in all parts of Kosovo at the same time.

Separatists establishing control over southern Kosovo.

TOKYO, June 16 (Itar-Tass) - The so-called Kosovo Liberation Army has already established control over all the towns and villages in the southern part of the province and has set up its own checkpoints there, Albanian refugees told the Japanese Kyodo

Tsushin News Agency in Macedonia. After the Nato troops were moved into Kosovo, the refugees tried to go home, but were turned back and are now languishing again in their refugee camps in Macedonia.

According to eyewitness accounts, NATO troops are tightly controlling only the main roads to Pristina. The police functions in the minor localities are discharged only by KLA men. They are controlling everybody who enters and leaves the province, are checking their identity papers. The Kosovo Liberation Army, eyewitnesses say, is promising to shortly issue special identity cards to the local Albanian population.

PARIS -- The Russian troops in Kosovo will be regarded as "a hostile force". There will be no peace in Kosovo as long as the Russians remain in this province. It was learned here that such a statement was made in Pristina on Wednesday by press secretary of the so-called Kosovo Liberation Army Jakub Krasnici.

The presence of Russians in Kosovo is undesirable. We shall treat them as a "hostile force", he reiterated.

Asked whether the KLA was planning to attack the Russians, Krasnici answered: "I didn't say it".

NATO not disarming Kosovo separatists.

NATO not disarming Kosovo separatists. has not begun to disarm the so-called Kosovo Liberation Army, whose men are in the meantime perpetrating alarming terroristic acts in Kosovo.

The stepped up terroristic actions of the KLA are a "powder keg", which is apt to blow up the entire settlement process in Kosovo, Russian Defence Minister Igor Sergeyev told Russian journalists in Helsinki on Wednesday after his meeting with Finnish President Martti Ahtisaari. A spokesman for the Russian delegation noted that, for his part, Ahtisaari stressed that the NATO nations should honour the reached agreement to disarm the KLA.

Large KLA units began to enter Pristina on Wednesday. The occupation of the Kosovo administrative centre by the Albanian separatists is proceeding, in fact, in violation of the preliminary agreement to keep the armed separatists out of the city. The London mass media report that the command of the British KFOR troops banned the separatists from entering the city, but the KLA is ignoring its orders. One gets the impression that the NATO KFOR units proved unprepared either for the peace-making operation or for the fulfilment of the U.N. Security Council resolution, which calls for the disarmament of the Albanian separatists. This was

calls for the disarmament of the Albanian separatists. This was indirectly confirmed by General Michael Jackson, the commander of the NATO KFOR troops. He said that NATO peace-makers could not be everywhere in Kosovo at the same time.

http://www.suc.org/kosovo_crisis/Jun_16/mil_reports.html 17.6.99

In the meantime, wholesale revenge actions against the Serbian population of the province were launched by KLA men in the southern districts of Kosovo. Some of the Serbian population has remained there after the withdrawal of the Yugoslav army. The London Guardian publishes today a report from Prizren saying that the separatists are setting fire to Serbian houses and villages in the distant southern and western districts of the province. The military command of the alliance, the report says quoting a NATO official, fears that the KLA has begun to take ruthless vengeance on the Serbs.

In spite of this, spokesman for the U.S. State Department James Rubin, who commented on these events, has clearly implied that such KLA actions were perfectly natural. He said that several unusually difficult things were now occurring in Kosovo, because the province was emerging today from the nightmare of terror. Noting that the United States was having "regular contacts" with KLA representatives, Rubin said that they had assured the American side that they would not provoke the Serbian forces. However, he added right away, "this does not mean that separate incidents will never occur".

Obviously encouraged by such veiled connivance, KLA commanders are openly declaring now that they will not disarm. Moreover, they will not do it until the Russian troops in the province remain outside the single command of the international force, which NATO wants to control. This was confirmed to the Japanese newspaper Mainichi on Wednesday by KLA official representative in London Pleral Sezdiu. He unequivocally stated that the Kosovo separatists want to exploit the presence of NATO troops in the province to split it away from Yugoslavia in spite of the intentionally declared need to preserve the territorial integrity of the Federal Republic of Yugoslavia.

Russian troops in Pristina throwing up fortifications.

LONDON, June 16 (Itar-Tass) - The Russian paratroopers stationed at the Pristina airport have begun to build defensive positions, the British newspapers report. The construction jobs are proceeding chiefly in the southern part of this strategic objective. Judging by everything, the Russian peacekeepers are expecting provocations from men of the so-called Kosovo Liberation Army, who refuse to disarm and are not duly treated by NATO contingents in the province.

The British troops were withdrawn from the southern part of the airport last Sunday, where they had been deployed on agreement with the Russian command. The nearest NATO unit of British paratroopers is stationed ten kilometres away from the airport.

The actions of Russian paratroopers are being constantly watched with the use of the lastest equipment, which the Canadian troops had

installed on a 10-metre-high mast.

U.N. Security Council
and other Western capitals about the "demilitarisation"
about its turning into a political organisation or its partial disarmanent.

KFOR contingents from different countries act in different ways. The French prevented a 200-men-strong group of armed Albanians from entering Gnjilane. The British commandos blocked 50 KLA gunmen in a house in Pristina on Tuesday, after they refused to surrender. Confrontation lasted for several hours, after which the order came about the withdrawal of the British soldiers. According to press reports, KLA men feel most comfortable in Prizren, which is part of the responsibility zone of the German contingent. It is this zone that German Defence Minister Rudolf Scharping suggests sharing with Russians.

EU urges to help all victims of Kosovo conflict.

STRASBOURG, June 16 (Itar-Tass) - The world community should render assistance to all those, who were affected by the Kosovo conflict, Halldor Asgrimsson, foreign minister of Iceland and acting chairman of the Ministerial Committee of the Council of Europe, has stated here.

Speaking at an annual session of the Congress of Regional and Local Authorities of Europe, which is under way in Strasbourg, he said that the Kosovo settlement was now on the top of the agenda. The stoppage of hostilities is "just the first stage of a long way to accord." The world community is facing "an enormous task," and the EU institutions could make a perceptible contribution to its fulfilment. This European organisation should work along several lines, including the observance of human rights in Kosovo; the creation of a constitutional framework and democratic institutions; the restoration of confidence, civil society and independent mass media; the development of education and culture.

Halldor Asgrimsson supported the initiative of Alain Shenar, head of the Congress of Regional and Local Authorities of Europe, who appealed on behalf of the Congress to the municipal and regional authorities of European countries to take an active part in rendering assistance to all those, who were affected by the Kosovo conflict. The initiative met with broad support in many countries, including Russia, and the EU Ministerial Committee decided to open a special bank account for the relief money.

Copyright © 1996-99 Serbian Unity Congress. All Rights Reserved.

obvious that the U.S. and NATO leaders are unwilling to have the illegal "army" disarmed, as is stipulated by the resolution of the U.N. Security Council. Various statements come from Washington and other Western capitals about the "demilitarisation" of KLA, about its turning into a political organisation or its partial disarmament.

KFOR contingents from different countries act in different ways. The French prevented a 200-men-strong group of armed Albanians from entering Gnjilane. The British commandos blocked 50 KLA gunmen in a house in Pristina on Tuesday, after they refused to surrender. Confrontation lasted for several hours, after which the order came about the withdrawal of the British soldiers. According to press reports, KLA men feel most comfortable in Prizren, which is part of the responsibility zone of the German contingent. It is this zone that German Defence Minister Rudolf Scharping suggests sharing with Russians.

EU urges to help all victims of Kosovo conflict.

STRASBOURG, June 16 (Itar-Tass) - The world community should render assistance to all those, who were affected by the Kosovo conflict, Halldor Asgrimsson, foreign minister of Iceland and acting chairman of the Ministerial Committee of the Council of Europe, has stated here.

Speaking at an annual session of the Congress of Regional and Local Authorities of Europe, which is under way in Strasbourg, he said that the Kosovo settlement was now on the top of the agenda. The stoppage of hostilities is "just the first stage of a long way to accord." The world community is facing "an enormous task," and the EU institutions could make a perceptible contribution to its fulfilment. This European organisation should work along several lines, including the observance of human rights in Kosovo; the creation of a constitutional framework and democratic institutions; the restoration of confidence, civil society and independent mass media; the development of education and culture.

Halldor Asgrimsson supported the initiative of Alain Shenar, head of the Congress of Regional and Local Authorities of Europe, who appealed on behalf of the Congress to the municipal and regional authorities of European countries to take an active part in rendering assistance to all those, who were affected by the Kosovo conflict. The initiative met with broad support in many countries, including Russia, and the EU Ministerial Committee decided to open a special bank account for the relief money.

Copyright © 1996-99 Serbian Unity Congress. All Rights Reserved.

Jenny Ligtenberg
Krijtmolen 3
1703 NJ Heerhugowaard
ph./fax/ 072-5740273

Heerhugowaard 16/06/'99

Geachte Heer v.Delden,

Hoeveel misdaden mag de NAVO begaan om een ON-afhankelijke rechtspraak geloofwaardig te maken?

Ik heb zo een vermoeden dat de weegschaal van Vrouwe Justitia nog al (dikwijls) uit balans m.n. de verkeerde kant uitslaat? Omdat de halve wereld lijdt aan bewustzijns-vernauwing, amper weet waar het mee bezig is en tegen alles 'ja en amen' zegt moet een Rechter dan de z.g. sterkste partij bevoordelen?

Ik heb een persoonlijke vraag aan U:
Kent U de geschiedenis van Kosovo? Ik wel, dus.
Kent U Milosevic? Ik ook niet, ik weet alleen dat hij een schroman van die walgelijke politiek is en dat het Servische volk, moreel en physiek een sterk volk is dat ACHTER principes staat waar eerder Milosevic op steunt dan andersom.
Waarom ik vecht voor dit volk?
Vanuit mijn rechtvaardigheidsgevoel en omdat deze mensen zoveel op ons Nederlands volkje gelijken op 'n paar uitzonderingen na. Ik vecht voor hen omdat zij op een banale, minderwaardige wijze door de wereld van CNN P.R.Ruder Finn ontdaan zijn van hun RECHT op ook een MENS te zijn. Deze vernedering probeer ik te herstellen in mijn dagboek 'Wij zijn ook mensen van de Schepper' waarover ik nadenk dit te gaan publiceren.
Kaf onder 't koren kent elk land (zit voor mijn gevoel in Geneve) en na de val v.d. muur '89 had Europa beter gedaan de oostblok-landen inclusief Rusland de helpende hand te reiken om gezamenlijk EEN Europa op te bouwen.
Want EEN Europa is niet Duitsland, Frankrijk, Engeland en..... Amerika!
Ik vecht voor hen omdat bij dit volk nog normen en waarden leven, kinderen uiterst beleefd zijn, op scholen en in 't openbare leven discipline en een hoge beschaving nog toegankelijk zijn en... zij kunnen goed feesten. 't Is een warm volk en hoop voor hen, dat al die kille koude amerikaanse toestanden DAAR nooit een kans van slagen krijgen. Al erg genoeg dat wij hiermee geconfronteerd worden.

Hierbij ingesloten mijn vierde brief aan W.Kok en ik zoek een Rechtbank, waar de schalen v.d. balans horizontaal blijven staan.

Jenny Ligtenberg
Krijtmolen 3
1703 NJ Heerhugowaard
ph./fax/ 072-5740273.

Heerhugowaard 19/06/'99

Geachte Tweede Kamerleden,

In de G8 voorwaarden stond, dat de UCK ontwapend moest worden dat er een Vredesmacht i.p.v. zwaar bewapende NAVO leden zou komen.
Waarschijnlijk is het voor 'mijn' vertegenwoordigers in de Tweede Kamer een 'ver-van-mijn-bedshow' toch wil ik en met mij vele anderen, hierover uitsluitsel hebben, want ik heb het gevoel dat er aardig met Kosovo gemarchandeerd wordt.

a) De helft van Europese burgers gaan gebukt onder de terreur en de dictatuur van de Regeringen en hun handlangers die de NAVO steunen in hun wangedrag.
b) De bevolking van Polen, Bulgarijen, Tsjechie en Hongarijen voelen zich beetgenomen door (Kohl) die hen de NAVO binnengeloodst heeft met 'mooie beloften' over vrede en veiligheid. Over demokratie gesproken!
c) Het gros van de Kosovo bewoners leefde in vrede met elkaar totdat de autonomie gedeeltelijk opgeheven werd omdat deze niet meer functionneerde. De reden? De Albanezen, gastvrij onthaald nadat dictator Hodja van Albanie zijn volk uitmoordde (1948) wilden de baas spelen nadat hun aantal door geboorte-explosies verveelvoudigde. In de jaren 80 werden 700.000 Serviers uit hun eigen land weggepest en/of vermoord, zelfs Albanezen die niet luisterden werden vermoord. (Deden de fundamentalisten in Sarajevo ook, hun eigen volk vermoorden.)
Misschien hebben allochtonen in ons land goed geluisterd en kunnen zij, ook ZONDER mandaat, een soevereine provincie op gaan eisen!? Hoe krom en vies is politiek??
d) Met mijn kennis v.d.Balkan en het smerige politieke spel, dat Fascistisch Duitsland en Amerika op 5 Nov.'90 in elkaar gedraaid hebben moet deze 'HUMANITAIRE Tragedie' de laatste phase ingegaan zijn: Servie met geweld al zijn deel-republieken afnemen, 't land met bommen platgooien, zelfs Kosovo om de Serven van alles de schuld in de schoenen te schuiven. Voor de NAVO(Amerika) loopt alles als 'n fluitje! Echter het MOREEL de EERLIJKHEID de BETROUWBAARHEID hebben zwaar bankroet geleden van deze terroristen en hun handlangers, voor alles het MOREEL.
e) Nu wordt ook duidelijk WAAROM men UCK-terroristen steunt en niet ontwapent? v. Hoof staatssekret.v.Defensie had als excuus: 'dat hoort bij hun cultuur!' toen hij op deze onverwachte vraag het antwoord schuldig moest blijven.
Defensie heeft wel meer geblunderd b.v. rondom de leugens van Srebrenica e.a. delicten.

f) Men had vorig jaar UCK-terroristen Kosovo uit moeten zetten i.p. dat Clinton de naam 'terrorist' verving in 'bevrijders?!' Wat een schande, maar dat is zijn hele imago: oorlogzuchtig, immoreel en onbetrouwbaar.
Met Jana Körbel, zijn minist.v.B.Z. heeft hij het bijzonder getroffen. Als een slang, die haar tong laat zien en voelen veegt zij alle onderhandelingen die haar niet zinnen van tafel. 'Tekenen of bommen'. Tegenover de Russen een chanteuse eerste klas! Zij streeft Hitler voorbij met haar gedachtenspinsels, er zitten in dit mens haat- en wraakgevoelens, die waarschijnlijk te maken hebben met haar traumatische achtergrond. Een levensgevaarlijk mens!

g) Waar ik tegen protesteer dat men oogluikend toelaat hoe UCKers een historisch gebouw, 't klooster Svete Trojice oogluikend met de grond gelijk gemaakt heeft. Datzelfde geldt voor de veel meer dan 1400 orthodoxe gebouwen die na de terreur van de NAVO slechts ruines zijn.
Dit is een misdaad tegen de natuur!! Puur terrorisme!
WAAROM mocht de NAVO deze daad verrichten? Komt dat Clinton goed van pas omdat hij Kosovo wil bezetten ZONDER de Serven en de gebouwen alvast opgeruimd zijn? Zo banaal is Clinton.

Het is voor mij, wereld-burger onbegrijpelijk HOE een land zonder kennis van zake op alles 'ja en amen' zegt en NA 40-45 toch weer aan 't lijntje van fascisten loopt en niet de moed heeft om te strijden voor ECHTE VREDE en RECHTVAARDIGHEID in deze wereld.
Wanneer een Genscher bij zijn afscheid laat weten dat zijn mooiste taak in zijn loopbaan: 'het uit elkaar halen van Joegoslavie' is en ik vanochtend na 10u.nieuws radio 1 in een forum iemand hoor praten over de (wan)daden v.v.den Broek als EU comm. 'dat hij 't schitterend vindt de economie in Servie mee opgeblazen te hebben.'
Dan onstaat bij mij de indruk dat wij met zijn allen AF moeten van dit soort laag-bij-de-grondse, maffia in zijn soort.

Elk mens dat hier op aarde leeft heeft RECHT op LEVEN.
Is niet enkel voor de imperialisten in dat Rovershol in Brussel en Straatsburg waar men op een halfje doodgaat terwijl de halve wereld ellende lijdt onder het juk van enkele fanaten uit, ook Amerika.
De wereld heeft behoefte aan leiders die OM mensen geven i.p.v. om geld en materie.

Ik wil nog een kanttekening maken waar U allen zich op moet bezinnen: Laat de Servische vluchtelingen nu eens NIET in de steek, zoals die uit de Krajina en Sarajevo '92 en '96
De moeite waard om aan W.Kok te vragen of hij nu OOK deze mensen gaat bezoeken en HULP aanbieden. Dat zou bijzonder menslievend zijn en getuigen van een christelijke daad, waar wij allen de mond zo van vol hebben.
Tenslotte heeft het hele Westen vanaf die beruchte wet op: 5 Nov.'90 zijn/haar handen met bloed, heel veel bloed besmeurd.
Het hele volk van v.h. Joegoslavie zou het RECHT moeten kunnen krijgen om ons ter verantwoording te roepen.

vluchtelingen gedood bij Pristina.

In verscheidene plaatsen, met name in het zuidelijke Prizren, was de spanning tussen Albanezen en Serviërs enorm. Een paar honderd UCK-strijders trokken wijken in Prizren binnen, en doorzochten daar woningen en auto's van Serviërs op wapens. Ze zeiden de gevonden wapens aan Kfor te willen overdragen. De Navo wil het UCK zelf demilitariseren, maar dat lijkt nog niet te lukken. Alleen een Brits regiment Gurkha's – befaamde Nepalese strijders – slaagde erin 70 UCK'ers te ontwapenen. 15-6-99

Intussen weigeren de Russen nog steeds de toegang tot het vliegveld van Pristina aan militairen van de Navo. Gisteren had opnieuw de hele dag diplomatiek overleg plaats, maar zonder resultaat. De Britse premier Blair herhaalde dat er geen sprake kan zijn van een Russische sector in Kosovo, omdat dat zou neerkomen op een feitelijke deling van de regio.

De VN begonnen gisteren met het verschaffen van hulp aan ontheemde Albanezen. Er werden er 20 000 ontdekt in de bergen bij Glogovac, ten westen van Pristina, waar ze zich verborgen hadden gehouden voor de Servische strijdkrachten. Een aantal was ondervoed en in slechte gezondheid na drie maanden verblijf in de openlucht. De VN-vluchtelingenorganisatie UNHCR verwacht in totaal een half miljoen ontheemden te zullen aantreffen. De UNHCR heeft de vluchtelingen in Macedonië en Albanië nog eens krachtig opgeroepen een maand te wachten met hun terugkeer naar Kosovo. Slechts enkele honderden hebben de afgelopen dagen de oproep genegeerd en zijn toch teruggekeerd. Ook het UCK houdt vluchtelingen tegen aan de grens, omdat het vanwege de grote hoeveelheid mijnen in Kosovo nog te gevaarlijk zou zijn.

MEER NIEUWS OP PAGINA 5

Gisteren waren er opnieuw enkele gewelddadige incidenten. In Pristina verwondden Britse militairen een Serviër die weigerde zijn wapen af te geven. Volgens het Servisch informatiecentrum in Kosovo hebben Navo-militairen ook drie leden van het UCK doodgeschoten, maar dat bericht is niet door de Navo bevestigd. UCK-strijders hebben volgens de Servische politie drie Servische

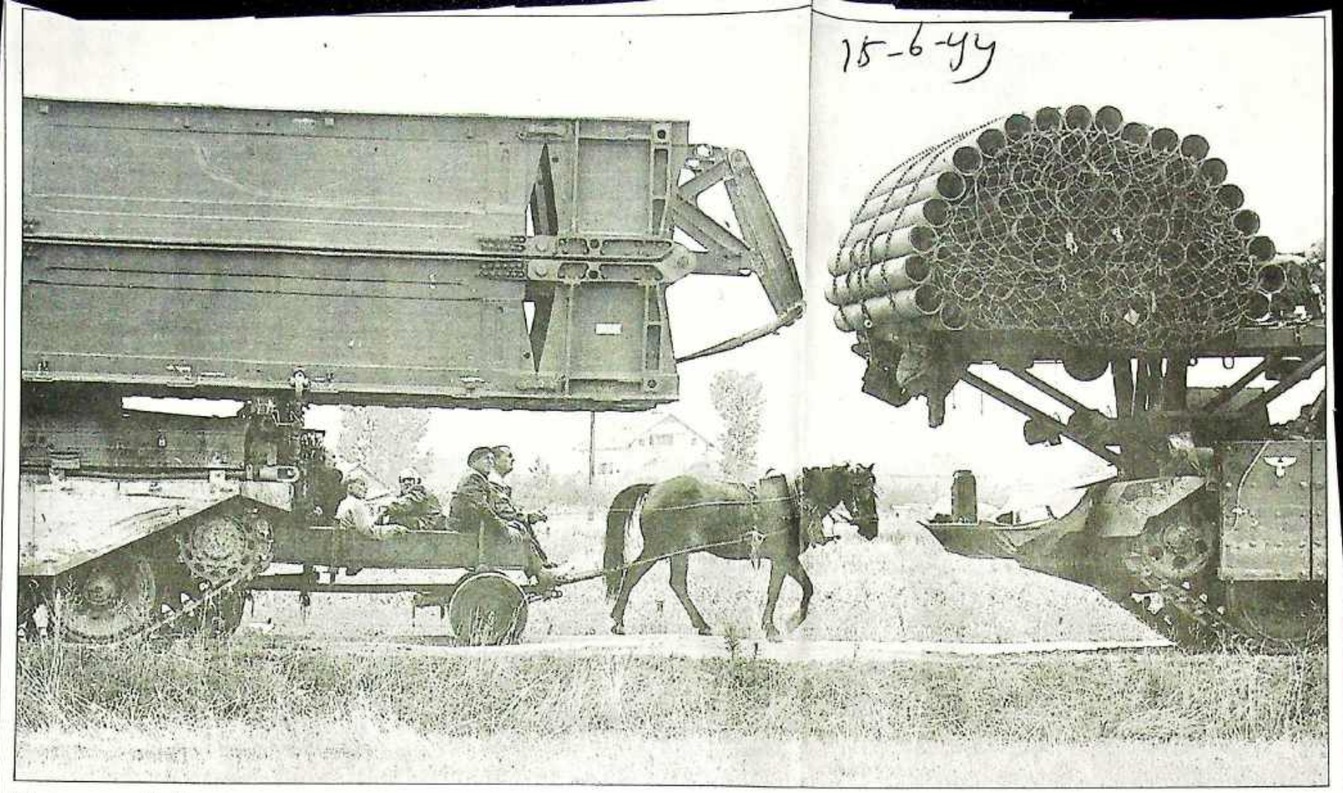

15-6-99

Terug naar huis

De eerste paar honderd vluchtelingen keerden inmiddels terug naar Kosovo. Op weg van een kamp in Macedonië naar Pristina passeren etnische Albanezen zwaar materieel van het Britse leger.

FOTO AP

Navo doet luchtigjes over Russische Kosovo-coup

Van onze redactie buitenland

AMSTERDAM – „We zijn niet aan het bakkeleien", zei de Britse Kfor-bevelhebber Michael Jackson gisteren sussend op een vraag over de ruzie tussen de Navo en de Russen. „Zij vinden het vliegveld kennelijk belangrijk, ik op dit moment niet."

Een plooitje, een oprisping, meer is de bezetting door tweetot driehonderd Russische militairen van het vliegveld bij Pristina eigenlijk niet. Beweren de Navo-militairen.

Dat Kfor daardoor gisteren gedwongen was een andere locatie dan het vliegveld als zijn hoofdkwartier te kiezen: ach, het mag geen naam hebben. Dat de Russen zo toch weer de discussie over een eigen zone in Kosovo op gang hebben weten te krijgen – iets waar de Navo zich altijd fel tegen heeft gekeerd: ach, het onderwerp moest toch nog worden besproken.

Dat de Russen opnieuw honderd manschappen vanuit Bosnië wilden sturen – ze zagen er gisteravond op het laatste moment vanaf – en dat ze Bulgarije, Roemenië en Hongarije zondag (vergeefs) om toestemming hebben gevraagd om door hun luchtruim te vliegen met nog eens zeshonderd paratroepers: het zijn slechts details.

Kfor-generaal Jackson ontmoette gisteren zijn opponent Viktor Zavarzin meermalen, in een poging de patstelling te doorbreken. Jackson wil vooral voorkomen dat er door misverstanden incidenten ontstaan tussen de Britse militairen, die aan de zuidkant van het vliegveld gelegerd zijn, en de Russen die het noordelijke deel van het vliegveld in handen hebben.

Gisteren had ook weer intensief diplomatiek overleg plaats tussen met name de Amerikanen en Moskou. President Clinton belde nog eens met Jeltsin, om te vragen wat de wispelturige Rus nu precies wilde. Zijn minister van buitenlandse zaken Albright herhaalde, net als de Britse premier Tony Blair, dat er echt geen sprake kan zijn van een aparte sector – hoewel een 'zone' misschien wel kan. En in ieder geval moet er één commandostructuur komen, zoals ook de resolutie van de Veiligheidsraad heeft bepaald, werd nog eens herhaald.

De Russen blijven bij hun weigering zich onder Navo-gezag te plaatsen. Minister van defensie Stepasjin eiste nog eens een 'krachtige rol' in Kosovo. De Amerikaanse en Russische ministers van defensie ontmoeten elkaar op korte termijn om een doorbraak te forceren.

Rusland is, tot enthousiasme van de Russische pers, in ieder geval al een factor op de Kosovaarse grond. Vladimir Poetin, secretaris van de belangrijke Russische veiligheidsraad, samenvattend: „De militairen van de landen die deelnemen aan de vredesmacht leren elkaar kennen, en dat is geen makkelijk proces."

Ultranationalisten stappen uit Servische regering

BELGRADO – De ultranationalistische Servische Radicale partij is gisteren uit de Servische regering in Belgrado gestapt. De radicalen vormden samen met de socialisten van president Slobodan Milosevic en de communisten een regering.

De radicale leider Seselje gaf'er de brui aan, omdat de regering van Servië akkoord is gegaan met het vredesplan voor Kosovo.

Seselj had aangekondigd uit de regering te stappen als er ook maar één Navo-militair in Kosovo zou worden toegelaten. „Wij blijven onze ideologie en ons beleid trouw door de regering te verlaten zodra de bezettingsmacht de eerste stappen in Kosovo zet", zei hij. „De bezetters kwamen naar Kosovo en zijn al Serviërs aan het doden", aluds Seselj.

De radicalen waren vorig jaar in een coalitie met de socialisten en de communisten gestapt.

Seselj, die nauwe banden onderhoudt met paramilitaire groepen die in Kosovo actief zijn, zei dat de beslissing om de regering te verlaten unaniem genomen was. „Wij zaten alleen in de regering om Kosovo te verdedigen, een heilig Servisch gebied."

Seselj was vice-premier van Servië, de dominante republiek binnen Joegoslavië, dat ook nog Montenegro omvat. Zijn partij heeft 82 zetels in het 250 plaatsen tellende parlement. De socialistisch-communistische combinatie heeft 110 zetels. Seselje is tamelijk populair in Servië en is al eens nipt verslagen bij verkiezingen voor het Servische presidentschap.

Volgens de vice-fractievoorzitter van de oppositionele Democratische Partij, Slobodan Vuksanovic, zal het uittreden van de radicalen niet veel effect hebben.

Milosevic in het openbaar

BELGRADO – De Joegoslavische president, Slobodan Milosevic, is gisteren voor het eerst sinds de Navo eind maart met de luchtaanvallen op Joegoslavië begon, in het openbaar verschenen.

Bij een bezoek aan een verwoeste brug in Novi Sad zei hij dat de wederopbouw na elf weken van bombardementen moet beginnen.

„Het is niet per ongeluk dat we de vernieuwing hier in Novi Sad beginnen. Er is heel wat symboliek. Bruggen verbinden mensen", zei hij in een toespraak voor een menigte van enkele duizenden landgenoten.

Duizenden huisjes voor Kosovo

15-6-99

ETTEN-LEUR – De vrijwilligersorganisatie Quick Home Systems wil duizenden huisjes naar Kosovo sturen. De prefabonderkomens met een oppervlak van zo'n vijftien vierkante meter kunnen vluchtelingen herbergen die nu nog in kampen verblijven.

„Later kunnen ze het huisje afbreken en bij hun eigen huis neerzetten, zolang ze dat nog moeten herbouwen", stelt woordvoerder J. Verwijs zich voor.

De huisjes bieden de Kosovaarse vluchtelingen meer privacy dan ze in de grote tenten hebben. „Bovendien kan het in die tenten erbarmelijk warm worden. De huisjes zijn totaal geïsoleerd en zijn dus in de zomer en de winter aangenaam om in te wonen."

Burgemeester B. Straatsma van Hilvarenbeek geeft vandaag het startsein voor een inzamelingsactie met de presentatie van het eerste *shelter home*. Hij doet dan meteen een oproep aan andere gemeenten om, net als Hilvarenbeek al heeft gedaan, geld beschikbaar te stellen voor de aankoop van zoveel mogelijk huisjes.

De *shelter homes* kosten zo'n 4 000 gulden per stuk. Quick Home Systems heeft er inmiddels vierhonderd besteld. „Maar er zijn er aanmerkelijk meer nodig", weet Verwijs.

Volgens Verwijs is het niet de eerste keer dat Quick Home Systems huisjes naar rampgebieden vervoert. „We bestaan specifiek voor dit soort calamiteiten. We hebben al eens *shelter homes* in Skopje neergezet na een aardbeving en in de Verenigde Staten na een tornado. Ook in Bosnië hebben we ze neergezet, maar toen zijn we van Servische kant verschrikkelijk tegengewerkt. We denken dat nu te kunnen voorkomen, omdat we op de Balkan nu veel betere contacten hebben."

Djukanovic: referendum over onafhankelijkheid

15-6-99

BOEKAREST – De president van de Joegoslavische deelrepubliek Montenegro, Milo Djukanovic, overweegt openlijk een referendum over de onafhankelijkheid. Djukanovic zei op bezoek in Boekarest dat hij zo'n volksraadpleging wil houden als in Belgrado Slobodan Milosevic aan de macht blijft. Montenegro kan zijn projecten voor democratie en economische hervormingen samen met Servië maar ook best alleen realiseren, vindt Djukanovic.

De Tweede Koude Oorlog is in aantocht

15-6-99

De Navo breidde zich in vier jaar tijd aanzienlijk uit naar het Oosten. Rusland moest wel tot de conclusie komen dat de machtsverhoudingen zich drastisch en in hoog tempo aan het wijzigen waren in Europa. De ware redenen achter de race om de invloed in Kosovo.

Kosovo

Miënt Jan Faber

Is de Tweede Koude Oorlog begonnen? Het heeft er alle schijn van. In de zuidelijke Balkan wordt op dit moment beslist hoe Europa er de komende jaren uitziet. De Russen zijn daar door de Navo vernederd, in de oorlog om Kosovo. Wat een samenspel had moeten worden tussen Rusland en het Westen, ontaardde in westelijke show van suprematie. En dat bleek te veel voor de Russische ziel. *De Russen zijn nu bezig terug te slaan en het Westen moet zich beraden of het een Tweede Koude Oorlog wil gaan voeren of als*nog bereid is een prijs te betalen voor een serieus partnerschap met Rusland.

De Eerste Koude Oorlog begon met de deling van Duitsland, in het bijzonder Berlijn. Die deling was niet per akkoord geregeld. De troepen op de grond bepaalden welk deel van Duitsland voortaan door wie gedomineerd zou worden. We zien nu eenzelfde gevecht zich op de Balkan ontwikkelen. De troepen van de Navo snelden Kosovo (Servië) binnen, maar de Russen verrasten de Navo volkomen door nota bene uit Bosnië een kleine eenheid gepantserde voertuigen naar Kosovo te dirigeren, dwars door Servië heen, begeleid door Serviërs, onder aanmoediging van het Servische publiek langs de route, en met geruststellende woorden aan het adres van de Navo dat men écht niet op weg naar Kosovo was. De overrompeling ontnam veel aan de glans van de intocht van de Navo-troepen. De consequenties kunnen verstrekkend zijn. Een aantal voor de hand liggende gevolgen:

• Kosovo wordt toch opgedeeld. De Russen krijgen na forse onderhandelingen met de Navo alsnog een gebied waarover zij de in de praktijk controle uitoefenen, ondanks de mooie afspraken over *power sharing* die op papier gemaakt zullen worden.

• De Navo-bezetting van Kosovo betekent de facto een deling van Servië. Bovendien heeft de Russische mars door Servië laten zien dat Rusland bereid is Servië militair te verdedigen tegen mogelijk nieuwe aanvallen van de Navo. Het hoeft dan ook niet te verbazen als over enige tijd Russische troepen in Servië worden gestationeerd. Het aanbod van de Navo aan de Russen om in plaats van een sector in Kosovo de gedemilitariseerde zone tussen Kosovo en Servië te gaan beheren zou door Rusland nog wel eens als een toetje bij de maaltijd kunnen worden aanvaard, omdat daardoor de invloed van het Westen op de ontwikkelingen in Servië ernstig wordt beperkt.

• Scherper dan ooit zal duidelijk worden dat Servië niet alleen in het zuiden, maar ook in het westen is opgedeeld. Het Servische deel van Bosnië (Republika Srpska) staat immers onder gezag van Sfor (Navo), aangevuld met slechts een tot voor kort onschuldig Russisch contingent. Het belangrijkste deel van Servië, inclusief de hoofdstad Belgrado, wordt nu beschermd door Rusland, terwijl het kleinste deel door het Westen wordt bezet.

• Het Westen, Duitsland voorop, heeft een stabiliteitspact aangekondigd voor de zuidelijke Balkan, inclusief een Marshall-plan dat nu Schröder-plan genoemd moet worden, zo willen de Duitsers. De landen die gaan profiteren van het plan krijgen het perspectief aangereikt van een uiteindelijk lidmaatschap van Navo en EU. Servië minus Kosovo wordt hiervan uitgesloten zolang Milosevic aan de macht is. En ook Rusland hoeft niet te rekenen op een soepele houding van het IMF en andere westerse financiers als het zich niet neerlegt bij de Navo-politiek op de Balkan. Zoals het Marshall-plan de deling van Europa na de Tweede Wereldoorlog bekrachtigde, zo lijkt nu ook het Schröder-plan een nieuwe deling van Europa te bevorderen.

Net zoals de Eerste Koude Oorlog niet was gepland, zijn we nu bezig de Tweede Koude Oorlog binnen te glijden. Europa werd aan het begin van de jaren '90 geconfronteerd met een potentaat (Milosevic) die zich op grote schaal schuldig maakt aan ernstige schending van mensenrechten. Het Westen voelde zich gedwongen tussenbeide te komen, manoeuvreerde vaak ongelukkig en zonk steeds verder in het Balkan-moeras tot het besloot met harde hand op te treden. Bosnië werd in 1995 onder curatele geplaatst, Kosovo in 1999. Albanië en Macedonië werden en passant meegenomen. Zodoende breidde de Navo zich in vier jaar tijd aanzienlijk uit naar het Oosten. Sommige landen in Centraal-Europa traden toe op eigen verzoek, andere landen in Zuid-Europa werden min of meer ingelijfd. Rusland moest wel tot de conclusie komen dat de machtsverhoudingen in Europa zich drastisch en in hoog tempo aan het wijzigen waren.

Deze uitbreiding ging bovendien gepaard met een nieuwe ideologie. Met name Tony Blair en de nieuwkomer Vaclav Havel hielden niet op te betogen dat de Navo-acties op de Balkan het resultaat waren van een nieuwe visie op de wereld waarin niet het platte landsbelang meer voorop stond maar het belang van de mensenrechten. Als er ergens mensenrechten massaal worden geschonden, mogen de slachtoffers voortaan rekenen op steun van de Navo: Kosovo was de eerste krachtdadige toepassing van deze nieuwe levensbeschouwing. Het moet de Russen (met hun Tsjetsjenië) als een bedreiging in de oren hebben geklonken, te meer omdat Havel het niet laten kan er voortdurend aan toe te voegen dat de Russen niet tot de westerse cultuur behoren. Het zal nog wel even duren voor de uitdrukking 'Tweede Koude Oorlog' is ingeburgerd. Maar in Oost-Europa, vooral in de Gos-landen, wordt men zich meer en meer bewust van deze nieuwe realiteit.

Miënt Jan Faber is algemeen secretaris van het IKV

DINSDAG 15 JUNI 1999

De Overwinning

Maarten Huygen

Cut! Hier moet de oorlogsfilm over Kosovo stoppen. Terwijl we de zegevierende Navo-tanks Kosovo binnen zien rijden met juichende Albanese Kosovaren aan de kant van de weg, „Nato, Nato, Nato, UÇK, UÇK", scanderend, Servische schurken tandenknarsend op tractors en trucks zien wegsnellen, rollen aftitelingen en namen over het scherm. Woordvoerder Jamie Shea zullen we in andere glansrollen terugzien. Navo-secretaris generaal Solana heeft een nieuw contract afgesloten met de EU. Wat Milošević ook doet, hoe het ook zal worden gedraaid en uitgelegd, afgelopen weekeinde hebben we gewonnen. Gratis, zonder verlies van levens.

Ik heb het nog nooit eerder op televisie gezien, vluchtelingen die na een paar maanden in het kamp uit eigen beweging naar hun oude huizen en dorpen terugkeren. Als zieken die na een wonderbaarlijke genezing de krukken afwerpen.

Het lijkt wel of de film van de geschiedenis achteruit terug wordt gedraaid. Dezelfde grenspost in Macedonië met die betonnen vierkante bogen wordt van de andere kant overlopen. Maar er is geen herstel van de oude toestand. Nu slaan de Serviërs op de vlucht maar de kijker heeft geen medelijden want zij gelden als de slechten.

Ik kan me een eerdere oorlogsfilm herinneren: het westen tegen Irak. Daar gingen de soldaten na de luchtaanvallen zelf het slagveld op. Specialisten verwachtten honderden doden aan de goede kant maar er vielen er een paar door eigen verkeerd gerichte wapens. De videoband van *CNN* over die oorlog zag ik in de uitverkoop. Niemand heeft nog belangstelling. Er was een kleine opleving, toen precies een half jaar geleden weer een straffende bommenregen op Bagdad neerdaalde. Zonder resultaat. Sindsdien blijft het stil. Wat Saddam nu in zijn schild voert, ik weet het niet.

Zo strandt ook dit televisieverhaal in een moeras van moeilijke feiten en verhoudingen die moeilijk in beeld zijn te brengen. De UÇK houdt haar wapenen, Servië houdt Kosovo. Er vallen wat nieuwe doden, troepen manoeuvreren, regeringen overleggen en de nieuwskaravaan trekt verder.

Op alle netten werden terugkerende Kosovaren gevolgd naar hun oude huizen. Op de BBC zag ik een Albanese Kosovaar die na snelle inspectie van zijn oude huis terugkeerde naar het kamp. Hij durfde nog niet. De sleutel paste in het slot maar de Servische buren die hem hadden verdreven, keken woedend toe. Waarom bleven die Serviërs wel? Ik verbaas me over de grote hoeveelheden Albanese Kosovaren langs de weg die de hele oorlog waren gebleven. Kennelijk waren er nog veel die konden blijven. Hoe slaagden ze daarin? Soms leek heel Kosovo leeg, maar dat was toch niet zo.

De hele avond zag ik kapotte en ongeschonden huizen en militaire kolonnes door de voor- en zijruiten van jeeps. Ze reisden door niemandsland, kwamen in gebied dat nog door Serviërs was bezet. Geert-Jan Driessen van *Netwerk* arriveerde zaterdag in een doodstil Pristina dat nog door de Serviërs was bezet. De Belgische correspondent van *Nova* trof op het platteland de dronken Servische soldaten die even eerder Duitse collega-journalisten hadden doodgeschoten. Hij had geluk.

Een in Kosovo gelegerde Nederlandse kapitein droeg bij aan de geallieerde feestvreugde door tijdens een satellietinterview een soort carnavalshoedje met pluim op te zetten, een symbool van zijn legereenheid.

Aan het slot van de avond, op *Nova*, kon defensiespecialist Rob de Wijk de militaire duiding geven. Hij is een helder commentator, want hij weet alles van wapens, regeringen en allianties. Hij vermeed een hard standpunt over de luchtaanvallen, was wel uiterst sceptisch, maar werd afgelopen dagen wel een tikje enthousiaster. Hij mocht met een Nederlands tankvliegtuig mee en hij had niets dan lof en bewondering voor onze jongens. Balkanexpert is hij niet. Eerder vergeleek hij het wapenbezit in Kosovo met de vrije vuurwapens in Amerika. Culturele eigenaardigheid. Maar als ik zoveel had meegemaakt als een Albanese Kosovaar, zou ik ook mijn Kalasjnikov willen houden.

ILLUSTRATIE: PIM VERMAAT EN CYPRIAN KOSCIELNIAK

NAVO heeft zich in Kosovo ernstig op Rusland verkeken

Hoewel de impasse op het vliegveld van Priština voortduurt, proberen zowel de NAVO als Rusland een rechtstreekse confrontatie te vermijden. Toch is duidelijk dat het gevecht om zeggenschap op de Balkan pas in zijn beginfase verkeert.

In de ogen van het Westen ging de Kosovo-oorlog over ethische normen in de internationale betrekkingen: Moskou ging het om invloedssferen. De confrontatie op het vliegveld is daarmee een treffen tussen twee visies op Europa en is voorlopig nog niet voorbij.

Al sinds het begin van de Kosovo-operatie wist het Westen dat het van Rusland fors verzet kon verwachten. De NAVO dacht dat daar overheen te komen zou zijn voor een voldongen feit geplaatst zou Moskou weliswaar veel misbaar maken, maar er zou, vooral ook omdat de Russen westerse financiële hulp hard nodig hebben, niet zoveel gebeuren. Tot dusver kreeg het Westen gelijk. Op één opmerking van Jeltsin over een mogelijke „derde wereldoorlog" na, begrepen de Russen dat ze nog de meeste invloed op de Balkan te verwachten hadden van samenwerking met de NAVO, en niet van verzet daartegen. Wel school er een adder onder het gras: Moskou wilde enkele compromissen zeker stellen in kwesties die de NAVO als *ononderhandelbaar* beschouwde.

Achter de schermen ontwikkelde zich een ingewikkelde diplomatieke pas-de-deux. De spelregels waren vrij simpel: het Westen sloot elkens op papier een compromis, terwijl de Russen instemden met een gezamenlijk standpunt om prompt daarop Moskou op te schrikken met de mededeling dat Rusland volledig was gezwicht voor de eisen van de NAVO. De oorlogsdoelen van het Bondgenootschap waren voor Jeltsin onaanvaardbaar. Ze werden afgezwakt een zij troepen voor de vredesnacht zou leveren. Vervolgens erhielt ende de NAVO dat ook Rusland en andere landen een rol toekwam, van de G8. Zodra Rusland ze had accepteerd, werd dit communiqué in het Westen voorgesteld als bevatte het de oorspronkelijke oorstelling van de NAVO. Ruslands rotesten tegen de internationale troepenmacht in Kosovo, ondergingen een dergelijke staande dat alEerst hield de NAVO vast aan zijn eerste fase verkeert.

De Russische bezetting van het vliegveld van Priština toont aan hoe groot de impasse tussen de NAVO en Rusland is.

Jonathan Eyal meent dat de huidige spanningen voorkomen hadden kunnen worden als de NAVO Moskou niet voortdurend tegen zich in het harnas had gejaagd.

Na lange beraadslagingen werd men het eens over het beginsel dat de NAVO de 'kern' van de vredesmacht zou leveren, onder één bevelvoerder, maar dat die zou opereren in het kader van een VN-resolutie. De resolutie van de VN-Veiligheidsraad werd echter aanvaard krachtens hoofdstuk 7 van het VN-Handvest, dat dwangmaatregelen op de Balkan toestaat. De NAVO legde deze resolutie prompt uit als een blanco cheque die haar behalve het algehele bevel over de vredesmacht in Kosovo ook de bevoegdheid gaf het mandaat naar eigen inzicht te wijzigen door bijzondere voorwaarden te stellen aan de terugtrekking van de Joegoslavische militairen, door te dreigen met hervatting van de bombardementen.

De onderhandelingstactiek van de NAVO had aanvankelijk succes. Maar het Bondgenootschap heeft onderschat hoeveel waarde Moskou hechtte aan beïnvloeding van de ontwikkelingen op de Balkan. Tsjernomyrdin, Ruslands bijzondere onderhandelaar voor het gebied, kreeg in eigen land harde kritiek wegens zijn toegeeflijkheid jegens het Westen. Hij verdedigde zich door erop te zinspelen dat Rusland in de praktijk gedaan zou krijgen wat het formeel niet had verworven. De vele vaagheden en dubbelzinnigheden in vrijwel ieder diplomatiek document dat de afgelopen week is ondertekend, hebben Moskou slechts gesterkt in die overtuiging.

Voor Rusland is het van het grootste belang een eigen stukje Kosovaars grondgebied te bemachtigen. De vorming van een Russische sector biedt Moskou twee strategische voordelen. Het betekent een Russisch militair commando dat naast maar niet onder het commando van de NAVO opereert. De Russen zullen als gelijken worden behandeld en niet als aanhangsel van de NAVO. Verder is het, na de vorming van een Russische sector, ondenkbaar dat Kosovo onafhankelijk wordt zonder instemming van Moskou.

Voor de NAVO is de vorming van een Russische sector een ramp. Zelfs als Moskou meewerkt, zullen de vluchtelingen weigeren terug te keren naar een gebied waar de Russen de dienst uitmaken, terwijl de kans dat etnische Serviërs er hun toevlucht zoeken juist groot is. Het gevolg zou een feitelijke tweedeling van Kosovo kunnen zijn, iets wat alle westerse regeringen nu juist hadden beloofd te voorkomen. Maar omdat niemand de Russische eis met zoveel woorden wil afwijzen, is de NAVO teruggevallen op haar traditionele excuus. Onmiddellijk nadat de VN-resolutie was aanvaard, kondigde het Bondgenootschap aan dat het Kosovo in sectoren ging verdelen, elk onder bevel van een belangrijke lidstaat. De Russen werden uitgenodigd om mee te doen in een sector naar keuze, maar onder NAVO-voorwaarden en zonder gezag over een specifiek gebied.

Achteraf is duidelijk dat die tactiek onberaden was. Door voorafgaand aan overleg met de Russen een kaart van de sectorverdeling te publiceren, hoopte de NAVO Moskou voor een voldongen feit te stellen. Voor Moskou was de maat echter vol. En zo veranderde iets, wat nog maar een week geleden een grote triomf leek voor de samenwerking tussen Oost en West, plotseling in een militaire impasse van het soort dat we zo goed kennen uit de Koude Oorlog.

Nu beschikken de Russen, ondanks hun opmars, niet over de middelen om een zone in Kosovo te bezetten waar aanvallen van hu UÇK dreigen. Maar het Kremlin h vast voornemens zijn stem te later horen en de voorwaarden af t dwingen waaronder het wil mee doen. Voor de NAVO is het pro bleem dat ieder nieuw akkoord za worden beschouwd als ofwel een zwaktebod van de NAVO ofwel een belediging van de Russen. Een compromis zou kunnen worden gevonden in de vorm van een Russische enclave die onder Moskou's bevel staat maar geen gemeenschappelijke grenzen heeft met de rest van Servië. Dat zou het Kremlin tevreden stellen zonder tot een tweedeling van de provincie te leiden. Ook indien zo'n enclave aan alle kanten omgeven is door NAVO eenheden zal zij echter het brandpunt van de Joegoslavische aanwezigheid in Kosovo worden, en een toevluchtsoord voor Joegoslavische troepen.

Het gebeurde versterkt het argument dat het Westen alleen respect heeft voor een machtig Rusland. Met een subtiele zet en tegen geringe kosten hebben de Russen hun claim op een invloedssfeer op de Balkan gevestigd. Moskou heeft geen imperialistische bedoelingen meer. Maar het heeft wel aan bepaalde strategische principes. Het eerste daarvan is dat de NAVO niet de kans mag krijgen om in Europa haar gang te gaan zonder instemming van Rusland. Voorts is het Moskou niet ontgaan dat – ondanks alle westerse aandacht voor de Balkan – Roemenië en Bulgarije als enige in Europa geen reëel vooruitzicht hebben op het EU- en het NAVO-lidmaatschap. En tenslotte zorgt Rusland met zijn claim op een rol in Kosovo dat na Milosević ook een meer westers gezinde Joegoslavische president niet om Moskou heen zal kunnen, want alleen de Russische troepen garanderen een blijvende Joegoslavische aanwezigheid in Kosovo. Het Westen moet concluderen dat ondanks alle overleg over nieuwe samenwerking met Moskou in de wereld ná de Koude Oorlog Rusland de wereld nog steeds meet heel andere ogen bezien. Zolang Rusland in invloedssferen denkt, blijft samenwerking tussen Oost en West aan sterke restricties gebonden.

Jonathan Eyal is verbonden aan het Royal United Services Institute for Defence Studies in Londen.

Het gevecht om de zeggenschap op de Balkan verkeert pas in zijn beginfase

---

Een huzarenstukje

DEZER DAGEN

J.L. Heldring

Zondagavond zond de BBC een documentaire uit over Spetsnatz. Dat waren in de voormalige Sovjet-Unie speciale commando-eenheden die vuile zaakjes moesten opknappen. Andere landen hebben zulke troepen ook. Zo hebben de Britten de SAS, en dat ook de Amerikanen erover beschikken, bleek in 1979, toen een poging om Amerikaanse gijzelaars in Teheran te bevrijden mislukte.

De Russische eenheid onderscheidde zich voor het eerst door, eveneens in 1979, de Afghaanse president Amin te vermoorden en zo de weg vrij te maken voor de inval van het officiële Sovjet-leger in dat land – het begin van het einde van de Sovjet-Unie, want de Afghanen bleken er niet onder te krijgen te zijn. Een ander staaltje van de Spetsnatz was de bevrijding van Russische diplomaten die in Beiroet in gijzeling genomen waren. De desbetreffende eenheid wist een van de gijzelhouders te pakken te krijgen, doodde hem en liet zijn hoofd bij hun commandant bezorgen. Binnen 24 uur waren de diplomaten vrij. Ondertussen onderhandelden de Westerse mogendheden jarenlang over de vrijlating van *hun* gijzelaars. (Een van die onderhandelaars, de Brit Terry Waite, werd zelf gegijzeld).

De laatste keer dat de Spetsnatz optraden, was op bevel van de door het Westen geadoreerde Gorbatsjov. Hun was, in 1991, de opdracht gegeven een opstand in Vilnius (Litouwen) neer te slaan. Dat deden ze, bloedig. (Gorbatsjov zei later dat hij er niet van geweten had, want toen het gebeurde sliep hij.)

In de zomer van hetzelfde jaar weigerden de Spetsnatz echter hetzelfde in Moskou te doen, en daarmee was in feite het einde van de Sovjet-Unie beklonken.

Maar de geest van de Spetsnatz is kennelijk nog niet dood, want het huzarenstukje waarmee een Russische eenheid vorig weekeinde vanuit Bosnië onverwachts naar Priština, de hoofdstad van Kosovo, doorstootte en zo de overwinning van de NAVO van haar glans beroofde, deed aan de exploten van de Spetsnatz denken. Alleen waren het deze keer geen speciaal opgeleide commando's, maar een gewone eenheid van het leger.

Hoezeer ook de Russen met deze actie roet in het eten van de NAVO hebben gegooid en misschien zelfs tegen de afspraken in hebben gehandeld, het is moeilijk erg boos te zijn over deze streek. Een door CNN geïnterviewde Britse kolonel, die in Bosnië had gevochten, vond haar zelfs 'amusing'. In elk geval is het leedvermaak te begrijpen dat in Rusland erover gevoeld wordt.

Heel ernstig is het incident op zichzelf dan ook misschien niet. De NAVO zal het zeker niet op een militaire botsing laten aankomen. Ze kan, als ze wil, die paar honderd Russen gemakkelijk van alle bevoorrading met voedsel en benzine afsnijden. Als ze dat doet, zal de Russische triomf kortstondig blijken te zijn.

Ernstiger is het incident als we het bezien als symptoom. Symptoom van wat? Van Russische onberekenbaarheid en anarchie. Het is nog niet eens zeker wie het bevel tot deze actie heeft gegeven. In elk geval was het ministerie van Buitenlandse Zaken in Moskou er geheel van onkundig. Minister Ivanovs eerste reactie was dat zij op een 'vergissing' berustte en dat de eenheid spoedig teruggetrokken zou worden.

Later zei hij dat president Jeltsin er zelf het bevel toe had gegeven, zonder er zelfs zijn minister van Defensie (laat staan die van Buitenlandse Zaken) in te kennen. Het is de vraag of deze versie juist is. Ivanov kan dat gezegd hebben teneinde Jeltsins gezicht te redden, dat inderdaad lelijk zou zijn gehavend als zou zijn uitgekomen dat het om een puur zelfstandige actie van een paar generaals te doen was geweest. Intussen is de generaal die aan het hoofd staat van de actie, wèl in rang bevorderd.

In elk geval is de minister van Buitenlandse Zaken, hoezeer hij misschien ook persoonlijk een heimelijke vreugde over de actie mag voelen, zijn geloofwaardigheid kwijt. En Jeltsin zelf? Die mag zich voorlopig zonnen in de gunst van een zich vernederd voelend volk en daarom op het ogenblik de oppositie van de communisten en nationalisten die op zijn *impeachment* uit waren, niet vrezen, maar internationaal is zijn aanzien, op een ogenblik dat zijn land een financiële lening weer bitter nodig heeft, er niet groter op geworden. Maar dat aanzien was toch al niet groot.

Zo doemt de vraag levensgroot op: wie spreekt namens Rusland? De onzekerheid die daaromtrent toch al heerste, is sinds zaterdag, de dag waarop de Russen plotseling in Priština verschenen, alleen maar toegenomen. Het is een onzekerheid die groter wordt naarmate de geografische afstand tot Rusland kleiner is. Het grootst moet zij in de Baltische landen zijn. Wie vrijwaart hen voor eventuele overvallen door min of meer zelfstandige Russische eenheden?

Aan de eenheid van beleid lijkt het in de Verenigde Staten ook enigszins te hapere. Dit weekeinde konden we op de televisie Strobe Talbott, de onderminister van Buitenlandse Zaken, in Moskou, waar hij met zijn collega Ivanov onderhandelde, horen zeggen dat de Russen best een invloedszone in Kosovo konden krijgen, terwijl even later zijn directe superieur, Madeleine Albright, tegenspraak dat Rusland een sector toegewezen zou krijgen. Wie heeft president Clintons oor? (Talbott is een oude studievriend van hem.) Of is er een subtiel verschil tussen zone en sector?

Daarom is het nog niet zo zeker dat het in elk geval niet op een verdeling van Kosovo in een Servisch en een Kosovaars-Albanees deel – het eerste onder Russische bescherming – zal uitlopen. Zou dat gebeuren, dan zou Kosovo etnisch gezuiverd zijn, terwijl de hele oorlog tegen Servië juist ten doel had zo'n zuivering te voorkomen of, toen dat niet gelukt was, althans ongedaan te maken.

Een recent boek over de Koude Oorlog besluit met de uitspraak van de Chinese krijgskundige Sun Tzu (min of meer een tijdgenoot van Confucius): „De vijand te onderwerpen zonder te vechten is het toppunt van krijgskunst." Dat is juist, maar moet aangevuld worden met het woord van de Duitse krijgskundige Karl von Clausewitz (1780-1831): „De oorlog is niets anders dan de voortzetting van de politiek met andere middelen". Een oorlog moet dus niet alleen militair gewonnen worden – liefst met zo min mogelijk verliezen – maar ook politiek. Zover is het nog lang niet na de oorlog om Kosovo.

Ruslands goedkoopste triomf sinds jaren

De grijns van president Jeltsin, zaterdag, deed vermoeden dat de bezetting van het vliegveld van Priština bedoeld is als PR-stunt en als plaagstootje naar de NAVO. Maar de actie betekent meer.

Door onze correspondent
FRANK WESTERMAN

MOSKOU, 15 JUNI. Het Russische bruggenhoofd van tweehonderd militairen en twaalf tanks op het vliegveld van Priština is meer dan een horzel in de pels van de NAVO.

Deze daad van vermetelheid, zoals de actie in Moskou wordt ervaren, is een opsteker voor het moreel van alle Russen; volgens de politicoloog Andrej Piontkovski vergelijkbaar met de voetbaloverwinning van Rusland op Frankrijk, vorige week. Er reden nog net geen toeterende auto's door de straten, maar de euforie is voelbaar. „Russen verslaan Amerikanen", kopte de Komsomolskaja Pravda vanmorgen.

Voor de aftakelende president is het een opsteker van jewelste: zelfs zijn aartsvijanden, de communisten, maken een diepe buiging (al is het in de richting van de restanten van het voormalige Rode Leger). De nachtelijke race op Priština blijkt uit te pakken als een variant op de 'small victorious war', waar in het nauw gedreven heersers vaak van dromen. In Tsjetsjenië is die opzet mislukt; Rusland verloor 13.000 zonen en raakte de Kaukasus-republiek nog kwijt ook.

De bezetting van de luchthaven van Priština daarentegen is de goedkoopste en slimste triomf van Rusland sinds jaren. „Het is ook bepaald geen ramp voor het Westen", schrijft The Moscow Times. Dat Rusland niet nog dieper vernederd wordt, dat Jeltsin weer wat aan gezag wint – dat alles is pure winst. Maar de 64.000-dollarvraag is: hoe verder? En: wat wil Moskou werkelijk bereiken op de Balkan - tegen welke prijs?

Het is uitgesloten dat Rusland zijn Kosovo-eenheid onder NAVO-bevel zal plaatsen. Luitenant-generaal Viktor Zavarzin, de aanvoerder van de tankcolonne, is direct bevorderd tot kolonel-generaal om op gelijkwaardige voet te kunnen onderhandelen met Michael Jackson, de Britse NAVO-commandant van KFOR. Ergo: de Russen zullen naast de NAVO opereren, met andere, meer pro-Servische doelen bovendien.

Door de strategie van het voldongen feit heeft Moskou zich verzekerd van een stem bij de oplossing van de kwestie Kosovo. Meer dan dat: bij de onderhandelingen over de toekomstige status van deze Servische provincie kan het Westerse bondgenootschap de Russen eenvoudig niet langer negeren.

Dat alles hoeft niet erg te zijn, ware het niet dat de *hardliners* binnen het leger de politiek van voldongen feiten willen voortzetten door de creatie van een exclusief Russische sector binnen Kosovo. Bijvoorbeeld door de gereedstaande versterking van zevenduizend luchtlandingstroepen uit de steden Pskov en Rjazan naar de Balkan te sturen. Voorspelbaar gevolg zou zijn dat de Serviers hun toevlucht tot het Russische deel zoeken, en de Albanezen tot het Westerse, de opmaat tot een opdeling van Kosovo langs etnische lijnen.

De parallel met de mars op Berlijn en de splitsing van Duitsland na de Tweede Wereldoorlog is al getrokken. In eigentijdse termen heet het dat de Russen de oostgrens van de Slavisch-orthodoxe wereld (met de Serviers als frontlijnvolk) aan het afbakenen zijn.

De krant Izvestija waarschuwt vandaag tegen dat scenario. „Het vliegveld van Priština mag onder geen beding de nieuwe scheidslijn worden tussen Rusland en het Westen." Ook het zakenblad Kommersant roept op tot rede: na de geslaagde overval dienen de generaals te beseffen dat er geen geld is voor een bezettingsmacht op de Balkan, dat het bruggenhoofd een eenzaam eiland is in een vijandige omgeving, dat het op vergelding beluste Kosovo Bevrijdingsleger in de bergen op de loer ligt. „Het is niet ondenkbaar dat de Russen voor hun veiligheid de hulp van de NAVO moeten inroepen." De helden van vrijdag zagen zich gisteren al gedwongen water te vragen aan de Britten, terwijl er een klein Russisch konvooi met brandstof en voedsel uit Bosnië is vertrokken om de stunt vol te kunnen houden.

Het echte gevaar schuilt hem volgens de krant in een eventuele escalatie van de interne strijd tussen het leger en de politiek (met name het te slap bevonden ministerie van Buitenlandse Zaken). Hoewel president Jeltsin de operatie wel degelijk vooraf (volgens de Kommersant een half uur van tevoren) zou hebben gesanctioneerd, komt het Kosovobeleid de laatste dagen duidelijk uit de koker van de legerleiding.

Politicoloog Andrej Piontkovski signaleert „een voortgaande militarisering van de politiek" sinds het aantreden van politiegeneraal Sergej Stepasjin als premier, vorige maand. De komende dagen moet blijken of Jeltsins speciale Balkanafgezant Viktor Tsjernomyrdin en minister Igor Ivanov van Buitenlandse Zaken weer greep krijgen op het diplomatieke proces dat leidt tot samenwerking met het Westen. Of dat ze andermaal door de generaals van de kernmacht Rusland worden gepasseerd.

Milošević voert campagne

Nationalisten uit Servische regering

BELGRADO, 15 JUNI. De extreem-nationalistische Radicale Partij van vice-president Vojislav Šešelj heeft zich gisteren uit de Servische regering teruggetrokken. Daarmee heeft de coalitie van Slobodan Milošević nog slechts 110 van de 250 zetels in het Servische parlement.

Milosević zelf hield gisteren een openbare toespraak in de stad Novi Sad, zijn eerste sinds 1997. Hij waadde door de menigte van vijfduizend mensen en schudde handen, iets wat hij zelden doet. In zijn toespraak zei hij dat de „zwaarste elf weken sinds de Tweede Wereldoorlog voorbij waren" en presenteerde hij de Servische terugtocht uit Kosovo als een overwinning. De Beskabrug van Novi Sad was het symbolische startpunt van de wederopbouw van Joegoslavië, aldus Milošević. „Bruggen verbinden mensen." De Beska-brug zou Servië weer met Europa verbinden. Ook wijdde hij uit over 25 nationaliteiten die vreedzaam samenleven in de „multinationale samenleving" Servië.

De toespraak deed sterk denken aan de Europa-gezinde retoriek die Milošević bezigde in 1997, voordat hij het conflict in Kosovo op de spits dreef. Politieke analisten vermoeden dat Milošević nu weer toenadering gaat zoeken tot gematigde partijen, zoals de SPO van de Vuk Draskovic, die tijdens de oorlog zijn ontslag kreeg als vice-premier. Milošević slaagt er al jaren in aan de macht te blijven door de extreme nationalisten en de gematigden tegen elkaar uit te spelen.

Het vertrek van de ultra-nationalisten van de Radicale Partij (SRS) van Šešelj uit de Servische regering komt niet onverwacht. De partij bezet 13 van de 36 ministeries en heeft 82 van de 250 zetels in het Servische parlement. Eerder deze maand stemden de Radicalen tegen het akkoord met de NAVO over Kosovo. „Waar geen Joegoslavische troepen zijn en geen Servische politie, bestaat geen staatssouvereiniteit", zei de terugtredende Radicale minister van Handel Zoran Krasić.

Vuk Drasković, de leider van de SPO, heeft gezegd de leemte die de Radicale Partij nalaat, alleen te willen opvullen als er „serieuze politieke en economische veranderingen plaatshebben".

Een andere vijand van Milošević, de pro-westerse president Milo Djukanović van Montenegro, heeft gisteren in Boekarest aangekondigd dat Montenegro zich van de Joegoslavische federatie zal afscheiden als Milošević niet ten val wordt gebracht en Servië een democratie wordt. Djukanović zegt van plan te zijn een referendum over afscheiding uit te schrijven. Dat is volgens Djukanović pas mogelijk als de staat van oorlog, die in Joegoslavië nog altijd van kracht is, wordt ingetrokken. Met Milošević aan het roer zal Servië alles in het werk blijven stellen om Montenegro te destabiliseren, aldus Djukanović. Momenteel bevinden zich nog 40.000 man Servische troepen in Montenegro. Tijdens de NAVO-luchtacties werd vaak gespeculeerd dat Milošević een staatsgreep voorbereidde tegen Djukanović. (AFP, AP, Reuters)

Het Kosovo-bevrijdingsleger UÇK heeft kort na het binnentrekken van KFOR een kantoor geopend in een Albanese wijk in Priština. (Foto NRC Handelsblad, Maurice Boyer)

PRIŠTINA

'Groot-Albanië is ons doel'

Ingezonden mededeling

commandant bedoelt dat Kosovo, de Albanese gebieden in Macedonië en Montenegro en Albanië één, onafhankelijke staat moeten vormen: Groot Albanië. „Dat is ons doel, dat is ons ideaal. Net als ieder ander Europees land hebben wij recht hebben op een staat in gebied waar onze voorouders al eeuwenlang wonen."

En er is nog een reden waarom het UÇK volgens commandant Sali de wapens niet kan neerleggen nu. „De NAVO heeft Kosovo nog niet onder controle. Militairen doen hun uniformen uit maar verstoppen hun wapens. Wij weten dat de Servische geheime dienst actief is in Kosovo." Serviers plunderen nog steeds Albanese huizen, zegt Sali, ze steken gebouwen in brand. „Als de NAVO niet in staat is nieuwe bloedbaden door paramilitairen te voorkomen, zullen wij hen bijstaan."

Zaterdag werden vier Serviërs gedood in Kodra e Trimave. Zondag werd een Servische man

naar Servië te vluchten over de weg naar het noorden die langs de Albanese wijk loopt. Gisterochtend raakte op die weg een andere Serviër zwaargewond. De jongen die op hem schoot was er zeker van, zei hij later, dat de man zijn ouders had vermoord en zijn zus verkracht. Een paar uur later werden, ook op de weg naar het noorden, drie Servische militairen, doodgeschoten.

Albanese inwoners van Kodra e Trimave zeggen dat het UÇK betrokken was bij die acties, met uitzondering van de beschieting die alleen maar leidde tot een zware verwonding. Ze zijn er trots op. Maar de commandant ontkent. Volgens hem zijn het Albanese burgers die wraak nemen op hun vroegere beulen. „Ze zijn niet in de hand te houden. De emoties zijn te sterk, mensen hebben ernstig geleden."

Sali vindt dat de NAVO en het UÇK samen aandacht moeten besteden aan de behandeling van

volgens hem tegen de wraaknemingen weinig te doen. „We zien de oorlogsmisdadigers vluchten." Het UÇK zelf zal volgens de commandant van Pristina bewijzen verzamelen, zoals het hoort, om mogelijke misdadigers aan te klagen bij het VN-oorlogstribunaal voor voormalig Joegoslavië in Den Haag.

Maandag, aan het begin van de avond, beginnen militaire en paramilitaire eenheden zich terug te trekken uit Priština. Ze rijden hard door het centrum van de stad – verkeersregels gelden al een paar dagen niet meer in Kosovo. Bij hotel Grand steken ze drie vingers omhoog, het Servische nationalistische gebaar, naar de camera's van buitenlandse televisiestations die hun vertrek filmen vanaf het dak. Bij een dorp boven Priština wachten Albanezen de konvooien op. Een van de legertrucks wordt tegengehouden, drie Servische militairen worden eruit gehaald en doodgeschoten.

"Ook een beetje soap-moe?"

f 12,60 per jaar. 0800 023 6070

NCRV

Ze laten mensen in hun waarde bij de NCRV.

'Ik wil mijn vrachtwagen terug van de Serviërs'

De NAVO-soldaten houden de situatie in het Westen van Kosovo maar moeilijk onder controle.

Door onze redacteur
YAËL VINCKX

PRIZREN, 15 JUNI. „Ik wil mijn vrachtwagen terug. De Serviërs hebben hem gestolen", weet Rexhep. Waarom is Rexhep zo zeker van zijn zaak? „Nou, mijn vrachtwagen staat daar. Dat blauwe exemplaar is van mij." Rexhep wijst in de lange rij Serviërs een aftands vrachtwagentje aan, volgeladen met huisraad. De man achter het stuur kijkt strak voor zich uit. Hij maakt zich, evenals honderden andere Serviërs, op voor de vlucht naar Servië.

Rexhep acht de tijd niet rijp de truck terug te halen. „Ben je helemaal gek geworden", vraagt Rexhep verbaasd. „Heb je die Servische agenten wel gezien?" Hij knikt naar een pantserwagen met daarop in het blauw gestoken Servische politie. Ze dragen spiegelende zonnebrillen, hebben rijen munitiepatronen uitdagend over hun borst hangen en spelen quasi nonchalant met hun geweren. „Die mannen vermoorden me."

Rexhep zit te denken, zegt-ie. „Ik moet de NAVO over de diefstal vertellen. Zij halen misschien mijn auto terug." Hij wijst nu op een tank, vlak naast de Servische pantserwagen. Op de tank zitten zenuwachtige Duitse soldaten. Prizren en omgeving valt onder Duits NAVO-gezag. De Duitsers nemen voor het eerst sinds 50 jaar deel aan een militaire actie buiten hun eigen grondgebied. Dat valt niet mee. De Servische militairen en agenten laten zich weinig aan de Duitsers gelegen liggen. De weg van Prizren naar de provinciehoofdstad Priština bijvoorbeeld, valt onder controle van Duitse KFOR-troepen. Maar de Serviërs hebben zondag nog twee journalisten op deze weg doodgeschoten. Hier en daar zijn nog sluitpschutters actief.

Het Kosovaarse bevrijdingsleger, UÇK, trekt zich ook weinig aan van de Duitse NAVO-soldaten. Hun leden rijden gewapend rond in de steden en in de bergen. Het UÇK wil graag samenwerken met de KFOR-troepen, laat een hoge UÇK-militair weten. De stad Prizren is dan "ingenomen" door het UÇK, zegt hij zelf. Maar van ontwapening kan geen sprake zijn. Zo dreigt een machtsvacuüm te ontstaan rond Prizren.

"Ik wil hier weg. Snel weg", zegt Arthur. Hij staat in de rij van de wachtende Serviërs. Sinds gisterochtend staan ze al klaar met hun opgelaten auto's. Toch zijn ze niet vertrokken – bang voor woedende Albanese Kosovaren en het UÇK. Gisteren hebben enkele Serviërs geprobeerd de stad Prizren te verlaten. Ze werden met stenen bekogeld. De Servische inwoners veiligheid bij elkaar gezocht; een honderden meters lange rij van tractoren met aanhangers, auto's, vrachtwagens en een bus staat in het centrum van Prizren. Oude vrouwen spelen op de achterbank hun verhitte en dreinende kleinkinderen.

Bijna drie maanden geleden trokken de Albanese Kosovaren in een soortgelijke stoet richting Albanië. Nu trekken de Servische Kosovaren richting Servië. „Ik blijf nog drie à vier dagen weg", zegt Arthur. Hopelijk wordt zijn huis in de tussentijd niet geplunderd, zegt hij. Aan het einde van de ochtend vertrekken hij en de andere Serviërs, begeleid door Servische politie en Duitse militairen.

Het vertrek van de Serviërs is het startsein voor een wilde middag. Nauwelijks zijn ze vertrokken, of de eerste ruiten gaan aan diggelen. De snackbar was van een četnik, een paramilitaire leider, weten Kosovaarse jongens. Ze mikken een stormram door de ruit. De Duitsers lijken met te weinig soldaten te zijn om de situatie onder controle te houden. UÇK-soldaten trekken in groten getale uit de heuvels de stad binnen om de vruchten van hun overwinning te plukken. Ze laten zich omhelzen en zoenen en rapen de toegeworpen bloemen op.

Op het pleintje voor de snackbar breekt een chaotisch feest los. Auto's scheuren rondjes om het plein. Naast me graait een man in zijn groene trainingsbroek. Daar blijkt hij een pistool verborgen te hebben. De vreugdeschoten klinken oorverdovend.

Buiten de stad klinkt hevig geweervuur; daar zijn het UÇK en Serviërs in een gevecht verwikkeld, vertelt een UCK'er. Leden van het Kosovo Bevrijdingsleger zouden een gewonde commandant naar het ziekenhuis hebben gebracht; Servische soldaten zouden op hetzelfde moment een patiënt hebben opgehaald. De ontmoeting eindigde in een wilde schietpartij.

We kunnen niet overal tegelijk zijn, zeggen de NAVO-soldaten. Versterkingen worden verwacht.

Duitsers eindelijk als 'bevrijders' toegejuicht

Vierenvijftig jaar na het einde van de Tweede Wereldoorlog ziet Duitsland opgelucht hoe Duitse soldaten als 'bevrijders' worden toegejuicht.

Door onze correspondent
MICHÈLE DE WAARD

BERLIJN, 15 JUNI. Duitse soldaten worden bejubeld door Kosovaren. De Britse pers prijst de dappere officieren van de Bundeswehr de hemel in: 'Majoor List, de man zonder angst'. NAVO-secretarisgeneraal Javier Solana noemt de Duitse vredesdiplomatie voor de Balkan „indrukwekkend".

De oorlog in Kosovo heeft een waterscheiding teweeg gebracht. 54 jaar na het einde van de Tweede Wereldoorlog is niemand meer bang van Duitse soldaten op de Balkan, maar worden ze als 'bevrijders' toegejuicht.

Was Duitsland mentaal, maatschappelijk en economisch reeds lang een 'normaal' land geworden, Kosovo heeft de republiek ook militair gezien tot een volwassen en eersteklas partner gemaakt. Juist de rood-groene coalitie van kanselier Gerhard Schröder – bestaande uit sociaal-democraten en voormalige pacifisten – stuurde de eigen soldaten de oorlog in. Als tegenprestatie legde zij – met succes – haar volle diplomatieke gewicht in de schaal om het ultieme doel, vrede, te bereiken.

Maar bij een normale rol in een conventionele oorlog hoort ook de verschrikking van de dood. Keer op keer werden op de tv de beelden herhaald van de beschieting afgelopen weekeinde tussen Duitse soldaten en Servische sluipschutters, die vanuit een auto het vuur hadden geopend. Camera's zoemden lang in op de stervende Serviër in de auto. Naast hem lag zijn dode kameraad. „Voor de eerste keer sinds 1945 hebben Duitse soldaten bij gevechten in het buitenland een mens gedood", schreef het liberale dagblad *Die Welt* in een commentaar.

Groter was de schok toen gisteren bekend werd, dat twee Duitse journalisten van het weekblad *Stern*, verslaggever Gabriel Grüner (35) en fotograaf Volker Krämer (56), in Kosovo om het leven zijn gekomen. Volgens het ministerie van Defensie in Bonn waren ze in de chaos van de Servische aftocht in een hinderlaag gelokt.

Moed, angst en verdriet horen bij oorlog. Dat weten Amerikanen, Britten en Fransen al veel langer, die sinds de laatste wereldoorlog veelvuldig hun soldaten naar crisisgebieden stuurden. Na 54 jaar wordt dit ook voor de Duit-

> 'Voor het eerst sinds 1945 doden Duitse soldaten'

sers 'normaal'. De 8.500 troepen van de Bundeswehr – het grootste contingent na Groot-Brittannië – spelen nu een centrale rol bij het garanderen van de vrede in Kosovo.

„Nu is het pas werkelijk oorlog. En nu pas weten we werkelijk, dat er Duitsers bij zijn", schrijft Harald Martenstein van de Berlijnse *Tagesspiegel* in een verslag over de televisiebeelden. De wekenlange high-tech-bombardementen van de NAVO op Joegoslavië, waarbij aan westerse zijde geen slachtoffers vielen, maakten de oorlog voor de kijkers haast surrealistisch. Nu op de grond soldaten tegen soldaten vechten, heeft de oorlog een gezicht gekregen.

De spoken van de nazi-gruwelen op de Balkan mogen zijn vervaagd en de militaire rol van Duitsland mag zijn veranderd; de Tweede Wereldoorlog blijft het cruciale referentiepunt. Bij de tv-beelden over juichende Albanezen bij de binnenmarcherende Duitse soldaten, moet Martenstein onwillekeurig denken aan „Oostenrijk in 1938" of de „Duitse inval van de Oekraïne". Natuurlijk weet hij dat iedere vergelijking mank gaat, maar zo functioneert nu eenmaal „ons Duitse brein".

Het onheil dat Hitler over Europa verspreidde zit diep in het Duitse bewustzijn. Dat blijkt alleen al uit de grote belangstelling, die de recente tentoonstelling over de misdaden van Hitlers Wehrmacht in Duitsland trok. Opgelucht stellen de Duitsers anno 1999 vast, dat de soldaten van de huidige Bundeswehr nu als bevrijders worden bejubeld. Tijdens de Bosnië-crisis waren zij nog humanitaire hulpverleners, in eigen land waren ze geprezen door hun strijd tegen het hoge water in de Oder-rivier. Nu spelen zij in Kosovo dezelfde volwaardige rol als hun bondgenoten en mogen ze de vrede desnoods met wapens verdedigen. Duitse soldaten stuiten op massagraven, net als destijds Amerikanen en Britten in Duitsland ontdekten. En de Duitsers krijgen een eigen sector in Kosovo, die ze moeten beschermen, net zoals de geallieerden in Berlijn.

Duitsland is in militair opzicht een normaal land geworden en dat is een cruciale verandering voor Europa, stelt de Britse defensie-expert Jonathan Eyal vast. De Duitsers zelf zijn bescheiden over hun nieuwe rol. „Treurig is het land, dat helden nodig heeft", schreef Brecht en dat staat bij de naoorlogse generatie in het geheugen gegrifd. Zelfs het populaire *Bild* constateert: „54 jaar na Hitler begint het buitenland, het nieuwe Duitsland zo te zien als het is: als een deel van een vrij Europa. En meer willen we ook niet zijn."

OPINIE

CPB is sleutel tot een betrouwbare politiek

De gangbare kritiek op de methoden waarmee het CPB programma door het CPB is dat door dit instituut op een zeer voor-

bijlens programma als dat van GroenLinks bestuurlijk niet af

en minister die zich op een essentieel punt van beleid van zijn politieke achter-

Harry van Wijnen

klaring, waarin Faber ervan

ries slagen er in de regel in die te-
genstellingen binnenboord te hou-
den. Het tegenwoordige Land-
bouw is een ongezonde uitzonde-
ring op die regel. Het is te eind-

Anarchie op Landbouw

BERICHTEN

Sluitingstijden

Voor plaatsing op **maandag t/m vrijdag** kunt u uiterlijk de dag van plaatsing, 9.00 uur opgeven. Voor plaatsing op **zaterdag** kunt u uiterlijk de vrijdag voor plaatsing, 20.00 uur opgeven.

N.B.: Voor alle zorgvuldigheid worden familieberichten alleen geplaatst als verificatie van de afzender mogelijk is.

FAMILIE

Gevluchte Kosovaren vanmorgen in opvangkamp Ter Apel (Foto Sake Elzinga)

Kosovaren in Nederland startklaar

Kosovo is 'bevrijd', de gevluchte Kosovaren, ook die in Nederlandse opvangkampen, popelen om terug te gaan. 'Ik denk er dag en nacht aan'.

Door HARM VAN DEN BERG en ANDRÉ RITSEMA

ARNHEM/DEN HAAG, 15 JUNI. Zijn moeder zit op een ijzeren bed te wachten op de dokter, zijn vrouw veegt de vloer en de baby ligt om zich heen te kijken in het babybedje. Een bedompte kamer van vier bij vier meter, dat is de afgelopen maand het onderkomen geweest van Shkëlzen Elshani, een 27-jarige politie-agent uit Priština. Nu is hij blij, zegt hij, dat het toch nog vrede is geworden in Kosovo en dat hij binnenkort naar huis kan. „Als het er nog staat, tenminste. Ik denk er dag en nacht aan."

In de voormalige Saksen Weimarkazerne in Arnhem, verblijven in totaal 411 Kosovaren. De eerste groep van 150 mensen kwam hier aan op 20 mei, twee andere groepen volgden op 22 en 30 mei. Allen afkomstig uit vluchtelingenkampen in de omgeving van de Macedonische hoofdstad Skopje. Elshani is blij en dankbaar met de opvang, zo haast hij zich te zeggen. Er is eten en drinken, slaapgelegenheid, sportfaciliteiten, er zijn Albanese kranten. Juist vandaag worden er schotels geïnstalleerd waarmee een Albanese zender kan worden ontvangen. Ondanks alle goede zorgen wil hij zo snel mogelijk naar huis.

De televisie in zijn kamer vertoonde de afgelopen dagen beelden van terugtrekkende Servische troepen. En omdat hij als één van de weinigen een woordje Engels spreekt, kwam iedereen naar hem toe. Wat is er aan de hand, Elshani? En Elshani legde uit dat er vrede kwam, dat het eindelijk vrede zou zijn. „De mensen zijn allemaal heel erg blij dat het voorbij is." Maar hij vertelt het met een sombere ondertoon. Want hoe zullen ze het land straks aantreffen? Hoe zullen de huizen erbij staan, wat is er geworden van de familieleden die achterbleven? Hij zag op tv ook de massagraven. „We weten niet wat we moeten verwachten." Zijn huis bijvoorbeeld, een groot vrijstaande woning in het centrum van Priština. „Er is door mijn vader, door mijn broers en door mij in totaal vijftien jaar aan gebouwd. Stel je voor dat het is platgebrand, dat zou verschrikkelijk zijn."

In het afgelopen weekeinde is het laatste vliegtuig met Albanese Kosovaren op Schiphol aangekomen en met hen keerden ook de medewerkers van de Immigratie- en Naturalisatiedienst terug. In totaal zijn er sinds april van dit jaar 4.060 vluchtelingen uit Kosovo naar Nederland overgebracht, zegt een woordvoerder van Vluchtelingenwerk. De eerste groep van rond de tweeduizend Kosovaren kwam al in april in ons land aan. Ze werden opgevangen in de centra Ermelo en Ter Apel en daarna naar reguliere opvangcentra doorgestuurd. Vandaar is een aantal weer vertrokken naar woningen in diverse plaatsen.

De selectie van deze groep vluchtelingen is uitgevoerd door de medewerkers van de IND, die daarbij voorop stelden dat de overkomst in familieverband zou geschieden. Aanvankelijk was het de bedoeling om in het bijzonder hulpbehoevende, bejaarde of zieke Albanezen naar Nederland over te brengen, maar tijdens het verloop van de actie is dat uitgangspunt aanzienlijk verbreed. Deze 'speciale' groep heeft een tijdelijke verblijfsvergunning ontvangen. „Over pakweg zes maanden gaan we de situatie opnieuw beoordelen, omdat de vergunning dan eindigt. De vraag is dan of de situatie zo verbeterd is dat de mensen al terug kunnen", zegt de woordvoerder van het ministerie. Volgens haar is er nog geen beleid ontwikkeld voor de terugkeer van deze groep. In Duitsland gebeurde dat destijds met de Bosnische vluchtelingen opvallend georganiseerd met wekelijks speciale vluchten. „Zoiets hebben we nog niet eerder gedaan, daar zal nog overleg voor nodig zijn", aldus de woordvoerder.

Behalve de vierduizend uit kampen gehaalde vluchtelingen, zijn er in de afgelopen maanden nog eens honderden vluchtelingen uit Kosovo op eigen kracht naar Nederland gekomen, de laatste tijd waren dat er zo'n dertig per week. Die zijn zoals dat heet in de reguliere asielprocedure terecht gekomen en in vrijwel alle gevallen hebben ze ook een tijdelijke vergunning ontvangen. In de afgelopen jaren zijn al 10.000 asielzoekers uit Kosovo naar Nederland gekomen, van wie een groot deel in woningen in diverse gemeenten werd ondergebracht.

De Kosovaar Elshani is nog altijd erg onder de indruk van de dingen die hij meemaakte voordat hij in Arnhem werd opgevangen. „Ik heb twee dagen zonder eten rondgelopen, ben beschoten en bestolen door de Servische en de Macedonische politie. Ook door Macedoniërs, ja. Maar ik weet wie het zijn, en waar ze wonen." Zijn moeder, zegt Elshani, is door alle problemen en moeilijkheden in twee maanden tijd dertig kilo afgevallen. „Dat is veel, hoor", zegt hij.

In een brief van 31 mei heeft Vluchtelingenwerk er de medewerkers van het ministerie van Justitie nadrukkelijk op gewezen dat de overkomst in familieverband niet altijd is gelukt. Een aantal gezinnen is hier incompleet gearriveerd en pas later ontdekte men dat vader of moeder, al of niet met een deel van de kinderen, nog in een kamp in Macedonië of Albanië verbleven dan wel naar een ander land waren overgebracht. Vluchtelingenwerk heeft gevraagd die situatie te herstellen, maar volgens Justitie is het onwaarschijnlijk dat dit nog gebeurt.

De Kosovaren in Arnhem zijn ondergebracht een voormalige kazerne, rond een open terrein met een voetbalveld, wat speeltoestellen voor kinderen, een pingpongtafel. Nefi Krasniqi gaat op een bankje in de zon zitten. De 35-jarige jurist uit Priština is ook blij met de vrede. Net als Elshani en net als de meeste andere Kosovaren wil hij zo snel mogelijk terug. „Ik schat dat negentig procent naar huis wil. Binnen één of twee weken terug, dat zou mooi zijn." De zorgen zijn op het gezicht van Krasniqi af te lezen. Hij vraagt zich af of het mogelijk is op een normale wijze in Kosovo te leven. „De Serviërs die Milošević niet als hun leider zien, mogen wat mij betreft gerust blijven. Ik denk dat we wel naast elkaar kunnen wonen en leven."

Gele Rijders in Orahovac

ORAHOVAC, 15 JUNI. Een konvooi van Nederlandse militaire voertuigen, waaronder vijf 155 millimeter houwitserkanonnen van het 11de artillerie-bataljon, de Gele Rijders, is gisteren vanuit Prizren aangekomen op het vliegveld van Orahovac. Op en bij de landingsstrook van ongeveer vijfhonderd meter zijn de Nederlanders begonnen met het bouwen van een kampement. De vijf houwitsers zorgen voor vuursteun en bescherming van Duitse en Nederlandse eenheden. De komst naar Orahovac verliep ongehinderd. De Nederlanders hebben nog enige moeite met de onzekere situatie in het zuiden van Kosovo, waar Servische militairen en burgers langzaam naar het noorden trekken en het Kosovo Bevrijdingsleger UÇK en burger-Albanezen op zoek zijn naar wraak. Zondag was al duidelijk dat de KFOR-aanwezigheid in het zuiden van Kosovo nog niet 'robuust' genoeg is om de Serviërs af te schrikken. Ook tussen Prizren en Orahovac zijn nog maar weinig NAVO-militairen. Vrijwel alle huizen in dit gebied zijn vernield en in brand gestoken. Langs de weg liggen rottende karkassen van koeien en schapen. Prizren lijkt, vergeleken met de dorpen in de omgeving, nauwelijks aangetast door het geweld. Rond de stad zijn er veel etnische zuiveringen geweest, zoals mogelijk blijkt uit de ontdekking van een huis met twintig verbrande lijken vanmorgen door Nederlandse militairen. De afdelingscommandant, de overste Ton van Loon, zou gistermiddag overleg voeren met onder anderen de Servische burgemeester van Orahovac over de situatie in de stad om een oplossing te vinden voor de komende en gaande vluchtelingenstromen en de terugtrekking van de Serviërs. Momenteel verblijven zo'n 3.000 Serviërs en 6.000 Albanezen in het gebied. Het aantal Servische militairen en politieagenten is nog onbekend. De Serviërs hebben twee blokkades opgeworpen met tanks. Dat leidde niet tot een confrontatie met de Nederlandse militairen. (ANP)

• Britse actie tegen UÇK • Nederlanders vinden massagraf • Russen bevoorraden troepen

UÇK trekt steden Kosovo binnen

PRIŠTINA, 15 JUNI. Het Kosovo Bevrijdingsleger UÇK heeft delen van de steden Priština en Prizren overgenomen. In Priština werd bloedig wraak genomen op Servische vluchtelingen. Nederlandse troepen hebben vanochtend sporen gevonden van een Servische slachtpartij.

Britse troepen in Priština traden vanochtend op tegen UÇK'ers. Ze omsingelden een huis van waaruit geschoten werd toen ze een melding controleerden over een aanval op een Servische burger. Vijf UÇK-strijders gaven zich over en werden gevangen genomen. Britse troepen ontwapenden eerder bij het plaatsje Kacanik 70 soldaten van het UÇK. Het Rode Kruis schat dat 11.000 Serviërs Kosovo inmiddels hebben verlaten.

Vanochtend schoten onbekenden een granaat af op het vliegveld van Priština, waar tweehonderd man Russische troepen zich hebben verschanst. Een klein Russisch konvooi van elf voertuigen vertrok vanochtend uit Bosnië naar Priština. Het zou om bevoorrading gaan en niet om versterkingen: volgens een woordvoerder van de vredesmacht SFOR in Bosnië bemannen slechts 29 Russische soldaten het konvooi. Britse troepen rond het vliegveld hebben de Russen vandaag water geleverd.

De Russische generaal Georgi Sjpak stelde gisteren dat hij 2.000 tot 10.000 man versterkingen paraat heeft voor Priština. Bulgarije en Roemenië hebben Rusland verboden hun luchtruim te gebruiken zolang er geen overeenstemming is over de Russische rol in Kosovo.

In Helsinki zullen de Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken, Albright, en de minister van Defensie, Cohen, naar verwachting eind deze week overleg voeren met hun Russische collega's. De Russen eisen een eigen zone in Kosovo, buiten de commandostructuur van de NAVO om. Deze vreest dat een Russische zone een Servische vrijhaven wordt.

Gisteren zijn hulpverleners bij het stadje Glogovac gestuit op meer dan 20.000 uitgehongerde ontheemden die zich al maanden in de heuvels van de Drenica verbergen. Ze zeiden zich in leven te hebben gehouden met bessen, wild en gekookt gras. Vanuit Macedonië en Albanië keerden duizenden vluchtelingen vanochtend terug.

In de Macedonische hoofdstad Skopje kwam het gisteren tot hevige rellen bij betogingen van feestende Albanezen. Er vielen 15 gewonden. In Tetevo, waar de Albanezen de meerderheid vormen, waren er felle straatgevechten met Slavische Macedoniërs.

Nederlandse troepen die gisteren hun intrek namen bij het stadje Orahovac, zijn in het dorp Velika Krusa op de verkoolde lijken van twintig Albanezen gestuit. NAVO-troepen bewaken een massagraf bij Kacanik, waarin zich volgens omwonenden 91 lichamen bevinden. (AFP, AP, Reuters)

• NEDERLAND: pagina 3
• KOSOVO: pagina 5
• DOSSIER: www.nrc.nl

Bedrije Islami (27) keerde afgelopen weekeinde terug naar huis in Priština. Ze heeft zich drie maanden in een kelder verstopt voor de Serviërs. (Foto NRC Handelsblad, Maurice Boyer)

Aan ontwapening is het UÇK nog lang niet toe

Op het plein bij de school werd gedanst, gezongen, er was bier. Het feest duurde tot de volgende ochtend. Maandagochtend leggen kinderen rode bloemen voor de deur van het gebouw. In de kamer van de vroegere directeur van de school zit UÇK-commandant Sali Mustafa (28), in felgekleurd trainingspak. Mustafa heeft nu, zegt hij, het commando over de stad. In het nieuwe UÇK-kantoor zal worden gewerkt aan „de toekomstige regering van Kosovo".

Nu is er alleen nog maar een UÇK-vertegenwoordiging, maar misschien zal er deze week nog van de school een militaire basis worden gemaakt. „Onze militairen zitten nu al overal in Priština."

Vanochtend kwamen twee Britse KFOR-militairen langs bij de commandant. „Ze willen graag goed contact met ons." En of er al is gepraat over de ontwapening van het UÇK, zoals afgesproken in het akkoord tussen de NAVO en Belgrado? Mustafa glimlacht. Nee. En over die ontwapening beslissen uiteindelijk de hoogste commandanten van het UÇK, als „gedisciplineerd militair" zal Mustafa uitvoeren wat die hem opdragen.

Maar zelf vindt de commandant van Priština dat er nog niet begonnen kan worden met ontwapening. „Het probleem van de Albanezen is nog niet opgelost. Het probleem is: het hele Albanese volk woont nog niet met elkaar in vrij gebied."

[• *Vervolg* UÇK: pagina 5]

Jun 15

Serbs flee Kosovo in huge convoys

PRISTINA, Yugoslavia (AP) - Ducking at the sound of gunfire, patrolling cautiously to avoid the ire of Serbs, thousands of NATO peacekeepers spread out Monday across Kosovo. Some uncovered grim evidence of atrocities as they tightened their control of the province. Serb forces complying with the pullout ordered by NATO to end the 78-day air war mixed in with civilians fleeing in columns up to 500 vehicles long. Some ethnic Albanian homes were set ablaze by Serb troops leaving Kosovo. Aiming to bring some stability to the province shattered by war and a long history of ethnic hatred, NATO and U.S. forces sought to downplay the impasse over about 200 Russian soldiers occupying the Pristina airfield where the allies planned to establish headquarters.

Yugoslav president says worst over

BELGRADE, Yugoslavia (AP) - President Slobodan Milosevic, in his first public appearance since he caved in and agreed last week to an international peace plan for Kosovo, said Monday the worst was over for Yugoslavia and it was time to start rebuilding. "The most difficult 11 weeks in our history are behind us," the state-run Tanjug news agency quoted him as saying at a ceremony to launch the rebuilding of a Danube River bridge in northern Serbia. "We managed not only to heroically defend our fatherland, but also to obtain U.N. guarantees of its sovereignty and territorial integrity," he said.

KLA boldly sets up in Pristina

PRISTINA, Yugoslavia (AP) - Boldly flying the red-and-black Albanian flag, the Kosovo Liberation Army has emerged from the underground and set up an office in Pristina, the provincial capital and center of Serb authority in the province. In a sign of welcome from residents of the ethnic Albanian neighborhood of Vranjevac, flowers were heaped on the doorstep of the primary school, where the rebels have opened their office. Like the guerrillas, the residents are emerging from hiding, too. Masked Serb police went door-to-door through this neighborhood in late March, forcing people out at gunpoint. Merita Ahmeti, a 27-year-old lawyer who spent that last 12 weeks either on the run or in hiding, said she knows of at least three people they shot to death, including a young boy.

Russians come under attack at Pristina airport (adds).

LONDON, June 15 (Itar-Tass) - Unknown attackers after Tuesday midday shelled Pristina airport, where Russian paratroopers are staying deployed for the peacekeeping operation.

The NATO press service told Itar-Tass by telephone from Pristina that the command of NATO troops in Kosovo got evidence that a fire attack was mounted on Pristina airport, but no details were available thus far and the report was being checked. The press service said there was no telephone communication with the Russian battalion.

Unverified reports suggest that the site of the Russian batallion was attacked with mortars.

NAVO heeft zich in Kosovo ernstig op Rusland verkeken

De Russische bezetting van het vliegveld van Priština toont aan hoe groot de impasse tussen de NAVO en Rusland is. **Jonathan Eyal** meent dat de huidige spanningen voorkomen hadden kunnen worden als de NAVO Moskou niet voortdurend tegen zich in het harnas had gejaagd.

Hoewel de impasse op het vliegveld van Priština voortduurt, proberen zowel de NAVO als Rusland een rechtstreekse confrontatie te vermijden. Toch is duidelijk dat het gevecht om zeggenschap op de Balkan pas in zijn beginfase verkeert.

In de ogen van het Westen ging de Kosovo-oorlog over ethische normen in de internationale betrekkingen; Moskou ging het om invloedssferen. De confrontatie op het vliegveld is daarmee een treffen tussen twee visies op Europa en is voorlopig nog niet voorbij.

Al sinds het begin van de Kosovo-operatie wist het Westen dat het van Rusland fors verzet kon verwachten. De NAVO dacht dat daar overheen te komen zou zijn: voor een voldongen feit geplaatst zou Moskou weliswaar veel misbaar maken, maar er zou, vooral ook omdat de Russen westerse financiële hulp hard nodig hebben, niet zoveel gebeuren. Tot dusver kreeg het Westen gelijk. Op één opmerking van Jeltsin over een mogelijke „derde wereldoorlog" na, begrepen de Russen dat ze nog de meeste invloed op de Balkan te verwachten hadden van samenwerking met de NAVO, en niet van verzet daartegen. Wel school er een adder onder het gras: Moskou wilde enkele compromissen zeker stellen in kwesties die de NAVO als *on*onderhandelbaar beschouwde.

Achter de schermen ontwikkelde zich een ingewikkelde diplomatieke pas-de-deux. De spelregels waren vrij simpel: het Westen sloot telkens op papier een compromis, zorgde dat de Russen instemden met een gezamenlijk standpunt om prompt daarop Moskou op te schrikken met de mededeling dat Rusland volledig was gezwicht voor de eisen van de NAVO. De oorlogsdoelen van het Bondgenootschap waren voor Jeltsin onaanvaardbaar. Ze werden afgezwakt tot een gezamenlijk communiqué van de G8. Zodra Rusland ze had accepteerd, werd dit communiqué in het Westen voorgesteld als bevatte het de oorspronkelijke opstelling van de NAVO. Ruslands protesten tegen de internationale troepenmacht in Kosovo, ondergingen een dergelijke behandeling. Eerst hield de NAVO staande dat alleen zij troepen voor de vredesmacht zou leveren. Vervolgens erkende de NAVO dat ook Rusland en andere landen een rol toekwam, mits de NAVO het opperbevel kreeg. Na lange beraadslagingen werd men het eens over het beginsel dat de NAVO de 'kern' van de vredesmacht zou leveren, onder één bevelvoerder, maar dat die zou opereren in het kader van een VN-resolutie. De resolutie van de VN-Veiligheidsraad werd echter aanvaard krachtens hoofdstuk 7 van het VN-Handvest, dat dwangmaatregelen op de Balkan toestaat. De NAVO legde deze resolutie prompt uit als een blanco cheque die haar behalve het algehele bevel over de vredesmacht in Kosovo ook de bevoegdheid gaf het mandaat naar eigen inzicht te wijzigen door bijzondere voorwaarden te stellen aan de terugtrekking van de Joegoslavische militairen, door te dreigen met hervatting van de bombardementen.

De onderhandelingstactiek van de NAVO had aanvankelijk succes. Maar het Bondgenootschap heeft onderschat hoeveel waarde Moskou hechtte aan beïnvloeding van de ontwikkelingen op de Balkan. Tsjernomyrdin, Ruslands bijzondere onderhandelaar voor het gebied, kreeg in eigen land harde kritiek wegens zijn toegeeflijkheid jegens het Westen. Hij verdedigde zich door erop te zinspelen dat Rusland in de praktijk gedaan zou krijgen wat het formeel niet had verworven. De vele vaagheden en dubbelzinnigheden in vrijwel ieder diplomatiek document dat de afgelopen week is ondertekend, hebben Moskou slechts gesterkt in die overtuiging.

Voor Rusland is het van het grootste belang een eigen stukje Kosovaars grondgebied te bemachtigen. De vorming van een Russische sector biedt Moskou twee strategische voordelen. Het betekent een Russisch militair commando dat naast maar niet onder het commando van de NAVO opereert. De Russen zullen als gelijken worden behandeld en niet als aanhangsel van de NAVO. Verder is het, na de vorming van een Russische sector, ondenkbaar dat Kosovo onafhankelijk wordt zonder instemming van Moskou.

Voor de NAVO is de vorming van een Russische sector een ramp. Zelfs als Moskou meewerkt, zullen de vluchtelingen weigeren terug te keren naar een gebied waar de Russen de dienst uitmaken, terwijl de kans dat etnische Serviërs er hun toevlucht zoeken juist groot is. Het gevolg zou een feitelijke tweedeling van Kosovo kunnen zijn, iets wat alle westerse regeringen nu juist hadden beloofd te voorkomen. Maar omdat niemand de Russische eis met zoveel woorden wil afwijzen, is de NAVO teruggevallen op haar traditionele excuus. Onmiddellijk nadat de VN-resolutie was aanvaard, kondigde het Bondgenootschap aan dat het Kosovo in sectoren ging verdelen, elk onder bevel van een belangrijke lidstaat. De Russen werden uitgenodigd om mee te doen in een sector naar keuze, maar onder NAVO-voorwaarden en zonder gezag over een specifiek gebied.

> Het gevecht om de zeggenschap op de Balkan verkeert pas in zijn beginfase

Achteraf is duidelijk dat die tactiek onberaden was. Door vooraf-gaand aan overleg met de Russen een kaart van de sectorverdeling te publiceren, hoopte de NAVO Moskou voor een voldongen feit te stellen. Voor Moskou was de maat echter vol. En zo veranderde iets, wat nog maar een week geleden een grote triomf leek voor de samenwerking tussen Oost en West, plotseling in een militaire impasse van het soort dat we zo goed kennen uit de Koude Oorlog.

Nu beschikken de Russen, ondanks hun opmars, niet over de middelen om een zone in Kosovo te bezetten waar aanvallen van het UÇK dreigen. Maar het Kremlin is vast voornemens zijn stem te laten horen en de voorwaarden af te dwingen waaronder het wil meedoen. Voor de NAVO is het probleem dat ieder nieuw akkoord zal worden beschouwd als ofwel een zwaktebod van de NAVO ofwel een belediging van de Russen. Een compromis zou kunnen worden gevonden in de vorm van een Russische enclave die onder Moskou's bevel staat maar geen gemeenschappelijke grenzen heeft met de rest van Servië. Dat zou het Kremlin tevreden stellen zonder tot een tweedeling van de provincie te leiden. Ook indien zo'n enclave aan alle kanten omgeven is door NAVO-eenheden zal zij echter het brandpunt van de Joegoslavische aanwezigheid in Kosovo worden, en een toevluchtsoord voor Joegoslavische troepen.

Het gebeurde versterkt het argument dat het Westen alleen respect heeft voor een machtig Rusland. Met een subtiele zet en tegen geringe kosten hebben de Russen hun claim op een invloedssfeer op de Balkan gevestigd. Moskou heeft geen imperialistische bedoelingen meer. Maar het hecht wel aan bepaalde strategische principes. Het eerste daarvan is dat de NAVO niet de kans mag krijgen om in Europa haar gang te gaan zonder instemming van Rusland. Voorts is het Moskou niet ontgaan dat – ondanks alle westerse aandacht voor de Balkan – Roemenië en Bulgarije als enige in Europa geen reëel vooruitzicht hebben op het EU- en het NAVO-lidmaatschap. En ten slotte zorgt Rusland met zijn claim op een rol in Kosovo dat na Milošević ook een meer westers gezinde Joegoslavische president niet om Moskou heen zal kunnen, want alleen de Russische troepen garanderen een blijvende Joegoslavische aanwezigheid in Kosovo. Het Westen moet concluderen dat ondanks alle overleg over nieuwe samenwerking met Moskou in de wereld ná de Koude Oorlog, Rusland de wereld nog steeds met heel andere ogen beziet. Zolang Rusland in invloedssferen denkt, blijft samenwerking tussen Oost en West aan sterke restricties gebonden.

Jonathan Eyal is verbonden aan het Royal United Services Institute for Defence Studies in London.

Ma… bang komen Albanezen tevoorschijn

15-6-94

Van onze correspondent
Michel Maas

KOSOVO

Een nieuw plastic is neergedaa… op het oude waaronder de vluc… telingen in het Berisha-gebergt… wonen. Tussen de bomen, in h… struikgewas, op de zandweg en … het riviertje liggen honderde… echthoekige gele zakken die twe… agen geleden uit de lucht zijn… omen vallen: 'Humanitarian… ily Ration', een humanitair… grantsoen, 'geschonken door… t volk van de Verenigde Staten … Amerika'.

…lle zakken zijn leeg. In het … d slingeren de zilveren kleine… akjes die in de grote zaten. …tbars' vruchtenrepen, ook …telingen in het Be… hadden de gift van …p. 'Het was net ge… dag', zegt Imer De… blij waren ze toch, …ste dagen krijgen ze …aan genoeg voor een …

… in een kleine vlucht… …zetting op een van … plekken in het bos. …epen tenten van tak… …en overdekt met hu… …stic van het afgelopen … van de tenten staan … meegenomen op de … maanden geleden, en …iers van de enige melk …eboste helling. …g telt ruim drieduizend …en, van wie sommigen, zoals Imer, in kleine groepjes op verscholen plekken staan, maar de meesten op een open plek aan een riviertje aan de voet van de helling. De tenten staan dicht op elkaar, overdekt met takken en – inmiddels bruin geworden – bladeren. Tegen de de hitte van de brandende zon. Verspreid over andere hellingen in het Berisha-gebergte mocten zich volgens Albanese opgaven 65 duizend vluchtelingen bevinden, gevlucht toen de Serviërs op 3 april een groot offensief in de regio begonnen.

De gele plastic zakken met 'voor een dag complete voeding voor een persoon' zijn het eerste voedsel dat de mensen in maanden hebben gekregen. De rest van de tijd hebben ze geleefd van wat zij zelf bij elkaar konden schrapen. Zij stroopten huizen af in dorpen waar geen Servische troepen waren, ze bedelden wat bij elkaar of aten mee met de soldaten van het Kosovo Bevrijdingsleger.

Berisha-gebergte bood duizenden een schuilplaats

Meer dan een maaltijd per dag was er nooit. En die ene maaltijd bestaat al tijden uit één gerecht: brood met zout. En af en toe een slok melk. Melk wordt, als er genoeg is, verkocht voor drie D-mark per liter, wat nog niets is vergeleken met de 20 D-mark die aan het eind van het offensief, vorige week, voor een pakje sigaretten moest worden betaald. Wie dat geld had, betaalde. Er zat niets anders op. Het Berisha-gebergte was van alle kanten door Servische troepen ingesloten. Niets en niemand kwam het gebied meer in of uit.

Boven op de honger kwamen twee maanden lang de granaten. Dag en nacht bestookten de Serviërs de bergen. Granaten sloegen vlakbij in. Op de volgende helling werden door zo'n granaat een vrouw en twee kinderen gedood en dertien anderen gewond.

Sinds vijf dagen wordt er nu niet meer geschoten. Het beleg is opgeheven, de Serviërs hebben zich teruggetrokken, de prijs van sigaretten is gedaald tot 5 D-mark per pakje.

De Amerikanen hebben voedsel gedropt en de eerste tenten worden nu al afgebroken. De eerste vluchtelingen pakken hun spullen.

Zondag is al het eerste kleine konvooi uit Berisha vertrokken. Een tiental tractoren met aanhangers en enkele tientallen mensen te voet. Sterk vermagerd, angstig en met in hun ogen de verdwaasde blik van honger en uitputting. Op weg naar hun huizen waarvan, als ze geluk hebben, nog iets overeind staat: iets waarin ze droog kunnen zitten, hun matrassen kunnen uitleggen en hun houtfornuisjes kunnen stoken. De vluchtelingen weten niet wat ze zullen aantreffen. Ze lopen verder, angstig maar vastberaden.

Afrim Romaj kan nog niet terug. Hij is bang dat de politie nog altijd in de stad Glogowhc is. Glogowhc, daar zijn zijn vrouw, zijn zoontje van zes en zijn dochtertje van drie.

Afrim heeft een maand niets meer van ze gehoord. En zes weken geleden is er heel veel geschoten in Glogowhc – waar tienduizend vluchtelingen uit omringende dorpen hun toevlucht hadden gezocht. Men zegt dat er heel veel doden zijn gevallen.

Maar Afrim Romaj weet het niet zeker. Hij moet nog wachten. 'Tot de NAVO komt, eerder ga ik niet.'

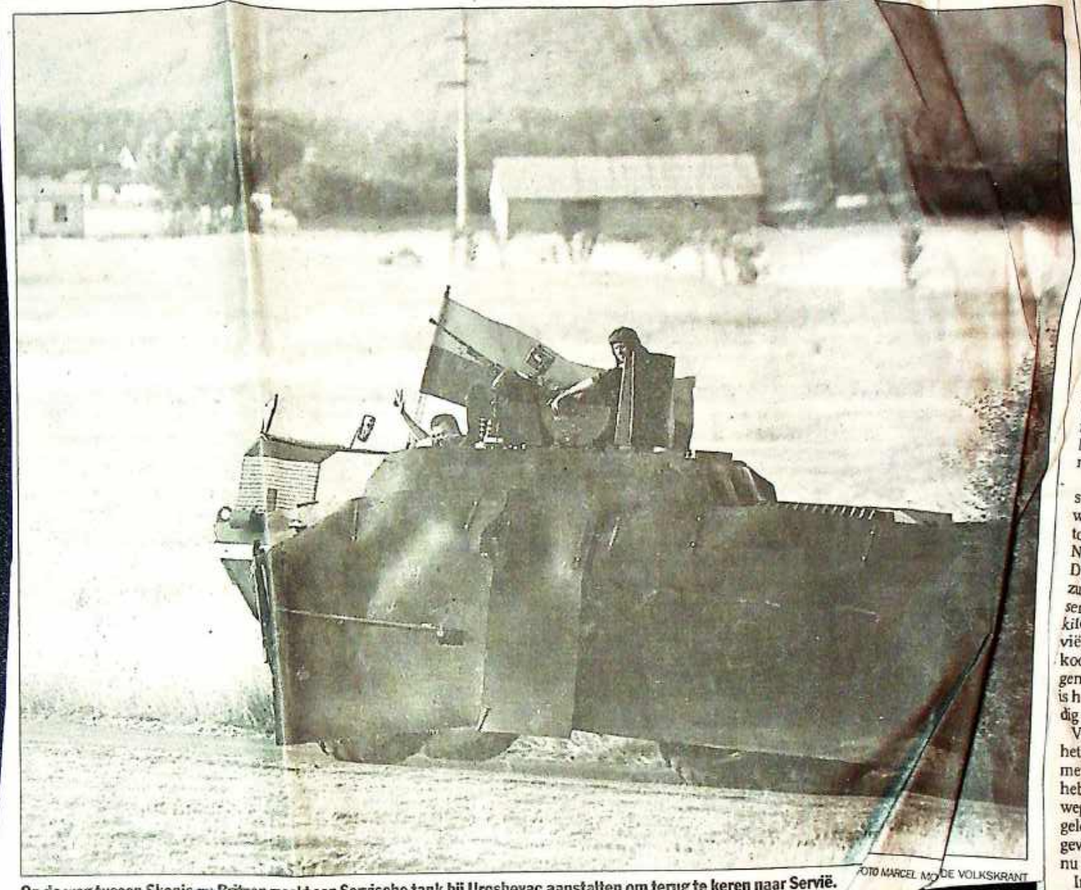

Op de weg tussen Skopje … Prizren maakt een Servische tank bij Uroshevac aanstalten om terug te keren naar Servië. FOTO MARCEL MOL/DE VOLKSKRANT

Gele Rijder… behalen 'groot succ… in Orahova…

AP

ORAHOVAC

De Nederlandse Gele Rijder… ben gisteren met een blikse… hun intrek genomen in d… Orahovac. Bataljoncomma… luitenant-kolonel Van Loo… komstig van de dertiende … chaniseerde Brigade in Oir… noemt het optreden van de… tairen in het zuiden van K… 'een groot succes'.

'Ondanks dat we met een … groep zijn gekomen en nog … bewapend zijn, kunnen w… deze manier een hoop el… voorkomen', zei Van Loon … Een konvooi van honderd … manschappen en mil… vertuigen, waaronder vijf … serkanonnen van 155… kam gisteravond na een … twaalf uur vanuit Mace… in Prizren. Daarna reed… door naar het vlie… Orahovac, ongeveer dertig … van Prizren.

De twee blokkades die Se… tanks en gepantserde voertuigen met zware tank… de weg naar Orahovac had… opgeworpen, werden door de… derlanders zonder problemen … passeerd. Van Loon had er … vertrek zijn manschappen … aangedrongen een confrontat… vermijden. 'We onderhandele… als ze ons niet doorlaten, keren … om en komen we morgen te… met vijf Duitse Leopard-tan… Maar zover hoefde het niet te … men.

Zodra de Nederlands… en D… se versterking in de loop van … week naar Orahovac komt, zal … totale sterkte uit zevenhonder… Nederlanders en honderdvijftig… Duitsers bestaan. Eind deze week … zullen nog eens dertien houwit… sers met een bereik van achttien … kilometer arriveren. Als de Ser… viërs – die volgens het vredesakkoord tot komende zondag mogen blijven – dan zijn vertrokken, is het gebied rond Orahovac volledig onder Nederlandse controle.

Van Loon kwam zondag al naar het vliegveld van Orahovac om met de Serviërs te overleggen. 'We hebben ze vriendelijk verzocht weg te gaan. Ze hebben ons rondgeleid over het terrein om aan te geven waar geen mijnen liggen en nu zijn ze allemaal vertrokken.'

In Orahovac, waar nog zo'n drieduizend Serviërs en zesdui-

Ultranationalist Seselj stapt uit coalitie met partij Milosevic

AFP, Reuters, AP

BELGRADO

De ultranationalistische Servische Radicale Partij (SRS) is maandag uit de regering van Servië gestapt uit woede over het vredesplan voor Kosovo. De SRS van Vojislav Seselj nam sinds vorig jaar deel aan een coalitie onder leiding van de socialistische partij van de Joegoslavische president Slobodan Milosevic.

Seselj had al aangekondigd uit de regering te zullen stappen als er ook maar één NAVO-militair in Kosovo zou worden toegelaten. 'Wij blijven onze ideologie trouw', zei Seselj maandag. 'Nu Kosovo bezet is, hebben we geen enkele reden meer om in de regering blijven.'

De SRS bezette veertien van de 35 ministersposten in de regering van de deelrepubliek Servië. In het 250 zetels tellende parlement stemden de 82 afgevaardigden van Seseljs partij tegen het vredesplan van de bemiddelaars Tsjernomyrdin en Ahtisaari. De socialisten en communisten, de andere partijen in de coalitie, hebben nu nog 110 zetels over.

President Milosevic is maandag voor het eerst in het openbaar verschenen sinds de NAVO eind maart met luchtaanvallen begon. Tijdens een bezoek aan een verwoeste brug in Novi Sad zei hij dat het land zich nu moet toeleggen op de wederopbouw.

'Bruggen verbinden mensen en het is geen toeval dat de wederopbouw hiet begint, in de multi-etnische Vojvodina', zei Milosevic. In de Servische provincie Vojvodina woont een omvangrijke Hongaarse minderheid.

De president van Montenegro, Milo Djukanovic, overweegt zijn deelrepubliek los te maken uit de Joegoslavische federatie. Hij zei maandag, op bezoek in Boekarest, dat hij een volksraadpleging wil houden als Milosevic aan de macht blijft. 'Als Belgrado moet er democratisering blijft afwijzen worden gedacht aan een referendum over onafhankelijkheid', aldus Djukanovic.

Hij deed zijn uitspraken terwijl in Montenegro ongeveer honderd intellectuelen de oprichting aankondigden van een Beweging voor de Onafhankelijkheid van Montenegro. Volgens de groep is 60 procent van de 600 duizend Montenegrijnen voorstander van onafhankelijkheid of op zijn minst een losse band met Servië.

Albright gaat praten over Russen in Kosovo

Reuters, AP

WASHINGTON

De NAVO en Rusland zijn het nog niet eens over de status van de Russische troepen in Kosovo. Twee Amerikaanse ministers, Albright van Buitenlandse Zaken en Cohen van Defensie, zullen in Helsinki met hun Russische ambtgenoten overleggen over de kwestie. Volgens Albright is dit maandag met de Russische president in de Kroatische hoofdstad Zagreb gebeurd. Clinton heeft ook telefonisch met de Russische president Jeltsin. In Moskou wijst de woordvoerder van de Russische minister van Defensie, Grachov, erop dat zijn troepen toe te gelaten zijn tot de plaats. Eerder op de dag meldde Jeltsin dat hij het overleg als 'positief' had ervaren.

trijders van het Kosovo Bevrijdingsleger UCK worden door inwoners van Pritzen toegejuicht.

FOTO MARCEL MOLLE – DE VOLKSKRA

15-6-99

Servische aftocht in Albanese bussen

Van onze verslaggever
Mark van Driel

PRIZREN

Het is feest in Prizren. Vlaggen wapperen, inwoners joelen en claxons, heel veel claxons, vullen de straten met een oorverdovend lawaai. De blijdschap lijkt maandagmiddag in Prizren met het uur toe te nemen, want het gerucht gaat dat de Servische troepen vandaag vertrekken. Niet de eerste troepen, nee, de laatste. En dus groeit de groep nieuwsgierigen op het plein voor het Servische hoofdkwartier gestaag.

Rondom de Servische basis in de eeuwenoude stad geven drie Duitse tanks de uitgelaten Kosovaren bescherming. Ze tonen hun blijdschap zonder schroom, hun vrolijkheid is niet ingetogen maar uitdagend.

'NATO, NATO!', roepen de feestvierders naar tientallen Servische soldaten die achter een afrastering wachten op hun roemloze aftocht. Hun fort, maandenlang de schrik van duizenden niet gevluchte ingezetenen van Prizren, is in twee dagen veranderd in een huis van bewaring.

'UCK, UCK!', schreeuwt Enver Hoxhaj. De 31-jarige kapper is voor het eerst sinds drie maanden de straat opgegaan. Hij heeft vandaag een kapot geschoten Lada gezien, met het bloed van de Servische chauffeur nog op de stoelzitting. Hij heeft gedanst bij de 16e eeuwse Ottomaanse moskee die is ontsierd door Servische graffiti. En hij heeft gejuicht bij elk salvo dat gewapende Kosovaren uit vreugde de lucht in schoten. En nu wil Hoxhaj de uittocht gadeslaan die buiten Prizren al de hele dag gaande is.

Het vertrek van de Serviërs verloopt volgens schema, zegt de Nederlandse kolonel Peter van den Aker. Hij maakt deel uit van de Duits-Nederlandse eenheid die de aftocht in de omgeving van Prizren coördineert. Ook hij heeft gezien dat Servische burgers en soldaten Kosovo in hoog tempo uitstromen. Er is opnieuw sprake van een exodus in de Joegoslavische provincie, nu van Serviërs. 'De afspraak is dat de troepen dit deel van Kosovo vandaag verlaten. Ze hebben tot middernacht.'

De burgers hoeven niet weg, benadrukt Van den Aker. Maar hij kan zich hun vertrek wel voorstellen. De afgelopen dagen was de sfeer in Prizren grimmig, zegt hij. Er werd veel geschoten: 'De Albanezen zijn lang onderdrukt geweest. Vooral het UCK zint op wraak. Dat geeft onrust, in de stad en er buiten.'

Volgens Van den Aker zijn er met het UCK afspraken gemaakt over een vreedzaam verloop van de uittocht. Maar de manschappen van het Kosovo Bevrijdingsleger hebben hun wapens niet ingeleverd. In een aantal steden rondom Prizren onderhouden ze nog altijd hun eigen controleposten. Ze duiken plots op uit verbrande gebouwen, vragen om identiteitspapieren en controleren auto's. Tegenspraak wordt nauwelijks geduld, intimidatie niet geschuwd. 'Ze hebben hun eigen agenda', denkt de Duitse soldaat Stefan Vengert.

> 'Troepen moeten voor middernacht Prizren verlaten'

De voorgenomen demilitarisering van het UCK kan pas op gang komen als de Serviërs zijn vertrokken, legt Van den Aker uit. Eerder komt KFOR er niet aan toe. De troepen van Milosevic mogen dan 'heel gedisciplineerd' zijn, kopzorgen heeft KFOR genoeg. De paramilitairen bijvoorbeeld, die minder makkelijk in het gareel zijn te krijgen dan de Servische politie en militairen. En dan zijn er nog de logistieke problemen van de Servische aftocht.

'Wij kunnen hun vervoer niet regelen en zij hebben te weinig voertuigen', zegt Van der Aken die weet dat de Serviërs Albanese bussen hebben ingepikt om het transport naar hun geboortegrond op gang te brengen. Dat mag niet, zegt hij. Maar het is niet anders. 'De commandanten moeten enigszins improviseren.'

Ondanks de ongeoorloofde methoden laat het vertrek van de Serviërs lang op zich wachten. Er zijn niet voldoende bussen, is het formele excuus van de commandant. Er lijkt nog een andere reden voor de vertraging: een blik in de tuin van het hoofdkwartier leert dat ze zoveel mogelijk Servische burgers de kans willen geven om met het konvooi mee te vluchten.

Enver Hoxhaj kan de vertraging weinig schelen. Dat ze het schema van Van der Aker in de war sturen, ach wat zou het. Als ze maar gaan. Want, zegt hij: 'Geen Serviërs, geen problemen.'

Pagina 5: KFOR-eenheden vinden massagraven in Kosovo
Mager en bang komen de Albanezen tevoorschijn
Gele Rijders behalen 'groot succes' in Orahovac

JAN BLOKKER

Geen debat

DE MAKKERS hebben het vuren gestaakt, Freek de Jonge vertrok naar Curaçao, het voetbalseizoen is trouwens afgelopen, dus het Nederlandse intellectuelendebat over Kosovo hebben we ook weer gehad.

Komkommertijd aangebroken, zou je zeggen – maar wanneer was ook weer dat schot in Sarajevo?

28 Juni.

Nou wil ik niemand ongerust maken, en ook niet meteen alle driehonderdnegentig columnisten van de verzamelde dagbladpers van hun vakantieadres terugroepen, maar af en toe denk ik er het mijne van, wat ik des te ongehinderder kan doen, omdat iedereen is uitgediscussieerd, en niemand me voorlopig zal tegenspreken.

Ik zie en hoor wat in die provincie van Servië nu allemaal rondloopt. Tienduizenden vredelievende, maar zwaarbewapende Amerikanen, Britten, Italianen, Duitsers en gele rijders. Rondzwervende guerrillero's van het UCK. Half en half wegtrekkende soldaten van het Joegoslavische leger. Paramilitaire struikrovers. Servische Kosovaren die voor de geallieerde tanks uit vluchten. Albanese Kosovaren die achter de tanks aan naar hun leeggeplunderde dorpen terugkeren. Televisieploegen van *2 Vandaag, Netwerk, NOVA*, het *Journaal*, RTL 4, RTL 5, SBS 6, Net 5 en nog een stuk of duizend uit andere nieuwsgierige landen. Plus die tweehonderd Russen die het vliegveld van Pristina bezet houden alsof ze andermaal de Rode Vlag op de Rijksdag in Berlijn hebben gehesen.

Ingewikkelder dan wat vijfentachtig jaar geleden een eindje verderop in de hoofdstad van Bosnië gebeurde. Dat was één Gavrilo Princip en één koets met Frans Ferdinand, dus zeg maar één lont in één kruitvat. Nu kijk ik naar ongeveer tien lonten in tien kruitvaten, want niemand hoeft me iets wijs te maken: alle partijen hebben de afgelopen drie maanden hun lokale zender *en* CNN gevolgd, dus de wrok, het revanchisme, de vergeldingsdrift en de haat zitten er goed in.

Ouder zeer doet de rest – er zijn vast nog Serviërs die zich herinneren dat de rotmoffen van Hitlers *Wehrmacht* al in 1941 juichend zijn binnengehaald door uitgerekend de Kosovaren, zoals het vast en zeker nog wemelt van de Kosovaren die van hun ouders de verhalen kennen van Servische wreedheden rond de Slag op het Lijsterveld uit 1389 (ook in juni) – want als het daar om gaat kom ik in het donker liefst net zo min een Serviër als een Albanees tegen: allemaal balletje-balletje Balkanezen tenslotte.

Er zijn sinds zaterdag al een stuk of zes doden gevallen, maar die schijnen over het hoofd te zijn gezien als *collateral damage*.

Maar wat gebeurt er als een moderne Princip generaal Jackson neerschiet, of een etnische Albanees, die nog een appeltje met de vuile rot-Russen wil schillen, zich een weg baant naar dat vliegveld van Pristina en de familiemitrailleur over die 200 Russen legt?

In 1914 – één lont, één kruitvat – was het nog bijna goed afgelopen, omdat overal nog betrekkelijk nette mannen op de troon zaten. De stokoude Franz-Joseph had de boel nog willen sussen, Wilhelm van Duitsland dacht ook dat het wel zou loslopen en ging zelfs op een zeil*cruise*. En de tsaar aller Russen zat tot over z'n oren in z'n eigen Greet Hofmans-affaire. Maar toch ging het mis.

Hoe moet het dan in godsnaam nu, met een gevaarlijke gek in het Kremlin die morgen misschien al z'n tweehonderd manschappen tot veldmaarschalk promoveert?

Ik moet telkens denken aan het *Dr Strangelove*-scenario – aan Peter Sellers die als president van de Verenigde Staten nog moeite genoeg heeft *('listen, Dimitri... please listen, I told you I'm really sorry. Dimitri?')* om z'n ambtgenoot in Moskou te kalmeren. Hoe diep moet Clinton straks door het stof, en wil hij dat?

Nogmaals: ik wil niet alarmeren.

Maar het zou toch zuur zijn als er straks echt oorlog komt, en alle intellectuelen zijn met vakantie.

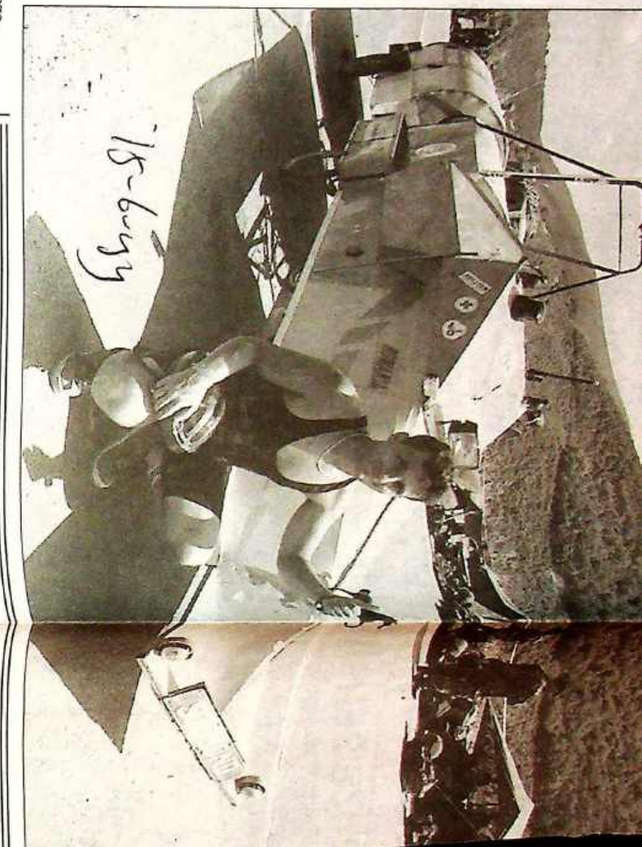

Zich niets ntrekkend n het militaire chtsvertoon i hem heen seert de Roeen Stefan mund trots r zijn door falen aangeven vehikel.

FOTO: FRANS JONGEN

Albanees gezin beschermd door Servische buurman

door Frank van Vliet

PRISTINA, dinsdag

Van de acht deuren in het trapportaal zijn er vier dicht. Vroeger stonden de deuren hier altijd open. In de wijk Ulipijaha in Pristina had men geen geheimen voor elkaar. De oorlog in Kosovo veranderde dat.

De eenvoudige appartementen achter de groene deuren behoren (de meeste) vluchtige etnische Albanezen. Hun naamplaatje hebben ze bij vertrek meegenomen. Te Albanees, een uitnodiging voor de bende van Servische plunderaars die in Kosovo huishielden.

Halil Uka is de enige Albanees in het blok die niet gevlucht is. Zijn Servische buurman hield zijn belofte hem te beschermen. Nu zitten ze samen broederlijk op de bank. „Al dertig jaar kennen we elkaar, waarom zouden we nu anders met elkaar omgaan?", zegt de in trainingspak gestoken Cvetko Nesic eenvoudig.

De meegebrachte sigaretten worden als een godsgeschenk aanvaard. Sigaretten daar hebben. „Wij zijn elf weken niet buiten geweest. Hij haalde mijn lijk hadden ze Halil en zijn vrouw hier weggehaald."

De houding hielp. De Servische bendes vertrokken uit het pand. Elders ging het makkelijker en veel was hier toch niet te halen. Nesic haast zich te verklaren dat het om mensen uit Belgrado ging. Hij is desondanks eerlijk genoeg om toe te geven dat ook Serviërs uit Pristina zich misdragen hebben. „Daar moet God maar over oordelen."

Nesic voelt zich geen held. „Zo gaan eenvoudige normale mensen met elkaar om. De rest is politiek. Daar hebben wij toch niets mee te maken?" De Serviër beseft wel dat de rollen nu mogelijk omgedraaid zijn. „Ik weet dat Halil ook mij niet in de steek zal laten."

• De Albanees Halil Uka (rechts) op het balkon met zijn Servische buurman en beschermer Cvetko Nesic en diens dochtertje.

FOTO: FRANS JONGEN

Uittocht

Halil, zijn vrouw Sofija en zijn neef Sahit en echtgenote Sesma hadden dat te bevestigen. Nesic zegt dat hij niet zal vertrekken, zoals zoveel Serviërs. Aan de noordkant van Pristina is een kleine uittocht bezig. De wereld op zijn kop. Het verschil met de Albanese vluchtelingen van een paar maanden eerder is dat de Serviërs hun auto wel mogen houden.

„Ik heb niets misdaan. Ik ben hier geboren. Ik blijf hier", zegt Nesic.

In het kleine flatje wordt snel verder gepraat over het dagelijkse leven en hoe de Servische buurman hen daarbij hielp. Wat voor lól ze in het verleden samen hadden. Politiek gevoelige onderwerpen dienen vermeden te worden.

De vrouwen praten met betraande ogen. „Het is de blijdschap, dat alles voorbij is", zeggen ze. De bombardementen die de muren deed schudden en de angst dat er toch op de deur zou worden geklopt hebben hun tol geëist.

Ondanks hun isolement hebben de verhalen over de wreedheden en de gedwongen deportaties de familie Uka bereikt. Ze weten van de treinen waarmee hun stadsgenoten gedwongen werden te vertrekken. Desondanks denken ze dat het in de geïsoleerd liggende dorpen erger is geweest. „Hier waren nog altijd veel getuigen."

Ze beseffen ook dat eldersin de flat nog meer mensen zijn vertrokken. Halil Uka toont *ons trapportaal na trapportaa de gesloten deuren met de ver dwenen naamplaatjes.*

Een tot de tanden toe gewa pende soldaat die om de hoe kijkt bezorgt Uka bijna ee hartaanval. Het „Is every thing ok, here?" van de Britse soldaat lucht hem op. Een bui tenlander, goddank. De ge pensioneerde Uka die in felte leeft van bijdrage van zijn in Duitsland wonende zoon hoopt dat de komst van de vre desmacht ook wat werk met zich meebrengt. „Als de men sen samenwerken vergeten ze sneller".

jos collignon

18-6-99

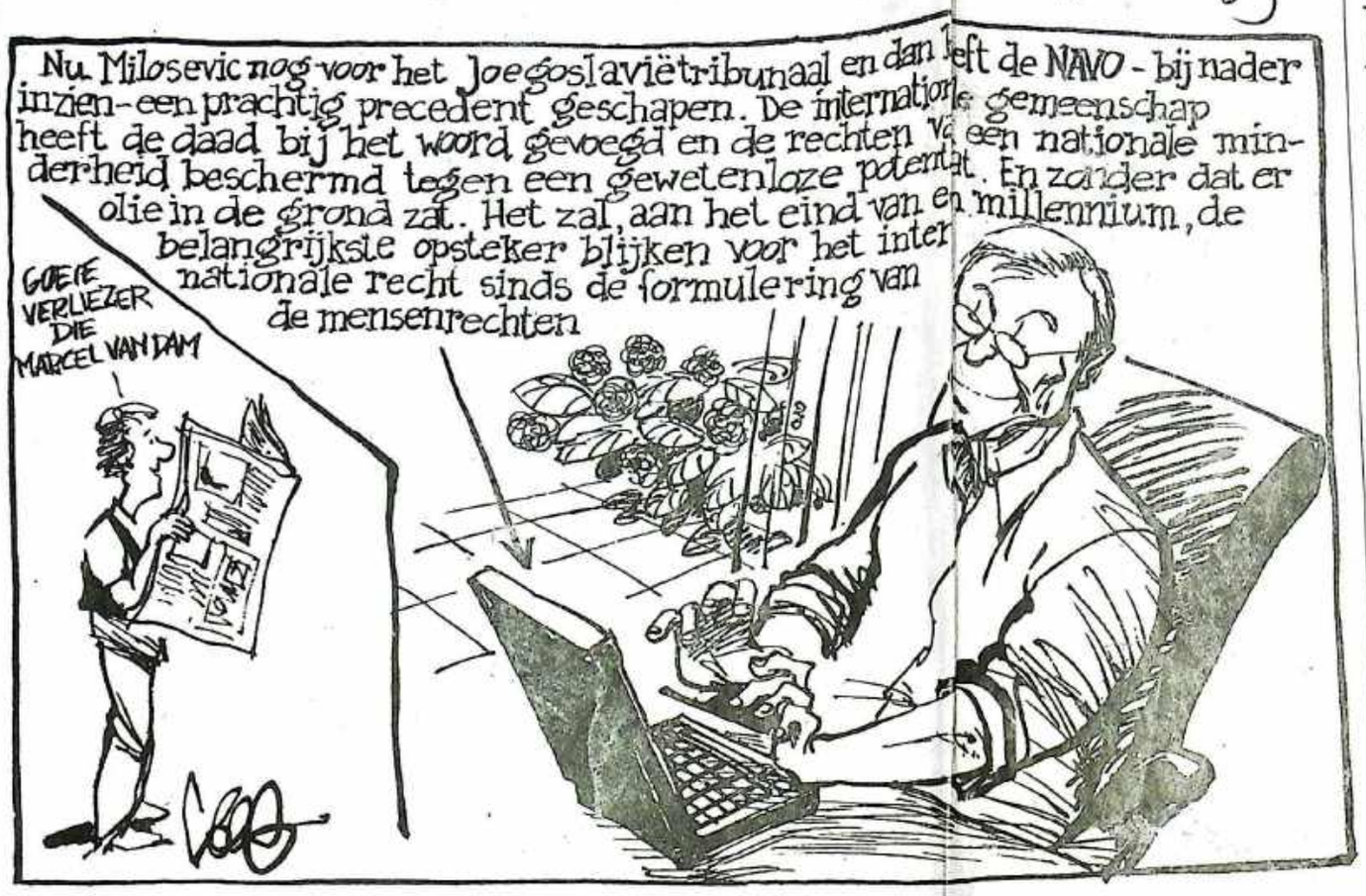

Hoezo heeft de NAVO gewonnen?

Voor een definitieve winst- en verliesrekening van de oorlog om Kosovo is het nog te vroeg, maar ***Rob de Wijk*** *constateert al wel dat de overeengekomen regeling tussen de NAVO en Joegoslavië een compromis is. Een stabiele vrede wordt er niet door gegarandeerd.*

DAAGS na het beëindigen van operatie Allied Force trok de beroemde Britse krijgshistoricus John Keegan het boetekleed aan. Hij kwam terug op zijn stelling dat een oorlog niet slechts met de luchtmacht te winnen is.

en er zou een belangrijke rol voor de VN zijn ingeruimd.

De VN zou een sleutelrol moeten spelen bij het instellen van een interimbestuur en het opzetten van een vredesmacht. Over een NAVO-vredesmacht, die door Milosevic als bezettingsmacht werd gezien, werd niet gerept. Dat was de prijs die het Westen moest betalen voor de Russische aanvaarding van de vredesregeling. Bovendien werd een 'allesomvattende benadering' ten aanzien van de economische ontwikkeling van de regio in het vooruitzicht gesteld. Ook daarvan leek Servië een graantje te kunnen meepikken.

Deze uitgangspunten vormden de basis voor een nieuw document waarover door Tsjernomirdin, Ahtisaari en Talbot werd onderhandeld. De onderhandelingen verliepen moeizaam, onder meer omdat de Rus ruimschoots rekening hield met de visie van Milosevic. Na weken praten kwam wederom een compromis en geen

sen die het resultaat zijn van een patstelling. Milosevic zou immers niet kunnen winnen van de NAVO, zeker als landstrijdkrachten zouden worden ingezet. De NAVO begon haarscheurtjes te vertonen en met name Duitsland en Italië, de landen waar de meeste oppositie tegen de operatie Allied Force bestond, waren de krachten achter het compromis van de G-8. Bovendien had geen enkele NAVO-leider trek in een risicovolle grondoperatie tegen de Serviërs in Kosovo. Kortom, aan beide zijden werd naarstig naar een oplossing voor een uitzichtloze situatie gezocht.

Zonder overwinnaar te zijn, ging de NAVO zich als zodanig gedragen. Dat bleek toen de volgende fase aanbrak met de onderhandelingen over een Militair Technisch Akkoord inzake de terugtrekking van de Servische eenheden en de aanvaarding van VN-resolutie 1244 op 10 juni.

In de NAVO-landen werd de

vië niet kon rekenen op steun bij de wederopbouw zolang Milosevic aan het roer zou staan.

Het is dus geen wonder dat de Servische generaals voortdurend overleg moesten plegen met hun baas in Belgrado waardoor de ondertekening van het militaire akkoord keer op keer werd vertraagd en dat de Russen juist naar het vliegveld van Pristina oprukten, want dat zou de NAVO verhinderen daar een hoofdkwartier op te richten.

In de ogen van de Russen is de NAVO bezig met het plegen van contractbreuk en is de handelwijze van de alliantie niet in lijn met de realiteit waaronder de vredesregeling tot stand kwam. In de ogen van de Russen is de NAVO geen winnaar, maar is zij slechts akkoord gegaan met een vredesregeling die mede door de Russen tot stand is gekomen.

Het is nu nog te vroeg om een definitieve verlies- en winstrekening op te stellen. Voorlopig

Laat ze lekker housen op Bach

Staatssecretaris Van der Ploeg wil een gevarieerder publiek in theater- en concertzaal. Een doel dat eenvoudiger is geformuleerd dan uitgevoerd. Klassieke muziek is iets waarnaar je moet leren luisteren, stelt ***André Lüske.*** *Wie dat thuis niet heeft geleerd, haalt dat zelden in.*

STAATSSECRETARIS Van der Ploeg wil dat de podiumgezelschappen een diverser publiek aantrekken en dreigt met een strafkorting van 3 procent op de subsidie als zij daar niet in slagen. De bewindsman constateert dat slechts een klein percentage van de Nederlandse ingezetenen de podiumuitvoeringen bezoekt. Allochtonen zie je niet of nauwelijks onder het publiek.

De staatssecretaris signaleert een probleem waarvan de oplossing veel tijd zal vergen en de duur van zijn ambtsperiode vele malen zal overtreffen.

Een groot deel van de podiumuitvoeringen betreft muziek, de concerten van de symfonie-orkesten, die een groot deel uit de subsidiepot krijgen. Ik beperk mij hier tot deze categorie.

Hoewel we ons daarvan meestal niet bewust zijn, is luisteren naar muziek een ingewikkeld proces. In een symfonieorkest worden we bij ieder muziekstuk geconfronteerd met een aantal entiteiten: onder andere melodie, harmonie, ritme en instrumentatie. Onze hersenen voegen deze onderdelen moeiteloos samen tot een harmonisch geheel met als resultaat dat we genieten van de uitvoering van de compositie.

De moeilijkheid waar de staatssecretaris tegenaan loopt, zit hem in dit vermogen tot samenvoegen. Sommigen hebben dit vermogen ontwikkeld, velen bezitten het niet en krijgen het ook niet. Dit verschijnsel werd uitgebreid onderzocht in binnen- en buitenland en resulteerde in een groot aantal studies.

In Nederland verscheen in 1967 het standaardwerk *Cultuuroverdracht en Concertbezoek* van dr. H. de Jager. De onderzoekingen van De Jager wijzen uit dat de muzikale ervaringen van een kind tussen het vierde en zesde jaar in hoge mate bepalend is voor zijn

rusten op een redelijke grondslag.

Maar de staatssecretaris wenst ook een 'diverser' publiek. Ook de allochtonen dienen te worden bereikt. Maar de oren van deze groep zijn in hun jeugd ingesteld op een heel ander type muziek. Muziek met een melodie die – door een andere octaafverdeling – wezenlijk verschilt van de melodieën die wij in het Westen gewend zijn, muziek ook met een andere dynamiek en een andere instrumentatie.

Door deze verschillen komen Bach en de buikdanseres nooit tot elkaar. Als de staatssecretaris alle Nederlanders wil bereiken, zowel allochtoon als autochtoon, dan moet er muziek gespeeld worden die componenten bevat die in beide genres inpasbaar zijn.

Wanneer we de ontwikkeling van de publieke smaak in deze eeuw in grote lijnen overzien dan blijkt de voorkeur voor een steeds eenvoudiger concept. De dixieland muziek, populair bij een groot publiek, werd gaandeweg de jaren dertig te moeilijk. Bij het improviseren liepen de stemmen van klarinet, trompet en trombone te zeer door elkaar. Er ontstond een soort van polyphonie die te hoge eisen stelde aan het merendeel der luisteraars.

Dixieland werd opgevolgd door de veel doorzichtiger swing die makkelijker in elkaar stak. Na de swing ging het van de rock 'n roll via pop naar de housedreun, waar drumcomputer, de bijna afwezige harmonie, eenvoudige melodie en gigantisch geluiddsvolume geen eisen stellen aan de hersenen. Een verklaring voor de ongekende populariteit van dit genre.

Het merendeel van het housepubliek, dat grofweg werd geboren tussen 1960 en 1985, is in de jeugd hoogstwaarschijnlijk niet met klassieke muziek in aanraking gekomen. Dit publiek bezoekt dan ook niet of nauwelijks de concerten van een symfonieorkest. Dat belooft dan ook weinig goeds voor deze orkesten.

De staatssecretaris merkt in *de Volkskrant* van 9 juni op: 'Als er minder mensen kijken en luisteren tast dat de legitimatie van de kunst aan. Dat verkleint het financiële draagvlak.' Hier horen we cultuurbeleving van de econoom.

Waarde Van der Ploeg, de voortbrengselen van de kunst door de eeuwen heen zijn altijd geïnspireerd en geschraagd door een klein aantal mensen; maar zij zijn desondanks het visitekaartje van onze beschaving. Geld is in deze geen argument, mag in een

goede afloop van de NAVO-operatie voorbij is, wordt duidelijk dat de beëindiging van de oorlog eerder het resultaat is van een patstelling en de bereidheid van partijen water bij de wijn te doen, dan van een klinkende zege van de NAVO.

De NAVO gedraagt zich wel als overwinnaar en deze houding lijkt een belangrijke reden voor de Russen te zijn om als eerste op te rukken naar het vliegveld van Pristina.

Het einde van operatie Allied Force werd ingeluid met de 'algemene uitgangspunten' voor een vredesregeling van de G-8 van 6 mei. In de Petersberg bij Bonn kwamen de ministers van Buitenlandse Zaken een aantal principes overeen die het de Russen mogelijk moest maken Milosevic tot vrede te bewegen. Het was een stuk vol compromissen.

Aanvaarding bood alle partijen de mogelijkheid met opgeheven hoofd het strijdperk te verlaten. Milosevic zou in wezen beter uit zijn dan met 'Rambouillet': Kosovo zou onderdeel van Joegoslavië blijven, er was niet langer sprake van een referendum over de toekomstige status van de provincie ook geen wonder dat de Joegoslavische president op 2 juni met het voorstel akkoord ging.

De belangrijkste toevoeging ten opzichte van de G-8 tekst was dat er een vredesmacht 'onder VN-

Vredesregeling voor Kosovo niet het resultaat van een overwinning, maar het gevolg van een patstelling

auspiciën' met een 'unified command' en een 'substantiële' NAVO deelname zou moeten komen. Het ging dus nog steeds niet over een NAVO-vredesmacht. En dat wilden de Russen en Serviërs. Voorts zou na terugtrekking van het Joegoslavische leger en de ontplooiing van de vredesmacht een nader te bepalen aantal Joegoslavische troepen weer mogen terugkeren.

Het G-8 document en de regeling waarmee Milosevic akkoord ging, lijken sterk op compromis-

was gegaan. Ten eerste werd het Militair Technische Akkoord gepresenteerd als een dictaat waarover niet onderhandeld zou kunnen worden. Ten tweede bleek KFOR een NAVO-operatie te worden. Er zouden zones komen, geleid door NAVO-landen – voor de Russen was geen plaats – en generaal Jackson zou zijn hoofdkwartier van het *Rapid Reaction Corps* van *Allied Command Europe* van de NAVO op het vliegveld van Pristina vestigen. Ten derde maakten de VS duidelijk dat Ser-

gelijk einde aan de oorlog omgezet in triomfalisme en een overwinningsstemming, waarbij werd vergeten hoe het G-8 voorstel tot stand kwam en Milosevic met de uitgangspunten ervan akkoord

vormde deze oorlog slechts een fase in een crisis die sinds 1989 duurt en waarvan het einde niet in zicht is. Desondanks is de kans groot dat Keegan te vroeg het boetekleed heeft aangetrokken.

Milosevic heeft op 2 juni ingestemd met uitgangspunten waarover door de Russen met de NAVO is onderhandeld. Zijn leger kreeg harde klappen, maar is nog grotendeels intact. De terugtocht die op de tv te zien was, had niets weg van een chaotische vlucht van een leger dat juist verpletterend was verslagen.

Militaire overwinningen leiden tot capitulatie van de tegenstander die zich vervolgens willoos moet schikken naar de eisen van de overwinnaar. Het leger van de tegenstander is verslagen en slaat meestal, met achterlating van materieel, op de vlucht. Dit was niet het geval.

Patstellingen leiden doorgaans tot een weinig stabiele vrede. Dat doet vermoeden dat de NAVO nog met vele onaangename verrassingen kan worden geconfronteerd.

Rob de Wijk is verbonden aan het Instituut Clingendael.

Jongeren

'Jongeren zijn pragmatisch en niet bewogen door ideologie', aldus Duco Hellema (*de Volkskrant*, 8 juni). Hellema maakt hier een klassieke denkfout.

Door de idealen van toen met de idealen van nu te vergelijken doet hij geen recht aan de – nderdaad pragmatische – wijze waarop jongeren van tegenwoordig hun idealen vorm geven.

De tegenstellingen in opvatting zijn verminderd en door de grote toegang tot diverse media zien jongeren al gauw dat er meer kanten aan een zaak zitten. Ook GroenLinkse jongeren. Ook als het over de bommen op Kosovo gaat. Het halsstarrig vasthouden aan een principieel standpunt, en dat dan ideologie noemen, dat is niet meer van deze tijd!

Om dan jongeren een trap na te geven door ze te vragen waar de bezettingen gebleven zijn (de protesten tegen het NAVO-ingrijpen), stelt hij dat jongeren op eenzelfde wijze en voor dezelfde idealen zouden moeten vechten als in zijn tijd.

Een bijzonder conservatief standpunt, want dan zou er dus niets veranderd zijn bij de jeugd van tegenwoordig en dat kan toch nooit de inzet van zijn strijd geweest zijn.

AMSTERDAM *Sjoera Dikkers*

ven van muziek te genieten.

Kinderen die opgroeien met de klanken van Bach, Beethoven en Brahms, krijgen gaandeweg het vermogen om de onderdelen waaruit zo'n compositie bestaat, te integreren. Zij vormen het concertpubliek voor later.

Bovenstaande stelling geldt voor 75 procent van de kinderen die met klassieke klanken opgroeien. Daar tegenover staat dat 25 procent van de groep die nooit met klassieke muziek werd geconfronteerd niettemin een belangstelling voor deze muziek zou kunnen ontwikkelen.

Deze laatste stelling opent ongekende mogelijkheden, zo schijnt het. Als we aannemen dat 20 procent van de Nederlanders opgevoed zijn met de klanken van B, B en B dan is 80 procent dat niet. Volgens De Jager kan een kwart daarvan (20 procent van de Nederlanders) mogelijkerwijze een interesse voor klassieke muziek ontwikkelen. Dit komt neer op 3 miljoen mensen als we de bevolking stellen op 15 miljoen. De wens van de staatssecretaris om een groter publiek te bereiken, lijkt – althans getalsmatig – te be-

gument zijn.

Ik heb een advies voor de orkestdirecties om onder de dreigende subsidievermindering *uit te* komen: Laat arrangementen schrijven voor een bekende symfonie samen met een geliefde popgroep en voer die uit in een grote zaal als de Rai, Ahoy of Houtrust. Enkele van deze concerten verhogen het jaarlijkse bezoekersaantal aanmerkelijk met als mogelijk bijverschijnsel dat een klein deel van het publiek geïnteresseerd raakt in de klank van een symfonieorkest.

Dit voorstel leunt aan tegen artistieke hoererij maar dit is – zoals bekend – een bedrijfstak met een grote omzet. Op deze wijze komen de orkesten tegemoet aan de sociologisch/economische visie op de kunst zoals de staatssecretaris die hanteert. Dat bespaart hen de subsidiekorting en het verschaft de staatssecretaris de bezoekersaantallen die hij zo graag wil hebben.

André Lüske is musicus, musicoloog en oud artistiek leider van Het Residentie Orkest.

DE MORELE VERLEIDING

DORIEN PESSERS

HOE graag, geachte lezer, had ik me in het koor geschaard van degenen die de NAVO als grote overwinnaar van de Kosovo-oorlog bejubelen. Hoe graag ook had ik de grootsheid betoond – die niet alleen op het slagveld, maar ook in de columnistenoorlog van de tegenstanders wordt verwacht – om hier ronduit te bekennen dat mijn kritiek op de NAVO geheel misplaatst was. Want al zijn columnisten niet meer dan graffiti-spuiters op de trein van de geschiedenis, in tijden van oorlog voegen zij zich naar het onwrikbare schema van vriend en vijand, en bejegenen zij elkaar dienovereenkomstig. *À la guerre comme à la guerre!*

Natuurlijk stemt de voorlopige vrede tot vreugde. Maar het is de vraag of deze vrede de verdienste van de NAVO is. Bovendien duurt de bloedwraak van de etnische zuiveringen gewoon voort. Na de Kosovaarse Albanezen vluchten nu de Kosovaarse Serviërs naar de moederstam. Voorts laat de winst- en verliesrekening van deze oorlog geen andere conclusie toe dan dat de NAVO-oorlog tegen Servië een tragische vergissing is geweest. Want het batig saldo moet helaas op de rekening van Milosovic worden bijgeschreven. Het akkoord van Belgrado pakt voor hem veel gunstiger uit dan het akkoord van Rambouillet.

Het grootste obstakel voor het akkoord van Rambouillet – een NAVO-bezettingsmacht in heel Joegoslavië – is uit de weg geruimd. Onder auspiciën van de VN heeft de NAVO slechts toegang tot Kosovo. Het uitzicht op onafhankelijkheid van Kosovo dat het akkoord van Rambouillet bood, wordt in het akkoord van Belgrado ongedaan gemaakt. Servië's grootste vijand – het UCK - moet zich ontwapenen. En indien het UCK dat weigert, zal het niet het Joegoslavische leger, maar de NAVO tegenover zich vinden! Met zulke vijanden heeft Milosovic geen vrienden meer nodig.

Wat is het batig saldo van de NAVO? Wat de doelstelling van de NAVO ook was – deze verschoof van week tot week – de Kosovaren zijn niet beschermd. Een terugkeer van de meerderheid van de vluchtelingen is twijfelachtig. Het regime van Milosovic is niet uit het zadel gewipt. En wat de introductie van westerse waarden als mensenrechten en democratie betreft: was dat vóór de oorlog al een Herculestaak, na deze oorlog lijkt deze taak schier onmogelijk geworden. Een regio waar de economische, culturele en stedelijke infrastructuur is vernietigd, waar bovendien de etnische haat hoger dan ooit is opgelaaid, biedt het slechtst denkbare kader voor een vreedzame en democratische samenleving.

Moet de winst van de NAVO dan worden gezocht in haar historische poging om door middel van een oorlog de internationale orde onder de hoogste norm van het recht te brengen: de bescherming van mensenrechten gaat boven de bescherming van de volkssoevereiniteit? En moeten we terwille van dat prachtige principe maar abstraheren van de onmetelijke ellende die in naam van dat principe is aangericht?

Dat schijnt het standpunt van de voorstanders van het NAVO-optreden te zijn. Niet toevallig bevinden zich onder hen – zowel hier als elders in Europa – veel excommunisten en voormalige links-radicalen. Ook ten tijde van de Koude Oorlog kozen zij blindelings voor principes, zonder acht te slaan op de concrete gevolgen. De beroemde kritiek van Horkheimer en Adorno betrof juist deze abstract-filosofische benadering van de geschiedenis. Vergeten we niet dat al vanaf de Franse Revolutie terreur wordt gerechtvaardigd met een beroep op mensenrechten.

Ondanks de breeduit beleden bekering van voormalig links herhaalt zich nu het raadsel van de abstracte solidariteit. Waarom bleef radicaal links zo hardnekkig trouw aan het communisme? Omdat de loop van de geschiedenis werd afgemeten aan een abstract principe. De les van Horkheimer dat het altijd behoort te gaan om het concrete geluk van concrete mensen, en de les van Rawls dat in een rechtvaardige samenleving beginselen en mogelijkheden in een reflexief evenwicht moeten worden gebracht, is nog steeds niet geleerd.

De rechtvaardiging van een oorlog louter op grond van morele principes, draagt ook een ander gevaar in zich. Ze verstikt het democratische debat. Wanneer de voorstanders zich beroepen op hun morele superioriteit, worden de tegenstanders de wapens uit handen geslagen. Had de NAVO zich gepresenteerd als de Goliath die zij is, dan was er ruimte geweest voor kritiek. Maar, zoals Augstein in de *FAZ* schreef, wanneer politici acteurs worden in de parabel van de Barmhartige Samaritaan, durft niemand een spelbreker te zijn.

Inderdaad deden in Nederland opmerkelijk veel intellectuelen er het zwijgen toe. Mede daardoor overheerste in de publieke opinie de instemming met de evangelische bombardementen van de NAVO. Een instemming die elke dag opnieuw werd gemobiliseerd door tv-beelden die – onder het mom van registratie – goed en kwaad regisseerden. Wie durft na deze oorlog nog te beweren dat Nederland een post-christelijke en post-ideologische natie is, bevrijd van rigide denkschema's?

de Volkskrant

Hoofdredacteur
Pieter Broertjes.
Adjunct-hoofdredacteuren
Paul Brill, Jan Tromp,
Yvonne Zonderop.
Commentatoren
Anet Bleich, Peter Giesen,
Arnold Koper, Victor Lebesque,
Thom Meens, Hans Wansink.
Redactie Forum
Willem de Bruin, Joris Cammelbeeck,
Yvonne Gnirrep (Geachte Redactie/U-pagina), Hans Wansink.
Forum publiceert artikelen die discussies kunnen uitlokken over actuele onderwerpen. De auteurs schrijven op persoonlijke titel.
De lengte van een bijdrage dient bij voorkeur de 800 woorden niet te overschrijden. De rubriek Geachte Redactie is bedoeld voor korte reacties op de inhoud van de Volkskrant. De redactie behoudt zich het recht voor artikelen en brieven te redigeren en in te korten.
De auteurs verlenen impliciet toestemming voor openbaarmaking verveelvoudiging van hun bijdrage (elektronische) uitgaven van de Volkskrant.
Tel: 020.562.9222
Fax: 020.562.6289.
E-mail-adres Forum:
forum@volkskrant.nl
E-mail-adres Geachte redactie
brieven@volkskrant.nl

De Ombudsman
Jan Kees Hulsbosch
tel: 020.562.2615
fax: 020.562.3480
e-mail: ombudsman@volk

Vrede in Kosovo is duurder dan oorlog

18-6-99

Door Hetty van Rooij

BRUSSEL • Volgens de Europese Investerings Bank zal de wederopbouw van de Balkan na de oorlog om Kosovo de komende vijf jaar tussen de 25 en 30 miljard euro (tussen 55 en 55 miljard gulden) gaan kosten. Dat astronomische bedrag is alleen al nodig om de economie van het getroffen gebied weer op gang te krijgen.

De luchtoorlog om Kosovo heeft ongeveer twaalf miljard gulden gekost, waarvan veruit het grootste deel door de Verenigde Staten is betaald. De Europese NAVO-partners nemen samen ongeveer drie miljard voor hun rekening. De kosten van het Nederlandse aandeel bedragen ongeveer negentig miljoen.
Over de totale kosten van de wederopbouw van de Balkan, inclusief de kosten van het weer naar huis brengen van de vluchtelingen, lopen de schattingen uiteen. Volgens defensiespecialist R. de Wijk van instituut Clingendael in Den Haag kost het alleen al een miljard om de vluchtelingen dit jaar te laten overwinteren. De totale inzet van de vredesmacht KFOR schat hij op tien miljard. Volgens het Amerikaanse Center for Strategic and Budgetary Assessments zullen de Amerikanen alleen al zeven miljard gulden uitgeven voor hun aandeel in KFOR. Zo lang niet duidelijk is hoelang de vredesmacht in Kosovo moet blijven, zijn de meeste kostenramingen voor de lange termijn een slag in de lucht.

De EU-regeringsleiders namen twee weken geleden op de top in Keulen een 'stabiliteitspakt' voor de Balkan aan, waarin een groot aantal landen en organisaties samenwerken. De kosten van de wederopbouw moeten voor het grootste deel door de Europese landen worden gedragen. In Washington luidt de redenering dat Europa het meest profiteert van een stabiele en veilige Balkan, en dat Europa dus ook moet opdraaien voor de kosten.

De Europese lidstaten hebben die verantwoordelijkheid geaccepteerd en het voortouw genomen. Er komt binnenkort een groot opgezette donorconferentie. EU-voorzitter Duitsland wil daarnaast met de betrokken regeringsleiders een aparte bijeenkomst wijden aan de financiering van de wederopbouw. Montenegro krijgt een voorkeursbehandeling, zo hebben de lidstaten onderling afgesproken.
Voor het einde van de zomer moet een speciaal EU-agentschap op de Balkan, dat de herstel- en hulpprogramma's coördineert en uitvoert, aan het werk zijn. In het 'mini-Marshallplan' van de EU wordt de Balkanlanden op de lange termijn het lidmaatschap van de Europese Unie in het vooruitzicht gesteld. Maar daar kan pas sprake van zijn als landen als Kroatië, Bosnië, Roemenië, Bulgarije, Albanië en Macedonië voldoen aan de hoge eisen die de EU stelt. Er zit bovendien nog een aantal Oost-Europese landen voor hen in de wachtkamer.

'De vluchtelingen kijken liever nog de kat uit de boom'

Door Serge Sekhuis

MAASTRICHT • De tocht naar Podujevo, een dorp in noordelijk Kosovo, duurde uren. Over smalle wegen en talloze opgeblazen bruggen als obstakel reed het kleine, lichte konvooi vrachtwagens van het internationale Rode Kruis naar een streek waar zich sinds het uitbreken van de oorlog, drie maanden geleden, geen westerling meer had durven vertonen.

Wat hij onderweg zag, staat Pierre Gauthier voor altijd op het netvlies gegrifd. „Dorpen die totaal zijn uitgebrand. Verwoest, verlaten en geplunderd. Kadavers van dode dieren langs de kant van de weg. Echt een vreselijk gezicht."
Waar de andere hulporganisaties, die het sinds zondag weer aandurven Kosovo binnen te trekken, zich beperken tot hulp aan vluchtelingen in gebieden die al door KFOR-troepen zijn 'bevrijd' reist het Rode Kruis ook naar meer verlaten regio's. Op zoek naar de vele honderdduizenden die deze oorlog op drift heeft gejaagd. „Natuurlijk hebben we gehoord over het grote gevaar van landmijnen en *boobytraps* die de Serviërs overal hebben achtergelaten. Maar we trekken verder van dorp naar dorp, waar we ons steeds laten informeren door de plaatselijke bevolking over waar zij weten dat gevaarlijke wegen zijn."

Hoe groot de risico's onderweg ook zijn en hoe bar de tocht, de ontvangst in die verlaten dorpen maakt alles goed. „Oudere mensen die huilen van vreug-

Nu het vrede is in Kosovo, keren ook internationale hulporganisaties terug. Het internationale Rode Kruis zit er al drie weken. „Maanden hebben de bewoners niemand gezien. Sommigen wonen in ruïnes, anderen al maanden in de open lucht en soms al dagen zonder eten."

den met de NAVO én het Joegoslavische leger afgesproken om hen steeds allebei te laten weten waar we naartoe zouden gaan en nauwgezet te melden waar we ons op welk moment bevonden. Om te voorkomen dat we, door welke partij ook, zouden worden getroffen. Gelukkig is er niets gebeurd, maar zie de dood van die Duitse journalisten, het had zo kunnen gebeuren. Ja, hun dood heeft me aangegrepen."
Op de vlucht voor het etnische geweld zijn velen de grens overgestoken naar Macedonië en Albanië. Ze kwamen terecht in volle vluchtelingenkampen of vonden onderdak bij gastgezinnen. Anderen verkozen zich schuil te houden in de bergen of de bossen, of trokken naar een naburig dorp dat nog niet was geplunderd.
„En juist die grote verspreiding maakt het nu ontzettend moeilijk om mensen weer bij elkaar te brengen", verzucht Gauthier. „Door de oorlog is nauwelijks enig telefoonverkeer mogelijk, alleen Pristina is bereikbaar. De dorpen verder weg zijn totaal geïsoleerd."
De oorlog mag dan officieel voorbij zijn, de situatie in Kosovo is ronduit chaotisch. De weinige doorgaande wegen zitten vol mensen. Oprukkende soldaten van KFOR, terugtrekkende Serviërs en daar tussendoor vluchtelingen die terug komen naar huis. In veel dorpen staan nog huizen in brand en regelmatig klinkt van verre of dichterbij geweervuur.

Grote groepen Albanese vluchtelingen die thuiskomen

Een meisje en haar vriendin lopen arm in arm met een Britse KFOR-soldaat in Pristina.
foto Reuters

stomd. „Natuurlijk is het drukker op straat dan verleden week, toen het nog oorlog was, maar de mensen lopen hier zeker geen feest te vieren. Wel zie je regelmatig kleine groepjes Serviërs, bepakt en bezakt de stad uittrekken. Vanmorgen nog heb ik een aantal van hen opgezocht vanwaar ze samen de stad uitreizen. Een sinistere sfeer."

Het Internationale Rode Kruis heeft zich in het door oorlog verwoeste Kosovo twee belangrijke taken gesteld. Allereerst is er de directe hulpverlening, het uitreiken van voedselpakketten, medicamenten en andere eerste levensbehoeften. Dekens, kleding en gedroogd eten. Maar ook zeer praktische zaken als waspoeder en braadolie. Een tweede belangrijke taak is het opsporen en mogelijk herenigen van families die elkaar door het oorlogsgeweld uit het oog zijn verloren.

Met beide taken is onmiddellijk na aankomst, zo goed en kwaad als dat gaat, begonnen. „Zeker drie weken geleden was dat nog erg gevaarlijk. We hadden omhelsen je en ze overstelpen je met vragen. Hoe is het in Pristina, hoe is met vrienden en familie en wanneer komt de NAVO ons bevrijden? Maanden hebben ze niemand gezien. Sommigen wonen in ruïnes, anderen al maanden in de open lucht en soms al dagen zonder eten."

Het Internationale Rode Kruis was drie weken geleden, toen de oorlog nog in volle gang was, de eerste hulporganisatie die, toen nog van president Milosevic zelve, toestemming kreeg Kosovo binnen te trekken. Ze bezochten de Amerikaanse krijgsgevangenen, die in mei dankzij bemiddeling van de Amerikaanse dominee Jesse Jackson vrij kwamen.

Een vijftiental medewerkers houdt sindsdien weer kantoor in de hoofdstad Pristina, bijgestaan door vijfentwintig vrijwilligers, Serviërs én Albanezen, van het Kosovaarse Rode Kruis.

Gevraagd de sfeer op straat te beschrijven, valt het Gauthier – woordvoerder van de organisatie – op dat het gejuich van zondag, toen inwoners de troepen van KFOR verwelkomden met bloemen, enigszins is verdwenen. „Natuurlijk is het drukker op straat dan verleden week, toen het nog oorlog was, maar de mensen lopen hier zeker geen feest te vieren. Wel zie je regelmatig kleine groepjes Serviërs, bepakt en bezakt de stad uittrekken. Vanmorgen nog heb ik een aantal van hen opgezocht vanwaar ze samen de stad uitreizen. Een sinistere sfeer."

Het Internationale Rode Kruis heeft zich in het door oorlog verwoeste Kosovo twee belangrijke taken gesteld. Allereerst is er de directe hulpverlening, het uitreiken van voedselpakketten, medicamenten en andere eerste levensbehoeften. Dekens, kleding en gedroogd eten. Maar ook zeer praktische zaken als waspoeder en braadolie. Een tweede belangrijke taak is het opsporen en mogelijk herenigen van families die elkaar door het oorlogsgeweld uit het oog zijn verloren.

Met beide taken is onmiddellijk na aankomst, zo goed en kwaad als dat gaat, begonnen. „Zeker drie weken geleden was dat nog erg gevaarlijk. We hadden Pristina heeft Gauthier nog niet gezien. Van collega's in de diverse vluchtelingenkampen heeft hij vernomen dat de meesten wel erg blij zijn dat het vrede is, maar dat ze nog niet naar huis durven te komen.

„Ze kijken liever nog de kat uit de boom, je weet het maar nooit met vrede op de Balkan. Bovendien, waar keren ze naar terug? Veel huizen zijn verwoest en geld of goederen om ze snel weer op te bouwen ontbreken."

Bij bezoeken aan vluchtelingen verzamelt het Rode Kruis ook zoveel mogelijk persoonsgegevens van verloren familieleden. „Zo plegen we dagelijks honderden telefoontjes en kunnen we zonen of dochters die bijvoorbeeld gevlucht zijn naar Nederland melden dat hun vader en moeder nog in leven zijn. Dat wij ze hebben gezien en het goed met ze gaat. Dat zijn emotionele momenten", erkent Gauthier met een brok in de keel. „Die mensen hebben soms drie maanden niets van elkaar gehoord. Onze telefoontjes mogen dan een druppel in de oceaan zijn, maar ik ben trots dat ik dit werk mag doen."

'Het inleveren van wapens, dat is onze zaak'

VERVOLG VAN ◀ PAGINA 1

PRIZREN • Om een Albanese wraakoefening te illustreren wordt Miroslav Jovanovic erbij gehaald, een lokale fabrieksdirecteur. Hij heeft gezwollen, blauwe ogen, een diepe snee in het voorhoofd. De kleine Servië r zegt enkele uren eerder door tien Albanezen te zijn mishandeld. Zijn auto en geld zijn hem afgepakt. Of ook Jovanovic met de troepen wegtrekt, hij weet het nog niet. „Binnen zijn nog meer Servische gewonden", zegt een van de soldaten. „Wilt u ze zien?"

Niet elk dorp of elke stad in Kosovo leeft nog. Enkele kilometers van Prizren verwijderd staat een verzameling karkassen, die alleen door vogels wordt bewoond. De kapotte puien vormden tot voor kort het dorp Suva Reka, waar een forse Servische gemeenschap huisde. Nu heeft het meer weg van een aan flarden geschoten decor uit het Wilde Westen, een beeld dat voor meer dorpen tussen Urosevac en Prizren geldt.

Alle mannen die in Suva Reka op straat lopen, zo'n dertig in getal, zijn bewapend. En allemaal behoren ze tot het UÇK, dat hier nadrukkelijk patrouilleert. De een in het zwart, de ander in spijkerbroes, een derde als heuse Rambo in zwart leren jack, een band in het haar, donkere zonnebril. Passanten worden staande gehouden en dienen hun plaats van bestemming te vertellen. De eerste tegenvraag wordt beantwoord, een tweede niet.

„Waarom wij onze wapens nog niet hebben ingeleverd", herhaalt een bebaarde strijder in gestreept t-shirt, een kalashnikov in de hand. „Omdat dat onze zaak is, niet die van de NAVO."

„In wezen klopt dat ook wel", zegt Peter van den Aker. De kolonel uit Schijndel is de hoogste Nederlander in het hoofdkwartier van de NAVO-vredesmacht KFOR in Prizren. „Weliswaar wordt in het vredesakkoord de ontwapening van het Kosovo Bevrijdingsleger bepaald, maar het UÇK zelf heeft de verklaring nooit ondertekend. Dat neemt niet weg dat we er wel op af zullen gaan als we horen dat de strijders ergens gewapend rondlopen."

Een Duitse collega geeft een vers voorbeeld. Enkele uren eerder nog heeft het UÇK geprobeerd drie gewonde Serviërs uit het ziekenhuis in Prizren te ontvoeren. KFOR heeft ze ontwapend en de vijand in het hospitaal maakt het goed. Van den Aker is plaatsvervangend commandant van de Duits/Nederlandse brigade, die dit deel van de provincie probeert te controleren.

Tot nu toe dragen daar 130 landgenoten aan bij, ze verblijven op enkele tientallen kilometers van Prizren, bij Orahovac. De komende dagen wordt de Nederlandse deelname, die in totaal 2050 militairen zal tellen, uitgebreid.

BUITENLAND

Amsterdam

abn amro	20,70	20,70
aegon	33,50	33,35
ahold	43,15	43,45
akzo nobel	41,10	41,60
elsevier	51,20	50,70
ing	89,10	89,90
philips	69,10	68,90
royal dutch	57,00	57,35
unilever	66,25	66,90

London

abbey national	1300,00	1315,00
bat industry	600,00	609,50
bass	916,50	922,50
barclays bk	1820,00	1844,00
astrazeneca	2533,00	2533,00
bp amoco	1152,00	1165,00
british gas	334,75	338,75
british aero	419,25	427,25
british airw	455,00	475,00
british sky br	599,00	595,50
british steel	155,00	155,50
british telecom	1057,00	1076,00
bt siebe	10,16	10,22
cablewire	824,00	818,00
diageo plc	705,00	697,50
gen electric	637,50	649,00
glaxo	1874,00	1887,00
granada gr	1224,00	1249,00
hsbc	2289,00	2313,00
imperial chem	632,00	641,50
lloyds tsb	846,50	857,00
marks&spencer	370,75	369,50
nat westminster	1417,00	1423,00
nat power	482,25	488,50
prudential plc	850,00	884,50
reed int plc	439,00	440,50
routers	847,00	849,00
stanchart ch	1103,50	1122,50
smith klb	862,50	837,50
shell transport	483,75	489,75
sainsbury	372,00	390,50
royal&sun all	539,50	538,50
rio tinto	1032,50	1065,50
reuters	1178,00	190,75
tesco	179,50	182,75
unilever	579,50	587,25
vodafone	1287,00	1298,00

axa-uap	111,10	112,00
alcatel	117,00	120,00
carrefour	135,50	138,20
elf-aquitaine	124,90	124,30
danone	257,00	254,80
gen des eaux	76,50	77,10
thone poul-a	289,60	288,40
kmh	42,65	42,10
soc generale	186,00	187,90
st gobain	153,60	161,50
total b	123,40	124,80
f.orael	589,00	587,50

Madrid

endesa	20,46	20,50
iberdrola	13,95	13,99
repsol	18,50	18,45
telefonica	46,18	46,74

Wisselkoersen

amerik.dollar	11/06	14/06
antill.gulden	1,1710	1,1770
austr.dollar	1,3920	1,3960
belg.frank (100)	5,46285	5,46285
cbs algemeen	782,20	778,80
herb algemeen	1435,70	1429,50
staatsleningen	4,26	4,28
-looptijd 3-5jr	3,61	3,61
-looptijd 5-8jr	4,08	4,11
deens kroon	1,4260	1,4420

CBS indexen

EURO-DEPOSITO	11/06	14/06
daggeld	2,52-2,55	2,52-2,55
1 maand	2,57-2,60	2,57-2,60
2 maanden	2,59-2,62	2,59-2,62
3 maanden	2,62-2,65	2,62-2,65
6 maanden	2,80-2,83	2,80-2,83
12 maanden		

Geldmarkt

aab begon cw	0,80	0,87
aab buyb cw	12,80	12,50
aab cric cw	2,35	2,20
aab dut fin cw	12,80	12,90
aab fur bl cw	22,80	22,80A
aab fur bl sz	8,60	8,60
aab fur c cw	7,90A	7,90A
aab fur palma	6,10	5,91
aab euro stoxx-50	6,10A	6,05A
aab euro telec	17,00	17,40
aab fu.tes.cw	—	5,95A
aab rally-15	9,70	10,30A
aab spn elec	—	2,30 f
aab u.rally-15	19,50	19,50A
aab kon.olie	1,56A	1,60
aab neder cw	—	10,50A
aab on.metico	34,00	34,00
aab restruct	—	32,50A
aab sbp500 a cw	4,37A	4,54A
aab sbp500 b cw	3,76A	3,91A
aab sbp500 c cw	3,07A	3,22A
aab sbp500 d pw	0,21e	0,20A
aab sbp500 e pw	0,11A	0,11A
aab sbp500 f pw	0,09A	0,10A
aab sbp500 g pw	—	86,00e
aab sp500 f-pw	19,60	19,70
aab u2	31,30A	32,00A
aab verenigd	27,00	27,70
abn amro	24,65	24,80
ahold	24,55	24,95
ahold cvo	30,75	30,60
ahold ltd	27,85	27,80
ahold nkd	27,85	27,80
ahold nkd	23,30	23,30
ahold nkd	28,85	28,45
ahold nkd	68,35	68,30
ahold nkd	26,40	26,45
ahold nkd	32,35	32,40
ahold nkd	30,50	30,50
ahold nkd	28,75e	28,75e
ahold nkd	15,10	15,15e
ahold nkd	21,90	21,90A
ahold nkd	129,50	130,70
ahold nkd	183,00	185,00
ahold nkd	11,20	11,40 f
ahold nkd	49,10 f	49,15 f
ahold nkd	32,10	32,50
ahold nkd	39,00	38,00A
ahold nkd	124,70A	126,30A
ahold nkd	32,00A	32,00A

aab begon cw	0,80	0,87
aab buyb cw	12,80	12,50
aab cric cw	2,35	2,20
aab dut fin cw	12,80	12,90
aab fur bl cw	22,80	22,80A
aab fur bl sz	8,60	8,60
aab fur c cw	7,90A	7,90A
aab fur palma	6,10	5,91
aab euro stoxx-50	6,10A	6,05A
aab euro telec	17,00	17,40
aab fu.tes.cw	—	5,95A
aab rally-15	9,70	10,30A
aab spn elec	—	2,30 f
aab u.rally-15	19,50	19,50A
aab kon.olie	1,56A	1,60
aab neder cw	—	10,50A
aab on.metico	34,00	34,00
aab restruct	—	32,50A
aab sbp500 a cw	4,37A	4,54A
aab sbp500 b cw	3,76A	3,91A
aab sbp500 c cw	3,07A	3,22A
aab sbp500 d pw	0,21e	0,20A
aab sbp500 e pw	0,11A	0,11A
aab sbp500 f pw	0,09A	0,10A
aab sbp500 g pw	—	86,00e
aab sp500 f-pw	19,60	19,70
aab u2	31,30A	32,00A
aab verenigd	27,00	27,70
abn amro	24,65	24,80
ahold	24,55	24,95
ahold cvo	30,75	30,60
ahold ltd	27,85	27,80
ahold nkd	27,85	27,80
ahold nkd	23,30	23,30
ahold nkd	28,85	28,45
ahold nkd	68,35	68,30
ahold nkd	26,40	26,45
ahold nkd	32,35	32,40
ahold nkd	30,50	30,50
ahold nkd	28,75e	28,75e
ahold nkd	15,10	15,15e
ahold nkd	21,90	21,90A
ahold nkd	129,50	130,70
ahold nkd	183,00	185,00
ahold nkd	11,20	11,40 f
ahold nkd	49,10 f	49,15 f
ahold nkd	32,10	32,50
ahold nkd	39,00	38,00A
ahold nkd	124,70A	126,30A
ahold nkd	32,00A	32,00A

Warrants

ing groep	13,90	13,75
ing groep b	19,50	19,65
ing ir aexlll	52,00	52,70
soc.g vodaf cw	6,00A	6,15A
soc.g tel.it cw	—	2,70A
soc.g tel.ex cw	0,98A	0,97A
soc.g num.tel	0,42 f	0,48 f
soc.g nokia cw	4,25A	3,80A
soc.g rest cw	2,45A	2,45A
soc.g kpn cw	10,5 f	1,15e
soc.g.kolie cw	1,20e	1,15e
soc.g.ericss cw	—	1,15A
soc.g.hoiain.cw	1,28A	0,16e
soc.g.elsevier	0,16e	1,20A
soc.g.aamel cw	1,30A	1,20A
soc.g.amoco cw	—	3,75A
soc.g.ahold cw	0,62 f	0,60 f
soc.g.acc.cw	—	0,80A
soc.g.accept. cw	1,60A	1,60A
sns forza r.cw	0,20e	0,20e
ring rose prod	0,80	0,82
randstad fahc	4,00	4,29
rabo d sec. cw	8,00A	8,00A
rabo d midc. pw	1,50A	1,60A
rabo d midc. cw	0,16e	0,15 f
rabo d ii fi pw	10,50A	10,70A
rabo d ijfi cw	1,55 f	1,55 f
rabo d f ii cw	3,80	3,80
rabo d fin cw	14,50	14,65
rabo aex rangp	—	14,80e
rabo 1/10e	94,00	94,00
mf euro-cert	—	629,00A
meas.templl cw	0,65e	0,67A
meas.olief cw	0,98	0,96
meas.lixxyy cw	3,75	3,70
meas.intern cw	1,81	2,00
meas.int.bk cw	—	0,37
meesp.car cap cw	0,38A	0,38e
meesp.bouw cw	0,74A	0,57
meesp.blot cw	3,40A	3,55A
meesp.wgon cw	0,84A	0,97A
ing.ind.cl.cw	3,65	3,70
ing.ir aexlll	52,00	52,70
soc.g vodaf cw	6,00A	6,15A
uni-invest warr	1,35e	1,35

Serviërs vrezen wraak

PRIZREN, dinsdag

Uit angst voor represailles van etnische Albanezen zijn tienduizenden Serviërs op de vlucht uit Kosovo. Steeds vaker sluiten zij zich aan bij de terugtrekkende Joegoslavische troepen.

In Prizren vertrok gisteren een groot konvooi Kosovo-Serviërs. Meer dan honderd personenauto's, bussen en vrachtwagens reden onder bescherming van Duitse NAVO-soldaten door de binnenstad, waar zij door talloze mensen met stenen werden bekogeld.

De stenenregen waarop de Serviërs werden getrakteerd, weerhield hen er niet van het drie-vingerige Servische overwinningsgebaar te maken. De etnische Albanezen maakten op hun beurt het twee-vingerige vredesgebaar. De uitwisseling van handgebaren werd vaak beëindigd met het universele, obscene één-vingergebaar.

De etnische Albanezen daagden vertrekkende Serviërs ook uit door „UCK, UCK" te scanderen, verwijzend naar het Kosovo Bevrijdingsleger. In Pec sloegen Kosovo-Albanezen aan het plunderen. Volgens de plunderaars zelf halen zij alleen goederen terug die door de Serviërs zijn geroofd.

Net zoals eerder met de etnisch-Albanese vluchtelingen, lopen ook de aantallen van de Servische exodus uiteen. Volgens de politie van Montenegro zijn sinds het ondertekenen van het vredesakkoord al 12.000 Serviërs de Joegoslavische deelrepubliek binnengetrokken. Het Internationale Rode Kruis houdt het op 1.000. Het totale aantal dat in Servië een veilige haven heeft gevonden, schat het Rode Kruis op 10.000.

IN DE BOOT GENOMEN

Milosevic voor juichende menigte

Van onze redactie buitenland

AMSTERDAM, dinsdag

In zijn eerste publieke optreden sinds hij vorige week donderdag instemde met het vredesplan voor Kosovo, heeft de Joegoslavische president Milosevic in Beska, een dorp aan de Donau twintig kilometer ten zuidoosten van Novi Sad, voor een juichende menigte verklaard dat „de moeilijkste elf weken uit onze geschiedenis voorbij zijn en dat Servië aan de wederopbouw moet beginnen."

Milosevic, die zijn toespraak hield bij een van de tientallen bruggen die tijdens de NAVO-bombardementen werden vernield, verzekerde zijn toehoorders dat hun brug in 40 dagen herbouwd zou worden.

„Bruggen verbinden mensen en het is geen toeval dat de wederopbouw hier begint, in de multi-etnische provincie Vojvodina", sprak de Joegoslavische president die het vredesplan in een voor hem gunstig daglicht probeerde te stellen. „De problemen in Kosovo zullen onder de vlag van de Verenigde Naties worden opgelost."

• *Juichende Serviërs willen de hand drukken van president Milosevic.* FOTO: REUTERS

De leider van de ultranationalistische Servische Radicale Partij, Vojislav Seselj, had evenwel geen goed woord over voor het vredesakkoord dat de Joegoslavische president had getekend en stapte met zijn partij uit de regerende coalitie met de communisten en de socialisten van Milosevic.

„Wij zaten alleen in de regering om Kosovo te verdedigen, een heilig gebied. Wij blijven onze ideologie en ons beleid trouw door de regering te verlaten zodra de bezettingsmacht de eerste stappen in onze provincie zou zetten", zei Seselj, die vice-premier was van Servië, de dominante republiek binnen Joegoslavië, dat ook nog Montenegro omvat.

De Montenegrijnse president Milo Djukanovic zei gisteren dat de zusterrepubliek zich waarschijnlijk zal losmaken uit de federatie met Servië als Milosevic niet zorgt voor aanzienlijke democratische hervormingen.

Puinruimen na Servische plunderingen

15-6-99

Kosovaren maken een nieuw begin

door Frank van Vliet

KACANIK (Kosovo), dinsdag

Samedin Nemedjni schuift met zijn bezem behoedzaam de rommel voor zich uit in wat eens zijn kruidenierszaakje was. Hij is bang draden over het hoofd te zien die met explosieven verbonden kunnen zijn.

De geruïneerde middenstander is niet de enige die Kacanik aan het werk is gen. Het stadje in het ten houdt om op de gevaren van een te vroege terugkeer te wijzen. Mijnen, sluipschutters, ze zijn er in Kosovo nog steeds.

kampen in Noord-Albanië worden door het UCK aan de grens tegengehouden. Volgens het bevrijdingsleger is de route in Kosovo nog te gevaar-

Libertine

ING Groep feliciteert Libertel met de beursgang en de behaalde resultaten die daartoe geleid hebben. Vanuit het niets uitgegroeid tot een van de succesvolste ondernemingen van Nederland. Een sterk staaltje ondernemerschap. Een solide basis waarop kan worden doorgebouwd. Libertel op eigen benen. De tijd is er rijp voor.

In samenwerking met ING Groep werd de basis gelegd voor het ondernemingsplan, het marketingconcept en de naamgeving. Ambitieus management en gedreven medewerkers van Libertel zorgden ervoor dat het bedrijf binnen 22 maanden na de start winstgevend was. En binnen vier jaar volwassen werd. Het succes van Libertel bewijst wederom dat geïntegreerde financiële dienstverlening ten grondslag ligt aan geslaagd ondernemerschap. Onze laatste actieve bijdrage bestaat uit de begeleiding van de beursgang door ING Barings. Ondernemende mensen kunnen nu participeren in dit succes. Wij wensen Li

ING

Trademark for inte

ING

De kapper van salon Alfa is nog niet teruggekeerd. Niemand weet waar hij is. Het laatst is hij gezien op weg naar de dichtbeboste heuvels waar het merendeel van de bevolking zich schuilhield. De vrouwen houden zich daar nog steeds op. De angst is nog niet voorbij.

De kapper moet in grote haast vertrokken zijn. Door de verniele ruiten is te zien dat er nog haren op de grond liggen. Het interieur lijkt met zijn scheerkwast en de antieke kappersstoel op een stilleven. Als de antieke fauteuil niet met een mes zou zijn bewerkt, zou hij op een Nederlandse rommelmarkt een aardig fortuin opbrengen.

Iets verderop draagt bakker Rakip Mulako een stapel hout naar binnen. Net als Nemedjine draagt hij nog zijn UCK-pet op het hoofd. „We waren allemaal bij het UCK", zegt hij trots. Nu wil hij zijn burgerleven weer opnemen. Zijn geweer is volgens opdracht al bij de commandant ingeleverd.

Overal waar de NAVO zich steevig heeft gepostéerd, komen in Kosovo dorpen en steden weer langzaam tot leven. De Vluchtelingen zijn bijna niet te houden, zo snel willen ze naar huis.

De VN-vluchtelingenorganisatie Unhcr probeert het enthousiasme een beetje te temperen. De Nederlandse voorlichtster Astrid van Genderen Stort vertelt dat de Unhcr in de kampen in Macedonië folders neerlegt en spreekbeur-

...aam weer tot leven.
...n bezig de schade op
...men van de plunderin-
door Servische troepen
hier in april plaatsvon-
...en.

De kapper van salon Alfa is nog niet teruggekeerd. Niemand weet waar hij is. Het laatst is hij gezien op weg naar de dichtbeboste heuvels waar het merendeel van de bevolking zich schuilhield. De vrouwen houden zich daar nog steeds op. De angst is nog niet voorbij.

De kapper moet in grote haast vertrokken zijn. Door de verniele ruiten is te zien dat er nog haren op de grond liggen. Het interieur lijkt met zijn scheerkwast en de antieke kappersstoel op een stilleven. Als de antieke fauteuil niet met een mes zou zijn bewerkt, zou hij op een Nederlandse rommelmarkt een aardig fortuin opbrengen.

Iets verderop draagt bakker Rakip Mulako een stapel hout naar binnen. Net als Nemedjine draagt hij nog zijn UCK-pet op het hoofd. „We waren allemaal bij het UCK", zegt hij trots. Nu wil hij zijn burgerleven weer opnemen. Zijn geweer is volgens opdracht al bij de commandant ingeleverd.

Overal waar de NAVO zich steevig heeft gepostéerd, komen in Kosovo dorpen en steden weer langzaam tot leven. De Vluchtelingen zijn bijna niet te houden, zo snel willen ze naar huis.

De VN-vluchtelingenorganisatie Unhcr probeert het enthousiasme een beetje te temperen. De Nederlandse voorlichtster Astrid van Genderen Stort vertelt dat de Unhcr in de kampen in Macedonië folders neerlegt en spreekbeur-

De ontheemden van de

bij.

Desondanks zijn al enige duizenden etnische Albanezen vanuit Macedonië aan de terugtocht begonnen. Opgewekt ondergaan ze de fouillering bij de Servische grens door Amerikaanse mariniers die de grensbewaking hebben overgenomen. Een dag geleden kon iedereen hier nog zo doorgaan. Iets verderop kijken drie Joegoslavische grenswachten toe. Het is tenslotte hun land. Ze mogen zich echter niet met de vluchtelingen bemoeien en zitten er daarom een beetje voor spek en bonen

Samedin Memedjini veegt de rommel bijeen in het lokaal in het plaatsje Kacanik waar zijn kruidenierszaak gevestigd was. In april hielden plunderende Servische troepen er huis.

FOTO: FRANS JONGEN

Hartelijk onthaal Gele Rijders

15-6-99

door Roy Klopper

ORAHOVAC, dinsdag

De militairen van het Nederlandse elfde artilleriebataljon de Gele Rijders, zijn gisteren als ware bevrijders binnengehaald in de Kosovaarse stad Orahovac, waar ze de komende maanden in het kader van de KFOR gelegerd blijven.

In één ruk door naar Kosovo

Honderden lokale burgers van de grotendeels verwoeste stad, begroetten de 75 Nederlandse militairen met een luid gescandeer van pro-NAVO-leuzen.

De artilleristen uit ons land, die onder meer met hun pantservoertuigen de straten binnenrolden, konden rekenen op een ovationeel applaus van de zichtbaar opgeluchte Albanese bewoners. Terwijl tweehonderd meter verderop in de bergen nog een boerderij uitbrandde, ging kapitein Chris Brans samen met zijn Duitse collega's kennismaken met de plaatselijke burgemeester. De militairen kregen ook hier een uiterst hartelijke ontvangst.

De manschappen vertrokken zondagavond in konvooi uit de Macedonische stad Petrovac. Zegsman ritmeester Mike Bos van de Gele Rijders: „Aan het vertrek ging een indrukwekkend appèl vooraf van alle Nederlanders en de Duitse dertiende gemechaniseerde brigade, die de laatste maanden zeer nauw hebben samengewerkt en nu ook gezamenlijk onder Duits bevel in Kosovo zitten."

De rit van de stoet met houwitzers-kanonnen, acht pantservoertuigen en vele vrachtwagens van de Koninklijke Landmacht, verliep gisteren totaal anders dan tevoren gepland. Onze landgenoten, die 's avonds om half elf de door Amerikanen zeer streng gecontroleerde Servische grens passeerden, zouden aanvankelijk halverwege kwartier maken bij een Duitse basis in Landovica. Omdat de reis zo voorspoedig verliep, besloten de Gele Rijders echter in één ruk door te stoten naar hun eindbestemming Orahovac. Bij aankomst hadden ze twaalf uur achtereen door het oorlogsgebied gereden.

Omdat zij veel sneller dan verwacht arriveerden, stuitten onze landgenoten bij aankomst nog op zwaar bewapende Servische troepen. Langs de bergwegen richting Orahovac stonden ook gistermiddag nog talrijke volledig bemande Joegoslavische tanks opgesteld. Toch roemen de Nederlanders de houding van de 'vijand'. „Ze mogen hier nog zijn, want ze hebben formeel nog ruim een week de tijd om zich terug te trekken. Ze hebben ons verder geen strobreed in de weg gelegd", aldus ritmeester Bos.

De commandant van de artillerie-eenheid, luitenant-kolonel Van Loon, verkende zelfs samen met de Serviërs het voormalige vliegveldje waar de Gele Rijders en de Duitse brigade de komende maanden gelegerd blijven. „Dat was de meest veilige wijze van verkenning: als de Serviërs ergens lopen, weten we dat wij ons daar ook zonder problemen kunnen bewegen."

Na een zeer vermoeiende reis lagen de meeste Gele Rijders gistermiddag in het provisorische kampement bij te komen. Wie wakker was, zat onder het tentzeil om zo te ontsnappen aan de zinderende hitte. De Nederlands-Duitse eenheid is medio juli volledig operationeel en op sterkte. Op dat moment zullen er duizend manschappen in Orahovac verblijven.

• *Dolblij en opgelucht stekende etnische Albanezen in Kosovo massaal wijs- en middelvingers in een V omhoog om de Gele Rijders te begroeten.* FOTO: JAN STAPPENBELD

'Prizren was vroeger beetje het Parijs van Kosovo'

15-6-99

Door Twan van den Brand

Tussen de Kosovaarse steden Urosevac en Prizren ligt een lint van kapotgeschoten dorpen. Het UÇK patrouilleert daar als een ongeregelde bende. De vredesmacht KFOR moet er nog grip op krijgen.

PRIZREN • In twee tellen gebeuren vier dingen. Een jonge Albanees klautert behendig in de lantaarnpaal op het kleine marktplein van Prizren, zwaaiend met de vlag van het Kosovo Bevrijdingsleger UÇK. Een kleuter trapt de ruit van een winkeldeur in en krijgt een stevig draai om zijn oren. Vanaf de berg die tegen de stad aanleunt, klinken enkele schoten in het niets. En Agim Osmanqai, de werkloze jurist, begint te huilen.

Het zijn vreugdetranen, snottert hij. „We vieren het vertrek van de Serviërs, die misdadi- we hier in een gevangenis geleefd." Al die tijd is hij, 47 jaar oud, zoveel mogelijk binnenshuis gebleven. „Prizren was vroeger een beetje Parijs", zegt Jeton Kryeziu. „Wij, de mensen van hier hadden stijl. Maar sinds de komst van de Serviërs is het stil geweest. Zie je daar, die cafés, Aba en J&B, we hadden er veel meer, maar ze moesten allemaal dicht omdat de uitbaters Albanezen waren."

De herinnering van Kryeziu, wat mooier zijn dan de werkelijkheid. Prizren, in tweeën gedeeld door een vredig kabbelend riviertje, heeft zeker geleden onder de oorlog. Daarvan getuigen geblakerde puien, kapotte daken en de krater die een NAVO-bom heeft achtergelaten. De stad in het zuiden van Kosovo mag dan niet meer bruisen, ze leeft nog wel. Gisteren zeker. Want een dag na de rel rond twee beschonken Servische agenten, van wie er een feest in de stad. De jeugd heeft bezit genomen van de straten. Ze danst, trommelt en bejubelt het UÇK. Bestelbusjes rijden toeterend rond, alsof de lokale voetbalclub zojuist kampioen is geworden. Voorwerp van spot is vooral ook de vaal-gele Lada, de auto van de schietende Servische dronkaards, die dwars op straat is achtergebleven. Kenteken PZ-697-08. De ruiten zijn verbrijzeld, portieren en spatborden ingedeukt.

nog met de Serviërs samen te leven", zegt Osmanqai. „Maar zij die schone handen hebben, moeten hier kunnen blijven. Heel voorzichtig gaan we proberen weer iets op te bouwen."

In de stad, waar nog herhaaldelijk geweervuur klinkt, is nog een kleine eenheid Servische soldaten achtergebleven. Vandaag zullen ze zeker weg zijn. In de tuin waar ze verblijven, slechts afgeschermd door een laag muurtje, heerst spanning. De geweren worden doorgeladen. „Iedereen wil hier weg", zegt een van hen, met ogen di apathie en dodelijke vermo heid verraden.

LEES VERDER ▶ PAGINA B3

Heldenontvangst NAVO in Kosovo

RUSSEN DWINGEN ZONE AF

door Frank van Vliet

PRISTINA, maandag

Terwijl een tot de tanden toe gewapende NAVO-vredesmacht met veel machtsvertoon Kosovo binnen trok, hebben de Russen een eigen rol afgedwongen in de Servische provincie.

De bliksemsnelle inname van het vliegveld van Pristina, waarbij de NAVO zaterdag de pas werd afgesneden, is gisteren bekroond met de concessie van Washington dat Moskou de controle krijgt over een eigen 'zone' in Kosovo.

Incidenten verstoren opmars van de NAVO

De nieuwe rol voor Moskou is het resultaat van een gesprek dat de Amerikaanse president Bill Clinton gisteren voerde met zijn Russische ambtgenoot Boris Jeltsin. Rusland krijgt het beheer over een „zone" maar zal geen eigen „sector" hebben. Wat die zone inhoudt, zullen de beide staatshoofden mogelijk vandaag bespreken.

Behalve door de Russische bliksemactie in Pristina, werd de logistiek vlekkeloos verlopen NAVO-opmars verstoord door gewelddadige incidenten.

Schietpartijen

De troepen kregen te maken et twee dodelijke schietpar-en, een in de provinciale ofdstad Pristina en een in de tweede stad Prizren, een dreigende confrontatie tussen etnische Albanezen en Joegoslavische troepen in Prizren en brandstichting door terugtrekkende Joegoslavische soldaten.

Desondanks zal menig NAVO-soldaat met een glimlach op de lippen in Kosovo hebben rondgereden. De opgeluchte etnisch Albanese bevolking zorgde vooral op het platteland voor een heldenontvangst. Duizenden mensen stonden langs de weg met bloemen en spandoeken om de „bevrijders" te verwelkomen.

Eenzelfde onthaal hadden 200 Russische soldaten vrijdagnacht al gekregen van de Servische bevolking in Pristina.

Zie verder pag. 8 kol. 1

• *Toegestoken handen, lachende gezichten, als ware helden wordt een groep Amerikaanse soldaten in een kamp voor etnisch Albanese vluchtelingen onthaald. Ook in Kosovo zelf reed menig NAVO-soldaat met een glimlach op de lippen rond bij de aanblik van duizenden mensen, die langs de weg stonden met spandoeken om hun „bevrijders" te verwelkomen.* FOTO: EPA

Mariniers trekken Kosovo binnen

Pristina – Een konvooi van rond de 1.200 Amerikaanse mariniers is vanochtend vanuit Macedonië Kosovo binnengetrokken. De Amerikaanse troepen van de KFOR-macht zullen worden gestationeerd in het zuidoosten van de provincie. Gisteravond trokken de eerste 100 tot 150 Amerikaanse soldaten met pantserwagens de Macedonische grens over. In totaal waren toen ongeveer 5.000 KFOR-soldaten ter plekke. Ondertussen trekken de Servische troepen zich terug uit Kosovo. Volgens de NAVO heeft een kwart van het totale aantal troepen de provincie inmiddels verlaten.

Britten vinden bewijs massagraf

Londen – Een Britse paratrooper is in Kosovo op bewijzen gestuit die erop wijzen dat er in de buurt van het dorp Kacanik een massagraf is gedolven. Sergeant-majoor Mick Robson schat het aantal lichamen in het graf, dat vermoedelijk door Serviërs is gegraven, op ongeveer honderd. „Als je kijkt wat er gebeurd is, heb je medelijden met hen", aldus de 40-jarige militair van het eerste bataljon van het parachutistenregiment. De sergeant-majoor maakt onderdeel uit van een groep militairen die als opdracht hebben de enige weg tussen de Macedonische grens en de Kosovaarse stad Pristina

Albanezen keren terug

Skopje – Ongeveer zeventig Albanese vluchtelingen zijn zaterdag vanuit Macedonië teruggekeerd naar Kosovo, dat zij hadden verlaten uit angst voor de Servische en Joegoslavische troepen. Macedonië heeft de grens met

Russische vlag wappert op vliegveld waar NAVO-hoofdkwartier was gepland

'We hebben geen idee wat hier gebeurt'

14-6-99

Russische troepen verstevigen hun greep op het vliegveld van Pristina met hulp van Servische militairen. Britse en Franse KFOR-eenheden wordt de toegang tot het strategische complex geweigerd. De impasse werpt een schaduw over de verder vlot verlopende ontplooiing van de vredesmacht in Kosovo.

Door Marcel van Silfhout

Pristina/Slatina – Het is een bizar tafereel. Terwijl het vliegveld Slatina nabij Pristina het hoofdkwartier van de NAVO had moeten worden, wapperen er deze zondag Russische vlaggen. Op pantservoertuigen die de twee toegangswegen tot het vliegveld blokkeren, de Russische bemanning breed grijnzend. De NAVO-troepen zelf wachten in de berm. „Inderdaad", zegt een Franse commandant geïrriteerd. „We hebben geen idee wat hier nu gebeurt."

De verwarring bij de NAVO-troepen is groot. Pantser- en tankcolonnes van KFOR (Kosovo Force) keren herhaaldelijk om op de landweg naar het vliegveld. Dan koersen ze op het vliegveld, dan weer op Pristina – terwijl de weg zelf niet alleen door de NAVO, maar ook door zwaarbewapende, gemaskerde Servische soldaten wordt gecontroleerd. Aan hun militaire vest bungelen handgranaten, terwijl ze hun geweerlopen op ons gericht houden tijdens het controleren van de paspoorten. Even verderop houden NAVO-soldaten vanuit hun pantserwagens op hun beurt de Serviërs onder schot.

Hoewel Russische en Servische soldaten de NAVO en westerse journalisten op afstand houden, slagen we erin om over het vliegveld te rijden. Daar blijkt dat de Servische soldaten hun wapens, munitie en legeronderdelen aan het inpakken zijn. Tientallen tankwagens en transportauto's staan in rijen naast elkaar opgesteld om richting Belgrado te vertrekken, eenvoudige tweebaansweg die voert langs dichtbegroeide hellingen en heuvels. De angst voor sluipschutters blijkt onnodig. Journalisten die in de hitte van zaterdagmiddag een kogelvrij vest dragen krijgen van soldaten te horen dat 'die zware dingen' heus wel uit kunnen. „Het is niet gevaarlijk, anders hadden wij ze ook wel moeten dragen", zegt een Britse Airbornesoldaat.

De vrees dat er mijnen op de route liggen, wordt echter wel bewaarheid. Het duurt uren en uren voordat twee tunnels door experts van explosieven zijn ontdaan en de gigantische militaire operatie weer door kan gaan. Alleen de Chinookhelikopters slagen erin snel Pristina te bereiken.

Boobytraps blijken ook een reëel gevaar. Er wordt er bijvoorbeeld een gevonden in Jankovic, het eerste Albanese dorpje over de grens waar slechts nog honden, katten en enkele ezels door de straten zwerven. In een van de geplunderde winkeltjes staat een radio voor het grijpen in een open raam waarop het Servische nationalistische symbool is getekend. De Nepalese Gurkha-soldaten die dit dorp bewaken, ontdekken al snel dat er aan de radio een dodelijke boobytrap vastzat. Met een plastic stoel en een rood lint markeren ze het gevaar.

'Net D-Day'

Van de UÇK-strijders heeft de NAVO dit weekeinde nog weinig last. Vooral in het zuiden van Kosovo komen zo nu en dan met kalasjnikovs bewapende UÇK'ers uit het struikgewas om de NAVO-troepen toe te wuiven. Pas bij Urosevac verschijnen in het begin van zaterdagmiddag de eerste Albanezen die niet zijn gevlucht, maar zich bijna drie maanden lang in hun huizen hebben verschanst. „NATO, NATO", roepen uitzinnige kinderen, vrouwen en enkele oudere mannen in koor als de enorme Britse tanks op rupsbanden langs hun dorp denderen. De kinderen – die

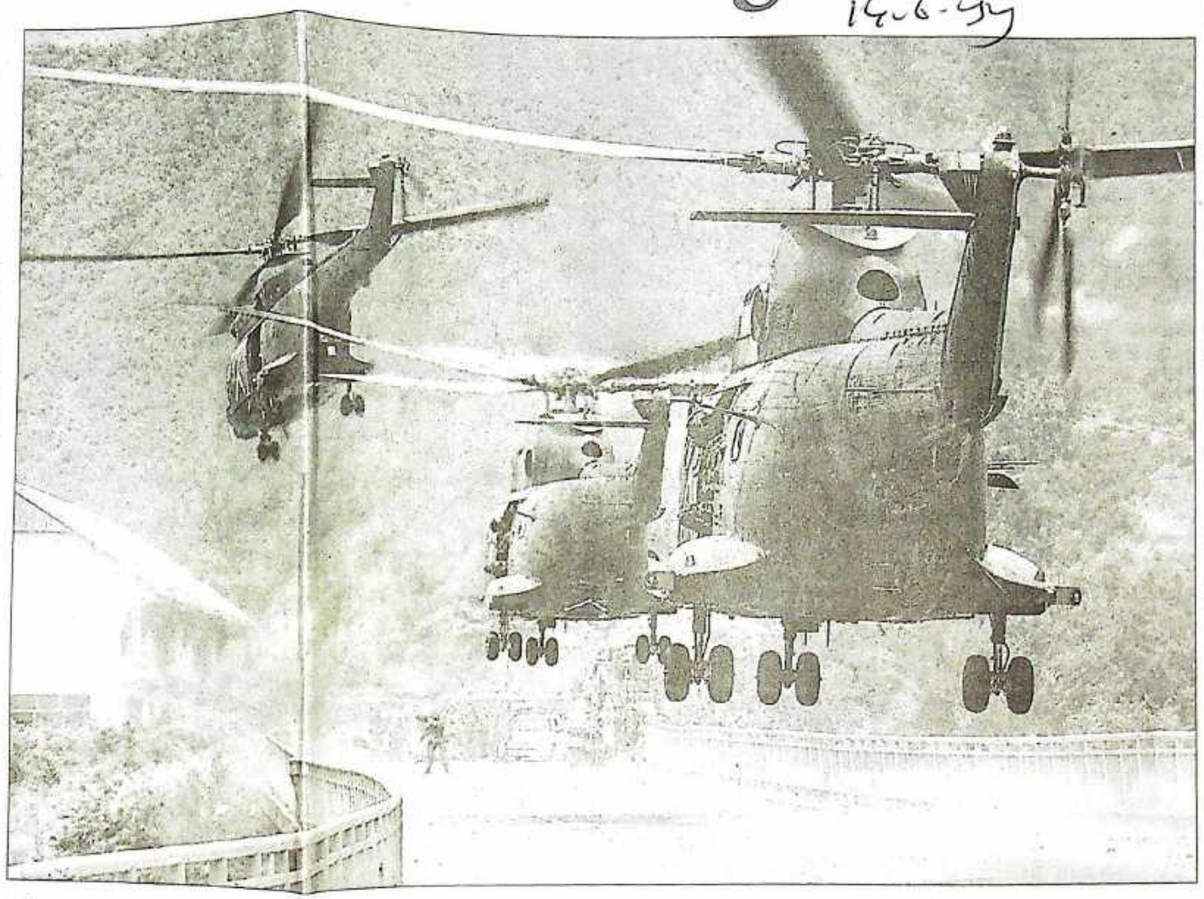

Britse Puma-transporthelikopters wieken over een brug richting het plaatsje Kacanik. In deze regio moeten het eerst mijnen worden geruimd. Ook hebben Britse militairen er een massagraf aangetroffen van door Serviërs vermoorde Albanezen. (Foto's EPA)

Servische Kosovaren onthalen juichend de Russische eenheid die in de nacht van vrijdag op zaterdag opnieuw de NAVO verrast en Pristina binnentrekt.

Twee vrouwelijke moslimsoldaten van de Verenigde Arabische Emiraten houden samen met Duitse KFOR-troepen de wacht bij de grens van Albanië met Kosovo.

Signaal

Russen het eerst – met dank aan VS

De gezichten stonden zaterdag zuur in het Pentagon, het Amerikaanse ministerie van defensie. Omdat de Amerikanen zo nodig in de voorste gelederen Kosovo wilden binnentrekken, werd de intocht van de NAVO vertraagd. De Russen wachtten niet. Zij arriveerden in het holst van de nacht in Pristina.

Britse paramilitairen en Nepalese Gurkha's met hun vervaarlijke *kukri* (gebogen messen) stonden vrijdag de hele dag klaar om Kosovo in te gaan en door te stoten naar de hoofdstad. Het bevel kwam maar niet. Want, zo verklaarden hun soldaten en officieren hoogst geïrriteerd in de Britse media, de Amerikanen vertraagden de intocht om zelf vooraan te kunnen staan. Bijna op de kop af 55 jaar na *D-Day* wilden de Yankees opnieuw als bevrijders Europa binnentrekken.

Niet dus. Uiteindelijk staken de eerste Amerikanen pas gisteravond de grens met Kosovo over.

Eerder op de dag was te zien hoe een Franse KFOR-commandant in zijn beste Engels stoïcijnse Russen duidelijk trachtte te maken dat hij hier – hij wees op de kaart – toch echt een brandstofdepot moest vestigen van de NAVO. „We moeten samenwerken," probeerde hij nog vergeefs. De Russen gaven geen krimp.

KFOR-bevelhebber generaal Michael 'Macho Jacko' Jackson reageerde met typisch Brits flegma: „Niets aan de hand. De Russen zijn onderdeel van KFOR." Maar Britse jeeps moesten bij Russische checkpoints rechtsomkeert maken. Tweehonderd Russen hebben een groot deel van het strategische vliegveld van Pristina in handen en staan het niet meer af.

En eigenlijk mag je het ze best gunnen. Heeft Moskou zich niet uitgesloofd om een akkoord te bereiken tussen Belgrado en de NAVO? En ging de Fin Ahtisaari uiteindelijk niet met de eer strijken? De Russen kregen stank voor dank en dreigden buiten de boot te vallen in Kosovo. Ach, ze waren toch niet in staat om een substantiële bijdrage te leveren aan KFOR, heette het in de Brusselse wandelgangen.

Vrijdagnacht moest de NAVO knarsetandend op CNN toezien hoe de Russen, in hun inderhaast overgekalkte SFOR-pantserwagens uit Bosnië, door juichende Serviërs als

opgenomen. Van die vluchtelingen verblijven er naar schatting 100.000 in kampen. 150.000 hebben onderdak gevonden bij de Albanese minderheid in het land. Verwacht wordt dat veel vluchtelingen nog een poosje in Macedonië blijven omdat ze bang zijn voor de vele mijnen op weg naar huis. Ze wachten af tot de NAVO-troepen die explosieven hebben opgeruimd.

Nepalese Gurkha's ontwapenen UÇK

Pristina – Door Londen ingehuurde Nepalese Gurkha's hebben sinds zaterdag zeventig UÇK-strijders ontwapend. Een Britse militaire woordvoerder in Pristina zei dat dat gebeurde in de omgeving van Kacanik, ongeveer 50 kilometer ten zuiden van Pristina. De Gurkha's en Britse paratroepen leidden de opmars van de NAVO-vredesmacht in Kosovo.

mogelijk maakt.

De grootste militaire invasie na de Tweede Wereldoorlog gaat deze zondag niettemin door. Op zaterdag, de eerste dag, kwamen er zesduizend voertuigen, vooral tanks en pantserwagens, Kosovo in. Zondag moest dat aantal al stijgen tot 15.000. En dat alles over een

ieft – delen bloemen uit aan de soldaten die langs de weg stoppen. De glunderende, onder rozen bedolven paramilitairen van de 5th Airborne zeggen het 'net D-Day' te vinden. *„It's really nice, really nice."*

Armend Qorrolli, een 26-jarige Albanees uit Urosevac (in het Albanees: Ferizaj, waar ook de familie

pend langs de huizen in zijn stadje dat hij aan de etnische zuiveringen van de Serviërs kon ontkomen door zich telkens op andere plaatsen te verschuilen. Dat was mogelijk omdat van de 60.000 oorspronkelijke bewoners van Ferizaj er naar zijn zeggen nu nog maar zo'n 3000 over zijn. „Lege huizen genoeg." Plots klinken er schoten

gedrop gelegen viaduct, waar terugtrekkende Servische militaire colonnes de Britten kruisen. De paramilitairen staan direct stram met hun geweer gericht op de plaats vanwaar de schoten klonken. De Albanezen schreeuwen en rennen angstig terug naar hun dorp. Qorrolli kijkt ook verschrikt, maar wuift het incident weg als een provocatie van de Serviërs. „Kijk, daar

ken ze in de brand nu ze zich aan het terugtrekken zijn."

Als we uiteindelijk in Pristina aankomen en de zon verdrongen is door stevige regenbuien en de invallende duisternis, blijkt dat de stad nog steeds in handen is van Servische politie en militairen. Pas in de loop van zondag, zo blijkt later, enteren de NAVO-troepen Pristina. De naar schatting ruim

vang van een complete militaire brigade – zijn dus letterlijk voor de troepen uitgegaan. Grand Hotel Pristina, met driehonderd kamers het enige hotel, blijkt zoals gevreesd totaal volgeboekt. Om niet buiten te hoeven slapen, waar telkens kalasjnikov-schoten klinken, kiezen veel journalisten voor een slaapplaats op de grond in het hotel.

'Pristina werd ingehaald. Zij hadden de 'race om Pristina' gewonnen; een bittere pil voor de NAVO.

En het wordt nog zuurder nu de 'Russische zone' zich ontwikkelt tot toevluchtsoord voor Servische militairen. De Albanese Kosovaren mogen de Amerikaanse 'bevrijders' op hun blote knieën danken.

Erik van Schaik.

OUI
TE KO
HOGE PRIJ
TEL.: 030

Nachtpost
030-
VHT
Rents vanaf
Verzorg uw m
Amev - delta-li
Lopende len
TOP-H

De Clinic|owns.
De specialisten van de lach
(40 cr. p.m.).
eerst 06-8988807
beeldje' of bel
o.v.v. 'Clinic|owns
8378, te Amersfoort.
te maken op giro
door ƒ 49,50 over
beeldje in uw bezit
U krijgt het
dit beeldje te bestellen.
Steun de Clinic|owns

NAVO krijgt koekje van eigen deeg

Door Paul Koopman
Brussel

Analyse

De NAVO-vredesmissie in Kosovo heeft een ongelukkige start gemaakt. Ondanks verzekeringen in het hoofdkwartier te Brussel dat alles 'volgens plan' verloopt, kampt de alliantie met een serieus probleem.

Niet de duizenden geallieerde militairen die sinds zaterdagochtend de provincie binnentrekken eisen de aandacht op, maar een handjevol Russische soldaten. In een 'race om Pristina' veroverden zij bij verrassing het vliegveld en wrikten zo een forse voet tussen de deur.
Het Westen heeft zich grondig verkeken op de Russische ambities in de Balkan. Donderdag knalden op het NAVO-hoofdkwartier nog de champagnekurken. De luchtoorlog was na 78 dagen gewonnen, nu was het tijd ook in de vredesoperatie te zegevieren. Dat er geen overeenstemming met Rusland was over de vraag wie de baas zou worden in Kosovo, kon later wel geregeld worden. Op kaartjes was de provincie al keurig opgedeeld in vijf westerse taartpunten. „Russische eenheden worden later ingebed", heette het.
Maar wereldpolitiek kan soms erg huiselijke dimensies hebben. Niemand vindt het prettig pas op een feestje te mogen komen als de taart al geheel verdeeld is, zeker een voormalige grootmacht niet. Daar komt nog iets bij: het 'feestje' had nooit georganiseerd kunnen worden als de Russische oud-premier Tsjernomyrdin niet zijn doorslaggevende rol in het vredesproces had gespeeld.
Ten slotte regelde Rusland zijn uitnodiging zelf: in de VN-resolutie die de vredesoperatie mogelijk maakt, is nergens sprake van een door de NAVO geleide vredesmacht. „Die resolutie geeft Rusland net zozeer het recht Kosovo binnen te trekken als de NAVO-lidstaten", moest een NAVO-functionaris erkennen.
Een koekje van eigen deeg, kan de Russische 'annexatie' van het vliegveld in Pristina inmiddels genoemd worden. De NAVO vroeg geen toestemming van Moskou toen dit voorjaar Polen, Tsjechië en Hongarije tot het bondgenootschap werden toegelaten. Ook werd de Russische protesten genegeerd toen 24 maart de eerste bommen op Joegoslavië vielen. Na die dubbele vernedering treedt nu Rusland eigenmachtig op. Door militairen in Kosovo te legeren heeft Moskou een voldongen feit gecreëerd, wat nooit onhandig is bij onderhandelingen.
De NAVO mag nu inschikken, zelfs letterlijk. Opperbevelhebber Jackson moest op het vliegveld van Pristina de pers zo'n beetje in de berm te woord staan, terwijl een Russisch voertuig journalisten van de startbaan afjoeg. KFOR kan op zoek naar een nieuw hoofdkwartier, omdat de Russische militairen het vliegveld bezetten. Ook op het diplomatieke front wordt een ruimere plaats voor Rusland ingeruimd. Was een eigen Russische sector in Kosovo tot voor kort onbespreekbaar, de Amerikaanse onderhandelaar Talbott zei gisterochtend in Moskou: „Rusland zou een gebied moeten hebben waarbinnen het duidelijk verantwoordelijkheid draagt, ook zichtbaar voor de hele wereld."
Een eigen Russische sector gaat echter al snel op een deling van Kosovo in twee invloedssferen lijken. Om dat gevaar af te wenden zijn diplomatiek alle zeilen bijgezet. De Amerikaanse president Clinton sprak gisteren via de telefoon langdurig met zijn Russische collega Jeltsin over de kwestie. Talbott zette zijn overleg in Moskou voort en ook in Kosovo zelf trachtten NAVO-generaals de kluwen te ontwarren die inmiddels door de Russische aanwezigheid is ontstaan.
„Wat de Russen hebben gedaan is onorthodox, maar wel erg handig", zei een NAVO-diplomaat gisteren. Het was een ruw ontwaken voor de alliantie. Rusland, hoewel praktisch bankroet, kan niet meer genegeerd worden.

Vier Nederlanders onder bevrijders Prizren

Door Bouke Bergsma, ANP
Prizren

De Albanese bevolking van de stad Prizren, in het zuiden van Kosovo, heeft zaterdag 130 Duitse en vier Nederlandse militairen als bevrijders binnengehaald. Ook gisteren was het de hele dag feest in het zuidelijke stadje, waar de Duits-Nederlandse KFOR-brigade (8500 Duitsers, 2050 Nederlanders) haar hoofdkwartier krijgt.

Deze zondagmiddag staat het centrum van Prizren compleet op zijn kop. De niet gevluchte Kosovo-Albanezen vieren massaal een uitbundig feest. Duitse militairen schrijven handtekeningen op armen van kinderen en krijgen zoenen van jonge meisjes. Elk door de stad rijdende KFOR-voertuig wordt luid bejubeld. De hele middag klinkt het 'NATO, NATO' en 'UÇK, UÇK, Kosova, Kosova' in de stad.
Duitse militairen lopen met bloemen in hun knoopsgat, en staan af en toe met tranen in de ogen van emotie en vermoeidheid na een doorwaakte nacht in hun pantservoertuig. Maar behalve het gevoel van bevrijding hangt in de stad de angst voor achtergebleven Servische militairen, die nog altijd een deel van Prizren controleren. Volgens het akkoord tussen Belgrado en de NAVO hoeven ze pas op maandag uit de stad weg te zijn.
De hele middag onderhandelt de Duitse commandant met de Servische paramilitairen over terugtrekking. Pas in de loop van de avond lijkt er een oplossing. Servische militairen voertuigen rijden onder begeleiding van Duitse KFOR-voertuigen onder luid gejoel van de bevolking de stad uit.
Maar 's avonds laat plunderen Servische troepen nog een aantal Albanese woonwijken in de stad. Daarbij worden ook auto's in brand gestoken. De Serviërs laden de geplunderde spullen op karren en voeren die weg.
Eerder op de dag moesten Duitse militairen waarschuwingsschoten lossen om vechtende Albanese en Servische burgers uit elkaar te jagen. Auto's van Servische burgers worden met stenen bekogeld. Een Duitse officier beschrijft de situatie als 'waanzinning'. „De stemming kan omslaan. Zo enthousiast als de mensen nu nog zijn voor ons, zo agressief kunnen ze straks zijn tegen de Serviërs.

Over de rooie

Op de weg naar Prizren, nog voorbij de verlaten spookstadjes Urosevac (Ferizaj) en Suva Reka, gaat een Servische militair over de rooie. Hij heeft net gehoord dat UÇK-strijders zijn familie hebben vermoord en richt zijn woede op journalisten. Overstuur zwaaiend staat hij voor onze auto, spuugt voor de motorkap op de grond. Andere Servische militairen trekken hem weg.
Even verderop passeren we een nog brandend huis. Op de weg voor het huis liggen tientallen lege hulzen.
Blijven sommige Servische militairen nog dralen met de terugtrekking, de Servische bevolking slaat massaal op de vlucht voor de gevreesde wraak van het UÇK. Tussen Pristina en Prizren komen we honderden zwaarbeladen Servische auto's tegen, op weg naar het veilige noorden. Naar eigen zeggen zijn ze op de vlucht 'voor de terroristen'.
De vier Nederlandse militairen zijn afkomstig van de stoottroepen van het infanteriebataljon van de dertiende luchtmobiele brigade uit Assen, van het verkenningsbataljon uit Soesterberg en van de verbindingscompagnie in Garderen. Hun taak is zo snel mogelijk een basiskamp in te richten voor de voorhoede van de 2050 Nederlandse militairen die de komende week in Kosovo arriveren.
Voor de Duitsers zijn ze op een geheel andere manier van belang. De vier Nederlanders zijn FAC'ers, *(forward air controllers)* die in geval van dreigend Servisch gevaar onmiddellijk in verbinding kunnen treden met een Awacs-vliegtuig (vliegende commandoposten) om zo om luchtsteun van gevechtsvliegtuigen te vragen. Dat bleek zaterdag niet nodig, het konvooi kreeg niet meer dan een hevig onweer op het dak.

Weegner Uitgeverij Midden Nederland BV
Utrechts Nieuwsblad/Dagblad Rivierenland,
Amersfoortse Courant/Veluws Dagblad
Chef: P.A. de Graaf
Fax: 030-6399476

Editie west
Postbus 500, 3990 DM Houten
tel: 030-6399329; fax: 030-6399476
Coördinator: M. Plass

Editie zuid
Postbus 500, 3990 DM Houten
tel: 030-6399345; fax: 030-6399476
Coördinator: M. Willemse

KANTOOR UTRECHT
Editie Stad-Utrecht
Vredenburg 89, 3511 BD Utrecht
tel: 030-2360311
Fax redactie: 030-2342367; fax advertenties: 030-2331581 Coördinator: R.C. Midavaine.

KANTOOR ZEIST
Editie oost
Waterlegweg 1, 3703 CK Zeist
tel: 030-6928000; fax: 030-6923362
Coördinator: W.D. Langelaan

Dagblad Rivierenland
Coördinator: D. J. Fijlstra
KANTOOR TIEL
Westludenstraat 16-18, postbus 105
4000 AC Tiel; tel: 0344-620500;
fax: 0344-624204

KANTOOR LEERDAM
Meent 24-C, postbus 160, 4140 AD
Leerdam
tel: 0345-672550; fax: 0345-612292

KANTOOR CORINCHEM
Struisvogelstraat 3-5, postbus 98,
4200 AB Gorinchem, tel: 0183-654500;
fax redactie: 0183-654592, fax advertenties: 0183-660909.

E-MAIL:
Redactie Utrechts Nieuwsblad:
redactie@un.weegner.nl
Redactie Dagblad Rivierenland:
redactiedrland@un.weegner.nl

BRIEVEN VAN LEZERS:
Postbus 500, 3990 DM Houten

ABN/AMRO-rekening 41.85.41.655; of Postbank-rekening 551005 1
O'pzeggingen bij voorkeur schriftelijk en met vermelding van de reden, tenminste twee weken voor aanvang van de nieuwe abonnementsperiode.

Abonnementsgeld uitsluitend via acceptgiro automatisch.

	bij vooruitbetaling	bij n.v.t.
per maand	ƒ n.v.t.	ƒ 35,00
per kwartaal	ƒ 102,00	ƒ 99,00
per jaar	ƒ 392,00	ƒ 385,00

Postabonnement binnenland ƒ 0,64 per verschijningsdag extra.
Los nummer (ma.-vr.): ƒ 1,90; zaterdag: ƒ 2,85

ABONNEMENTSPRIJZEN

ADVERTENTIES
Rubrieksadvertenties 'Kleintjes',
030-6372080; fax: 030-6399466

Advertentie-tarieven:
030-6399298/6399445

ABONNEESSERVICE
Stadsring 2, postbus 43, 3800 AA Amersfoort

Adres etc.
• Opgeven nieuw abonnementen: bel gratis 0800-0996665 (24 uur per dag); verhuizingen, wijzigingen, beëindigen: 0800-0996665
(Ma. t/m vr. 08.30 - 17.00 uur)

Bezorging:
• Bel gratis 0800-0224644
Ma. t/m vrijdag 17.30 tot 19.00 uur.
Zaterdag in de stad Utrecht 11.00 tot 17.00 uur, elders 13.00 tot 17.00 uur.

(alleen zwart/wit), tel: 030-6399911
Auteursrechten voorbehouden © 1999.
Weegner Uitgeverij Midden Nederland B.V.